

SƏHIH QÜDSİ HƏDİSLƏR

Bu kitab Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş Üzrə
Dövlət Komitəsinin 05.04.2011-cu il tarixli icazəsi əsasında
çap edilmişdir №DK-98/Q

Kitabda olan xəta və səhvləri düzəltmək üçün bura müraciət edərək
təkliflərinizi verə bilərsiniz: qudsihadisler@mail.ru

Hazırladı:	R. İsbaxanlı
Tərcümə edən:	Rəşad Rəhimli
İxtisas redaktoru:	Elşən Şəkərov
Korrektor:	Vüqar Katibli

İKİNCİ NƏŞR

BAKI

H 1432 / M 2011

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ
أَنْفُسِنَا ، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ ، وَمَنْ يَضِلَّ
فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ
مُحَمَّدًا عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَموتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ ﴾ سورة آل عمران : الآية ، ١٠٢ .

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ
مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي
تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾ سورة النساء : الآية ، ١ .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ، يُصْلِحْ لَكُمْ
أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا
عَظِيمًا ﴾ سورة الأحزاب : الآية ، ٧١ .

أما بعد : فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كَلَامُ اللَّهِ ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ
مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ - وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ
مُحَدَّثَةٍ بَدِيعَةٌ ، وَكُلُّ بَدِيعَةٍ ضَلَالَةٌ ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ (*).

(*) هذه الخطبة ؛ تسمى : «خطبة الحاجة» وهي تُشرع بين يدي كل حاجة ، والتي كان رسول الله ﷺ يعلمها أصحابه ؛ أن يقولوها بين يدي كلامهم ، في أمور دينهم سواء كان ؛ خطبة نكاح ، أو جمعة أو محاضرة ، أو غير ذلك ، وهي في : «سنن ابن ماجه» و «سنن الترمذي» و «سنن أبي داود» و «سنن النسائي» ، وورد ذكر طرف من هذه الخطبة في : «صحيح مسلم» .

BİSMİLLƏHİRRAHMƏNİRRAHİM

ÖN SÖZ

XUTBƏTUL - HACƏ

Həmd ancaq Allahdır, Ona həmd edir, Ondan yardım və məğfirət diləyirik. Nəflərimizin şərindən və pis əməllərimizdən Allaha sığınırıq. Allah kimi hidayətə yönəlmişsə, onu heç kəs azdırma bilməz, kimi də azdırmışsa, heç kəs onu hidayətə yönəldə bilməz. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ibadət haqqına malik məbud¹ yoxdur, O, təkdir, şəriki də yoxdur və şəhadət edirəm ki, Muhəmməd Onun qulu və elçisidir.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

“Ey iman gətirənlər! Allahdan lazımcı qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda ölüün” (Ali-İmran, 102).

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾

“Ey insanlar! Sizi tək bir şəxsdən (Adəmdən) xəlq edən, ondan da zövcəsini (Həvvanı) yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadınlar törədən Rəbbinizdən qorxun. (Adı ilə) bir-birinizdən (cürbəcür şeylər) istədiyiniz Allahdan, həmçinin qohumluq əlaqələrini kəsməkdən qorxun. Şübhəsiz ki, Allah sizin üzərinizdə nəzarətçidir” (ən-Nisa, 1).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا. يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz söyləyin! (Əgər belə etsəniz) Allah əməllərinizi islah edər və günahlarınızı

¹ Məbud – ibadət olunan.

bağışlayar. Hər kəs Allaha və Peyğəmbərinə itaat etsə, böyük bir səadətə (Cənnətə) nail olar” (əl-Əhzab, 70-71).²

Şübhəsiz ki, sözlərin ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlişi Muhəmmədin ﷺ yoludur. Əməllərin ən pisi sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl bidətdir,³ hər bir bidət isə zəlalətdir.⁴ Hər bir zəlalət isə oddadır.⁵

﴿قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿١﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ﴿٣﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٤﴾﴾

“Ey Rəbbim! Köksümü açıb genişlət, işimi yüngülləşdir, dilimdəki düyünü aç ki, sözümü yaxşı anlasınlar!” (Taha, 25-28).

Möhtərəm müsəlman bacı və qardaşlarımız! İlk olaraq hamınızı Allahın salamu ilə salamlayırıq. Allahın Kitabına və Allah Elçisinin ﷺ yoluna tabe olaraq bu əməli “Bismilləh” ilə başlayırıq.

Allah Elçisi ﷺ Allahın Qurani-Kərimdə buyurduğu kimi: *“O, öz istəyi ilə danışmır. Bu, ona təlqin edilən bir vəhydir” (ən-Nəcm, 3-4).* Onun söylədiyi sözlər arasında “qüdsi” deyilən hədislərə rast gəlinir. Qüdsi hədis həm ləfz,⁶ həm də məna cəhətdən Peyğəmbərin ﷺ Rəbbindən rəvayət etdiyi hədislərə deyilir. Hökm və əqidə məsələlərini götürməkdə Quran və Sünnəyə bərabər tutulur. Qüdsi hədislər barəsində bir çox alimlər fikir söyləmişlər. Şeyx İbn Useymin رَحِمَهُ اللهُ belə demişdir: “Qüdsi hədislər mərtəbə etibarilə Qurani-Kərim ilə Peyğəmbərin ﷺ hədisləri arasında bir yer tutmaqdadır. Çünki Qurani-Kərim həm ləfz, həm də məna etibarilə Uca Allahdan, Peyğəmbərin ﷺ hədisi isə həm ləfz, həm

² XUTBƏTUL-HACƏ adı ilə məşhur olan bu duanı Peyğəmbər ﷺ cümə və s. xütbələrdə oxumuş, səhabələrinə bunu əmr etmiş və özü də onları öyrətmişdir. Hədisin ilk hissəsini rəvayət etmişlər: Əhməd 1/ 392, 293, 432; Əbu Davud 2188; Ət-Tirmizi 1105; İbn Macə 1892.

³ Bidət - yenilik, Muhəmməd Peyğəmbərin ﷺ vəfatından sonra insanlar tərəfindən dinə salınmış ibadət növləridir.

⁴ Zəlalət - azğınlıq, yolunu azmaq.

⁵ Hədisin ikinci hissəsini rəvayət etmişlər: Muslim “Şərhu Nəvəvi” 6/ 153-156; Əhməd 3/ 319, 371; ən-Nəσαι 3/ 188, 189. Hədis alimi Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albani hədisin bütün rəvayətlərini bir yerə toplayaraq “Xutbətul-Hacə” adlı bir kitab yazmışdır. İstəyənlər bu kitaba baxa bilərlər. Hədis Şeyx əl-Albani tərəfindən səhih hesab olunur.

⁶ Ləfz - rəvayət, mətn.

də mənə etibarilə Peyğəmbərimizə ﷺ aid edilir. Qüdsi hədis isə mənə etibarilə Uca Allaha, ləfz etibarilə isə Peyğəmbərə ﷺ aid edilir".⁷

Qüdsi hədislərlə Quran arasında olan fərq aşağıdakı kimidir:

1. Qurani-Kərim bütövlüklə mütəvatirdir, Qüdsi hədislər isə belə deyildir.
2. Qurani-Kərim bütövlüklə səhihdir və onda heç bir xəta yoxdur, qüdsi hədislərin arasında zəif, hətta batil və uydurma hədislərə rast gəlinir.
3. Qurani-Kərim məxluq deyil, yəni yaradılmayıb. Qüdsi hədislər isə Allah Elçisinin ﷺ sözləridir, yəni məxluqdur.
4. Qurani-Kərim həm mənə, həm də ləfz etibarilə Allahdandır. Qüdsi hədislər isə mənəca Allahdan, ləfz etibarilə Allah Elçisindəndir ﷺ.
5. Qurani-Kərim ayə, surə, hizb və cüzlərə bölünür, qüdsi hədislər isə bunlara bölünmür.
6. Qurani-Kərimi oxuduqda onun hər bir hərfinə görə on savab verilir, qüdsi hədislər isə belə deyildir.
7. Qurani-Kərim namazda oxunur, qüdsi hədisləri isə namazda oxumaq olmaz.

Əziz oxucu! Bu hədisləri kitaba daxil edərkən qarşımıza Peyğəmbərimizin ﷺ yalnız səhih isnadla rəvayət olunan hədislərini toplamaq məqsədini qoymuşuq. Ona görə də kitaba salınan hədislərin böyük bir hissəsini Şeyx Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albaninin رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى təhqiş edib səhih hesab etdiyi hədislər, eləcə də Şeyx əl-Albaninin رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى tələbəsi Əbu Usəmə Səlim ibn İyd əl-Hilalinin və mühəddis Şeyx Şueyb əl-Arnəvutun رَحْمَةُ اللهِ تَعَالَى təhqiş edib səhih saydığı hədislər təşkil edir. Oxşar məzmunlu hədislərin çoxunu kitaba daxil etməyib onlardan daha dolğun olanı yerləşdirməklə kifayətləndik. Kitabın hazırlanmasında Əlixan Musayevin tərcümələrindən geniş şəkildə istifadə etdik. Bu xeyir-

⁷ Muhəmməd Salih əl-Useymin "Mustalahul-Hadis" səh. 10-11.

xah işdə əməyi olan və köməyini əsirgəməyən hər bir müsəlmandan Allah razı olsun və onları Firdovs Cənnətinə daxil etsin! Allahdan bu əməyin ana dilimizə dolğun və düzgün şəkildə tərcümə olunub ərsəyə gəlməsini, Onun üçün ixlaslı olmasını, bizdən qəbul edib onunla müsəlmanları faydalandırmasını diləyirik. Əgər haradasa xəta etmişiksə bu nəfsimizdən və şeytandır.

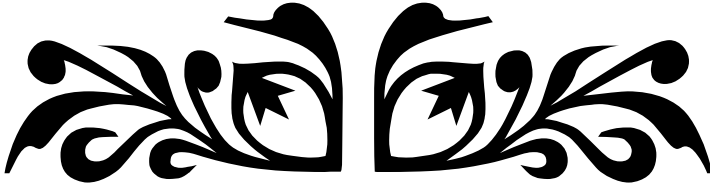
Diqqət! Allahın ad və sifətləri yalnız Allaha xas və layiq olan şəkildə olduğu üçün onların necəliyi və keyfiyyəti barəsində fikir yürütmək, düşünmək və ya danışmaq olmaz!

Güvəndiyimiz Allahdır, işlərimizi Ona həvalə edir və Ona arxalanırıq. Həmd yalnız Onadır. Müvəffəqiyyət bəxş edən və xətalardan qoruyan Odur.

﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿۱﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿۲﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿۳﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿۴﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿۵﴾ رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿۶﴾ وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿۷﴾ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿۸﴾﴾

“Məni yaradan və məni doğru yola yönəldən Odur! Məni yedirdən də, içirdən də Odur! Xəstələndiyim zaman mənə yalnız O, şafa verir. Məni öldürəcək, sonra dirildəcək də Odur və Qiyamət günü xətamı bağışlayacağına ümid etdiyim də Odur! Ey Rəbbim! Mənə hikmət bəxş et və məni salehlərə qovuşdur! Sonra gələnlər arasında mənə yaxşı ad qismət et! Məni Nəim Cənnətlərinin varislərindən et!” (əş-Şüəra, 78-85).

Allahın salavat və salamı Onun Peyğəmbəri Muhəmmədə, onun ailə üzvlərinə, səhabələrinə və Qiyamətə qədər onun yolu ilə gedən əməlisaleh möminlərin üzərinə olsun!

QƏDƏR
VƏ
YARADILIŞ

ALLAHIN İLK YARATDIĞI

قَالَ عِبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ ﷺ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبِكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ. قَالَ رَبِّ وَمَاذَا أَكْتُبُ قَالَ اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ». يَا بُنَيَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «مَنْ مَاتَ عَلَيَّ غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي»

1. Ubədə ibn Samit ﷺ oğluna belə demişdir: “Ey oğul! Həqiqətən, sənin başına gələn (bir şeyin) səndən yan keçməməli olduğunu və səndən yan keçən (şeylərin) də sənin başına gəlməməli olduğunu bilməyincə, həqiqi imanı dadmazsan. Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Allahın ilk yaratdığı şey qələmdir.⁸ Allah ona: “Yaz!”- deyə buyurdu. O dedi: “Ey Rəbbim! Nə yazım?” Allah buyurdu: “Qiyamət saati qorpanadək hər bir şeyin qədərini yaz!” O, sözünə davam edərək dedi: “Ey oğul! Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Bundan qeyri (etiقاد) üzərində ölən məndən deyildir”.⁹

عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ سُلَيْمٍ قَالَ قَدِمْتُ مَكَّةَ فَلَقَيْتُ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ أَهْلَ الْبَصْرَةَ يَقُولُونَ فِي الْقَدْرِ. قَالَ يَا بُنَيَّ أَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ قُلْتُ نَعَمْ. قَالَ فَاقْرَأِ الزُّحْرُفَ. قَالَ فَقَرَأْتُ ﴿حَمَّ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ فَقَالَ أَتَدْرِي مَا أُمُّ الْكِتَابِ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ فَإِنَّهُ كِتَابُ كَتَبَهُ اللَّهُ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَقَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْأَرْضَ فِيهِ إِنَّ فِرْعَوْنَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ وَفِيهِ ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ قَالَ عَطَاءُ فَلَقَيْتُ الْوَلِيدَ بْنَ عِبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلْتُهُ مَا كَانَ

⁸ Hədisdə “Allahın ilk yaratdığı şey qələmdir” - dedikdə, bu aləmdə qələmin ilk məxluq olması nəzərdə tutulur. Bəzi İslam alimlərinə görə Ərş, su və külək qələmdən əvvəl yaradılmışdır. Bunun təsdiqi Abdullah ibn Amrənən ﷺ rəvayət edilən hədisdə öz əksini tapmışdır. Hədisdə Allah Elçisi ﷺ belə demişdir: “Allah göyləri və yeri yaratdıqdan əlli min il əvvəl bütün məxluqatın qədərini yazmışdır. Onun Ərşi də suyun üzərində idi” (“Səhih Muslim” 5/ 509).

⁹ Əbu Davud 4702. əl-Albani səhih demişdir.

وَصِيَّةُ أَبِيكَ عِنْدَ الْمَوْتِ قَالَ دَعَانِي أَبِي فَقَالَ لِي يَا بُنَيَّ اتَّقِ اللَّهَ وَاعْلَمْ أَنَّكَ لَنْ تَتَّقِيَ اللَّهَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ كُلِّهِ نَحِيْرَهُ وَشَرُّهُ فَإِنْ مِتَّ عَلَيَّ غَيْرَ هَذَا دَخَلْتَ النَّارَ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنْ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ اكْتُبْ. فَقَالَ مَا أَكْتُبُ قَالَ اكْتُبِ الْقَدَرَ مَا كَانَ وَمَا هُوَ كَاتِبٌ إِلَى الْأَبَدِ»

2. Abdul-Vahid ibn Suleym demişdir: “Məkkəyə gəlib Ata ibn Əbu Rabahla görüşdüm və ona dedim: “Ey Əbu Muhəmməd! Bəsrlilər qədər haqqında danışılar”. O soruşdu: “Ey oğul, Quran oxuyursan?” Mən: “Bəli”- deyə cavab verdim. O dedi: “Zuxruf surəsini oxu!” Mən də oxudum: “*Ha. Mim. (Bu aydın Kitaba and olsun! Biz Qurani ərəbcə nazil etdik ki, onu anlayasınız. Şübhəsiz ki, o yanımızdakı “Ummul-Kitab”dadır. O ucadır, hikmətlə doludur*” (əz-Zuxruf, 1-4). O soruşdu: “Ummul-Kitab”ın nə olduğunu bilirsən?” Mən: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir”- deyə cavab verdim. O dedi: “Həqiqətən, o, Allahın göyləri və yeri yaratmasından qabaq yazdığı Kitabdır. Orada Fironun Cəhənnəm əhlindən olduğu və “*Əbu Ləhəbin əlləri qurusun, qurudu da!*” (əl-Məsəd, 1) - ayəsi yazılmışdır”. Ata ibn Əbu Rabah dedi: “Həmçinin Allah Elçisinin ﷺ səhabəsi Vəlid ibn Ubədə ibn Samitlə görüşüb ondan soruşdum: “Sənin atan ölərkən nə vəsiyyət etmişdir?” O da belə cavab verdi: “Atam məni çağırıb dedi: “Ey oğul, Allahdan qorx və bil ki, sən Allaha və bütövlükdə qədərin xeyir və şərinə iman etmədikcə, heç vaxt Allaha qarşı təqvalı olmazsan. Bundan qeyri (etiqad) üzərində ölsən, Cəhənnəmə daxil olarsan. Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Allahın ilk yaratdığı şey qələmdir. Allah ona: “Yaz!”- deyə buyurdu. O dedi: “Nə yazım?” Allah buyurdu: “Qədəri yaz! - Əvvəl olmuş və əbədiyyətə qədər olacaq hər şeyi”.¹⁰

¹⁰ ət-Tirmizi 2155, 3319. əl-Albani hədisin səhih olduğunu demişdir. İslam alimlərinə görə hədisdəki “əvvəl olmuş və əbədiyyətə qədər olacaq hər şeyi” kəlamı Peyğəmbərə ﷺ aiddir. “Əvvəl olmuş” kəlamı Peyğəmbərin ﷺ hədisi danışdığı andan əvvəl olmuş və ya Allahın qələmi yaratmasından əvvəl Ərş, su, külək və s. kimi məxluqların olması kimi şərh edilir.

ADƏMİN ZÜRRIYYƏTİNİN ETİRAFİ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ «أَخَذَ اللَّهُ الْمِيثَاقَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ بِنِعْمَانَ - يَعْنِي عَرَفَةَ - فَأَخْرَجَ مِنْ صُلْبِهِ كُلَّ ذُرِّيَّةٍ ذَرَأَاهَا فَفَتَرَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ كَالذَّرِّ ثُمَّ كَلَّمَهُمْ فَيَلَا قَالَ «أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ»

3. İbn Abbas رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Allah Ərafatda¹¹ Adəmin belindən onun zürriyyətini çıxararaq onlardan əhd aldı. Onları Adəmin önünə zərrəcik kimi səpələdi. Sonra onlara birbaşa buyurdu: “*Mən sizin Rəbbiniz deyiləmmi?*” Onlar: “*Bəli, biz şahid olduq!*”- dedilər. (Bu ona görədir ki,) siz *Qiyamət günü*: “*Biz bundan xəbərsiz idik!*”- deməyəsiz. Yaxud: “*Atalamız bizdən əvvəl (Allaha) şərik qoşmuş, biz də onlardan sonra gələn bir nəsil olmuşuq. Məgər Sən bizi batıl uyanların etdikləri əməllərə görə məhv edəcəksən?*”- deməyəsiz” (əl-Əraf, 172-173)”.¹²

CƏNNƏT ƏMƏLİSƏLEHLƏRİN YURDUDUR

قد روينا عن عبد الله عن عمر وابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أيضا موقفا ومرفوعا: أن الله تعالى لما خلق الجنة قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ: يَا رَبَّنَا اجْعَلْ لَنَا هَذِهِ فَإِنَّكَ خَلَقْتَ لِبَنِي آدَمَ الدُّنْيَا يَا كُلُّونَ فِيهَا وَيَشْرَبُونَ فقال الله تعالى: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَجْعَلُ صَالِحَ ذُرِّيَّةٍ مِنْ خَلْقْتُ بِيَدَيَّ كَمَنْ قُلْتُ لَهُ: كُنْ فَكَانَ.

¹¹ Ərafat - Məkkədə dağ adıdır. Zül-hicce ayının doqquzu zəvvarların bir hissəsi həcc mərasiminin ayinlərini yerinə yetirdikləri zaman, digər müsəlmanlar oruc tuturlar.

¹² Əhməd 2327, 2455, 2499. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 1623), “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 1701) və “Mişkətul-Məsəbih”də (№ 121) səhih adlandırmışdır.

4. Abdullah ibn Amr və Abdullah ibn Ömər رضي الله عنهما mövquf¹³ və mərfu¹⁴ sənədlə rəvayət edirlər: “Uca Allah Cənnəti yaratdıqda mələklər dedilər: “Ey Rəbbimiz, bunu bizim üçün et, Adəm övladı üçün dünyanı yaratmısan. Onlar orada yeyir və içirlər”. Uca Allah buyurdu: “İzzətimə və Ucalığıma and olsun! Öz əllərimlə yaratdığım bəndənin əməlisaleh nəslini, “Ol!”- deməklə olan bir tayfaya bərabər tutmaram”.¹⁵

CƏNNƏT VƏ CƏHƏNNƏM ƏHLİNİN ƏVVƏLDƏN MƏLUM OLMASI

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ قَتَادَةَ السُّلَمِيِّ رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ ﷻ خَلَقَ آدَمَ ثُمَّ أَخَذَ الْخَلْقَ مِنْ ظَهْرِهِ وَقَالَ هَؤُلَاءِ فِي الْجَنَّةِ وَلَا أَبَالِي. وَهَؤُلَاءِ فِي النَّارِ وَلَا أَبَالِي». قَالَ فَقَالَ قَائِلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَعَلَى مَاذَا نَعْمَلُ قَالَ «عَلَى مَوَاقِعِ الْقَدَرِ»

5. Rəvayət edilir ki, Abdur-Rahmən ibn Qatədə əs-Suləmi رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah ﷻ Adəmi yaratdıqdan sonra məxluqatı onun belindən çıxartdı və buyurdu: “Bunlar Cənnətdə, onlar isə Cəhənnəmdədirlər. Mənim

¹³ Səhabələr və ya onların tələbələri olan tabiinlərin sözü olan, Peyğəmbərə ﷺ nisbət edil-məyən rəvayətlər.

¹⁴ Peyğəmbərə ﷺ nisbət edilən hədislər.

¹⁵ əd-Dərimi “Radd alə Bişrul-Mərrisi” 1/ 256. Səlim ibn İyd əl-Hilali mövquf olduğu-nu demişdir.

üçün fərqi yoxdur¹⁶". Bir nəfər soruşdu: "Ey Allahın Elçisi! Onda biz nə üzrə əməl edək?" O: "Qədər üzrə!"- deyə cavab verdi".¹⁷

عَنْ أَبِي نَضْرَةَ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ يُقَالُ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ دَخَلَ عَلَيْهِ أَصْحَابُهُ يَعُودُونَهُ وَهُوَ يَبْكِي فَقَالُوا لَهُ مَا يُبْكِيكَ أَلَمْ يَقُلْ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «خُذْ مِنْ شَارِبِكَ ثُمَّ أَقْرَهُ حَتَّى تَلْقَانِي». قَالَ بَلَى وَلَكِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ ﷻ قَبَضَ يَمِينَهُ قَبْضَةً وَأُخْرَى بَالِيدِ الْأُخْرَى وَقَالَ هَذِهِ لِهَذِهِ وَهَذِهِ لِهَذِهِ وَلَا أُبَالِي». فَلَا أَدْرِي فِي أَيِّ الْقَبْضَتَيْنِ أَنَا

6. Əbu Nədra demişdir: "Peyğəmbərin ﷺ səhabələrindən olan Əbu Abdullah ﷺ adlı bir kişinin dostları, onu ziyarət etmək üçün yanına gəldilər və ağladığını gördülər. Dostları ondan soruşdular: "Səni ağladan nədir? Məgər Allah Elçisi ﷺ sənə: "Mənimlə görüşənə qədər bıqını qısalt və boya!"- demədimi?" O da belə cavab verdi: "Bəli, lakin mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu da eşitdim: "Allah ﷻ sağ əli ilə (bir dəstə insanları Adəmin belindən götürdü), o biri əli ilə də digərlərini götürüb buyurdu: "Bunlar Cənnətlik, onlar isə Cəhənnəmlikdirlər. Mənim üçün fərqi yoxdur". Mən isə bilmirəm hansındayam".¹⁸

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ حِينَ خَلَقَهُ فَضَرَبَ كَتِفَهُ الْيُمْنَى فَأَخْرَجَ ذُرِّيَّةً بَيْضَاءَ كَانَتْهُمْ الذُّرُّ وَضَرَبَ كَتِفَهُ الْيُسْرَى فَأَخْرَجَ ذُرِّيَّةً سَوْدَاءَ كَانَتْهُمْ الْحُمَمُ فَقَالَ لِلَّذِي فِي

¹⁶ Yəni Allah insanı yaxşı və ya pis əməli yerinə yetirməkdə sərbəst buraxmışdır. Uca Allah buyurur: "De: "Haqq Rəbbinin tərəfindəndir. Kim istəyir inansın, kim də istəyir inanmasın". Biz zalımlar üçün elə bir Od hazırlamışıq ki, onun divarları onları əhatə edəcəkdir. Onlar kömək dilədikdə əridilmiş metal kimi üzlərini qovuran bir su ilə kömək ediləcəkdir. Nə pis içkidir! Nə pis məskəndir! İman gətirib yaxşı əməllər edənlərə gəlincə, Biz yaxşı işlər görənlərin mükafatını puç etmərik. Məhz onlar üçün ağacları altından çaylar axan Ədn bağları hazırlanmışdır. Onlar orada qızıl bilərəklərlə bəzədiləcək, taftadan və atlazdan yaşıl paltarlar geyəcək və orada taxtların üstündə dirsəklənəcəklər. Nə gözəl mükafat, necə də gözəl məskəndir!" (əl-Kəhf, 29-31).

¹⁷ Əhməd 17600, 17696, 18127. əl-Albani "Silsilətul-Əhədisis-Sahihə" da (№ 48) səhih adlandırmışdır.

¹⁸ Əhməd 16932, 17593, 17629, 18059. əl-Albani "Mişkətul-Məsəbih" də (№ 120) səhih adlandırmışdır.

يَمِينِهِ إِلَى الْجَنَّةِ وَلَا أَبَالِي وَقَالَ لِلَّذِي فِي كَفِّهِ الْيُسْرَى إِلَى النَّارِ وَلَا أَبَالِي»

7. Əbud-Dərdə ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Allah Adəmi yaratdığı zaman onun sağ çiyinə vurub kiçik qarışqalar kimi ağ zürriyət çıxartdı, sol çiyinə vurub kömür kimi qara zürriyət çıxartdı. Adəmin sağında olanlara: “Kimliyindən asılı olmayaraq Cənnətə daxil edəcəyəm!”, solunda olanlara isə “Kimliyindən asılı olmayaraq Cəhənnəmə daxil edəcəyəm!” - buyurdu”.¹⁹

İNSANIN ARTIQA NA BƏTNİNDƏ QƏDƏRİ YAZILIR

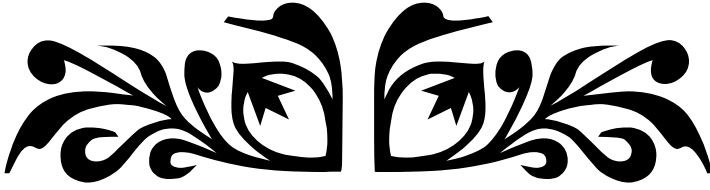
عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ قَالَ «يُجْمَعُ خَلْقُ أَحَدِكُمْ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ إِلَيْهِ الْمَلَكَ فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ فَيَقُولُ أَكْتُبْ عَمَلَهُ وَأَجَلَهُ وَرِزْقَهُ وَشَقِيئَهُ أَمْ سَعِيدَهُ. فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا».

8. Abdullah ibn Məsud ﷺ doğru danışan və doğruluğu təsdiq olunan Allah Elçisinin ﷺ bizə belə buyurduğunu rəvayət edir: “Sizin hər birinizin yaradılışı qırx gün ərzində anasının bətnində cəm olunur, sonra bir o qədər müddət qan laxtası, sonra bir o qədər müddət ət parçası olur. Sonra Allah onun yanına mələk göndərir və ona dörd şey əmr edilir. Allah buyurur: “Əməlini, əcəlini, ruzisini, bədbəxt və ya xoşbəxt olacağını yaz!” Nəfsim əlində olan Allaha and olsun ki, həqiqətən sizdən biriniz Cənnət əhlinin əməlini edər, nəhayət, onunla Cənnət arasında bir qarış

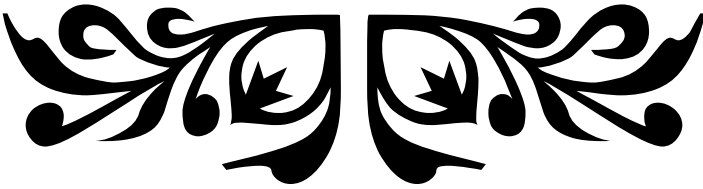
¹⁹ Əhməd 26216, 27488, 28250. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 49) və “Mişkə-tul-Məsəbih”də (№ 119) səhih adlandırmışdır.

(məsafə) qaldıqda, Kitab (qədər) onun önünə keçər. O da Cəhənnəm əhlinin əməlini edib ora girər. Həqiqətən, sizdən biriniz Cəhənnəm əhlinin əməlini edər, nəhayət, onunla Cəhənnəm arasında bir qarış (məsafə) qaldıqda, Kitab onun önünə keçər. O da Cənnət əhlinin əməlini edib ora girər”.²⁰

²⁰ İbn Məcə 76, 80; əl-Buxari 2969, 3208.

TÖVHİD

TÖVHİDİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَقُولُ اللَّهُ ﻻ يَكْفُرُ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَأَزِيدُ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَحَزَاؤُهُ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شَيْئًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا وَمَنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً وَمَنْ لَقِينِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ حَطِيبَةً لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَقَيْتُهُ بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً»

9. Əbu Zərr رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah ﻻ buyurur: “Kim yaxşı bir əməl ilə (hüzuruma) gəlsə, ona on misli qədər və əlavə (yeddi yüzə qədər və daha çox savab) verərəm. Kim günah ilə gəlsə, ona (həmin) günaha bərabər əvəzini verərəm və ya bağışlayaram. Kim Mənə bir qarış yaxınlaşsa, Mən də ona bir dirsək²¹ yaxınlaşaram. Kim Mənə bir dirsək yaxınlaşsa, Mən də ona bir qulac²² yaxınlaşaram. Kim Mənə doğru yeriylərək gəlsə, Mən də ona doğru yüyürərək gələrəm. Kim Mənə heç bir şeyi şərik qoşmadan yer boyda günahla Mənimlə görüşsə, Mən də (onun etdiyinin) misli qədər məğfirətlə onu qarşılayaram”.²³

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مُجَادَلَةٌ أَحَدِكُمْ فِي الْحَقِّ يَكُونُ لَهُ فِي الدُّنْيَا بِأَشَدِّ مُجَادَلَةٍ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لِرَبِّهِمْ فِي إِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ أُدْخِلُوا النَّارَ - قَالَ - يَقُولُونَ رَبَّنَا إِخْوَانُنَا كَانُوا يُصَلُّونَ مَعَنَا وَيَصُومُونَ مَعَنَا وَيَحُجُّونَ مَعَنَا فَأَدْخَلْتَهُمُ النَّارَ. قَالَ فَيَقُولُ أَذْهَبُوا فَأَخْرِجُوا مَنْ عَرَفْتُمْ مِنْهُمْ. قَالَ فَيَأْتُونَهُمْ فَيَعْرِفُونَهُمْ بِصُورِهِمْ فَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ النَّارُ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ إِلَى كَعْبِيهِ فَيَخْرِجُونَهُمْ فَيَقُولُونَ رَبَّنَا قَدْ أَخْرَجْنَا مَنْ أَمَرْتَنَا. قَالَ وَيَقُولُ أَخْرِجُوا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزَنْ دِينَارٍ مِنَ الْإِيمَانِ. ثُمَّ قَالَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزَنْ نَصْفِ دِينَارٍ حَتَّى يَقُولَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ وَزَنْ ذَرَّةً». قَالَ أَبُو سَعِيدٍ فَمَنْ لَمْ يُصَدِّقْ فَلْيَقْرَأْ هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ إِلَى عَظِيمًا.

²¹ Dirsək - dirsəkdən barmaqların ucuna qədər uzunluqda olan qədim ölçü.

²² Qulac - iki qol açıldığı zaman birinin ucundan digərinin ucuna qədər olan məsafə.

²³ Muslim 2687, 4852, 7009.

10. Əbu Səid əl-Xudri ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Möminlərin Cəhənnəmə girmiş qardaşlarına görə Rəbbləri ilə mücadilə etmələri sizdən birinizin dünyada haqq uğrunda mücadilə etməsindən daha şiddətli olacaqdır. Onlar deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Onlar bizim qardaşlarımızdır. Onlar bizimlə namaz qılar, oruc tutar və həcc edərtilər, Sən isə onları Cəhənnəmə saldın”. Allah buyuracaq: “Gedin və tanıdıqlarınızı oradan çıxardın!” Möminlər gəlib onları görkəmlərindən tanıyacaqlar. Od onlardan kimisini baldırının yarısına qədər, kimisini də topuğuna qədər bürüyəcəkdir. Möminlər də onları (oddan) çıxaracaqlar. Onlar deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Artıq Sənin bizə əmr etdiyən kəsləri çıxartdıq”. Allah buyuracaq: “Qəlbində dinar ağırlığında iman olan kəsləri çıxardın!” Sonra isə: “Qəlbində yarım dinar ağırlığında”- hətta “zərrə ağırlığında”- deyə buyuracaq”. Əbu Səid əl-Xudri ﷺ dedi: “Kim inanmırsa, bu ayəni oxusun: **“Şübhəsiz ki, Allah Özünə şərik qoşulmasını bağışlamaz, bundan başqa (daha kiçik günahları) isə istədiyi kimsəyə bağışlayar. Allaha şərik qoşan kəs iftira atmaqla böyük bir günah etmiş olur”** (ən-Nisa, 48)”.²⁴

ŞƏFAƏT HAQQINDA

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِلَحْمٍ فُرِفِعَ إِلَيْهِ الذَّرَاعُ، وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ، فَهَسَّ مِنْهَا نَهْسَةً ثُمَّ قَالَ «أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَهَلْ تَدْرُونَ مِمَّ ذَلِكَ يُجْمَعُ النَّاسُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، يُسْمِعُهُمُ الدَّاعِي، وَيَنْفِذُهُمُ الْبَصْرُ، وَتَدْنُو السَّمْسُ، فَيَبْلُغُ النَّاسَ مِنَ الْعَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يُطِيقُونَ وَلَا يَحْتَمِلُونَ فَيَقُولُ النَّاسُ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ عَلَيْكُمْ بِأَدَمَ فَيَأْتُونَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقُولُونَ لَهُ أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ. وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ، وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغَنَا فَيَقُولُ آدَمُ إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضْبًا لَمْ يُغْضَبَ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يُغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ نَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَعَصَيْتُهُ، نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى

²⁴ ən-Nəsai 5010, 5027. əl-Albani hədisi səhih adlandırmışdır.

غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى نُوحٍ، فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ يَا نُوحُ إِنَّكَ أَنْتَ أَوَّلَ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ، وَقَدْ سَمَّاكَ اللَّهُ عَبْدًا شَكُورًا اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَيَقُولُ إِنَّ رَبِّي وَكَفَى قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ دَعَوْتُهَا عَلَى قَوْمِي نَفْسِي نَفْسِي اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى إِبْرَاهِيمَ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ، فَيَقُولُونَ يَا إِبْرَاهِيمَ، أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَخَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَيَقُولُ لَهُمْ إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي قَدْ كُنْتُ كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ - فَذَكَرَهُنَّ أَبُو حَبِيَّانَ فِي الْحَدِيثِ - نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا إِلَى مُوسَى، فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُونَ يَا مُوسَى أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، فَصَلِّكَ اللَّهُ بِرِسَالَتِهِ وَبِكَلَامِهِ عَلَى النَّاسِ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَيَقُولُ إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي قَدْ قَتَلْتُ نَفْسًا لَمْ أُوْمَرْ بِقَتْلِهَا، نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى عِيسَى، فَيَأْتُونَ عِيسَى فَيَقُولُونَ يَا عِيسَى أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا اشْفَعْ لَنَا أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَيَقُولُ عِيسَى إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضِبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ - وَلَمْ يَذْكُرْ ذَبَابًا - نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ ﷺ فَيَأْتُونَ مُحَمَّدًا ﷺ فَيَقُولُونَ يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتَمَ الْأَنْبِيَاءِ، وَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ فَأَنْطَلِقُ فَآتَى تَحْتَ الْعَرْشِ، فَأَقَعُ سَاجِدًا لِلرَّبِّي ﷻ ثُمَّ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ مَحَامِدِهِ وَحَسَنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ عَلَيَّ أَحَدٍ قَبْلِي ثُمَّ يُقَالُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، سَلْ نُعْطَهُ، وَاشْفَعْ تُشَفِّعْ، فَارْفَعْ رَأْسِي، فَأَقُولُ أُمَّتِي يَا رَبِّ، أُمَّتِي يَا رَبِّ يُقَالُ يَا مُحَمَّدُ أَدْخِلْ مِنْ أُمَّتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ، ثُمَّ قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ مَا بَيْنَ الْمَصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصْرَاعِ الْجَنَّةِ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَحَمِيرَ، أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى»... فَيُقَالُ أَنْطَلِقُ فَأَخْرَجَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ شَعِيرَةٍ مِنْ إِيْمَانٍ. فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ ثُمَّ أَعُودُ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ، ثُمَّ أُخْرِجُ لَهُ سَاجِدًا يُقَالُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعُ لَكَ، وَسَلْ نُعْطُ، وَاشْفَعْ تُشَفِّعْ، فَأَقُولُ يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي. فَيُقَالُ أَنْطَلِقُ فَأَخْرَجَ مِنْهَا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ أَوْ خَرْدَلَةٍ مِنْ إِيْمَانٍ. فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ ثُمَّ أَعُودُ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ الْمَحَامِدِ، ثُمَّ أُخْرِجُ لَهُ سَاجِدًا يُقَالُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ

يُسْمَعُ لَكَ، وَسَلِّ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشْفَعْ. فَأَقُولُ يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي. فَيَقُولُ انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ أَذْنِي أَذْنِي مُتَقَالِ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ، فَأَخْرِجْهُ مِنَ النَّارِ. فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ». فَلَمَّا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ أَنَسٍ قُلْتُ لِبَعْضِ أَصْحَابِنَا لَوْ مَرَرْنَا بِالْحَسَنِ وَهُوَ مُتَوَارٍ فِي مَنْزِلِ أَبِي خَلِيفَةَ فَحَدَّثْنَا بِمَا حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، فَأَتَيْنَاهُ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَأَذِنَ لَنَا فَقُلْنَا لَهُ يَا أبا سَعِيدٍ جِئْنَاكَ مِنْ عِنْدِ أَحَبِّكَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فَلَمْ تَرَ مِثْلَ مَا حَدَّثْنَا فِي الشَّفَاعَةِ، فَقَالَ هَيْه، فَحَدَّثَنَا بِالْحَدِيثِ فَاتَّهَى إِلَى هَذَا الْمَوْضِعِ فَقَالَ هَيْه، فَقُلْنَا لَمْ يَزِدْ لَنَا عَلَى هَذَا. فَقَالَ لَقَدْ حَدَّثَنِي وَهُوَ جَمِيعٌ مُنْذُ عِشْرِينَ سَنَةً فَلَا أَدْرِي أَنَسِي أَمْ كَرَهُ أَنْ تَتَكَلَّمُوا. قُلْنَا يَا أبا سَعِيدٍ فَحَدَّثْنَا، فَضَحِكَ وَقَالَ خَلِقَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا مَا ذَكَرْتُهُ إِلَّا وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُحَدِّثَكُمْ حَدَّثَنِي كَمَا حَدَّثْتُمْ بِهِ قَالَ «تُمْ أَعُوذُ الرَّابِعَةَ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ، ثُمَّ أَخْرَجَهُ سَاجِدًا فَيَقَالُ يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَقُلْ يُسْمَعُ، وَسَلِّ تُعْطَى، وَاشْفَعْ تُشْفَعْ. فَأَقُولُ يَا رَبِّ ائْذَنْ لِي فِيمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَيَقُولُ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَكِبْرِيَايَ وَعَظَمَتِي لِأَخْرِجَنَّ مِنْهَا مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ... قَالَ فَتَادَهُ ﷺ وَقَدْ سَمِعْتَهُ يَقُولُ فَأَخْرِجْ فَأَخْرِجْهُمْ مِنَ النَّارِ وَأَدْخِلْهُمْ الْجَنَّةَ، حَتَّى مَا يَبْقَى فِي النَّارِ إِلَّا مَنْ حَبَسَهُ الْقُرْآنُ أَيْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْخُلُودُ - قَالَ - ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ قَالَ وَهَذَا الْمَقَامُ الْمَحْمُودُ الَّذِي وَعَدَهُ نَبِيِّكُمْ ﷺ»

11. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbərə ﷺ cəmdək gətirdilər. Sonra bu cəmdəyin bel tərəfini (bişirib) ona verdilər. Ətin bu yeri onun xoşuna gəlirdi. O, ətdən bir tikə dişlədikdən sonra dedi: “Qiyamət günü mən insanların ən hörmətli olacağam. Bunun nə səbəbdən belə olduğunu bilirsinizmi? Allah (bütün) insanları - əvvəlkiləri və sonrakıları - elə bir yerə yığacaq ki, carçı onları çağıra bilsin, gözlər də onları əhatə etsin. Günəş insanlara yaxınlaşdıqdan sonra onları elə bir dərd və kədər bürüyəcək ki, onların buna tab gətirməyə və dözməyə gücü çatmayacaq. Onda onlar bir-birlərinə deyəcəklər: “Başınıza gələnləri görmürsünüzmü? Bəlkə, Rəbbiniz yanında sizin tərəfinizi saxlayan bir adam tapasınız?” Bəziləri deyəcək: “Gərək Adəmdən xahiş edəsiniz!” Onlar Adəmin ﷺ yanına gəlib deyəcəklər: “Sən

bəşəriyyətin atasısan! Özünü də Allah Öz Əlləri ilə yaratmış, Öz Ruhundan sənə üfürmüş və mələklər Onun əmri ilə sənə səcdə etmişlər. Odur ki, Rəbbinin yanında bizdən ötrü şəfaət²⁵ et (şəfaətçi ol)! Məgər sən bizim nə vəziyyətdə olduğumuzu, başımıza nələr gəldiyini görmürsənmi?!" Adəm deyəcək: "Bu gün Rəbbim elə qəzəblənmişdir ki, O bundan əvvəl heç vaxt belə qəzəblənməmiş və bundan sonra əsla belə qəzəblənməyəcəkdir. Çünki O, mənə ağaca yaxınlaşmağı qadağan etdi, lakin mən Ona asi oldum. Ah nəfsim, nəfsim, nəfsim! Gedin başqasının yanına. Gedin Nuhun yanına!" Onda onlar Nuhun yanına gəlib deyəcəklər: "Sən yer üzünə göndərilmiş ilk elçisən. Özünü də Allah şükür edən bəndə adlandırmışdır. Odur ki, Rəbbinin yanında bizdən ötrü şəfaət et! Məgər sən bizim nə vəziyyətdə olduğumuzu görmürsənmi?!" Nuh deyəcək: "Bu gün Rəbbim ﷻ elə qəzəblənmişdir ki, O bundan əvvəl heç vaxt belə qəzəblənməmiş və bundan sonra əsla belə qəzəblənməyəcəkdir. Mənim dua etməyə imkanım var idi, lakin mən qövmümün əleyhinə bəddua etdim. Ah nəfsim, nəfsim, nəfsim! Gedin başqasının yanına. Gedin İbrahimin yanına!" Onda onlar İbrahimin yanına gəlib deyəcəklər: "Ey İbrahim! Sən həm Allahın peyğəmbəri, həm də yer əhli arasında Allahın ən sevimli dostusan. Elə isə Rəbbinin yanında bizdən ötrü şəfaət et! Məgər sən bizim nə vəziyyətdə olduğumuzu görmürsənmi?!" İbrahim deyəcək: "Bu gün Rəbbim elə qəzəblənmişdir ki, O bundan əvvəl heç vaxt belə qəzəblənməmiş və bundan sonra əsla belə qəzəblənməyəcəkdir. Mən üç dəfə yalan danışmışam.²⁶ Ah nəfsim, nəfsim, nəfsim! Gedin başqasının

²⁵ Şəfaət - bir adamın başıqlanmasını istəmək, başqası üçün yalvarmaq, dua etmək.

²⁶ Əbu Hureyra ر.ə.ə. rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "İbrahim ر.ə.ə. bu üç hal müstəsna olmaqla əsla yalan danışmamışdır. Bu yalanlardan ikisi Allahın rızası üçündür. Birincisi, bütprəstlərə "mən xəstəyəm"- deməsi, ikincisi isə bütün bütləri sındıraraq öz qövmünə: "Bəlkə bu işi bütlərin bu böyüyü edib?!"- deməsidir. Üçüncüsü isə İbrahimin yanında Sara olduğu halda zalım hökmdarın ərazisindən keçərkən yoldaşına: "Əgər səndən kim olduğunu soruşarsa, de ki, sən mənim bacımsan. Şübhəsiz ki, sən mənim İslamda bacımsan". əl-Buxari 2217.

yanına. Gedin Musanın yanına!" Onda onlar Musanın yanına gəlib deyəcəklər: "Ey Musa! Sən Allahın elçisisən, Allah Öz risalətilə²⁷, üstəlik səninlə bilavasitə danışımaqla səni digər insanlardan üstün etmişdir. Elə isə Rəbbinin yanında bizdən ötrü şəfaət et! Məgər sən bizim nə vəziyyətdə olduğumuzu görmürsənmi?!" Musa deyəcək: "Bu gün Allah elə qəzəblənmişdir ki, O bundan əvvəl heç vaxt belə qəzəblənməmiş və bundan sonra əsla belə qəzəblənməyəcəkdir. Mən adam öldürmüşəm. Halbuki, onu öldürmək mənə əmr edilməmişdi.²⁸ Ah nəfsim, nəfsim, nəfsim! Gedin başqasının yanına. Gedin İsanın yanına!" Onda onlar İsanın yanına gəlib deyəcəklər: "Ey İsa! Sən həm Allahın Elçisi, həm Onun Məryəmə göndərdiyi Kəlməsi, həm də Onun Ruhundansan. Sən hələ körpə ikən, beşikdə insanlarla danışırdın. Elə isə Rəbbinin yanında bizdən ötrü şəfaət et! Məgər sən bizim nə vəziyyətdə olduğumuzu görmürsənmi?!" İsa deyəcək: "Bu gün Rəbbim elə qəzəblənmişdir ki, O bundan əvvəl heç vaxt belə qəzəblənməmiş və bundan sonra əsla belə qəzəblənməyəcəkdir". İsa öz xətasını onlara bildirməyəcək, sadəcə belə deyəcək: "Ah nəfsim, nəfsim, nəfsim! Gedin başqasının yanına. Gedin Muhəmmədin yanına!" Onda onlar Muhəmmədin yanına gəlib deyəcəklər: "Ey Muhəmməd! Sən həm Allahın Elçisi, həm də peyğəmbərlərin sonuncususan. Allah sənin keçmiş və gələcək günahlarını bağışlamışdır. Elə isə Rəbbinin yanında bizdən ötrü şəfaət et! Məgər sən bizim nə vəziyyətdə olduğumuzu görmürsənmi?!" Onda mən Ərşin²⁹ altına gəlib, Rəbbimin ﷻ qarşısında səcdə edəcəyəm. Sonra Allah mənə elə təriflər və alqışlar göndərəcək ki, məndən əvvəl heç kəsə belə təriflər və alqışlar göndərmişdir. Sonra da belə deyəcək: "Ey Muhəmməd! Başını qaldır

²⁷ Risalət - peyğəmbərlik vəzifəsi.

²⁸ Fironun adamlarından bir misirli Musanın ﷺ qövmündən biri ilə döyüşdü. Musanın ﷺ qövmündən olan Musadan ﷺ kömək istədikdə, Musa ﷺ da kömək edərək düşmənin sinəsinə yumruqla vurur. Bu yumruq da onu öldürür. əl-Qəsəs surəsinin 18-ci ayəsinə bax.

²⁹ Ərş - Allahın yaratdığı ən böyük məxluq.

və istə, sənə istədiyini veriləcəkdir; şəfaət et, şəfaətin qəbul olunacaqdır". Mən başımı qaldırıb deyəcəyəm: "Ümmətim, ey Rəbbim! Ümmətim, ey Rəbbim!" Onda belə deyiləcək: "Ey Muhəmməd! Ümmətimdən sorğu-suala çəkilməyəcək kimsələri Cənnətin sağ qapılarından içəri daxil et. Halbuki, onlar başqa insanlarla birlikdə (Cənnətin) digər qapılarından da keçə bilərlər". Peyğəmbər ﷺ dedi: "Canım Əlində Olana and olsun ki, Cənnət qapılarındakı laylardan hər iki lay arasındakı məsafə Məkkə ilə Himyər (yaxud Məkkə ilə Busra) arasındakı məsafə qədərdir".³⁰ Digər rəvayətlərdə belə deyilir: "... (Onda Allah) buyuracaq: "Get, qəlbində arpa dənəsi ağırlığında iman olan kimsələri atəşdən çıxart!" Mən gedib onları (oradan) çıxardacağam. Sonra geri dönüb həmin həmd-sənalarla Allaha təriflər deyəcəyəm və Onun qarşısında səcdəyə qapanacağam. Onda mənə deyiləcək: "Ey Muhəmməd! Başını qaldır, danış, sənə qulaq asılacaq, istə, sənə istədiyini veriləcək, şəfaət et, şəfaətin qəbul olunacaq". Mən deyəcəyəm: "Ey Rəbbim! Ümmətim, ümmətim!" Allah buyuracaq: "Get, qəlbində zərrə qədər və ya xardal dənəsi ağırlığında iman olan kimsələri atəşdən çıxart!" Mən gedib onları (oradan) çıxardacağam. Sonra geri qayıdıb həmin həmd-sənalarla Allaha təriflər deyəcəyəm və Onun qarşısında səcdəyə qapanacağam. Onda mənə deyiləcək: "Ey Muhəmməd! Başını qaldır, danış, sənə qulaq asılacaq, istə, sənə istədiyini veriləcək, şəfaət et, şəfaətin qəbul olunacaq". Mən deyəcəyəm: "Ey Rəbbim! Ümmətim, ümmətim!" Allah buyuracaq: "Get, qəlbində xardal dənəsi ağırlığından daha az, daha az, daha az iman olan kimsələri atəşdən çıxart!"³¹ Mən gedib onları (oradan) çıxardacağam". "Mən dördüncü dəfə qayıdıb həmin həmd-sənalarla Allaha təriflər deyəcəyəm və Onun qarşısında səcdəyə qapanacağam. Onda mənə deyiləcək: "Ey Muhəmməd! Başını qaldır, danış, sənə qulaq asıla-

³⁰ əl-Buxari 4343, 4435, 4712; ət-Tirmizi 2434.

³¹ əl-Buxari 7510.

caq, istə, sənə istədiyini veriləcək, şəfaət et, şəfaətin qəbul oluna-caq". Mən deyəcəyəm: "Ey Rəbbim! Mənə izn ver "lə iləhə illəllah" deyən kimsələrə (şəfaətçi) olum". Allah buyuracaq: "Mənim İzzətimə, Əzəmətimə, Böyüklüyümə və Ululuğuma and olsun ki, Mən "lə iləhə illəllah" deyən kəsləri oddan çıxardacağam".³² "Ravi³³ Qatədə ﷺ deyir: "Həmçinin, onun belə dediyini eşitdim: "Onları Cəhənnəmdən çıxarıb Cənnətə salacağam, hətta Cəhənnəmdə Quranın tutduqlarından, yəni haqlarında əbədi əzab vacib olanlardan başqa heç kim qalmayacaq". Sonra bu ayəni oxudu: "**Ola bilsin ki, (buna görə) Rəbbin səni tərifləyiq bir məqama yüksəltsin**" (əl-İsra, 79). Peyğəmbərimizə ﷺ vəd olunmuş "Məqamul-Mahmud (Tərifləyiq Məqam)³⁴" - budur".³⁵

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنِي نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنِّي لَقَائِمٌ أَنْتَظِرُ أُمَّتِي تَعْبُرُ عَلَيَّ الصِّرَاطِ إِذْ جَاءَنِي عَيْسَى فَقَالَ: هَذِهِ الْأَنْبِيَاءُ قَدْ جَاءَتْكَ يَا مُحَمَّدُ! يَشْتَكُونَ أَوْ قَالَ يَحْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَيَدْعُونَ اللَّهَ ﷻ أَنْ يُرْفِقَ جَمْعَ الْأُمَّمِ إِلَى حَيْثُ يَشَاءُ اللَّهُ، لِعِظَمِ مَا هُمْ فِيهِ وَالْخَلْقِ مُلْحَمُونَ فِي الْعَرَقِ وَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَهُوَ عَلَيْهِ كَالرَّكْمَةِ، وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيَنْعَشَاهُ الْمَوْتُ، قَالَ: قَالَ: يَا عَيْسَى! أَنْتَظِرُ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَيْكَ قَالَ: فَذَهَبَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ حَتَّى قَامَ تَحْتَ الْعَرْشِ فَلَقِي مَا لَمْ يَلِقَ مَلَكٌ مُصْطَفَى، وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ فَأَوْحَى اللَّهُ ﷻ إِلَيَّ جِبْرِيْلُ: اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ لَهُ: ارْتَفِعْ رَأْسَكَ سَلِّ تُعْطُ وَأَشْفَعُ تُشْفَعُ قَالَ: فَشَفَعْتُ فِي أُمَّتِي أَنْ أُخْرِجَ مِنْ كُلِّ تَسْعَةٍ وَتَسْعِينَ إِنْسَانًا وَاحِدًا قَالَ: فَمَا زِلْتُ أَتَرَدَّدُ عَلَى رَبِّي ﷻ فَلَا أَقُومُ مَقَامًا إِلَّا شَفَعْتُ حَتَّى أَعْطَانِي اللَّهُ ﷻ مِنْ ذَلِكَ أَنْ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَدْخِلْ مِنْ أُمَّتِكَ مَنْ خَلَقَ اللَّهُ ﷻ مِنْ شَهِدٍ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَوْمًا وَاحِدًا مُخْلِصًا وَمَاتَ عَلَى ذَلِكَ».

12. Ənəs رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allahın Peyğəmbəri ﷺ demişdir: "Həqiqətən, mən (Qiyamət günü) ayaq üstə ümmətimin sirat

³² əl-Buxari 6956, 7072, 7510.

³³ Ravi – rəvayət edən.

³⁴ "Məqamul-Mahmud" - məşhər günü tərifləyiq bir yerdir. Orada Muhəmməd Peyğəmbər ﷺ bütün bəşəriyyət üçün şəfaətçi olacaq.

³⁵ əl-Buxari 6886, 7002, 7440.

körpüsünün üstündən keçməyini gözlədiyim zaman İsa yanıma gəlib deyəcək: “Ey Muhəmməd! Bu peyğəmbərlər sənin yanına gəlmişlər, onlar sənə şikayət edir və Allaha dua edirlər ki, “və ya yanına toplanaraq Allaha dua edirlər ki,” ümmətlərin halı çox dəhşətli olduğu üçün Allah onları bir-birindən ayırıb istədiyi yerə (Cənnətə və ya Cəhənnəmə) salsın”. Həmin vaxt insanlar tər içində olacaqlar. Möminə gəlinə, bu ona zökəm kimi gələcək. Kafir olan kəsi isə ölüm bürüyəcək”. Allah Elçisi ﷺ deyəcək: “Ey İsa, sənin yanına qayıdanadək gözlə!” Allahın Peyğəmbəri ﷺ gedib Ərşin altında, heç bir seçilmiş mələyə və ya göndərilmiş peyğəmbərə nəsib olmayan məqamda duracaq. Sonra Allah ﷻ Cəbrayılə belə vəhy edəcək: “Muhəmmədin yanına get və ona de: “Başını qaldır, istə, istədiyin sənə veriləcək, şəfaət et, şəfaətin qəbul ediləcək”. Mən ümmətimə hər doxsan doqquz insandan birinin (Cəhənnəmdən) çıxmasına şəfaət edəcəyəm. Mən Rəbbimə ﷻ üz tutaraq dayanmadan, Allaha şəfaət edilə bilən hər məqamdan şəfaət edəcəyəm, nəhayət Allah ﷻ bunu mənə verərək belə buyuracaq: “Ey Muhəmməd! Ümmətindən bir gün olsa belə ixtlasla “lə iləhə illəllah” kəlməsinə şəhadət verən və bunun üzərində ölənləri (Cənnətə) daxil et!”³⁶

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَرْفَعُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَا زِلْتُ أَشْفَعُ إِلَى رَبِّي ﷻ وَيَشْفَعُنِي وَأَشْفَعُ وَيَشْفَعُنِي حَتَّى أَقُولَ أَيُّ رَبِّ شَفَعْنِي فِيمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَيَقُولُ هَذِهِ كَيْسَتْ لَكَ يَا مُحَمَّدٌ وَلَا لِأَحَدٍ هَذِهِ لِي وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي لَا أَدْعُ فِي النَّارِ أَحَدًا يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

13. Ənəs رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Mən Rəbbimə ﷻ durmadan şəfaət edəcəyəm, O da şəfaətimi qəbul edəcək. Mən şəfaət etməyə davam edəcəyəm, O da şəfaətimi qəbul edəcək, hətta mən deyəcəyəm: “Ey Rəbbim! Məni “lə iləhə illəllah” deyən kimsələrə şəfaətçi et”. Allah buyuracaq: “Ey

³⁶ Əhməd 1276. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib” də (№ 553) səhih deyib.

Muhəmməd, bu nə sənə, nə də bir kimsəyə məxsus deyildir. Bu Mənə məxsusdur. İzzətimə, Əzəmətimə və Mərhəmətimə and olsun ki, Mən “lə iləhə illəllah” deyən kəsləri odun içində buraxmayacağam”.³⁷

BITAQA HƏDİSİ VƏ LƏ İLƏHƏ İLLƏLLAH KƏLİMƏSİNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُصَاحُ بِرَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ فَيُنْشَرُ لَهُ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ سِجِلًّا كُلُّ سِجِلٍّ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ ﷻ هَلْ تُنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ فَيَقُولُ أَظْلَمْتَكَ كَتَبْتِي الْحَافِظُونَ ثُمَّ يَقُولُ أَلَاكَ عُدْرٌ أَلَاكَ حَسَنَةٌ فَيَهَابُ الرَّجُلُ فَيَقُولُ لَا. فَيَقُولُ بَلَى إِنْ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَاتٍ وَإِنَّهُ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ فَتُخْرَجُ لَهُ بَطَاقَةٌ فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ قَالَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْبَطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السِّجَلَاتِ فَيَقُولُ إِنَّكَ لَا تُظْلَمُ. فَتُوضَعُ السِّجَلَاتُ فِي كِفَّةٍ وَالْبَطَاقَةُ فِي كِفَّةٍ فَطَاشَتْ السِّجَلَاتُ وَتُقَلَّتِ الْبَطَاقَةُ»

14. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Ümmətimdən olan bir kişi Qiyamət günü məxluqatın qarşısına çağırılacaq və ona doxsan doqquz ədəd kitab göstəriləcək. Hər bir kitabın ölçüsü gözün gördüyü son məsafəyə qədər olacaq. Sonra Allah ﷻ buyuracaq: “Bunlardan birini inkar edə bilərsənmi?” O: “Xeyr, ey Rəbbim!”- deyə cavab verəcək. Allah buyuracaq: “(Əməlləri) yazan gözətçi mələklərim sənə zülm ediblərmi? Bu qədər kitabın qabağında sənənin savabın ola bilərmimi?” O, qorxu içində: “Xeyr!”- deyə cavab verəcək. Allah buyuracaq: “Əksinə, dərgahımızda sənənin üçün savab vardır. Odur ki, bu gün sənə zülm edilməyəcək”. Bu vaxt onun qarşısına içində “əş-hədu əl-lə iləhə illəllah və ənnə Muhəmmədən abduhu və rəsuluhu” yazılmış bir kağız parçası qoyulacaq. O deyəcək: “Ey Rəbbim! Bu qədər kitabın qabağında bu kağız parçası nə fayda verə

³⁷ İbn Əbu Asim 685. əl-Albani “Ziləlul-Cənnə” də (№ 828) səhih olduğunu bildirmişdir.

bilər?” Allah buyuracaq: “Sənə zülm olunmayacaq!” Sonra kitablar tərəzinin bir gözünə, kağız parçası isə digər gözünə qoyulacaq və bu kağız parçasının ağırlığından o kitablar havaya qalxacaq”.³⁸

ŞİRKİN TƏHLÜKƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى «أَنَا أَعْنِي الشُّرَكَاءِ عَنِ الشَّرِكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكُهُ»

15. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: “Uca Allah buyurdu: “Mən şərik olmağa möhtac deyiləm. Kim bir əməl etsə və bu əməldə Mənə şərik qoşarsa, onu da, onun şirkini də tərk edərəm”.³⁹

RIYAKARLARIN AQBƏTİ

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشَّرِكُ الْأَصْعَرُ». قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الشَّرِكُ الْأَصْعَرُ قَالَ «الرِّيَاءُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ يَوْمَ تُجَارَى الْعِبَادُ بِأَعْمَالِهِمْ أَذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاءُونَ بِأَعْمَالِكُمْ فِي الدُّنْيَا فَاَنْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جِزَاءً»

16. Mahmud ibn Ləbid رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: “Həqiqətən, sizin üçün ən çox qorxduğum kiçik şirkdir”. Dedilər: “Ey Allahın Elçisi, kiçik şirk nədir?” O buyurdu: “Riyakarlıq. Uca Allah qullarının əməllərinin əvəzini verəcəyi gün (riyakarlara) deyəcək: “Dünyada əməllərinizi göstərdiyiniz kəslərin yanına gedin! Baxın görün, onlar etdiklərinizin əvəzini verə bilirlərmə?!”⁴⁰

³⁸ Ət-Tirmizi 2639, 2850; İbn Məcə 4300. 4442. əl-Albani hədisi səhih adlandırmışdır.

³⁹ Muslim 2985, 5300, 7666.

⁴⁰ Əhməd 22523, 22528, 23630, 23686, 24350, 24356. Şueyb əl-Arnaut da hədisin isnadını səhih adlandırmışdır. əl-Albani isə buna oxşar hədisi “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 1555) səhih adlandırmışdır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه فَقَالَ لَهُ نَاتِلُ أَهْلِ الشَّامِ أَيُّهَا الشَّيْخُ حَدَّثْنَا حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ نَعَمْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ. قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ جَرِيءٌ. فَقَدْ قِيلَ. ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَيَّ وَجْهِي حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ. وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَيَّ وَجْهِي حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ هُوَ جَوَادٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَيَّ وَجْهِي ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ» ثُمَّ ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى رُكْبَتَيْ فَقَالَ «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ أَوَّلَ خَلْقِ اللَّهِ تُسَعَّرُ بِهِمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

17. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم demişdir: “Qiyamət günü üç sinif insan ilk sorğu-suala çəkilənlərdən olacaqdır. Şəhid Allahın hüzuruna gətiriləcək və Allah ona bəxş etdiyi nemətlər haqqında xəbər verdikdən sonra deyəcək: “Bu nemətlərin müqabilində nə etmişən?” O: “Sənin yolunda vuruşub şəhid olmuşam”- deyər cavab verəcək. Allah isə ona belə deyəcək: “Yalan danışsən! Sənə “qəhrəmandır”- desinlər deyə vuruşmuşsan. Ona da artıq nail olmuşsan”. Sonra əmr olunacaq və onu üzüstə sürükləyib Cəhənnəmə atacaqlar. Sonra elm öyrənmiş və onu insanlara öyrətmiş, çoxlu Quran oxumuş bir şəxs Allahın hüzuruna gətiriləcək və Allah ona nəsib etdiyi nemətlər haqqında xəbər verdikdən sonra deyəcək: “Bu nemətlərin müqabilində nə etmişən?” O: “Sənin xatirinə elm öyrənib onu insanlara öyrətmişəm və çoxlu Quran oxumuşam”- deyər cavab verəcək. Allah isə ona belə deyəcək: “Yalan deyirsən! Sənə “alimdir”- desinlər, həmçinin “qaridir”- desinlər deyə elm öyrənmişən, Quran oxumuşsan. Ona da artıq nail olmuşsan”. Sonra əmr olunacaq və onu üzüstə

sürükləyib Cəhənnəmə atacaqlar. Sonra (dünyada) zəngin olmuş bir adam Allahın hüzuruna gətiriləcək və Allah ona verdiyi nemətlər haqqında xəbər verdikdən sonra deyəcək: “Bu nemətlər müqabilində nə etmişən?” O: “Var-dövlətimi Sənin yolunda xərcləmişəm, Sənin buyurduğun yerlərə sərf etmişəm”- deyə cavab verəcək. Allah isə ona belə deyəcək: “Yalan danışırsan! Sənə “nə səxavətli insandır”- desinlər deyə malından xərcləmişən. Ona da artıq nail olmusan”. Sonra əmr olunacaq və onu üzüstə sürükləyib Cəhənnəmə atacaqlar”.⁴¹ Digər rəvayətdə belə əlavə vardır: “...Sonra Allah Elçisi ﷺ dizimə vurdu və: “Ey Əbu Hureyra! Bu üç nəfər Qiyamət günü Allahın yaratdıqları içində Cəhənnəm odunda yanan ilk kimsələrdir”- deyə buyurdu”.⁴²

KAFİRİN YER BOYDA FİDYƏ⁴³ VERMƏK İSTƏYİ

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ «أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ لِأَهْلِ النَّارِ عَذَابًا لَوْ أَنَّ لَكَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ كُنْتَ تَفْتَدِي بِهِ قَالَ نَعَمْ. قَالَ فَقَدْ سَأَلْتُكَ مَا هُوَ أَهْوَىٰ مِنْ هَذَا وَأَنْتَ فِي صُلْبِ آدَمَ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِي. فَأَيُّبَتَ إِلَّا الشُّرْكَ»

18. Ənəs رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ Peyğəmbərdən ﷺ belə rəvayət etmişdir: “(Qiyamət günü) Allah Cəhənnəmdə ən yüngül əzaba məruz qalan bir kimsəyə deyəcək: “Əgər dünyada olan hər şey sənin olsaydı, onu (əzabdan xilas olmağın üçün) fidyə verərdinmi?” O: “Bəli!”- deyə cavab verəcək. Onda Allah buyuracaq: “Sən hələ Adəmin belində ikən Mən səndən bundan daha yüngül olanı - Mənə şərik qoşmağa tələb etmişdim. Sənsə məhz şərik qoşmağı tərcih etdin”.⁴⁴

«BİZƏ FİLAN ULDUZA GÖRƏ YAĞIŞ ENDİRİLDİ» - DEYƏNLƏRİN KÜFR ETMƏSİ

⁴¹ Muslim 527, 1905, 5032.

⁴² ət-Tirmizi 2382, 2557.

⁴³ Fidyə - bir kimsənin düşdüyü sıxıntılı haldan qurtarmaq üçün ödədiyi əvəz.

⁴⁴ əl-Buxari 3156, 3334, 6538; Muslim 7261.

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَّةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءَ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَيَّ النَّاسِ فَقَالَ «هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ «أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ بِنُوءِ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ»

19. Zeyd ibn Xalid əl-Cuhəni رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم Hudeybiyyədə⁴⁵ gecə ikən yağmış yağışdan sonra bizə Sübh namazını qıldırdı və namazı bitirdikdən sonra üzünü camaata çevirib soruşdu: “Bilirsinizmi, Rəbbiniz nə buyurdu?” (Əshabələr:) “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!”- dedilər. Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “(Allah buyurdu): “Qullarımdan bir qismi mömin, digər qismi isə kafir oldu. “Bizə Allahın lütfü və mərhəməti sayəsində yağış göndərilmişdir”- deyənlərə gəlincə, onlar Mənə iman gətirmiş və ulduzları inkar etmişlər. “Yağış bizə filan və filan ulduza görə nazil olmuşdur”- deyənlərə gəldikdə, onlar Mənə küfr etmiş və ulduzlara iman gətirmişlər”⁴⁶

«ADƏM ÖVLADI MƏNİ YALANÇI HESAB EDİR» HƏDİSİ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ «قَالَ اللَّهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ، وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ، فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَرَعَمَ أَنِّي لَا أَقْدِرُ أَنْ أُعِيدَهُ كَمَا كَانَ، وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لِي وَكَذِّ، فَسُبْحَانِي أَنْ أَتَّخِذَ صَاحِبَةً أَوْ وَكِدًا»

20. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah

⁴⁵ Hudeybiyyə - Məkkənin 16 kilometrliyində Ciddəyə gedən yolda yerləşən yer adıdır. Hicri tarixinin 6-cı ilində orada Muhəmməd Peyğəmbərlə صلى الله عليه وسلم müsəlmanları şəhərə buraxmayan və onları ümrə ziyarəti (həcc zamanından başqa il boyu edilə bilən kiçik həcc ziyarəti) etməyə qoymayan Məkkəlilər arasında sülh müqaviləsi bağlanmışdır.

⁴⁶ əl-Buxari 801, 810, 846, 980, 991, 1038.

buyurur: “Adəm övladı Məni yalançı sayır, halbuki, bunu etməyə onun haqqı yoxdur, habelə, o, Məni təhqir⁴⁷ edir, halbuki, buna da onun haqqı yoxdur. Məni yalançı sayması, onu öldürdükdən sonra yenidən yaradacağımı təkzib etməsidir, Məni təhqir etməsi isə Mənə övlad isnad etməsidir. Halbuki, Mən pak və müqəddəsəm, Özümə zövcə və ya övlad götürməkdən uzağam!”⁴⁸

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ «قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يُكَذِّبَنِي وَشَتَمَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَشْتِمَنِي أَمَا تَكْذِبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ إِيَّايَ لَا أُعِيدُهُ كَمَا بَدَأْتَهُ وَلَيْسَ آخِرُ الْخَلْقِ بَأَعَزَّ عَلَيَّ مِنْ أَوَّلِهِ وَأَمَا شَتَمَهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا وَأَنَا اللَّهُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفُوًا أَحَدٌ»

21. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah عَزَّ وَجَلَّ buyurur: “Adəm oğlu Məni yalançı hesab edir, halbuki, ona (belə etmək) yaraşmaz. Habelə, Adəm oğlu Məni təhqir edir, halbuki, ona Məni təhqir etmək yaraşmaz. Onun Məni yalançı hesab etməsinə gəlincə, bu onun: “Allah məni ilk dəfə yaratdığı kimi, yenidən yarada bilməz”- deməsidir. (Qiyamət günü) xilqəti yenidən yaratmaq Mənim üçün çətin deyildir. Onun təhqirinə gəldikdə, bu, onun Allahın oğlu olduğunu iddia etməsidir. Halbuki, Mən Tək, Möhtac olmayan, nə doğmayan, nə doğulmayan, nə də bənzəri olmayan Allaham”⁴⁹.

ZAMANI SÖYMƏYİN HARAM OLMASI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُؤْذِنُنِي ابْنُ آدَمَ، يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ، يَبْدِي الْأَمْرَ، أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ»

⁴⁷ Müşriklər və kafirlər Allaha Ona layiq olmayan naqis sifətlər isnad etməklə Ona qarşı ədəbsizlik edirlər.

⁴⁸ əl-Buxari 4122, 4212, 4482.

⁴⁹ ən-Nəsai 2078, 2090; əl-Buxari 4592, 4690, 4974. əl-Albani həsən səhih deyib.

22. Əbu Hureyra رضى الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah ﷻ buyurur: “Adəm övladı dəhri söyməklə Mənə əziyyət verir. (Çünkü) dəhr Mənəm.⁵⁰ Hər şey Mənim əlimdədir, gecəni gündüzə, gündüzü də gecəyə çevirən Mənəm!”⁵¹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لَا يَقُولُ أَحَدُكُمْ يَا حَبِيبَةَ الدَّهْرِ قَالَ اللَّهُ ﷻ أَنَا الدَّهْرُ أُرْسِلُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ فَإِذَا شِئْتَ قَبَضْتُهُمَا وَلَا يَقُولَنَّ لِلْعَبَبِ الْكِرْمُ فَإِنَّ الْكِرْمَ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ

23. Əbu Hureyra رضى الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Sizdən biriniz: “Nə pis zamandır!”- deməsin. (Çünkü,) Allah ﷻ belə buyurur: “Zaman Mənəm. Gecəni və gündüzü Mən göndərirəm. İstəsəm onları yox edərəm”. Sizdən biriniz üzümə “səxavətli”- deməsin.⁵² Çünki “səxavətlidir” müsəlman adama deyilir”.⁵³

سُرَّتْ قَاحْمَیْنِ حَارَمِ اَوْلَامِی وَهَ اَوْلَامِی خَیْبَرِ دَارِ لِق

سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ «قَالَ اللَّهُ ﷻ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي، فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً، أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ شَعِيرَةً»

24. Əbu Hureyra رضى الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah ﷻ buyurmuşdur: “Mənim yaratdığım kimi yaratmağa çalışan kimsədən daha zalım kim ola bilər?! (Bacarı-

⁵⁰ İbn Teymiyyə رضى الله عنه demişdir: “Dəhr zamandır. Hər kəs zamanı söyərkən, müsibəti onun başına gətirəni qəsd edir və beləliklə, bu söyüşü Allaha aid edir. Çünki, həqiqətdə bu müsibəti onun başına gətirən Allahdır. Deməli: “Dəhr Allahdır”- dedikdə, dəhrə aid etdiyi hər bir şeyin Allaha aidliyi qəsd edilir”. (Sarimul-Məslul 3/ 922).

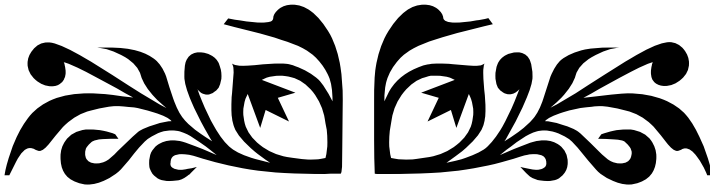
⁵¹ əl-Buxari 4826, 6937, 7053, 7491.

⁵² Cahiliyyət dövründə ərəblər üzümdən şərab düzəltməyə görə üzümü, üzüm ağacını və şərabı “səxavətli” adlandırdılar. Çünki, şərab onları səxavətli olmağa sövq edirdi. Peyğəmbər ﷺ şəriətin haram buyurduğunu “səxavətli” adlandırmağı sevməzdi. O ehtiyat edirdi ki, üzümə gözəl ad vermək insanları şərab içməyə sövq edə bilər. Ona görə də ona nifrət edərək və haram olmasını vurğulayaraq bu adın ona verilməsini qadağan etdi və bu adı şəriətin haram buyurduğu şeylərdən özünü qoruyan müsəlmana layiq gördü.

⁵³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 770. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

larsa,) qoy bir qarışqa yaratsınlar, yaxud bir dən yaratsınlar, yaxud bir arpa dənəsi yaratsınlar!”⁵⁴

⁵⁴ əl-Buxari 5497, 5609, 5953.

NAMAZ

MERAC HƏDİSİ VƏ NAMAZIN FƏRZ⁵⁵ OLUNMASI

عَنْ مَالِكِ بْنِ صَعْمَةَ رضي الله عنه أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدَّثَهُمْ عَنْ لَيْلَةِ أُسْرِي بِهِ «بَيْنَمَا أَنَا فِي الْحَظِيمِ - وَرَبَّمَا قَالَ فِي الْحِجْرِ - مُضْطَجِعًا، إِذْ أَتَانِي آتٍ فَقَدَّ - قَالَ وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ فُشِقْتُ - مَا بَيْنَ هَذِهِ إِلَى هَذِهِ - فَقُلْتُ لِلْحَارُودِ وَهُوَ إِلَى جَنْبِي مَا يَعْنِي بِهِ قَالَ مِنْ نُعْرَةٍ نَحَرَهُ إِلَى شِعْرَتِي، وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ مِنْ قَصَبِهِ إِلَى شِعْرَتِي - فَاسْتَخْرَجَ قَلْبِي، ثُمَّ أَتَيْتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مَمْلُوءَةٍ لِمَائِنًا، فَعَسَلِ قَلْبِي ثُمَّ حُشِي، ثُمَّ أُوتِيتُ بِدَابَّةٍ دُونَ الْبُعْلِ وَفَوْقَ الْحِمَارِ أَبْيَضَ». - فَقَالَ لَهُ الْحَارُودُ هُوَ الْبُرَاقُ يَا أَبَا حَمْزَةَ قَالَ أُنْسُ نَعَمْ، يَضَعُ خَطْوُهُ عِنْدَ أَقْصَى طَرْفِهِ - «فَحُمِلْتُ عَلَيْهِ، فَأَنْطَلَقَ بِي جِبْرِيلُ حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَاسْتَفْتَحَ، فَقِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، فَنَعِمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَفَتَحَ، فَلَمَّا خَلَصْتُ، فَإِذَا فِيهَا آدَمُ، فَقَالَ هَذَا أَبُوكَ آدَمُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ. فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَفَرَّدَ السَّلَامَ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْإِبْنِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ. ثُمَّ صَعِدَ حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الثَّانِيَةَ فَاسْتَفْتَحَ، قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ فَنَعِمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَلَمَّا خَلَصْتُ، إِذَا يَحْيَى وَعِيسَى، وَهُمَا ابْنَا الْخَالَةِ قَالَ هَذَا يَحْيَى وَعِيسَى فَسَلِّمْ عَلَيْهِمَا. فَسَلَّمْتُ فَرَدًّا، ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ. ثُمَّ صَعِدَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّلَاثَةِ، فَاسْتَفْتَحَ قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، فَنَعِمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَفَتَحَ، فَلَمَّا خَلَصْتُ إِذَا يُوسُفُ. قَالَ هَذَا يُوسُفُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ. فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَفَرَدَّ، ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ، ثُمَّ صَعِدَ بِي حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الرَّابِعَةَ، فَاسْتَفْتَحَ، قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ أَوْقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، فَنَعِمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَفَتَحَ، فَلَمَّا خَلَصْتُ إِلَى إِدْرِيسَ قَالَ هَذَا إِدْرِيسُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ. فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَفَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ. ثُمَّ صَعِدَ بِي حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ الْخَامِسَةَ، فَاسْتَفْتَحَ، قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، فَنَعِمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَلَمَّا خَلَصْتُ فَإِذَا هَارُونُ قَالَ هَذَا هَارُونُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ. فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَفَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرْحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالنَّبِيِّ الصَّالِحِ. ثُمَّ صَعِدَ بِي حَتَّى أَتَى السَّمَاءَ السَّادِسَةَ، فَاسْتَفْتَحَ، قِيلَ

⁵⁵ Fərz - dini baxımdan yerinə yetirilməsi vacib olanlar.

مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ نَعَمْ. قَالَ مَرَحَبًا بِهِ، فَنَعِمَ الْمَجِيءُ جَاءَ، فَلَمَّا خَلَصْتُ، فَإِذَا مُوسَى قَالَ هَذَا مُوسَى فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ ثُمَّ قَالَ مَرَحَبًا بِالْأَخِ الصَّالِحِ وَالْتَّبِيِّ الصَّالِحِ. فَلَمَّا تَجَاوَزْتُ بَكَى، قِيلَ لَهُ مَا يُنْكِيكَ قَالَ أَبْكَى لَأَنَّ غُلَامًا بُعِثَ بَعْدِي، يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِهِ أَكْثَرَ مَنْ يَدْخُلُهَا مِنْ أُمَّتِي. ثُمَّ صَعِدَ بِي إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ قَالَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ. قَالَ نَعَمْ. قَالَ مَرَحَبًا بِهِ، فَنَعِمَ الْمَجِيءُ جَاءَ فَلَمَّا خَلَصْتُ، فَإِذَا إِبْرَاهِيمُ قَالَ هَذَا أَبُوكَ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ. قَالَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَرَدَّ السَّلَامَ قَالَ مَرَحَبًا بِالْإِبْنِ الصَّالِحِ وَالْتَّبِيِّ الصَّالِحِ. ثُمَّ رُفِعْتُ لِي سِدْرَةُ الْمُنتَهَى، فَإِذَا نَبُحُهَا مِثْلُ قِلَالِ حَجَرَ، وَإِذَا وَرْفُهَا مِثْلُ آذَانِ الْفِيلَةِ قَالَ هَذِهِ سِدْرَةُ الْمُنتَهَى، وَإِذَا أَرْبَعَةٌ أَنَهَارٌ نَهْرَانِ بَاطِنَانِ، وَنَهْرَانِ ظَاهِرَانِ. فَقُلْتُ مَا هَذَانِ يَا جِبْرِيلُ قَالَ أَمَّا الْبَاطِنَانِ، فَنَهْرَانِ فِي الْجَنَّةِ، وَأَمَّا الظَّاهِرَانِ فَالنَّبِيلُ وَالْفُرَاتُ. ثُمَّ رُفِعَ لِي الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ، ثُمَّ أُتِيْتُ بِإِنَاءٍ مِنْ حَمْرِ، وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ وَإِنَاءٍ مِنْ عَسَلٍ، فَأَخَذْتُ اللَّبَنَ، فَقَالَ هِيَ الْفِطْرَةُ أَنْتَ عَلَيْهَا وَأُمَّتُكَ. ثُمَّ فُرِضَتْ عَلَيَّ الصَّلَوَاتُ خَمْسِينَ صَلَاةً كُلَّ يَوْمٍ. فَرَجَعْتُ فَمَرَرْتُ عَلَى مُوسَى، فَقَالَ بِمَا أُمِرْتُ قَالَ أُمِرْتُ بِخَمْسِينَ صَلَاةً كُلَّ يَوْمٍ. قَالَ إِنْ أُمَّتُكَ لَا تَسْتَطِيعُ خَمْسِينَ صَلَاةً كُلَّ يَوْمٍ، وَإِنِّي وَاللَّهِ قَدْ حَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ، وَعَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ لِأُمَّتِكَ. فَرَجَعْتُ، فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مِثْلَهُ، فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مِثْلَهُ، فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مِثْلَهُ، فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا، فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مِثْلَهُ، فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا، فَرَجَعْتُ فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى، فَقَالَ بِمَا أُمِرْتُ قُلْتُ أُمِرْتُ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ، قَالَ إِنْ أُمَّتُكَ لَا تَسْتَطِيعُ خَمْسَ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ، وَإِنِّي قَدْ حَرَّبْتُ النَّاسَ قَبْلَكَ، وَعَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ لِأُمَّتِكَ. قَالَ سَأَلْتُ رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ، وَلَكِنْ أَرْضَى وَأُسَلِّمُ - قَالَ - فَلَمَّا جَاوَزْتُ نَادَى مُنَادٍ أَمْضَيْتُ فَرِيضَتِي وَخَفَّتُ عَنْ عِبَادِي» ... فَلَمَّا فَتَحَ عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا، فَإِذَا رَجُلٌ قَاعِدٌ عَلَى يَمِينِهِ أَسْوَدَةٌ وَعَلَى يَسَارِهِ أَسْوَدَةٌ، إِذَا نَظَرَ قِيلَ يَمِينِهِ ضِحْكٌ، وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ يَسَارِهِ بَكَى، فَقَالَ مَرَحَبًا بِالتَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِبْنِ الصَّالِحِ. قُلْتُ لِجِبْرِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا آدَمُ. وَهَذِهِ الْأَسْوَدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ نَسَمُ بَنِيهِ، فَأَهْلُ الْيَمِينِ مِنْهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ، وَالْأَسْوَدَةُ الَّتِي عَنْ شِمَالِهِ أَهْلُ النَّارِ، فَإِذَا نَظَرَ عَنْ يَمِينِهِ ضِحْكٌ، وَإِذَا نَظَرَ قَبْلَ شِمَالِهِ بَكَى...»

«...ثُمَّ عُرِجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوَى أَسْمَعُ فِيهِ صَرِيْفَ الْأَقْلَامِ...» «...ثُمَّ انْطَلَقَ بِي حَتَّى انْتَهَى بِي إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَعَشِيْمَهَا الْوَأَنَّ لَا أَدْرِي مَا هِيَ، ثُمَّ أُدْخِلْتُ الْحَنَّةَ، فَإِذَا فِيهَا حَبَائِلُ اللَّوْلُؤِ، وَإِذَا تُرَابُهَا الْمِسْكُ»

25. Malik ibn Sasaə ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ gecə səfəri haqqında (bunları) danışmışdır: “Mən Hatimdə⁵⁶ (və ya Hicrədə) uzanmış ikən bir nəfər⁵⁷ yanıma gəldi və (bədənim) buradan bura kimi⁵⁸ yarıb qəlbimi çıxartdı. Sonra yanıma içi imanla dolu olan qızıl ləyən gətirdilər. Qəlbimi (Zəməzəm suyu ilə) yuduqdan sonra onu (imanla) doldurdular. Sonra mənim yanıma qatırdan alçaq və uzunqulaqdan hündür olan, ağ rəngli bir heyvan gətirdilər”. (Carud dedi: “Ey Əbu Həməzə, bu, Buraq idimi?” Ənəs dedi: “Bəli, o, addımını insanın gördüyü son nöqtəyə qoyurdu”. Peyğəmbər ﷺ davam edib dedi:) “Mən heyvana mindikdən sonra Cəbrail məni özü ilə apardı. Nəhayət, dünya səmasına gəlib çatdıqda, o, qapının açılmasını xahiş etdi. (Gözətçilər): “Kimdir o?”- deyə soruşdular. O: “Cəbraildir!”- dedi. Onlar: “Yanıdakı kimdir?”- deyə soruşdular. O: “Muhəmməddir!”- dedi. Onlar soruşdular: “Onu çağırıblarmı?” Cəbrail: “Bəli!”- dedi. Onlar dedilər: “Xoş gəlib, səfa gətirib! O nə gözəl ziyarətçidir!” Sonra qapılar açıldı. Mən içəri keçdikdə (orada) Adəmi gördüm. (Cəbrail): “Bu, atan Adəmdir, salam ver ona!”- dedi, mən də ona salam verdim. O, mənim salamımı aldı və dedi: “Xoş gəlmisən, ey əməlisaleh oğul və əməlisaleh peyğəmbər!” Sonra biz ikinci səmaya qalxdıq və (Cəbrail) qapının açılmasını xahiş etdi. (Gözətçilər): “Kimdir o?”- deyə soruşdular. O: “Cəbraildir!”- dedi. Onlar: “Yanıdakı kimdir?”- deyə soruşdular. O: “Muhəmməddir!”- dedi. Onlar soruş-

⁵⁶ Bu, Kəbəyə bitişik yanındakı şəklində hörlmüş, hündür olmayan divarla Kəbənin arasındakı yerdir. Bu yer Hicr və ya Hatim adlanır.

⁵⁷ Yəni Cəbrail عليه السلام.

⁵⁸ Ravi demişdir: “Mən Caruddan soruşdum: “O: “burdan bura kimi” deyəndə nə qədər edirdi?” Dedi: “Boğazından və ya köksündən qarnının alt nahiyəsinə qədər”.

dular: "Onu çağırıblarmı?" Cəbrail: "Bəli!"- dedi. Onlar dedilər: "Xoş gəlib, səfa gətirib! O, nə gözəl ziyarətçidir!" Sonra qapılar açıldı. Mən içəri keçdikdə (orada) xalauşaqlarını - Yəhyanı və İsanı gördüm. (Cəbrail): "Bu, Yəhya və İsadır, salam ver onlara!"- dedi, mən də onlara salam verdim. Onlar mənim salamımı aldıqdan sonra dedilər: "Xoş gəlmisən, ey əməlisaleh qardaş və əməlisaleh peyğəmbər!" Sonra biz üçüncü səmaya qalxdıq və (Cəbrail) qapının açılmasını xahiş etdi. (Gözətçilər): "Kimdir o?"- deyə soruşdular. O: "Cəbraildir!"- dedi. Onlar: "Yanıdakı kimdir?"- deyə soruşdular. O: "Muhəmməddir!"- dedi. Onlar soruşdular: "Onu çağırıblarmı?" Cəbrail: "Bəli!"- dedi. Onlar dedilər: "Xoş gəlib, səfa gətirib! O, nə gözəl ziyarətçidir!" Sonra qapılar açıldı. Mən içəri keçdikdə (orada) Yusufu gördüm. (Cəbrail): "Bu, Yusufdur, salam ver ona!"- dedi, mən də ona salam verdim. O, mənim salamımı aldıqdan sonra dedi: "Xoş gəlmisən, ey əməlisaleh qardaş və əməlisaleh peyğəmbər!" Sonra biz dördüncü səmaya qalxdıq və (Cəbrail) qapının açılmasını xahiş etdi. (Gözətçilər): "Kimdir o?"- deyə soruşdular. O: "Cəbraildir!"- dedi. Onlar: "Yanıdakı kimdir?"- deyə soruşdular. O: "Muhəmməddir!"- dedi. Onlar soruşdular: "Onu çağırıblarmı?" Cəbrail: "Bəli!"- dedi. Onlar dedilər: "Xoş gəlib, səfa gətirib! O, nə gözəl ziyarətçidir!" Sonra qapılar açıldı. Mən içəri keçdikdə (orada) İdrisi gördüm. (Cəbrail): "Bu, İdrisdir, salam ver ona!"- dedi, mən də ona salam verdim. O, mənim salamımı aldıqdan sonra dedi: "Xoş gəlmisən, ey əməlisaleh qardaş və əməlisaleh peyğəmbər!" Sonra biz beşinci səmaya qalxdıq və (Cəbrail) qapının açılmasını xahiş etdi. (Gözətçilər): "Kimdir o?"- deyə soruşdular. O: "Cəbraildir!"- dedi. Onlar: "Yanıdakı kimdir?"- deyə soruşdular. O: "Muhəmməddir!"- dedi. Onlar soruşdular: "Onu çağırıblarmı?" Cəbrail: "Bəli!"- dedi. Onlar dedilər: "Xoş gəlib, səfa gətirib! O, nə gözəl ziyarətçidir!" (Sonra qapılar açıldı.) Mən içəri keçdikdə (orada) Harunu gördüm. (Cəbrail): "Bu, Harundur, salam ver ona!"- dedi, mən də ona salam verdim. O, mənim

salamımı aldıqdan sonra dedi: “Xoş gəlmisən, ey əməlisaleh qardaş və əməlisaleh peyğəmbər!” Sonra biz altıncı səmaya qalxdıq və (Cəbrail) qapının açılmasını xahiş etdi. (Gözətçilər): “Kimdir o?”- deyə soruşdular. O: “Cəbraildir!”- dedi. Onlar: “Yanındakı kimdir?”- deyə soruşdular. O: “Muhəmməddir!”- dedi. Onlar soruşdular: “Onu çağırıblarmı?” Cəbrail: “Bəli!”- dedi. Onlar dedilər: “Xoş gəlib, səfa gətirib! O, nə gözəl ziyarətçidir!” (Sonra qapılar açıldı.) Mən içəri keçdikdə (orada) Musanı gördüm. (Cəbrail): “Bu, Musadır, salam ver ona!”- dedi, mən də ona salam verdim. O, mənim salamımı aldıqdan sonra dedi: “Xoş gəlmisən, ey əməlisaleh qardaş və əməlisaleh peyğəmbər!” Mən onun yanından keçib getdikdə o ağladı. Ondan: “Nə üçün ağlayırsan?”- deyə soruşdular. Musa dedi: “Məndən sonra göndərilmiş bu cavan oğlanın ümmətindən Cənnətə daxil olanların sayı, mənim ümmətimdən ora daxil olanların sayından qat-qat artıq olacaq”. Sonra biz yeddinci səmaya qalxdıq və (Cəbrail) qapının açılmasını xahiş etdi. (Gözətçilər): “Kimdir o?”- deyə soruşdular. O: “Cəbraildir!”- dedi. Onlar: “Yanındakı kimdir?”- deyə soruşdular. O: “Muhəmməddir!”- dedi. Onlar soruşdular: “Onu çağırıblarmı?” Cəbrail: “Bəli!”- dedi. Onlar dedilər: “Xoş gəlib, səfa gətirib! O, nə gözəl ziyarətçidir!” (Sonra qapılar açıldı.) Mən içəri keçdikdə (orada) İbrahimi gördüm. (Cəbrail): “Bu, atan İbrahimdir, salam ver ona!”- dedi, mən də ona salam verdim. O, mənim salamımı aldıqdan sonra dedi: “Xoş gəlmisən, ey əməlisaleh qardaş və əməlisaleh peyğəmbər!” Sonra mənə son həddəki Sidr⁵⁹ ağacını göstərdilər. Onun meyvələri Həcər (məmləkətində) düzəldilən saxsı səhənglərə bənzəyirdi, yarpaqları da fil qulaqları boyda idi. (Cəbrail): “Bu, Sidrətul-Muntəhadır”- dedi. Bu ağacın dibindən dörd çay axırdı. Bu çaylardan ikisi altdan, ikisi də üstədən axırdı. Mən soruşdum. “Bu nə çaylardır, ey Cəbrail?”

⁵⁹ Sidrətul-Muntəha - son hüddud şanaqülləsi. Yeddinci göydə bitən ağac. O, bu adını ona görə alıb ki, yerdən gedən və Allahdan nazil olan hər nə varsa, ona qədər gedib çatır.

Dedi: “Altdakı çaylar Cənnətdən axır. Üstdəki çaylar isə Nil və Furat çaylarıdır”. Sonra mənə Beytul-Məmuru ⁶⁰ göstərdilər. ⁶¹ Sonra mənə bir qab şərab, bir qab süd və bir qab bal gətirdilər. Mən südü götürdüm. Onda (Cəbrail) dedi: “Budur fitrət, sən və sənin ümmətin (fitrət) üzərindədir”. ⁶² Sonra mənə gündəlik olaraq əlli (vaxt) namaz qılmaq vacib buyruldu. Mən geri qayıtdım və Musanın yanına gəlib çatdıqda, o (məndən): “Sənə nə əmr edildi?”- deyə soruşdu. Dedim: “Mənə gündəlik əlli vaxt namaz qılmaq vacib buyruldu”. Musa dedi: “Sənin ümmətin gündəlik olaraq əlli (vaxt) namazı qıla bilməyəcək. Vallahi ki, mən səndən əvvəl bunu insanlara tətbiq etmək və İsrail oğullarını haqq yola çəkmək istədim, (lakin heç nə alınmadı). Rəbbinin yanına qayıt və Ondən (bu hökmü) yüngülləşdirməyi xahiş et!” Mən Allahın yanına qayıdıb (Ona yalvardım) və O, vacib namazların sayını qırxa endirdi. Sonra mən Musanın yanına qayıtdım və o, (əvvəlcə) dediklərini bir də (mənə) təkrar söylədi. Sonra mən Allahın yanına qayıtdım və Allah vacib namazların sayını otuza endirdi. Sonra mən Musanın yanına qayıtdım və o, (əvvəlcə) dediklərini bir də (mənə) təkrar söylədi. Mən bir də (Allahın) yanına qayıtdım və Allah vacib namazların sayını iyirmiyə endirdi. Sonra mən Musanın yanına qayıtdım və o, (əvvəlcə) dediklərini bir də (mənə) təkrar söylədi. Mən bir daha Allahın yanına qayıtdım və mənə gündəlik olaraq on vaxt namaz qılmaq vacib buyruldu. Sonra mən (Musanın yanına) qayıtdım və o, (əvvəlcə) dediklərini bir də (mənə) təkrar söylədi. Mən (axırıncı kərə Allahın) yanına qayıtdım və mənə gündəlik olaraq beş vaxt namaz qılmaq vacib buyruldu. Sonra mən Musanın yanına qayıtdım və o, məndən:

⁶⁰ Bu ev yeddinci səmada bilavasitə Kəbənin üstündə yerləşən məbəddir. Hər gün onu yetmiş min mələk ziyarət edir və bir daha ora qayıtmurlar.

⁶¹ Digər rəvayətdə deyilir: “Mən Cəbraildən onun barəsində soruşdum. Dedi: “Bu Beytul-Məmurdur. Hər gün onun içində yetmiş min mələk namaz qılır, sonra oradan çıxır və bir daha ora qayıtmır”.

⁶² Yəni Tövhidə meylli.

“Sənə nə əmr edildi?”- deyə soruşdu. Dedim: “Mənə gündəlik olaraq beş vaxt namaz qılmaq əmr olundu”. Musa dedi: “Sənin ümmətin gündəlik olaraq beş (vaxt) namazı qıla bilməyəcək. Mən səndən əvvəl bunu insanlara tətbiq etmək və İsrail oğullarını haqq yola çəkmək istədim, (lakin heç nə alınmadı). Rəbbinin yanına qayıt və Ondan ümmətin üçün (bu hökmü) yüngülləşdirməyi xahiş et!” Dedim: “Mən Rəbbimdən (yetərinçə) istədim, artıq (nə isə istəməyə) üzüm gəlmir. Lakin mən (bu hökmlə) razıyam və buna boyun əyirəm”. Mən çıxıb getdikdə belə bir səda gəldi: “Mən əzəldən yazdığım hökmü vacib buyurdum, (sonra da) qullarımın yükünü yüngülləşdirdim⁶³.”⁶⁴ Digər rəvayətlərdə aşağıdakı əlavələr vardır: “...(Göy qapıları) açıldıqda biz yaxın göyün üstünə qalxdıq və orada oturmuş bir adam gördük ki, onun sağ və sol tərəfində (insanlardan ibarət) toplumlar var idi. Bu adam sağa baxanda gülür, sola baxanda isə ağlayırdı. O, (məni görüb) dedi: “Əməlisaleh peyğəmbər və əməlisaleh oğul xoş gəlibdir!” Mən Cəbraildən: “Bu kimdir?”- deyə soruşdum. Dedi: “Bu Adəmdir, onun sağında və solunda olan toplumlar zürriyyətinin ruhlarıdır. Sağında duranlar Cənnət əhli, solunda duranlar isə Cəhənnəm əhlidir. (Buna görə də) sağına baxanda gülür, soluna baxanda ağlayır...”⁶⁵ “...Sonra (Cəbrail) mənimlə elə bir yüksəkliyə qalxdı ki, mən qələmlərin xışiltısını eşitdim”.⁶⁶ “...Sonra (Cəbrail) məni son həddəki Sidr ağacının yanına apardı. Onun rəngləri vəsfəgəlməzdir. Sonra məni Cənnətə daxil etdilər. Orada mən incilər düzülmüş boyunbağlar, habelə (Cənnət) torpağının müşk olduğunu gördüm”.⁶⁷

⁶³ Digər hədisdə bu cümlənin tamamı belə rəvayət edilmişdir: “Odur ki, yaxşı əməlin əvəzini on qat verəcəyəm”. Yəni hər bir müsəlman beş vaxt namaz qılmaqla əlli namazın savabını qazanır.

⁶⁴ əl-Buxari 3598, 3674, 3887; Muslim 259/ 162 (234, 429).

⁶⁵ əl-Buxari 336, 342, 349.

⁶⁶ əl-Buxari 336, 342, 349.

⁶⁷ əl-Buxari 336, 342, 349.

AZAN VERMƏYİN FƏZİLƏTİ

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «يَعَجَبُ رَبُّكَ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَطِئَةِ الْجَبَلِ يُؤَذِّنُ بِالصَّلَاةِ وَيُصَلِّيَ فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ انظروا إلى عبدِي هَذَا يُؤَذِّنُ وَيُقِيمُ الصَّلَاةَ يَخَافُ مِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ»

26. Uqbə ibn Amir رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisini ﷺ belə deyərkən eşitdim: “Rəbbin dağın başında qoyun otaran çobanın azan verib, namaz qılmasına təəccüb edir. Allah ﷻ belə buyurur: “Bu qulumu baxın! Məndən qorxduğuna görə azan verib, namaz qılır. Artıq Mən qulumu bağışladım və Cənnətə daxil etdim”.⁶⁸

FƏRZ NAMAZLARININ FƏZİLƏTİ

إِنَّ أَبَا قَتَادَةَ بْنَ رِبْعِيٍّ رضي الله عنه أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «قَالَ اللَّهُ ﷻ افْتَرَضْتُ عَلَى أُمَّتِكَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ وَعَهَدْتُ عِنْدِي عَهْدًا أَنَّهُ مَنْ حَافِظٌ عَلَيْهِنَّ لَوْ قَتِهِنَّ أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَمْ يَحَافِظْ عَلَيْهِنَّ فَلَا عَهْدَ لَهُ عِنْدِي»

27. Əbu Qatədə ibn Rabi رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah ﷻ buyurdu: “Sənin ümmətinə beş namazı vacib etdim. Mən onları vaxtında qılanı Cənnətə salacağıma dair dərgahımda əhd etdim. Onları vaxtında qılmayanın isə, dərgahımda heç bir əhdi yoxdur”.⁶⁹

⁶⁸ ən-Nəsai 660, 666, 674, 1630. əl-Albani səhih olduğunu söyləmişdir. Allah təəccüb edir, yəni, razı olur. İmam ən-Nəvəvi demişdir: “Allahın təəccüblənməsi mümkün deyildir. Çünki, heç bir şey Ondan gizli qalmaz. Təəccüblənmək isə bir şeyin səbəbi gizli qaldıqda baş verir. Allahın təəccüblənməsinin mənası bundan daha böyükdür”.

⁶⁹ İbn Macə 1403, 1467. əl-Albani həsən adlandırmışdır.

عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، قَالَ: كُنْتُ فِي مَجْلِسٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فِيهِمْ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ ﷺ فَذَكَرُوا الْوُتْرَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: وَاجِبٌ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: سُنَّةٌ فَقَالَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ ﷺ: أَمَّا أَنَا فَأَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: أَتَانِي جِبْرِيلُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ ﷻ يَقُولُ: إِنِّي قَدْ فَرَضْتُ عَلَى أُمَّتِكَ حَمْسَ صَلَوَاتٍ مِنْ وَافَى بِهِنَّ عَلَيَّ وَضُرُوهِنَّ وَمَوَاقِيتهِنَّ وَرُكُوعِهِنَّ وَسُجُودِهِنَّ فَإِنَّ لَهُ عِنْدِي بِهِنَّ عَهْدًا أَنْ أُدْخِلَهُ بِهِنَّ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَقِيَني قَدْ انْتَقَصَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا، أَوْ كَلِمَةً شَبَّهَهَا فَلَيْسَ لَهُ عِنْدِي عَهْدٌ إِنْ شِئْتُ عَذَّبْتَهُ وَإِنْ شِئْتُ رَحِمْتَهُ

28. Əbu İdris əl-Xauləni demişdir: “(Bir dəfə) Peyğəmbərin ﷺ səhabələrinin məclisində idim. Ubədə ibn Samit ﷺ də onların arasında idi. Vitr⁷⁰ namazı haqqında söhbət düşdü. Bəziləri onun vacib olduğunu, bəziləri isə sünnət olduğunu dedilər. Ubədə ibn Samit ﷺ dedi: “Mənə gəlincə, mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Cəbrail Uca Allahın dərgahından yanıma gəlib dedi: “Ey Muhəmməd! Həqiqətən, Allah ﷻ buyurur: “Mən sənin ümmətinə beş namazı fərz etdim. Kim bu (namazların) dəstaməzına, vaxtlarına, rukusuna,⁷¹ səcdəsinə riayət etsə, onu Cənnətə daxil edəcəyimə dair dərgahımda əhdli olar. Kim Mənimlə görüşərək bunlardan bir şeyi əskiltmiş olsa, Mənim dərgahımda onun üçün əhd yoxdur. Mən istəsəm, ona əzab verərəm, istəsəm də ona rəhm edərəm”.⁷²

SÜBH VƏ ƏSƏR NAMAZININ FƏZİLƏTİ

⁷⁰ Vitr - tək, İşa namazından Sübh namazınadək olan hər vaxtda qılınan tək rükətli namaz.

⁷¹ Ruku - fiqh istilahu olub, qabağa əyilmə, namazda qıraətdən sonra yerə, təzim edirmiş kimi, paralel şəkildə önə əyilməni bildirir. Ruku namazın rüknlərindən olub - vacib ünsürlərindən biridir və fərzdir. Rukuda əllər dizlərə qoyulur. Namaz qılarkən ruku edən şəxs ayaq üstə dayanmaya yaxın olarsa, rukuya getmiş sayılır, əyilməsi ruku vəziyyətinə yaxın olduqda isə bu sayılır. Camaatla namaz qılarkən imama rukuda çatan şəxs, ayaq üstə “Allahu Əkbər” deyərək rukuya gedir.

⁷² Ət-Tayəlisi 574. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 842) az fərqliliklə olan ləfzə səhih demişdir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «يَتَعَاقِبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَأْتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ»

29. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bir dəstə mələk gecələr, bir dəstə mələk də gündüzlər növbə ilə sizin yanınıza gəlir, onlar Sübh və Əsr namazlarında bir yerə toplanırlar. Bundan sonra gecəni⁷³ sizin aranızda keçirən mələklər (səməya) qalxır və Allah onlardan: “Siz Mənim qullarımı nə vəziyyətdə tərk etmişiniz?”- deyə soruşur, halbuki O, qullarının (nə etdiklərini) daha yaxşı bilir. Bununla belə onlar deyirlər: “Biz onları namaz qıldıqları halda tərk etdik, yanlarına gəldikdə də onlar namaz qılırdılar”.⁷⁴

DUHA⁷⁵ NAMAZININ FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَأَبِي ذَرٍّ رضي الله عنهما عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ «عَنِ اللَّهِ ﷻ أَنَّهُ قَالَ ابْنُ آدَمَ ارْكَعْ لِي مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ أَكْفِكَ آجْرَهُ»

30. Əbud-Dərdə və Əbu Zərr رضي الله عنهما rəvayət edirlər ki, Allah Elçisi ﷺ Allahın ﷻ belə buyurduğunu xəbər verdi: “Ey Adəm oğlu! Günün

⁷³ Hədisdə: “gecəni sizin aranızda keçirən mələklər”- deyildikdə təkcə onlar deyil, habelə gündüzlər möminlərin arasında olub növbəsi yetişdikdən sonra səməya qalxan mələklər də nəzərdə tutulur. Bu izah İbn Xuzeymənin “Səhih” əsərində mötəbər isnadla rəvayət edilən hədisdə öz təsdiqini tapmışdır. Bu hədisdə Peyğəmbər ﷺ demişdir: “...onlar Sübh namazında bir yerə toplandıqdan sonra gecəni sizin aranızda keçirən mələklər səməya qalxır, qalanları isə sizin aranızda qalırlar, habelə Əsr namazında bir yerə toplandıqdan sonra gündüzi sizin aranızda keçirən mələklər səməya qalxır, qalanları isə sizin aranızda qalırlar...” (Fəthul-Bəri 2/ 330).

⁷⁴ əl-Buxari 555, 6932, 7048, 7486.

⁷⁵ Duha - səhər günün başlanğıcı deməkdir. Duha namazının vaxtı: Günəş üfüqdən bir nizə hündürlüyündə qalxdıqdan sonra, yəni təqribən günəş çıxdıqdan on beş dəqiqə sonra günəş səmanın ortasına, yüksəlməsindən bir az əvvələdək təqribən on dəqiqə qabaq. (Şərhul-Mumtī əl-Zadul-Mustəqna, 4/ 122-123).

əvvəlində Mənim üçün dörd rükət⁷⁶ namaz qıl ki, günün sonuna-dək səni qoruyum".⁷⁷

NAFİLƏ NAMAZLARININ FƏZİLƏTİ

عَنْ أَنَسِ بْنِ حَكِيمٍ الصَّبِيِّ قَالَ خَافَ مِنْ زِيَادٍ أَوْ ابْنِ زِيَادٍ فَأَتَى الْمَدِينَةَ فَلَقِيَ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ فَانْسَبَنِي فَانْتَسَبْتُ لَهُ فَقَالَ يَا فَنَى أَلَا أُحَدِّثُكَ حَدِيثًا قَالَ قُلْتُ بَلَى رَحِمَكَ اللَّهُ. قَالَ يُؤْنَسُ أَحْسَبُهُ ذَكَرَهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسِبُ النَّاسُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الصَّلَاةُ قَالَ يَقُولُ رَبَّنَا ﷻ لِمَلَأْنَا بِكَ وَهُوَ أَعْلَمُ انظُرُوا فِي صَلَاةِ عَبْدِي أَمَّمَهَا أَمْ نَقَصَهَا فَإِنْ كَانَتْ تَامَةً كُتِبَتْ لَهُ تَامَةٌ وَإِنْ كَانَ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْئًا قَالَ انظُرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ قَالَ اتَّمُوا لِعَبْدِي فَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ تَوَخَّذْ الْأَعْمَالَ عَلَى ذَاكُمْ»

31. Ənəs ibn Həkim əd-Dabbi demişdir: “Ziyaddan və ya İbn Ziyaddan qorxaraq Mədinəyə gəlib Əbu Hureyra ﷺ ilə görüşdüm. O mənim əsli-nəsəbim haqqında soruşdu, mən də ona söylədim. O dedi: “Ey cavan oğlan! Sənə bir hədis danışım?” Mən də: “Bəli, Allah sənə rəhm etsin!”- dedim. O Peyğəmbərdən ﷺ rəvayət edərək buyurdu: “Qiyamət günü insanların əməllərindən ilk hesaba çəkilən namaz olacaqdır. Rəbbimiz ﷻ yaxşı bildiyi halda mələklərinə buyuracaq: “Qulumun fərz namazlarına baxın, onları tam, yoxsa naqis olaraq qılıb?” Əgər fərz namazları tam olarsa, onun üçün tam olaraq yazılacaq. Əgər onlardan bir şey əskik olarsa, Allah buyuracaq: “Baxın, qulumun nafilə⁷⁸ namazları varmı?” Əgər onun nafilə namazları olarsa, Allah: “Qulumun fərz

⁷⁶ Rükət - qiyam, ruku və iki səcdəni özündə birləşdirən namazın tam bir hissəsidir.

⁷⁷ Ət-Tirmizi 475, 477. əl-Albani hədisi səhih adlandırmışdır.

⁷⁸ Nafilə - əlavə ibadətlər.

namazlarını nafilə namazları ilə tamamlayın!"- deyə buyuracaqdır. Sonra digər əməllər də bu cür hesaba çəkiləcək".⁷⁹

عَنْ حُرَيْثِ بْنِ قَبِيصَةَ قَالَ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَقُلْتُ اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا. قَالَ فَحَلَسْتُ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه فَقُلْتُ إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي جَلِيسًا صَالِحًا فَحَدَّثَنِي بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلَاتُهُ فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ فَإِنْ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ شَيْءٌ قَالَ الرَّبُّ عز وجل انظُرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ فَيُكَمَّلُ بِهَا مَا انْتَقَصَ مِنَ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ يَكُونُ سَائِرُ عَمَلِهِ عَلَى ذَلِكَ»

32. Hureys ibn Qabisa demişdir: “Mədinəyə gəlib Allaha dua etdim ki, mənə əməlisaleh bir yoldaş yetirsin. Sonra Əbu Hureyra رضي الله عنه ilə rastlaşıb onun yanında oturdum və dedim: “Mən Allahdan özümə əməlisaleh yoldaş yetirməsini dilədim. Mənə Allah Elçisindən صلى الله عليه وسلم eşitdiyən bir hədis danış. Ola bilsin ki, Allah bu hədislə məni faydalandırsın”. Əbu Hureyra رضي الله عنه dedi: “Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitdim: “Qiyamət günü bəndənin hesaba çəkiləcəyi ilk əməli namazdır. Əgər namazları qaydasında olsa, uğur qazanar və nicat tapar. Əgər namazları qaydasında olmasa, ziyana uğrayar. Əgər fərz namazlarından bir şey əskik olsa, Rəbb عز وجل belə buyurar: “Baxın, qulumun nafilə namazları varmı?” Beləliklə nafilələrlə fərzlərindən əskik olanı tamamlanacaq. Sonra digər əməlləri də bu cür hesaba çəkiləcək”.⁸⁰

NAMAZI GÖZLƏMƏYİN FƏZİLƏTİ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه قَالَ صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْمَغْرِبَ فَرَجَعَ مَنْ رَجَعَ وَعَقَّبَ مَنْ عَقَّبَ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مُسْرِعًا قَدْ حَفَزَهُ النَّفْسُ وَ قَدْ حَسَرَ عَنْ رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ «أُبَشِّرُوا هَذَا

⁷⁹ Əbu Davud 864. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

⁸⁰ ət-Tirmizi 413, 415; İbn Macə 1425, 1426. əl-Albani səhih olduğunu qeyd etmişdir.

رَبُّكُمْ قَدْ فَتَحَ بَابًا مِنْ أَبْوَابِ السَّمَاءِ يُبَاهِي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ يَقُولُ انظُرُوا إِلَى عِبَادِي قَدْ قَضَوْا فَرِيضَةً وَهُمْ يَنْتَظِرُونَ أُخْرَى»

33. Abdullah ibn Amr ؓ demişdir: “Biz Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə Məğrib namazını qıldıqdan sonra bizdən gedən getdi, qalan da qaldı. Birdən Allah Elçisi ﷺ təngənəfəs və dizləri açıq halda tələsik gəldi və dedi: “Sizə müjdə olsun! Budur, Rəbbiniz səma qapılarından birini açmış, mələklərin qarşısında sizinlə öyünərək buyurur: “Qullarıma baxın! Artıq bir fərzi yerinə yetirib digərini gözləyirlər!”⁸¹

GECƏ VAXTI DƏSTƏMAZ ALMAĞIN FƏZİLƏTİ

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ؓ يَقُولُ: لَا أَقُولُ الْيَوْمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَا لَمْ يَقُلْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مَتَعَمَدًا فَلْيَتَّبِعُوا بَيْتًا مِنْ جَهَنَّمَ» وسمعت النبي ﷺ يقول: «رجل من أممي يقوم من الليل يُعالج نفسه إلى الطهورِ و عليكُم عُقْدَةٌ فَإِذَا وَصَّأَ يَدَيْهِ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَصَّأَ وَجْهَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا مَسَحَ رَأْسَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَصَّأَ رِجْلَيْهِ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ لِلَّذِينَ وَرَاءَ الْحِجَابِ: انظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُعَالِجُ نَفْسَهُ يَسْأَلُنِي مَا سَأَلَنِي عَبْدٌ هَذَا فَهُوَ لَهُ مَا سَأَلَنِي عَبْدِي هَذَا فَهُوَ لَهُ»

34. Uqbə ibn Amir ؓ demişdir: “Bu gün mən Allah Elçisinin ﷺ buyurmadiğı şeylər haqqında danışmayacağam, çünki mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Kim bilərəkdən mənim adımdan yalan danışarsa, Cəhənnəmdəki evinə hazırlaşsın”. Həmçinin, Peyğəmbərin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Ümmətimdən bir kişi var ki, gecə duraraq dəstəmaz almaqla nəfsini müalicə edir. O, əllərini yuduqda bir düyün, üzünü yuduqda bir düyün, başını məsh etdikdə bir düyün, ayaqlarını yuduqda isə bir düyün açılır. Allah ﷻ pərdə arxasında olanlara buyurur: “Nəfsini

⁸¹ İbn Macə 801, 850. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

müalicə edən bu qulumə baxın! Bu qulum Məndən nə istəyirsə, o da ona veriləcəkdir”.⁸²

MƏSCİDLƏRİ ZİYARƏT EDƏNLƏR BƏRƏDƏ

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ لَيَنَادِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَيْنَ حَبْرَانِي؟ أَيْنَ حَبْرَانِي؟ قَالَ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ رَبَّنَا وَمَنْ يَبْغِي أَنْ يُجَاوِرَكَ فَيَقُولُ أَيْنَ عُمَارُ الْمَسَاجِدِ؟»

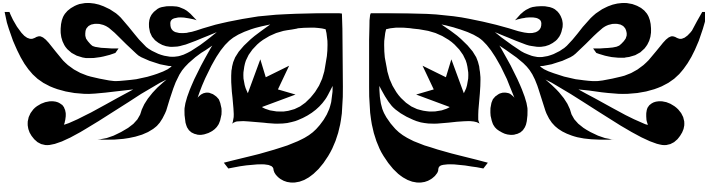
35. Ənəs رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Həqiqətən, Allah Qiyamət günü belə müraciət edəcək: “Qonşularım hanı, qonşularım hanı?!” Mələklər deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Sənə qonşu olmağa kim layiq ola bilər?” Allah buyuracaq: “Məscidləri ziyarət edənlər hanı?!”⁸³

⁸² İbn Hibban 1052, 2555. Şueyb əl-Arnəvut isnadını səhih adlandırmışdır.

⁸³ əl-Haris “Müsnəd” 126; əs-Suyuti “Cəmiul-Əhədis” 7341. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə” da (№ 2728) səhih demişdir.

ՕՐԱՐ, ՇԱԿԱՏ, ԻԹԵՑ

ORUCUN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «الصَّيَامُ حِنَّةٌ، فَلَا يَرُفْتُ وَلَا يَجْهَلُ، وَإِنْ أَمْرٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ. مَرَّتَيْنِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ رِيحِ الْمَسْكَ، يَتْرُكُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَشَهْوَتَهُ مِنْ أَجْلِ، وَأَنَا أَجْزَى بِهِ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا»

36. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Oruc qalxandır.⁸⁴ Qoy (oruc tutan adam) günah işlər görməsin və cahillik etməsin. Əgər kimsə onunla dalaşmaq istəsə və ya söysə, qoy iki dəfə: “Mən oruc tutmuşam”- desin. Canım Əlində olan Allaha and olsun ki, oruc tutan adamın ağzından gələn qoxu, Uca Allahın yanında müşk qoxusundan daha gözəldir. (Allah buyurur:) “O, Mənə görə öz yeməyindən, içməyindən və şəhvətindən imtina etmişdir. Oruc isə Mənim üçündür və Mən (oruc tutan adama) ayrıca mükafat verəcəyəm. Yaxşı əməlin əvəzi on qat veriləcəkdir”.⁸⁵

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصَّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي، وَأَنَا أَجْزَى بِهِ. وَالصَّيَامُ حِنَّةٌ، وَإِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمٍ أَحَدِكُمْ، فَلَا يَرُفْتُ وَلَا يَصْنَعُ، فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ، أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي أَمْرٌ صَائِمٌ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمَسْكَ، لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ»

37. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allahın Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “(Allah buyurur:) “Adəm övladının orucdan başqa hər bir əməli özünə aiddir. Oruc Mənim üçündür və elə buna görə də Mən (oruc tutan adama) ayrıca mükafat verəcəyəm”. Oruc bir qalxandır. Sizdən biriniz oruc tutduğu zaman günah işlər görməsin və

⁸⁴ Cəhənnəm odundan qoruyan siper.

⁸⁵ əl-Buxari 1761, 1795, 1894.

dava-dalaş salmasın. Əgər kimsə onu söysə və ya onunla dalaşmaq istəsə, qoy desin: “Mən oruc tutmuşam”. Muhəmmədin canı Əlində olan Allaha and olsun ki, oruc tutan adamın ağızından gələn qoxu, Allah qatında müşk qoxusundan daha gözəldir. Oruc tutan adamın iki sevinc anı vardır: orucunu açdığı iftar vaxtında sevinir; bir də Rəbbinə qovuşduğu zaman tutduğu oruca görə sevinəcəkdir”.⁸⁶

ƏDƏBƏ VERMƏYƏ TƏŞVİQ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «قَالَ اللَّهُ عَلَيْكَ أَنْفَقَ أَنْفَقَ عَلَيْكَ - وَقَالَ - يَدُ اللَّهِ مَلَأَى لَا تَغِيضُهَا نَفَقَةً، سَحَاءُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ - وَقَالَ - أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مِنْدُ خَلْقِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَإِنَّهُ لَمْ يَعْضُ مَا فِي يَدِهِ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ، وَبِيَدِهِ الْمِيزَانَ يُخْفِضُ وَيَرْفَعُ»

38. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: “Allah عَلَيْكَ buyurur: “(Malından Mənim yolumda) xərclə, Mən də sənə xərcləyəcəyəm”. (Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) dedi: “Allahın Əli doludur. (Bu nemətlərin) səhər-axşam ardı-arası kəsilmədən xərclənməsi Onun Əlini boş qoya bilməz”. Həmçinin dedi: “Məgər Allahın göyü və yeri yaratdığı gündən bəri nə qədər xərclədiyini görmürsünüz?! Bu Onun Əlindəkilərin azalmasına (zərrə qədər) təsir göstərməmişdir. Onun Ərşi suyun üzərində idi, Əlində də tərəzi var idi. O, (bu tərəzini) aşağı endirir və yuxarı qaldırırdı”.⁸⁷

عَنْ عَبْدِ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَهُ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا يَشْكُو الْعِيْلَةَ، وَالْآخَرَ يَشْكُو قَطْعَ السَّبِيلِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَمَّا قَطْعُ السَّبِيلِ فَإِنَّهُ لَا يَأْتِي عَلَيْكَ إِلَّا قَلِيلٌ حَتَّى تَخْرُجَ الْعِيرُ إِلَى مَكَّةَ بَعِيرٍ خَفِيرٍ، وَأَمَّا الْعِيْلَةُ فَإِنَّ السَّاعَةَ لَا تَقُومُ حَتَّى يَطُوفَ أَحَدُكُمْ بِصَدَقَتِهِ لَا يَجِدُ مَنْ يَقْبَلُهَا مِنْهُ، ثُمَّ لَيَقْفَنَنَّ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ حِجَابٌ وَلَا

⁸⁶ əl-Buxari 1904, 5472, 5927; Muslim 1151, 1944, 2762.

⁸⁷ əl-Buxari 4316, 4407, 4684, 5352, 7496.

تُرْجَمَانُ يُتْرَجِمُ لَهُ، ثُمَّ لَيَقُولَنَّ لَهُ أَلَمْ أُوتِكَ مَا لَا فَلَيقُولَنَّ بَلَى. ثُمَّ لَيَقُولَنَّ أَلَمْ أُرْسِلْ إِلَيْكَ رَسُولًا فَلَيقُولَنَّ بَلَى. فَيَنْظُرُ عَنْ يَمِينِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ، ثُمَّ يَنْظُرُ عَنْ شِمَالِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ، فَلَيَتَّقِينَ أَحَدُكُمْ النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ»

39. Adiy ibn Hatim ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ yanında ikən iki nəfər şikayətə gəldi. Onlardan biri kasıblıqdan, digəri isə yol kəsən quldurlardan şikayət etdi. Allah Elçisi ﷺ (onları dinlədikdən sonra) dedi: “Yol kəsən quldurlara gəlincə, az bir zaman keçdikdən sonra karvanlar yanlarında heç bir mühafizəçi aparmadan Məkkəyə yollanacaqlar. Kasıbçılığa gəldikdə isə, (bilin ki,) biriniz əlindəki sədəqə ilə gəzib-dolaşıb bunu ondan qəbul edəcək bir adam tapa bilməyəcəyi vaxt gəlməyincə Qiyamət qorpmayacaq. Sonra siz Allahın hüsurunda duracaqsınız və sizinlə Onun arasında heç bir pərdə olmayacaq. (Dediklərinizi) tərcümə edəcək bir tərcüməçiniz belə olmayacaq. Sonra Allah Öz qulundan soruşacaq: “Mən sənə mal-dövlət verməmişdimmi?” O: “Vermişdin”- deyəcək. Sonra soruşacaq: “Mən sənə peyğəmbər göndərməmişdimmi?” O: “Göndərmişdin”- deyəcək. Bundan sonra o, əvvəlcə sağına, sonra da soluna baxacaq, lakin oddan başqa bir şey görməyəcək. Elə isə heç olmasa, yarım xurma (sədəqə) ilə özünüzdü Oddan qoruyun. Bunu tapmasanız, onda gözəl söz danışmaqla (özünüzdü Oddan qoruyun)”.⁸⁸

عَنْ أَبِي وَاقِدِ اللَّيْثِيِّ ؓ قَالَ كُنَّا نَأْتِي النَّبِيَّ ﷺ إِذَا أُنزِلَ عَلَيْهِ فَيُحَدِّثُنَا فَقَالَ لَنَا ذَاتَ يَوْمٍ «إِنَّ اللَّهَ ﷻ قَالَ إِنَّا أَنْزَلْنَا الْمَالَ لِإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَلَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَاِدٍ لِأَحَبِّ أَنْ يَكُونَ إِلَيْهِ تَانٍ وَلَوْ كَانَ لَهُ وَاِدِيَانٍ لِأَحَبِّ أَنْ يَكُونَ إِلَيْهِمَا ثَالِثٌ وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ»

40. Əbu Vaqid əl-Leysi ؓ demişdir: “Peyğəmbərə vəhy nazil

⁸⁸ əl-Buxari 1324, 1347, 1413.

olarkən biz Onun yanına gələrdik və O bizə nazil olanlar barədə danışırdı. (Bir gün) Peyğəmbər ﷺ bizə dedi: “Allah ﷻ buyurdu: “Biz mal-dövləti namaz qılıb və zəkat vermək⁸⁹ üçün nazil etdik. Adəm övladının bir vadi (mal-dövləti) olsa, ikincisini istəyər. İki vadisi olsa, üçüncüsünü istəyər. Adəm övladının (sonda) qarnını⁹⁰ yalnız torpaq doldurar, sonra isə Allah tövbə edənin tövbəsini qəbul edər”.⁹¹

عَنْ بُسْرِ بْنِ جَحَّاشِ الْقُرَشِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ بَرَقَ النَّبِيُّ ﷺ فِي كَفِّهِ ثُمَّ وَضَعَ أَصْبَعَهُ السَّبَّابَةَ وَقَالَ «يَقُولُ اللَّهُ ﷻ أَنِّي تُعْجِزُنِي ابْنَ آدَمَ وَقَدْ خَلَقْتَنِي مِنْ مِثْلِ هَذِهِ فَإِذَا بَلَغْتَ نَفْسُكَ هَذِهِ - وَأَشَارَ إِلَى حَلْقِهِ - قُلْتَ أَتَصَدَّقُ وَأَنْتَى أَوْانِ الصَّدَقَةَ».

41. Busr ibn Cəhhaş əl-Quraşi رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ ovcunun içinə tüpürüb şəhadət barmağını onun üzərinə qoydu və dedi: “Allah ﷻ buyurur: “Ey Adəm oğlu! Sən Məni necə aciz saya bilərsən ki, Mən səni bunun bənzərindən yaratdım”. Allah Elçisi ﷺ hülqumunu göstərərək buyurdu: “Ruhun bura çatdıqda sən: “Sədəqə verəcəyəm”- deyirsən, o zaman sədəqə verməyin nə faydası vardır?!”⁹²

NƏZİR HAQQINDA

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَا يَأْتِي ابْنَ آدَمَ النَّذْرُ بِشَيْءٍ لَمْ أَكُنْ قَدْ قَدَّرْتُهُ وَلَكِنْ يُلْقِيهِ النَّذْرُ إِلَى الْقَدْرِ وَقَدْ قَدَّرْتُهُ لَهُ أَسْتَخْرِجُ بِهِ مِنَ الْبَحِيلِ فَيُؤْتِيَنِي عَلَيْهِ مَا لَمْ يَكُنْ يُؤْتِيَنِي مِنْ قَبْلُ

⁸⁹ Zəkat - varlı müsəlmanlar tərəfindən hər il ödənilən var-dövlətin bir hissəsidir. O, qoyulmuş qayda-qanunlara müvafiq olaraq, müəyyən dərəcələrə bölünmüş adamlardan alınır.

⁹⁰ Abdullah ibn Abbasdan رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edilən başqa bir rəvayətdə “gözünü” deyilir.

⁹¹ Əhməd 20900, 21906, 21956, 22546. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 1781) və “Sil-silətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 1639) səhih adlandırmışdır.

⁹² İbn Macə 2707, 2811. əl-Albani bu hədisi həsən adlandırmışdır.

42. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Uca Allah buyurur: “Adəm övladının etdiyi hər bir nəziri Mən əzəldən təqdir etmişəm. Onun nəzir etməsi qədəri dəyişmiş, çünki Mən bunu əzəldən təqdir etmişəm. Mən bunu sadəcə xəsis adamdan çıxardıram. O, əvvəlcədən Mənə verməli olduğunu sonradan verir”.⁹³

İMKANI OLA-OLA HƏCCƏ GƏLMƏYƏN XEYİRDƏN MƏHRUM OLUR

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ﷺ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ ﷻ يَقُولُ: إِنَّ عَبْدًا أَصْحَحْتُ لَهُ جِسْمَهُ، وَأَوْسَعْتُ عَلَيْهِ فِي الْمَعِيشَةِ تَمْضِي عَلَيْهِ خَمْسَةُ أَعْوَامٍ لَا يَفِدُ إِلَيَّ لِمَحْرُومٍ

43. Əbu Səid əl-Xudri ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah ﷻ buyurur: “Qulun bədənini sağlam etdim, güzəranını da genişləndirdim. Üstündən beş il ötüb keçdi, o isə, Mənə doğru (həccə) gəlməməklə (xeyardən) məhrum oldu”.⁹⁴

HƏCCİN FƏZİLƏTİ

عن عبادة بن الصامت ﷺ قال «صلى بنا رسول الله ﷺ فتخطا إليه رجلان من الأنصار ورجل من ثقيف سبق الأنصاري الثقفى فقال رسول الله ﷺ للثقفى إن الأنصاري قد سبقك بالمسألة فقال الأنصاري لعله يا رسول الله أن يكون أعجل مني فهو في حل قال فسأله الثقفى عن الصلاة فأخبره ثم قال رسول الله ﷺ للأنصاري إن شئت خبرتك بما جئت تسأل عنه وإن شئت سألتني فأخبر بذلك فقال يا رسول الله تخبرني فقال جئت تسألني مالك من الأجر إذا أمت البيت العتيق وما لك من الأجر في وقوفك في عرفة وما لك من الأجر في رميك الحمار وما لك من الأجر في حلق رأسك وما لك من الأجر إذا ودعت البيت فقال الأنصاري والذي بعثك بالحق ما

⁹³ Əhməd 7499, 7807, 8137, 8152. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 4334) səhih olduğunu bildirmişdir.

⁹⁴ İbn Hibban 960. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”də (№ 1662) və “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 1166) səhih olduğunu bildirmişdir.

جئت أسألك عن غيره قال فإن لك من الأجر إذا أمت البيت العتيق ألا ترفع قدما أو تضعها أنت ودابتك إلا كتبت لك حسنة ورفعت لك درجة وأما وقوفك بعرفة فإن الله ﷻ يقول للملائكة يا ملائكتي ما جاء عبادي قالوا جاؤوا يلتمسون رضوانك والجنة فيقول الله ﷻ فيأبى أشهد نفسي وخلقي أني قد غفرت لهم عدد أيام الدهر وعدد القطر وعدد رمل عالج وأما رميك الجمار فإن الله ﷻ يقول ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وأما حلقك رأسك فإنه ليس من شعرك شعرة تقع في الأرض إلا كانت لك نورا يوم القيامة وأما البيت إذا ودعت فإنك تخرج من ذنوبك كيوم ولدتك أمك» ... حديث ابن عمر ؓ قال: قال رسول الله ﷺ: «أَمَّا خُرُوجُكَ مِنْ بَيْتِكَ تَوُّمَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ وَطْأَةٍ تَطْوُهَا رَاحِلَتُكَ يَكْتُوبُ اللَّهُ لَكَ بِهَا حَسَنَةً وَيَمْحُو عَنْكَ بِهَا سَيِّئَةً وَأَمَّا وَقُوفُكَ بِعَرَفَةَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْزِلُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ عِبَادِي جَاؤُونِي شَعْنًا غُبْرًا مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ يَرْجُونَ رَحْمَتِي وَيَخَافُونَ عَذَابِي وَلَمْ يَرَوْني فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْني فَلَوْ كَانَ عَلَيْكَ مِثْلُ رَمْلِ عَالِجٍ أَوْ مِثْلُ أَيَّامِ الدُّنْيَا أَوْ مِثْلُ قَطْرِ السَّمَاءِ دُنُوبًا غَسَلَهَا اللَّهُ عَنْكَ وَأَمَّا رَمِيكَ الْجِمَارَ فَإِنَّهُ مَذْخُورٌ لَكَ وَأَمَّا حَلْقُكَ رَأْسَكَ فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ تَسْقُطُ حَسَنَةً فَإِذَا طُفَّتَ بِالْبَيْتِ خَرَجْتَ مِنْ ذُنُوبِكَ كَيَوْمٍ وَلَدْتِكُ أُمُّكَ»

44. Ubədə ibn Samit ؓ demişdir: “(Bir gün) Allah Elçisi ﷺ bizimlə namaz qılırdı. (Bu zaman) biri Ənsardan,⁹⁵ biri isə Səqif qəbiləsindən olan iki kişi ona doğru addımladı və Ənsardan olan kişi Səqif qəbiləsindən olan kişini (Allah Elçisinə ﷺ birinci yaxınlaşmaqda) qabaqladı. Allah Elçisi ﷺ Səqifdən olan kişiyyə dedi: “Ənsardan (olan kişi) soruşmaqda səni qabaqladı”. Ənsardan olan kişi dedi: “Ola bilsin ki, o, məndən çox tələsir, qoy (birinci) soruşsun”. Səqif qəbiləsindən olan kişi namaz haqqında soruşdu, o da ona xəbər verdi. Sonra Allah Elçisi ﷺ Ənsardan olan kişiyyə dedi: “Əgər istəyirsənsə, soruşmaq üçün gəldiyin məsələ barəsində sənə xəbər

⁹⁵ Ənsar - İslamı qəbul etmiş və Mühəmməd Peyğəmbərin ﷺ sədaqətli silahdaşları olmuş Mədinənin yerli sakinlərinə deyilir. Onlar Məkkədən və başqa şəhərlərdən gələn mühacirləri evlərinə qəbul edir və onları zəruri əşyalarla təmin edirdilər.

verim". O dedi: "Ey Allahın Elçisi! Mənə xəbər ver!" O dedi: "Sən gəldin məndən soruşasan ki, qədim Evə (Kəbəyə)⁹⁶ gəlməyinin, Ərafatda durmağının, daş atmağının, başını qırxdıрмаğının və Ev ilə vidalaşmağının sənin üçün mükafatı nədir?" Ənsardan olan kişi dedi: "Səni haqq ilə göndərən Allaha and olsun ki, mən səndən bundan başqa (bir məsələ) haqqında soruşmağa gəlmədim". O dedi: "Qədim Evə gəlməkdə mükafatın sənin və miniyinin atdığı hər addıma görə sənə bir savab yazılar və sənin üçün bir dərəcə artırılır. Ərafatda durduqda Allah ﷻ mələklərinə buyurur: "Ey Mənim mələklərim! Mənim qullarımı bura gətirən nədir?" Mələklər deyirlər: "Onlar Sənin razılığını və Cənnəti istəyirlər". Allah ﷻ buyurur: "Mən Özümü və məxluqatımı şahid tuturam ki, Mən onları zamanın günlərinin, (yağışın) damcılarının, qum dənəciklərinin sayı qədər bağışladım!" Daş atdıqda Allah ﷻ buyurur: "*Etdikləri əməllərin mükafatı kimi onlar üçün gözlərinə sevinc gətirəcək nələr saxlandığını heç kəs bilmir*" (ə-Səcdə, 17). Başını qırxdırdıqda isə yerə düşən hər bir tükün Qiyamət günü sənin üçün nur olacaq. Ev ilə vidalaşdıqda sən anadan doğulduğun gündə olduğun kimi günahlarından azad olarsan".⁹⁷ Başqa bir rəvayətdə isə Peyğəmbər ﷺ belə demişdir: "Beytul-Harama gəlmək üçün evindən çıxmağına gəlincə, miniyinin atdığı hər addıma görə Allah sənə bir savab yazır və bir günahını silir. Ərafatda durmağına gəlincə, Allah ﷻ bu vaxt dünya səmasına enir və mələklərinin qarşısında öyünərək buyurur: "Bunlar toz-torpaq içində, saçları dağınıq bir halda uzaq yerlərdən Mənə doğru gələn qullarımdır. Onlar Məni görmədən mərhəmətimə ümid bəsləyir və əzabımdan qorxurlar, bəs Məni

⁹⁶ Kəbə - İbrahim peyğəmbər ﷺ və onun oğlu İsmail peyğəmbərin ﷺ ucaltdığı kub formasında daş tikilidir. O, Allaha ibadət etmək üçün Yer üzündə tikilən ilk məbəd olmuşdur. Bütün müsəlmanlar namaz qılarkən üzlərini ona doğru çevirirlər və hər il milyonlarla müsəlman yaşadığı ölkədən Məkkəyə gələrək onu ziyarət edir, qədim ibadətəgahın ətrafına dolanırlar.

⁹⁷ ət-Tabərani "Mucəmul-Əvsat" 2320. əl-Albani "Sahihut-Tərgib vət-Tərhib"-də (№ 1113) həsən li-ğeyrihi demişdir.

görsəydilər necə?" Sənin günahların böyük bir qum yığınının dənələri və ya dünyanın günləri, ya da göydə olan yağışın damcıları qədər olsa belə, Allah onları səndən təmizləyər. Daş atmağına gəlincə, o, sənin üçün (şeytanı) zəlil etməkdir. Başını qırxdırmağına gəlincə, yerə düşən hər bir tükə görə sənin üçün bir savab vardır. Evi təvaf etdikdə⁹⁸ isə anadan doğulduğun gündə olduğun kimi günahlarından azad olarsan".⁹⁹

ƏRƏFƏ GÜNÜNÜN FƏZİLƏTİ

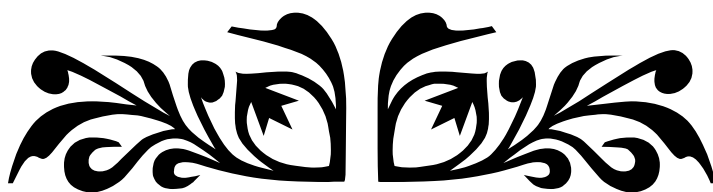
قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يُعْتِقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ وَإِنَّهُ لَيَدْتُوهُمُ يَبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُ مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ»

45. Aişə رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: "Ərafə günü olduğu qədər Allahın atəşdən çox qul azad etdiyi başqa bir gün yoxdur. Həqiqətən, o gün Allah, (dünya səmasına) yaxınlaşır və mələklərin qarşısında (Ərafatda olanlarla) öyünərək buyurur: "Bunlar nə istəyirlər?"¹⁰⁰

⁹⁸ Təvaf etmək - Kəbənin ətrafına dolanmaqdır. O, qara daşın səviyyəsində başlanıb qurtarır və yeddi dairədən ibarət olur.

⁹⁹ ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 13566. əl-Albani "Sahihul-Cəmius-Sağir"də (№ 1360) həsən olduğunu qeyd etmişdir.

¹⁰⁰ Muslim 1348, 2402, 3354.

CIHAD

ALLAHIN İKİ ADAMA TƏCCÜBLƏNMƏSİ

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ «عَجِبَ رَبُّنَا ﷻ مِنْ رَجُلَيْنِ رَجُلٍ نَارَ عَنْ وَطْأَيْهِ وَلِحَافِهِ مِنْ بَيْنِ أَهْلِهِ وَحِيَّهِ إِلَى صَلَاتِهِ فَيَقُولُ رَبُّنَا أَيَا مَلَائِكَتِي انظُرُوا إِلَى عَبْدِي نَارَ مِنْ فِرَاشِهِ وَوِطْأَيْهِ وَمِنْ بَيْنِ حِيَّهِ وَأَهْلِهِ إِلَى صَلَاتِهِ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي. وَرَجُلٍ غَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﷻ فَأَلْهَمُوا فَعَلِمَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْفِرَارِ وَمَا لَهُ فِي الرَّجُوعِ فَرَجَعَ حَتَّى أَهْرَيْقَ دَمُهُ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي ﷻ وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ لِمَلَائِكَتِهِ انظُرُوا إِلَى عَبْدِي رَجَعَ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَرَهْبَةً مِمَّا عِنْدِي حَتَّى أَهْرَيْقَ دَمَهُ»

46. İbn Məsud رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Rəbbimiz ﷻ iki kişiyə təccüblənir. (Onlardan biri) o kişidir ki, yatağından qalxıb ailəsini tərək edərək namaza durur. Rəbbimiz buyurur: “Ey mələklərim, Mənim qulum baxın! O, yatağından qalxıb ailəsini tərək edərək, dərğahımda olan (mükafata) can ataraq və dərğahımda olan (əzabdan) qorxaraq namaza durur”. Həmçinin, o kişi ki, Allahın ﷻ yolunda döyüşə gedir və (döyüş yoldaşları) darmadağın edildiyi halda, döyüşdən qaçmağın haram olduğunu və döyüşə qayıtmağın onun xeyrinə olduğunu bilərək, qayıdıb Allahın ﷻ dərğahında olana can ataraq və Onun dərğahında olandan qorxaraq son damla qanı tökülənə qədər döyüşür. Allah ﷻ mələklərinə buyurur: “Mənim qulum baxın! O, dərğahımda olan (mükafata) can ataraq və dərğahımda olan (əzabdan) qorxaraq qayıtdı və son damla qanı tökülənə qədər döyüşdü”.¹⁰¹

ŞƏHİDLİYİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «اتَّذَبَ اللَّهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا إِيمَانًا بِي وَتَصَدِيقًا بِرِسْئَلِي أَنْ أُرْجِعَهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ، أَوْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَلَوْلَا أَنْ أُشِيقَ عَلَيَّ أُمَّتِي

¹⁰¹ Əhməd 3753, 3949, 4028. əl-Albani “Mişkətül-Məsəbih” də (№ 1251) səhih adlandırb.

مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيٍّ، وَلَوَدِدْتُ أَنِّي أَقْتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا، ثُمَّ أَقْتُلُ ثُمَّ أَحْيَا، ثُمَّ أَقْتُلُ»

47. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Allah Onun yolunda cihada¹⁰² çıxan kimsənin mükafatını tez verər. (Allah buyurur): “Onu (evindən) çıxaran yalnız Mənə **olan inamı** və elçilərimə olan inamıdır. Mən də onu nail olduğu savab və qənimətlə (sağ-salamat yurduna) qaytaracağam, yaxud Cənnətə daxil edəcəyəm”. Hərgah ümmətimi əziyyəətə salmış olmasaydım, (döyüşə gedən) dəstənin arxasında qalmazdım və Allah yolunda öldürülüb sonra dirildilməyimi, sonra öldürülüb yenə dirildilməyimi, sonra mütləq yenə öldürülməyimi istərdim”.¹⁰³

عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُؤْتَى بِالرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ الْحَنَّةِ فَيَقُولُ اللَّهُ ﻋَﻠَيْكَ يَا ابْنَ آدَمَ كَيْفَ وَجَدْتَ مَنْزِلَكَ فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ خَيْرٍ مَنْزِلٍ. فَيَقُولُ سَلْ وَتَمَنَّ فَيَقُولُ أَسْأَلُكَ أَنْ تُرَدِّدَنِي إِلَى الدُّنْيَا فَأَقْتُلَ فِي سَبِيلِكَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنْ فَضْلِ الشَّهَادَةِ»

48. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Cənnət əhlindən olan bir adam (Allahın hüzuruna) gətiriləcək. Allah ﷻ buyuracaq: “Ey Adəm oğlu! Yerin necədir?” O deyəcək: “Ey Rəbb! Yerim yerlərin ən xeyirlisidir”. Allah buyuracaq: “İstə və arzu et!” O da şəhidliyin fəzilətini gördüyü üçün: “Məni yenidən dünyaya qaytarmağın və Sənin yolunda on dəfə şəhid olmağımı Səndən istəyirəm!” - deyəcək”.¹⁰⁴

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا يَحْكِيهِ عَنْ رَبِّهِ ﻋَﻠَيْكَ قَالَ «أَيُّمَا عَبْدٍ مِنْ عِبَادِي خَرَجَ

¹⁰² Allah yolunda müqəddəs müharibə cihad adlanır; Uca Allahın adını şərəfləndirmək məqsədilə göstərilən istənilən səylər. Cihadın bir neçə forması var. Müsəlman dövlətinin təhlükəsizliyinə qəsd edən və İslamın yayılmasına maneə yaradan kafirlərlə mübarizə hərbi yolla aparılır. Özlərini müsəlman kimi göstərən münafiqlərlə cihad, moizələr və onlara həqiqi biliklərin çatdırılması vasitəsilə aparılır. İnsanın şeytanla, həmçinin öz nəfsi ilə apardığı cihad da vardır.

¹⁰³ əl-Buxari 26, 36.

¹⁰⁴ ən-Nəsai 3109, 3160, 4368. əl-Albani hədisin səhih olduğunu bildirmişdir.

مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي ضَمِنْتُ لَهُ أَنْ أَرْجِعَهُ إِنْ أَرْجَعْتَهُ بِمَا أَصَابَ مِنْ أَجْرِ أَوْ غَنِيمَةٍ وَإِنْ قَبِضْتَهُ غَفَرْتُ لَهُ وَرَحِمْتُهُ»

49. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ Rəbbinin ﷻ belə buyurduğunu nəql etmişdir: “Mənim rizamı qazanmaq üçün Allah yolunda cihad etməyə çıxan hər hansı bir qulumu (döyüşdən) geri qaytaracağım təqdirdə, qazanacağı savabla və ya qənimətlə geri qaytaracağıma, ruhunu alacağım təqdirdə isə onu bağışlayacağıma zəmanət verirəm”.¹⁰⁵

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَجِبَ رَبُّنَا مِنْ رَجُلٍ غَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ هَزَمَ». يَعْنِي أَصْحَابَهُ: «فَعَلِمَ مَا عَلَيْهِ فَرَجَحَ حَتَّى أَهْرَبَ دُمُهُ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِمَلَايِكَتِهِ: انظُرُوا إِلَى عَبْدِ رَجَعَ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي حَتَّى أَهْرَبَ دُمُهُ»

50. Abdullah ibn Məsud رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Yoldaşları darmadağın edildiyi halda, döyüşdən qaçmağın haram olduğunu bilərək qayıdıb son damla qanı tökülənə qədər Allah yolunda döyüşən kişiyə Rəbbimiz təəccüblənir. Uca Allah mələklərinə buyurur: “Mənim qulumu baxın! O, dərgahımda olan (mükafata) can ataraq və dərgahımda olan (əzabdan) qorxaraq qayıtdı və son damla qanı tökülənə qədər döyüşdü”.¹⁰⁶

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه يَقُولُ لَقِينِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ لِي «يَا جَابِرُ مَا لِي أَرَاكَ مُنْكَسِرًا». قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَشْهَدَ أَبِي قَتِيلَ يَوْمَ أُحُدٍ وَتَرَكَ عِيَالًا وَدِينًا. قَالَ «أَفَلَا أُبَشِّرُكَ بِمَا لَقِيَ اللَّهُ بِهِ أَبَاكَ». قَالَ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ «مَا كَلَّمَ اللَّهُ أَحَدًا قَطُّ إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ وَأَحْيَا أَبَاكَ فَكَلَّمَهُ كِفَاحًا فَقَالَ يَا عَبْدِي تَمَنَّ عَلَىَّ أُعْطِكَ. قَالَ يَا رَبُّ تُحْيِينِي فَأُقْتَلَ فِيكَ ثَانِيَةً. قَالَ الرَّبُّ

¹⁰⁵ ən-Nəsai 3075, 3126, 3139. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁰⁶ Əbu Davud 2536, 2538. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağır” də (№ 3981) həsən olduğunu qeyd etmişdir.

عَنْ أَبِيهِ قَدْ سَبَقَ مِنِّي أَنَّهُمْ إِلَيْهَا لَا يُرْجَعُونَ». قَالَ وَأَنْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةَ ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا﴾ الْآيَةَ

51. Cabir ibn Abdullah رحمته الله rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ məni görüb: “Ey Cabir! Niyə belə kədərlisən?”- deyə soruşdu. Mən dedim: “Atam Uhud döyüşündə¹⁰⁷ şəhid olmuş, ailəmizin təminatı və atamın borclarını ödəmək mənim öhdəmə düşmüşdür”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Allahın sənin atana bəxş etdiyi nemətlər bərəsində sənə müjdə verimmi?” Mən: “Bəli, ey Allahın Elçisi!”- deyə cavab verdim. O dedi: “İndiyədək Allah danışdığı kimsə ilə yalnız pərdə arxasından danışıb. Sənin atanı diriltikdən sonra isə onunla arasında heç bir pərdə olmadan bilavasitə danışdı dedi: “Ey qulum! Məndən istə, Mən də sənə (istədiyini) verim!” (Atan) dedi: “Ey Rəbbim! Məni yenidən dirilt ki, Sənin yolunda (vuruşub) bir daha şəhid olum”. Allah isə ona belə buyurdu: “Mən, hər kəsin öldükdən sonra dirilib dünyaya qayıtmayacağını artıq əzəldən müəyyən etmişəm”. Sonra Uca Allah bu ayəni nazil etdi: “Allah yolunda öldürülənləri əsla ölmüş sanma. Əksinə, (onlar) diridirlər” (Ali-İmran, 169)”.¹⁰⁸

TAUNDAN ÖLMƏK ŞƏHİD OLMAQ KİMİDİR

عَنِ الْعُرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «يَخْتَصِمُ الشُّهَدَاءُ وَالْمُتَوَفَّوْنَ عَلَى فُرُشِهِمْ إِلَى رَبَّنَا فِي الَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنَ الطَّاعُونَ فَيَقُولُ الشُّهَدَاءُ إِخْوَانُنَا قُتِلُوا كَمَا قُتِلْنَا. وَيَقُولُ الْمُتَوَفَّوْنَ عَلَى فُرُشِهِمْ إِخْوَانُنَا مَا تُوْنَا عَلَى فُرُشِهِمْ كَمَا مُتْنَا فَيَقُولُ رَبَّنَا انظُرُوا إِلَيَّ جِرَاحِهِمْ فَإِنَّ أَشْبَهَ جِرَاحِهِمْ جِرَاحَ الْمُقْتُولِينَ فَإِنَّهُمْ مِنْهُمْ وَمَعَهُمْ فَإِذَا جِرَاحُهُمْ قَدْ أَشْبَهَتْ جِرَاحَهُمْ»

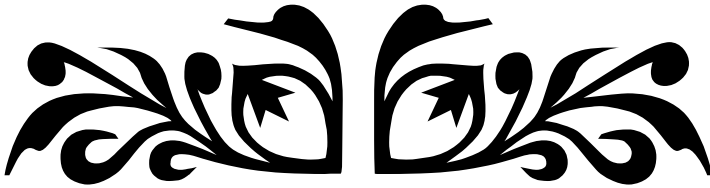
52. İrbad ibn Səriyə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir:

¹⁰⁷ Uhud - Mədinədə məşhur dağdır. Onun yaxınlığında hicri təqviminin 3-cü ilində Məkkə bütperəstləri ilə müsəlmanlar arasında iri miqyaslı döyüş baş vermişdir.

¹⁰⁸ ət-Tirmizi 3010, 3281; İbn Macə 2800, 2906. əl-Albani həsən demişdir.

“Şəhidlərlə yataqlarında ölənlər, taundan ölənlər barəsində mübahisə edirlər və (mübahisəni) Rəbbimizə **həvalə** edirlər. Şəhidlər deyir: “Onlar bizim qardaşlarımızdır, bizim kimi öldürüldülər”. Yataqlarında ölənlər isə deyirlər: “Onlar bizim qardaşlarımızdır, bizim kimi yataqlarında öldülər”. Rəbbimiz buyurur: “Onların yaralarına baxın, əgər yaraları öldürülənlərin yaralarına bənzəsə, onlar şəhidlərlə bərabərdirlər”. (Onların yaralarına baxıldıqda, görünür ki,) yaraları şəhidlərin yaralarına bənzəyir”.¹⁰⁹

¹⁰⁹ ən-Nəsai 3164, 3113, 3177, 4372. əl-Albani həsən adlandırmışdır.

ZIKR VƏ DUA

ZİKRİN VƏ ALLAHA SƏLƏH ƏMƏLLƏRLƏ YAXINLAŞMAĞIN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ «إِنَّ اللَّهَ عز وجل يَقُولُ أَنَا مَعَ عَبْدِي إِذَا هُوَ ذَكَرَنِي وَتَحَرَّكَتْ بِي شَفَتَاهُ»

53. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah عز وجل buyurur: “Qulum dodaqlarını tərپədərək Məni yad etdikcə Mən onunlayam”.¹¹⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «قَالَ اللَّهُ عز وجل أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي»

54. Əbu Hureyra رضي الله عنه Allah Elçisindən صلى الله عليه وسلم rəvayət edir ki, Allah عز وجل dedi: **“Qulum mənim barəmdə nə zənn edərsə, onu da edəcəyəm. Mənə dua etdikcə Mən onunlayam”**.¹¹¹

عَنْ وَائِلَةَ رضي الله عنها يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: قَالَ اللَّهُ عز وجل: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي، بِي فَلْيُظُنِّ بِي مَا شَاءَ

55. Vasilə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Uca Allah buyurur: “Qulum mənim barəmdə nə zənn edərsə, onu da edəcəyəm. Mənim barəmdə istədiyini zənn etsin”.¹¹²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «قَالَ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي إِنْ ظَنَّ خَيْرًا فَلَهُ وَإِنْ ظَنَّ شَرًّا فَلَهُ»

¹¹⁰ İbn Macə 3792, 3924; Əhməd 10989, 11267. əl-Albani hədisi səhih adlandırmışdır. Hədisdəki “Mən onunlayam”- ifadəsinin mənası, “Mən yardımımı, müvəffəqiyyətim və onu məqsədinə çatdırmağımınla onunlayam”- deməkdir. (Şərh Sunənu İbn Macə).

¹¹¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 616. əl-Albani səhih demişdir.

¹¹² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 210, 211, 17671. əl-Albani “Səhihul-Cəmius-Sağir”də (№ 4316) səhih olduğunu bildirmişdir.

56. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Uca Allah buyurur: “Qulum mənim bərəmdə nə zənn edərsə, onu da edəcəyəm. Əgər o, xeyir zənn etsə, ona xeyir veriləcəkdir. Əgər o, şər zənn etsə, ona şər veriləcəkdir”.¹¹³

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرْتَنِي، فَإِنْ ذَكَرْتَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرْتَنِي فِي مَلَأَ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأَ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشَيْءٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً»

57. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Uca Allah buyurur: “Qulum mənim bərəmdə nə zənn edərsə, onu da edəcəyəm.¹¹⁴ Məni yad etdikcə onunlayam.¹¹⁵ O, Məni öz-özlüyündə yad etsə, Mən də onu Öz-Özlüyümdə yad edərəm. O, Məni camaatın yanında yad etsə, Mən onu onlardan daha xeyirli camaatın (mələklərin) yanında yad edərəm. O, Mənə bir qarış yaxınlaşsa, Mən ona bir dirsək yaxınlaşaram. O, Mənə bir dirsək yaxınlaşsa, Mən ona bir qulac yaxınlaşaram. O, Mənə doğru yeriylərək gəlsə, Mən ona doğru yüyürərək gələrəm¹¹⁶”.¹¹⁷

¹¹³ əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir” də (№ 4315) səhih olduğunu bildirmişdir.

¹¹⁴ Qadi İyad demişdir: “Bu sözlərin mənası haqqında belə deyilir: “Bağışlanma dilədikdə, onu bağışlayaram. Tövbə etdikdə, onun tövbəsini qəbul edərəm. Dua etdikdə, onun dusunu eşidərəm. İstədikdə, istədiyini verərəm”. Həmçinin, belə deyilir: “Burada, məna bağışlanmağa ümid bəsləməkdir. Bu rəy daha səhihdir.

¹¹⁵ Yəni, “Rəhmətim, müvəffəqiyyət, hidayət və qayğı ilə onunlayam”. O ki qaldı Allahın: “Siz harada olsanız belə, O sizinlədir” (əl-Hədid, 4) - ayəsinə, Allah elmi və hər bir şeyi əhatə etməsi ilə sizinlədir.

¹¹⁶ Yəni, “Qul Mənə itaət etməklə yaxınlaşarsa, Mən də ona rəhmətim, müvəffəqiyyət və yardım ilə yaxınlaşaram. Onun itaəti nə qədər çox olarsa, rəhmətim də bir o qədər çox olar. O, Mənə itaət etməyə tələsərək gəlsə, Mən ona rəhmətimi yağdıraram, onu qabaqlayıb məqsədinə çatmaqda çox addım atmamaq üçün əziyyətə salmaram. Qulun Allaha yaxınlaşmasının dərəcəsinə görə mükafatı qat-qat verilir” (Şərhu-Nəvəvi alə Səhih Muslim).

¹¹⁷ əl-Buxari 6856, 7405; Muslim 4/ 2061.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ «قَالَ اللَّهُ عز وجل أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ حَيْثُ يَذْكُرُنِي وَاللَّهُ لِلَّهِ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ يَجِدُ ضَلَاتَهُ بِالْفَلَاقَةِ وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شَيْبَرًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِذَا أَقْبَلَ إِلَيَّ يَمْشِي أَقْبَلْتُ إِلَيْهِ أَهْرُولًا»

58. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah عز وجل buyurur: “Qulum Mənim barəmdə nə zənn edərsə, onu da edəcəyəm. Məni yad etdikcə onunlayam”. Allaha and olsun ki, Allah bir qulunun tövbəsinə sizdən birinizin səhrada itirdiyini tapıb sevindiyyindən daha çox sevinir. Allah buyurur: “Kim Mənə bir qarış yaxınlaşsa, Mən ona bir dirsək yaxınlaşaram. Kim Mənə bir dirsək yaxınlaşsa, Mən ona bir qulac yaxınlaşaram. O, Mənə doğru yeriyərək gəlsə, Mən ona doğru yüyürərək gələrəm”.¹¹⁸

عَنْ شُرَيْحٍ قَالَ سَمِعْتُ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَا ابْنَ آدَمَ قُمْ إِلَيَّ أَمْشِ إِلَيْكَ وَامْشِ إِلَيَّ أَهْرُولًا»

59. Şureyh demişdir: “Mən bir səhabənin Peyğəmbərdən صلى الله عليه وسلم belə rəvayət etdiyini eşitdim: “Uca Allah buyurur: “Ey Adəm oğlu! Mənə doğru ayağa qalx, Mən də sənə doğru yeriyərək gəlim. Mənə doğru yeriyərək gəl, Mən də sənə doğru yüyürərək gəlim”.¹¹⁹

GECƏNİN SON ÜÇDƏ BİRİNDƏ ALLAHIN DÜNYA SƏMASINA ENMƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ «لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَيَّ أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ الْوُضُوءِ وَلَا خَرْتُ الْعِشَاءَ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِ اللَّيْلِ فَإِذَا مَضَى ثُلُثُ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفُ اللَّيْلِ نَزَلَ إِلَيَّ

¹¹⁸ Muslim 2675, 4927, 7128.

¹¹⁹ Əhməd 15360, 15967, 16346. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir” də (№ 4340) və “Silsilə-tul-Əhədisis-Sahihə” da (№ 2287) səhih olduğunu bildirmişdir.

السَّمَاءِ الدُّنْيَا ﷻ فَقَالَ هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيَهُ هَلْ مِنْ مُسْتَعْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ هَلْ مِنْ تَائِبٍ فَأَتُوبَ عَلَيْهِ هَلْ مِنْ دَاعٍ فَأُجِيبَهُ»

61. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Əgər ümmətim üçün çətin olmasaydı, mən onlara dəstamazla yanaşı misvakdan istifadə etməyi əmr edərdim və İşa namazını gecənin üçdə birinə və ya yarısına qədər gecikdirərdim. Gecənin üçdə biri və ya yarısı keçdikdə Allah ﷻ dünya səmasına enir və belə deyir: “İstəyənin varımı ona verim, bağışlanma diləyənin varımı onu bağışlayım, tövbə edən varımı onun tövbəsini qəbul edirəm, dua edən varımı onun duasını qəbul edirəm”¹²⁰.

عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ اللَّهَ يُمَهِّلُ حَتَّىٰ إِذَا ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ نِصْفُهُ أَوْ ثُلُثَاهُ قَالَ لَا يَسْأَلَنَّ عِبَادِي غَيْرِي مَنْ يَدْعُنِي أُسْتَجِبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي أُعْطِيَ مَنْ يَسْتَعْفِرُنِي أُغْفِرَ لَهُ حَتَّىٰ يَطْلُعَ الْفَجْرُ».

62. Rifaə əl-Cuhəni ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah gecənin yarısı və ya üçdə ikisi keçəndək gözləyir. Sonra belə buyurur: “Qullarım Məndən qeyrisinə dua etməsintlər. Sübh çağınadək kim Mənə dua edərək Məndən bir şey istəyərsə, onun duasını qəbul edib istədiyini ona verərəm. Kim də Məndən bağışlanma diləyərsə, onu bağışlayaram!”¹²¹

سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ ﷺ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَنْزِلُ اللَّهُ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا لِشَطْرِ اللَّيْلِ أَوْ ثُلُثِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَيَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ أَوْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ. ثُمَّ يَقُولُ مَنْ يَفْرِضُ غَيْرَ عَدِيمٍ وَلَا ظَلُومٍ».

¹²⁰ Əhməd 9589, 9591, 9220, 9841. Şueyb əl-Arnəvət isnadını əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə görə səhih adlandırmışdır.

¹²¹ İbn Macə 1367, 1429. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Gecənin yarısı və ya son üçdə biri olduqda Allah dünya səmasına enir və belə buyurur: “Dua edən varmı, onun duasını qəbul edirəm?! İstəyən varmı, istədiyini ona verim” Sonra buyurur: **“Kim yoxsula və zalıma malından verməyi əsirgəməz”**.¹²²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ «يَنْزِلُ اللَّهُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا كُلَّ لَيْلَةٍ حِينَ يَمْضِي ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ فَيَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَنَا الْمَلِكُ مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي فَاسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأَعْطِيهِ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُضِيَءَ الْفَجْرُ».

Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbərin ﷺ belə demişdir: “Allah hər gecənin ilk üçdəbiri keçdikdə, dünya səmasına enir və belə buyurur: “Mülk sahibi Mənəm! Mülk sahibi Mənəm! Mənə dua edən varmı, onun duasını qəbul edirəm? Məndən istəyən varmı, ona istədiyini verim? Məndən bağışlanma diləyən varmı, onu bağışlayım?” **Bu, dan yeri sökülənə qədər davam edir**”.¹²³

ZİKİR MƏCLİSİNİN VƏ ƏMƏLİSALEHLƏRLƏ OTURMAĞIN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطَّرِيقِ، يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ، فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَنَادَوْا هَلُمُّوا إِلَيَّ حَاجَتِكُمْ. قَالَ فَيُحْفَوْنَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا. قَالَ فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ مِنْهُمْ مَا يَقُولُ عِبَادِي قَالُوا يَقُولُونَ يُسَبِّحُونَكَ، وَيُكَبِّرُونَكَ، وَيُحَمِّدُونَكَ وَيُمَجِّدُونَكَ. قَالَ فَيَقُولُ هَلْ رَأَوْنِي قَالَ فَيَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ مَا رَأَوْكَ. قَالَ فَيَقُولُ وَكَيْفَ لَوْ رَأَوْنِي قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْكَ كَأَنَّا أَشَدُّ لَكَ عِبَادَةً، وَأَشَدُّ لَكَ تَمَجِيدًا، وَأَكْثَرَ لَكَ تَسْبِيحًا. قَالَ يَقُولُ فَمَا يَسْأَلُونِي قَالَ يَسْأَلُونَكَ الْجَنَّةَ. قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ مَا رَأَوْهَا. قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا كَأَنَّا أَشَدُّ

¹²² Muslim 1811.

¹²³ Muslim 1809.

عَلَيْهَا حِرْصًا، وَأَشَدَّ لَهَا طَلَبًا، وَأَعْظَمَ فِيهَا رَغْبَةً. قَالَ فَمِمَّ يَتَعَوَّدُونَ قَالَ يَقُولُونَ مِنَ النَّارِ. قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ مَا رَأَوْهَا. قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ مِنْهَا فِرَارًا، وَأَشَدَّ لَهَا مَخَافَةً. قَالَ فَيَقُولُ فَأَشْهَدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ. قَالَ يَقُولُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فِيهِمْ فُلَانٌ لَيْسَ مِنْهُمْ إِنَّمَا جَاءَ لِحَاجَةٍ. قَالَ هُمْ الْجُلَسَاءُ لَا يَشْفَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ»

63. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allahın yollarda dolaşib Allahı yad edən insanları axtaran mələkləri vardır. Onlar Allahı yad edən bir camaat gördükləri zaman bir-birlərini çağırır: “Axtardığınızın yanına gəlin!”- deyirlər. Sonra onlar bu camaatı öz qanadları ilə dünya səmasınadək əhatəyə alırlar. Elə həmin vaxt Rəbbi mələklərdən - (hər şeyi) onlardan daha yaxşı bildiyi halda - soruşur: “Qullarım nə deyirlər?” Mələklər: “Onlar Sənin şəninə təriflər deyir, Səni uca tutur, Səni həmd-səna ilə təqdis edir və Səni tərifləyirlər”- deyə cavab verirlər. Allah soruşur: “Məgər onlar Məni görüblərimi?” Mələklər deyirlər: “Xeyr, vallahi ki, onlar Səni görməyiblər!” Allah soruşur: “Bəs Məni görsəydilər, necə (olardı)?” Mələklər deyirlər: “Əgər onlar Səni görsəydilər, bundan da çox Sənə ibadət edər, Səni tərifləyər, Səni həmd-səna ilə təqdis edər və Sənin şənini uca tutardılar”. Allah soruşur: “Onlar Məndən nə istəyirlər?” Mələklər deyirlər: “Onlar Səndən Cənnəti istəyirlər”. Allah soruşur: “Məgər onlar Cənnəti görüblərimi?” Mələklər deyirlər: “Xeyr, ya Rəbb! Vallahi ki, onlar Cənnəti görməyiblər”. Allah soruşur: “Bəs onu görsəydilər, necə (olardı)?” Mələklər deyirlər: “Əgər onu görsəydilər, daha əzmlə ona can atar, daha inadla onu diləyər və daha çox rəğbətlə onu arzulayardılar”. Allah soruşur: “Onlar (Mənə) nədən sığınırlar?” Mələklər: “Cəhənnəm odundan”- deyirlər. Allah soruşur: “Məgər onlar Cəhənnəmi görüblərimi?” Mələklər deyirlər: “Xeyr, ya Rəbb! Vallahi ki, onlar Cəhənnəmi görməyiblər”. Allah soruşur: “Bəs onu görsəydilər necə (olardı)?”

Mələklər deyirlər: “Əgər onu görsəydilər, ondan daha uzağa qaçmağa çalışar və ondan daha çox çəkinərdilər!” Allah buyurur: “Şahid olun ki, Mən onları bağışladım!” Bu vaxt mələklərdən biri deyir: “Bu camaatın arasında olan filankəs onlarla (yoldaşlıq edən kimsələrdən) deyildir, sadəcə olaraq öz ehtiyacı üzündən ora gəlmişdir”. Onda Allah buyurur: “Bunlar elə insanlardır ki, onlarla oturub-duran adam bədbəxt olmaz”.¹²⁴

DAİM TÖVBƏ VƏ İSTİĞFAR ETMƏYƏ HƏVƏSLƏNDİRMƏ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ عَبْدًا أَصَابَ ذَنْبًا - وَرَبَّمَا قَالَ أَذْنَبَ ذَنْبًا - فَقَالَ رَبِّ أَذْنَبْتُ - وَرَبَّمَا قَالَ أَصَبْتُ - فَاعْفُرْ لِي فَقَالَ رَبُّهُ أَعْلِمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ غَفْرَتُ لِعَبْدِي. ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ أَصَابَ ذَنْبًا أَوْ أَذْنَبَ ذَنْبًا، فَقَالَ رَبِّ أَذْنَبْتُ - أَوْ أَصَبْتُ - آخَرَ فَاعْفُرْهُ. فَقَالَ أَعْلِمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ غَفْرَتُ لِعَبْدِي، ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَذْنَبَ ذَنْبًا - وَرَبَّمَا قَالَ أَصَابَ ذَنْبًا - قَالَ قَالَ رَبِّ أَصَبْتُ - أَوْ أَذْنَبْتُ - آخَرَ فَاعْفُرْهُ لِي. فَقَالَ أَعْلِمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ غَفْرَتُ لِعَبْدِي - ثَلَاثًا - فَلْيَعْمَلْ مَا شَاءَ»

64. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Mən Peyğəmbərin صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ belə dediyini eşitmişəm: “(Bir dəfə Allahın qullarından) biri günah iş gördü və: “Ey Rəbbim, mən günah iş gördüm, məni bağışla!”- dedi. Rəbbi buyurdu: “Mənim qulum bilir ki, onun günahları bağışlayan və onlara görə cəza verən Rəbbi vardır. Mən onu bağışlayıram”. Bu adam Allahın istədiyi qədər (günah işlətmədən) yaşadıqdan sonra yenə günah iş gördü və: “Ey Rəbbim, mən yenə günah iş gördüm, günahımı bağışla!”- dedi. Allah buyurdu: “Mənim qulum bilir ki, onun günahları bağışlayan və onlara görə cəza verən Rəbbi vardır. Mən onu bağışlayıram”. Bu adam Allahın istədiyi qədər yaşadıqdan sonra bir daha günah iş gördü və: “Ey Rəbbim, mən yenə

¹²⁴ əl-Buxari 5929, 6045, 6408; Muslim 2689, 4854, 7015.

günah iş gördüm, günahımı bağışla!”- dedi. Allah buyurdu: “Mənim qulum bilir ki, onun günahları bağışlayan və onlara görə cəza verən Rəbbi vardır. Mən onu üç dəfə bağışladım. (Bundan sonra) istədiyini edə bilər”.¹²⁵

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ إِبْلِيسَ قَالَ لِرَبِّهِ بِعِزَّتِكَ وَجَلَالِكَ لَا أُبْرِحُ أُغْوَى بَنِي آدَمَ مَا دَامَتِ الْأَرْوَاحُ فِيهِمْ. فَقَالَ اللَّهُ فَبِعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أُبْرِحُ أُغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَعْفَرُونِي»

65. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “İblis Rəbbinə dedi: “İzzətinə və Ucalığına and olsun! Nə qədər ki, Adəm övladlarının ruhları bədənlərindədir, mən onları azdırmaqdan əl çəkməyəcəyəm”. Allah buyurdu: “İzzətimə və Ucalığıma and olsun! Nə qədər ki, onlar Məndən bağışlanma diləyəcək, Mən onları bağışlayacağam!”¹²⁶

عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «قَالَ اللَّهُ يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَعْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لِأَنِّي لَأَنْتِكَ بِقَرَابِهَا مَغْفِرَةٌ»

66. Ənəs ibn Məlik رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah buyurur: “Ey Adəm oğlu! Nə qədər ki, sən Mənə dua (istiğfar) edib Mənə ümid bəsləyirsən, sənə nələr etdiyinə baxmayaraq səni bağışlayaram. Ey Adəm oğlu! Əgər sən günahların göyün buludlarına qədər çatsa, sonra Məndən bağışlanma diləsən, Mən səni bağışlayaram. Ey Adəm oğlu! Əgər sən Mənim hüzuruma yer boyda günahla Mənə heç bir şeyi şərək

¹²⁵ əl-Buxari 6953, 7507; Muslim 2758.

¹²⁶ Əhməd 11240, 11262, 11548, 11677. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə” da (№ 104) və “Sahihul-Cəmius-Sağir” də (№ 1650) səhih adlandırmışdır.

qoşmadan gəlsən, Mən də yer boyda bağışlanma ilə səni qarşılayaram".¹²⁷

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: قَالَ اللَّهُ ﷻ: «مَنْ عَلِمَ أَنِّي ذُو قُدْرَةٍ عَلَى مَغْفِرَةِ الذُّنُوبِ، غَفَرْتُ لَهُ وَلَا أُبَالِي مَا لَمْ يُشْرِكْ بِي شَيْئًا»

67. İbn Abbas رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: "Allah ﷻ buyurdu: "Kim Mənim günahları bağışlamağa qadir olduğumu bilsə, Mənə heç bir şeyi şərik qoşmadıqca, onu bağışlayaram. Bu Mənim üçün heç nədir".¹²⁸

YÜZ ADAM ÖLDÜRƏNİN TÖVBƏSİ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ إِنْسَانًا ثُمَّ خَرَجَ يَسْأَلُ، فَأَتَى رَاهِبًا فَسَأَلَهُ، فَقَالَ لَهُ هَلْ مِنْ تَوْبَةٍ قَالَ لَا. فَقَتَلَهُ، فَجَعَلَ يَسْأَلُ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ أَنْتَ قَرِيبٌ كَذَا وَكَذَا. فَأَدْرَكَهُ الْمَوْتُ فَنَاءَ بِصَدْرِهِ نَحْوَهَا، فَاتَّخَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى هَذِهِ أَنْ تَقْرَبِي. وَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى هَذِهِ أَنْ تَبَاعِدِي. وَقَالَ قَيْسُوا مَا بَيْنَهُمَا. فَوَجَدَ إِلَى هَذِهِ أَقْرَبَ بِشَيْبٍ، فَغَفَرَ لَهُ»

68. Əbu Səid رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: "İsrail oğullarından biri doxsan doqquz adam öldürmüşdü. Bundan sonra o, bir rahibin yanına gəlib (günahını etiraf etdi) və ondan: "Tövbə (etsəm, qəbul) olarmı?"- deyər soruşdu. Rahib: "Xeyr!"- dedikdə bu adam onu da öldürdü. Sonra o, (sualına cavab tapmaq üçün) soruşmağına davam etdi. (Axırda elmlı) bir adam ona: "Get filan kəndə!"- dedi. Yolda ölüm onu haqladı və o, ölərkən sinəsini həmin kəndə doğru çevirdi. Bu vaxt rəhmət mələkləri ilə əzab mələkləri ona görə öz aralarında çəkişməyə başladılar. Allah yerin

¹²⁷ ət-Tirmizi 3540, 3885. əl-Albani səhih olduğunu qeyd etmişdir.

¹²⁸ ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 11615; əl-Hakim 7676. əl-Albani "Səhihul-Cəmius-Səğir"-də (№ 4330) həsən olduğunu bildirmişdir.

bu tərəfinə: “Yaxınlaş!” , o tərəfinə¹²⁹ isə: “Uzaqlaş”- deyə vəyih etdi. Sonra da (mələklərə): “Bunların¹³⁰ arasındakı məsafəni ölçün!”- deyə buyurdu. (Məsafə ölçüldükdən sonra) bu adamın o kəndə bir qarış daha yaxın olduğu bəlli oldu və Allah onu bağışladı”.¹³¹

ÜÇ NƏFƏRİN DUAŞI RƏDD EDİLMƏZ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا إِذَا كُنَّا عِنْدَكَ رَقَّتْ قُلُوبُنَا وَزَهَدْنَا فِي الدُّنْيَا وَكُنَّا مِنْ أَهْلِ الْآخِرَةِ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ فَانْسَنَّا أَهْلِيَّانَا وَسَمَمْنَا أَوْلَادَنَا أَنْكَرْنَا أَنْفُسَنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَوْ أَنَّكُمْ تَكُونُونَ إِذَا خَرَجْتُمْ مِنْ عِنْدِي كُنْتُمْ عَلَى حَالِكُمْ ذَلِكَ لَرَأَيْتُكُمْ الْمَلَائِكَةَ فِي بُيُوتِكُمْ وَلَوْ لَمْ تُذُنُّوا لَجَاءَ اللَّهُ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ كَيْ يُذُنُّوا فَيَغْفِرَ لَهُمْ». قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِمَّ خَلِقَ الْخَلْقُ قَالَ «مِنَ الْمَاءِ». قُلْنَا الْحِنَّةُ مَا بِنَاؤُهَا قَالَ «لَبِنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَلَبِنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَمِلَاطُهَا الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللَّوْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ وَتُرْبَتُهَا الرَّعْفَرَانُ مَنْ يَدْخُلُهَا يَنْعَمُ وَلَا يَبْئَسُ وَيُخَلِّدُ وَلَا يَمُوتُ لَا تَبْلَى يَتَابُهُمْ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُمْ». ثُمَّ قَالَ «ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حِينَ يُفْطِرُ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعُهَا فَوْقَ الْعَمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَيَقُولُ الرَّبُّ ﷻ وَعِزَّتِي لِأَنْصُرْتُكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ»

¹²⁹ Hədisdə “bu tərəf” deyildikdə onun getdiyi kənd-əməlisələh insanların yaşadığı yer, “o tərəf” deyildikdə isə yaşadığı və günah işlətdiyi yer nəzərdə tutulur.

¹³⁰ Burada onun əməlisələh insanların yaşadığı kənddən və günah işlətdiyi diyarından hansı birinə daha yaxın olduğunu ölçmək qəsd edilir.

¹³¹ əl-Buxari 3211, 3283, 3470. Digər qüdsi olmayan rəvayətdə deyilir: “...Sonra dünyada ən çox bilənin kim olduğunu soruşdu və ona bir alimi göstərdilər. Onun yanına gəlib dedi: “Mən yüz adam öldürmüşəm” və (həmçinin) soruşdu ki, “buna tövbə varmı?” O dedi: “Bəli! Kim tövbə edənə tövbəsi arasına girə (tövbə edənə mane ola) bilər? İnsanların Uca Allaha ibadət etdikləri (filan) yerə get, onlarla birgə Allaha ibadət elə və öz torpağına qayıtma, çünki ora pis yerdir”. O yola düşüb yolun yarısına çatmışdı ki, ölüm onu haqladı. Onun üçün rəhmət və əzab mələkləri öz aralarında mübahisə etməli oldular. Rəhmət mələkləri dedilər: “O tövbə edərək qəlbi ilə Uca Allaha tərəf (doğru) gəlmişdir!” Əzab mələkləri isə dedilər: “O həqiqətən heç bir xeyir iş görməmişdir”. Onların yanına insan qiyafəsində bir mələk gəldi. Onu öz aralarında hakim təyin etdilər. O dedi: “Bu iki (gəlndiyi yerdən bura və buradan gedəcəyi yerə qədər) məsafəni ölçün, hansına yaxın olarsa, ora da aiddir”. Ölçükdə gördülər ki, gedəcəyi yerə yaxındır və onu (onun ruhunu) rəhmət mələkləri aldılar”. (Muslim 4967).

69. Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Biz dedik: “Ey Allahın Elçisi! Bizə nə olur ki, sənin yanında olanda qəlblərimiz riqqətə gəlir, dünyadan təcrid olaraq axirət yurdunun sakinlərindən oluruq? Sənin yanından çıxanda isə, başımız ailəmizə qarışır və övladlarımıza meyl edirik, sanki özümüzü inkar edirik”. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم dedi: “Əgər siz mənim yanımdan çıxanda bu cür vəziyyətdə olsaydınız, mələklər sizi evinizdə ziyarət edərdilər. Əgər siz günah etməsəydiniz, Allah (yerinizə) yeni məxluq gətirər, onlar günah edər, Allah da onları bağışlayardı”. Mən soruşdum: “Ey Allahın Elçisi! Xilqət nədən yaradılıb?” O: “Sudan”- deyə cavab verdi. Biz soruşduq: “Bəs Cənnətdə olan evlər nədən düzəldilib?” O cavab verdi: “Bir kərpic gümüşdən, bir kərpic qızıldan. Onun (divarlarının) malası xoş ətirli müşkdəndir. Onun çınqılları mirvaridən və yaqutdan, torpağı isə zəfərəndandır. Ora daxil olan nemət içində olar və əziyyət görməz, (orada) əbədi qalar və ölməz, libası köhnəlməz və qocalmaz”. Sonra dedi: “Üç adamın duası rədd olunmaz; ədalətli rəhbərin, oruc tutanın iftar vaxtı etdiyi dua və zülmə məruz qalananın duası. Allah o duanı buludların üzərinə yüksəldir, səma qapıları onun üçün açılır və Rəbb عز وجل buyurur: “İzzətimə and olsun ki, bir müddət keçsə belə, Mən sənə mütləq kömək edəcəyəm”.¹³²

PEYĞƏMBƏRƏ صلى الله عليه وسلم EDİLƏN SALAVATIN FƏZİLƏTİ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم جَاءَ ذَاتَ يَوْمٍ وَالْبُشَيْرَى فِي وَجْهِهِ فُقُلْنَا إِنَّا لَنَرَى الْبُشَيْرَى فِي وَجْهِكَ. فَقَالَ «إِنَّهُ أَتَانِي الْمَلَكُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّكَ يَقُولُ أَمَا يُرْضِيكَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْكَ أَحَدٌ إِلَّا صَلَّيْتُ عَلَيْهِ عَشْرًا وَلَا يُسَلِّمُ عَلَيْكَ أَحَدٌ إِلَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِ عَشْرًا»

70. Abdullah ibn Əbu Talhə atasından رضي الله عنه rəvayət edir: “Bir gün Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم sevinərək yanımıza gəldi. Biz dedik: “Biz sən

¹³² ət-Tirmizi 2526, 2717. əl-Albani ممن خلق الخلق “xilqət nədən yaradılıb” kəlməsi istisna olmaqla hədisi səhih adlandırmışdır.

üzündə sevinc görürük”. O buyurdu: “**Həqiqətən**, mələk yanıma gəlib dedi: “Ey Muhəmməd! Rəbbin buyurur: “Sənə bir salavat göndərəmə Mənim on salavat göndərəcəyim və sənə bir salam göndərəmə də Mənim on salam göndərəcəyim səni məmnun edərmi?!”¹³³

PEYĞƏMBƏRİN ﷺ MƏRHƏMƏTLİ OLMASI

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُومِنَ بِكَ. قَالَ «وَتَفْعَلُونَ». قَالُوا نَعَمْ. قَالَ فَدَعَا فَاتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ ﷻ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَابُهُ عَذَابًا لَا أَعْدَبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ. قَالَ «بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ»

71. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Qureyşlilər¹³⁴ Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedilər: “Bizim üçün Rəbbinə dua et ki, Səfa dağı¹³⁵ qızıla döndərsin, biz də sənə iman gətirək”. O dedi: “İman edəcəksinizmi?” Onlar: “Bəli!”- deyə cavab verdilər. O, (Rəbbinə) dua etdikdə Cəbrail onun yanına gəlib dedi: “Rəbbin ﷻ sənə salam göndərir və buyurur: “İstəyirsənsə, Səfa dağı onlar üçün qızıla çevirim. Lakin bundan sonra aralarından kafir olanlara aləmlərdən heç bir kəsə vermədiyim bir əzabı verəcəyəm. Yaxud istəyirsənsə, onlar üçün tövbə və mərhəmət qapısını açım”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Tövbə və mərhəmət qapısını (onların üzünə aç!)”¹³⁶

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنهما أَنَّهُمَا شَهِدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ «إِذَا قَالَ الْعَبْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ. قَالَ يَقُولُ اللَّهُ ﷻ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَأَنَا أَكْبَرُ. وَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

¹³³ ən-Nəsai 1266, 1218, 1283, 1291. əl-Albani hədisi həsən saymışdır.

¹³⁴ Qureyş - Məkkədə məskunlaşan, Muhəmməd Peyğəmbərin ﷺ mənsub olduğu ərəb tayfasıdır.

¹³⁵ Səfa - Məscidul-Hərəmin şərq hissəsində yerləşmiş iki təpəlikdən biridir.

¹³⁶ Əhməd 2058, 2166, 2203. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 3388) və “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 3142) səhih adlandırmışdır.

وَحَدُّهُ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحَدِي. وَإِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَلَا شَرِيكَ لِي. وَإِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا لِي الْمُلْكُ وَلِي الْحَمْدُ. وَإِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِي». قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ ثُمَّ قَالَ الْأَعْرَبِيُّ شَيْئًا لَمْ أَفْهَمُهُ. قَالَ فَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ مَا قَالَ فَقَالَ مَنْ رَزَقَهُنَّ عِنْدَ مَوْتِهِ لَمْ تَمَسَّهُ النَّارُ.

72. Əbu Hureyra və Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنهما rəvayət edirlər ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Qul: “Lə iləhə illəllahu vallahu əkbər” (Allahdan başqa haqq ilah yoxdur və Allah ən Böyükdür) - dedikdə, Allah ﷻ buyurur: “Qulum doğru söylədi, Məndən başqa haqq ilah yoxdur və Uca olan Mənəm”. Qul: “Lə iləhə illəllahu vahdəhu” (Allahdan başqa haqq ilah yoxdur, O təkdir) - dedikdə, Allah buyurur: “Qulum doğru söylədi, tək olan Mənəm, Məndən başqa haqq ilah yoxdur”. Qul: “Lə iləhə illəllahu lə şərikə ləhu” (Allahdan başqa haqq ilah yoxdur, Onun şəriki də yoxdur) - dedikdə, Allah buyurur: “Qulum doğru söylədi, Məndən başqa haqq ilah yoxdur və Mənim şərikim də yoxdur”. Qul: “Lə iləhə illəllahu ləhul-mulku va ləhul-həmdu” (Allahdan başqa haqq ilah yoxdur, mülk və həmd Ona məxsusdur) - dedikdə, Allah buyurur: “Məndən başqa haqq ilah yoxdur, mülk və həmd Mənə məxsusdur”. Qul: “Lə iləhə illəllahu va lə həulə va lə quvvətə illə billəh” - (Allahdan başqa haqq ilah yoxdur, qüdrət və güc yalnız Allaha məxsusdur) - dedikdə, Allah buyurur: “Qulum doğru söylədi, Məndən başqa haqq ilah yoxdur, qüdrət və güc yalnız Məndədir”. Əbu İshaq dedi: “Sonra Əğarr Əbu Muslim anlamadığım bəzi şeylər söylədi. Mən Əbu Cəfərə: “O nə dedi?”-deyə soruşdum. O dedi: “Ölüm anında bunları deməyə imkan verilən şəxsə Cəhənnəm odu toxunmaz”¹³⁷.

MİNİYƏ OTURARKƏN EDİLƏN ZİKR

¹³⁷ İbn Macə 3794, 3926. əl-Albani hədisi səhih adlandırmışdır.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ قَالَ كُنْتُ رُدْفَ عَلِيٍّ فَلَمَّا وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الرَّكَابِ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ. فَلَمَّا اسْتَوَى قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ﴾. وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ ثُمَّ حَمِدَ اللَّهُ ثَلَاثًا. وَاللَّهُ أَكْبَرُ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ وَكَيْعِ سُبْحَانَكَ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. ثُمَّ ضَحِكَ قُلْتُ مَا يُضْحِكُكَ قَالَ كُنْتُ رُدْفًا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَفَعَلَ كَالَّذِي رَأَيْتَنِي فَعَلْتُ. ثُمَّ ضَحِكَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يُضْحِكُكَ قَالَ «قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَجَبٌ لِعَبْدِي يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ غَيْرِي». «...إِنَّ اللَّهَ لَيَعَجَبُ مِنَ الْعَبْدِ إِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ إِنِّي قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ قَالَ عَبْدِي عَرَفَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ وَيُعَاقِبُ»

73. Əli ibn Rabiə demişdir: “Mən Əlinin ﷺ miniyinin tərkində yol getmişəm. O, ayağını miniyinin üzəngisinə qoyanda: “Allahın adı ilə!”- dedi. Oturanda isə dedi: “Allaha həmd olsun! *Bunu bizə ram edən Allah pakdır, müqəddəsdir. Yoxsa bizim ona gücümüz çatmazdı. Şübhəsiz ki, biz Rəbbimizə qayıdacağıq*” (əz-Zuxruf, 13-14). Sonra o, üç dəfə “Əlhəmdulilləh”, üç dəfə “Allahu Əkbər”, üç dəfə “Subhənəllah” və “Səndən başqa ibadət haqqına malik məbud yoxdur”- dedi. Bundan sonra: “Sən pak və müqəddəssən! Mən özümə zülm etdim. Məni bağışla! Şübhəsiz ki, günahları ancaq Sən bağışlayırsan¹³⁸”- dedi və güldü. Mən soruşdum: “Səni güldürən nədir?” O dedi: “Mən Allah Elçisinin ﷺ miniyinin tərkində yol getmişəm. O da mənim etdiyim kimi etdi və güldü”. Mən də: “Ey Allahın Elçisi! Səni güldürən nədir?”- deyər soruşdum. O dedi: “Uca Allah buyurur: “Məndən qeyrisinin günahları

¹³⁸ Transkripsiyası: Bismilləh, əlhəmdulilləh. Subhənəlləzi səxxara lənə həzə və mə kunnə ləhu muqrinina və innə ilə Rəbbinə ləmunqalibun. Əlhəmdulilləh (üç dəfə), Allahu Əkbər (üç dəfə), Subhənəllah (üç dəfə), lə iləhə illə əntə, subhənəkə inni zaləmtu nəfsi, fəğfirli, innəhu lə yəğfiruz-zunubə illə əntə.

bağışlamayacağını bilən quluma təəccüblənirəm".¹³⁹ Digər rəvayətdə isə belə deyilir: "Həqiqətən, Allah qulun belə deməsinə təəccüblənir: "Səndən başqa ibadət haqqına malik məbud yoxdur. Həqiqətən, mən özümə zülm etdim. Mənim günahlarımı bağışla! Şübhəsiz ki, günahları yalnız Sən bağışlayırsan". (Bu zaman) Allah buyurur: "Qulum bilir ki, onun bağışlayan və cəzalandıran Rəbbi vardır".¹⁴⁰

CƏNNƏT XƏZİNƏSİNDƏN OLAN KƏLMƏ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «أَلَا أَعْلَمُكَ - قَالَ هَاشِمٌ أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى - كَلِمَةٍ مِنْ كُنْزِ الْجَنَّةِ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ يَقُولُ أَسْلَمَ عَبْدِي وَاسْتَسَلَّمَ»

74. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: "Sənə Cənnət xəzinəsindən olan və Ərşin altından gələn bir kəlmə öyrədimmi? Güc yalnız Allahdadır! (Lə quvvətə illə billəh)". (Qul bu kəlməni dedikdə,) Allah buyurur: "Qulum boyun əydi və tabe oldu".¹⁴¹

«ƏLHƏMDULİLLƏHİ HƏMDƏN KƏSİYYAN TAYYİBƏN MUBƏRƏKƏN FİHİ» - KƏLMƏLƏRİNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ. فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ قَالَ «أَيُّكُمْ الْقَائِلُ كَلِمَةً كَذَا وَكَذَا». قَالَ فَأَرَمَ الْقَوْمُ - قَالَ - فَأَعَادَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ رَجُلٌ أَنَا قُلْتُهَا وَمَا أَرَدْتُ بِهَا إِلَّا الْخَيْرَ. قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَقَدْ ابْتَدَرَهَا اثْنَا عَشَرَ مَلَكًا فَمَا دَرَوْا كَيْفَ يَكْتُبُونَهَا حَتَّى سَأَلُوا رَبَّهُمْ وَعَلَى قَالَ اكْتُبُوهَا كَمَا قَالَ عَبْدِي»

¹³⁹ Əhməd 1004, 1056, 1068. Şueyb əl-Arnəvut hədisi həsən li-ğayrihidir.

¹⁴⁰ əl-Hakim 2482. əl-Albani "Silsilətul-Əhədisis-Sahihə"da (№ 1653) səhih adlandırıb.

¹⁴¹ Əhməd 7953, 7966, 8166. əl-Albani "Səhihut-Tərgib vət-Tərhib"də (№ 1580) səhih li-ğeyrihi adlandırıb.

75. Ənəs ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ namaz qılarkən bir kişi gəlib dedi: “Allahə həmd olsun, (özü də) çoxlu, xoş, mübarək bir həmd!¹⁴²” Namazı bitirdikdən sonra Peyğəmbər ﷺ soruşdu: “Bu kəlməni deyən kimdir!” İnsanlar susdular və o, bunu üç dəfə təkrarladı. Həmin kişi dedi: “Onu mən dedim və onu deməkdə də istəyim yalnız xeyir idi”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Artıq on iki mələk (onu yazmaq üçün bir-biri ilə) yarışdılar, lakin onu necə yazacaqlarını bilmədilər. Nəhayət Rəbblərindən ﷻ soruşdular, O da: “Qulumun söylədiyini kimi yazın!” - deyə buyurdu”.¹⁴³

عن سلمان ؓ قال: قال رسول الله ﷺ: قال رجل: الحمد لله كثيراً فأعظمها الملك أن يكتبها وراجع فيها ربه ﷻ فقبل له: اكتبها كما قال عبدي: كثيراً

76. Salman ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bir kişi: “Əlhəmdülilləhi kəsiran” (Allahə çoxlu həmd olsun!) - dedi. Mələk bunu böyük bir söz sayaraq (onu yazmaqda çətinlik çəkdi), Rəbbinə müraciət etdi. Ona da: “Onu qulumun söylədiyini kimi çoxlu yaz” - deyə cavab verildi”.¹⁴⁴

ŞÜKÜR ETMƏYİN MÜHÜM OLMASI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «يَقُولُ اللَّهُ ﷻ - قَالَ عَفَانُ - يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ حَمَلْتَنَا عَلَى الْخَيْلِ وَالْإِبِلِ وَزَوَّجْتَنَا النِّسَاءَ وَجَعَلْتَنَا تَرْبُعُ وَتَرَأْسُ فَأَيْنَ شُكْرُ ذَلِكَ»

77. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Allah ﷻ Qiyamət günü buyuracaq: “Ey Adəm oğlu! Mən səni at və dəvə üstündə gəzdirdim, səni qadınlarla evləndirdim, səni qənimətlər-

¹⁴² Transkripsiyası: Əlhəmdülilləhi həmdən kəsiyan tayyibən mübarəkən fihi.

¹⁴³ Əhməd 12988, 13341, 13843. Şueyb əl-Arnəvət isnadını əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə görə səhih adlandırmışdır.

¹⁴⁴ Ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 2061. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə” da (№ 3452) səhih adlandırıb.

dən pay alan və itaət olunan başçı təyin etdim, bəs bunların şükürü hanı?"¹⁴⁵

ALLAHA LAYİQ OLAN ŞÜKÜR

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَبِّ، مَا الشُّكْرُ الَّذِي يَبْغِي لَكَ، قَالَ: يَا مُوسَى لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِي

78. Abdullah ibn Səlamın رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayətinə görə Musa عَلَيْهِ السَّلَامُ demişdir: “Ey Rəbb! Sənə layiq olan şükür nədir?” Allah buyurdu: “Ey Musa, dilin Məni zikr etməkdən qurumasın!”¹⁴⁶

عَنْ سَفِيَانَ بْنِ سَعِيدٍ وَذَكَرَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَمَا يَبْغِي لِكْرَمِ وَجْهِ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ
فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ يَا دَاوُدَ أَتَعْبَتِ الْمَلَائِكَةُ

79. Sufyan ibn Səidin رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayətinə görə Davud عَلَيْهِ السَّلَامُ dedi: “Rəbbimin Camalının kəramətinə və Cəlalının izzətinə layiq Allaha həmd olsun!” Allah ona belə vəhy etdi: “Ey Davud, mələkləri (savab yazmaqdan) yordun!”¹⁴⁷

محمد بن النضر الحارثي قال بلغني: أن الله عَلَيْهِ السَّلَامُ أوحى إلى موسى أن يا موسى بن عمران كن يقظانا مرتاد الفلا أهدانا وكل خدن لا تؤتيك على مسرتي فلا تصحبه فإنه ذلك عدو وهو يقسي قلبك وأكثر من ذكري حتى تستوجب الشكر وتستكمل المزيد

80. Muhəmməd ibnün-Nadr əl-Hərisi رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Mənə çatıb ki, Allah عَلَيْهِ السَّلَامُ Musaya: “Ya Musa ibn İmran, ayıq ol! Özünə dostlar

¹⁴⁵ Əhməd 9983, 10379, 10383, 10650. Şueyb əl-Arnəvut Muslimin şərtlərinə əsasən isnadının səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁴⁶ İbn Əbid-Dunyə “əş-Şukur” 39; Əbu Yəalə “Tabaqat əl-Hənəbilə” 1/ 194; İbn Mubərək “əz-Zühd” 942. Əbu Usamə Səlim ibn İyd əl-Hilali səhih demişdir.

¹⁴⁷ İbn Əbid-Dunyə “əş-Şukur” 37; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 4262. 4582. Əbu Usamə Səlim ibn İyd əl-Hilali səhih demişdir.

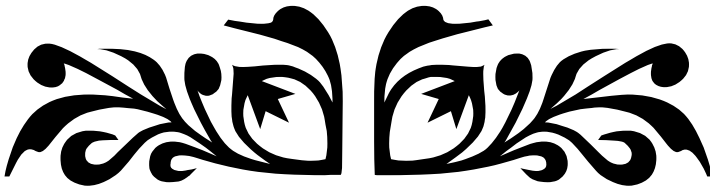
tut! Mənim məhəbbətim üzrə dostluq etməyənlə yoldaşlıq etmə, çünki o, sənin düşmənidir və qəlbini sərtləşdirər. Şükür etməyin və nemətlərin artması üçün Məni çox xatırla!" - deyər vəhy etdi".¹⁴⁸

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ ﻻ يَكْرَهُ أَنْ يُقَالَ إِنَّ عَبْدِي الْمُؤْمِنَ عِنْدِي بِمَنْزِلَةِ كُلِّ خَيْرٍ يَحْمَدُنِي وَأَنَا أَنْزِعُ نَفْسَهُ مِنْ بَيْنِ حَبِيبِي»

81. Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Allah ﷻ buyurur: “Mənim dərgahımda mömin qulum daima xeyir içindədir. Mən onun canını alarkən də o, Mənə həmd edir”.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Əhməd “əz-Zühd” səh. 108; İbn Əbid-Dunyə “əş-Şukur” 164. Əbu Usamə Səlim ibn İyd əl-Hilali səhih demişdir.

¹⁴⁹ Əhməd 8136, 8473, 8492, 8716; İbn Əbid-Dunyə “əş-Şukur” 84. Şueyb əl-Arnəvut isnadını qüvvətli, Əbu Usamə Səlim ibn İyd əl-Hilali isə sənədlərini həsən və səhih adlandırmışlar. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir” də (№ 1910, 4318) səhih adlandırmışdır.

FƏZİLƏTLƏR

MƏLƏKLƏRİN MÜBAHİSƏSİ

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِطَوْلِهِ وَقَالَ «إِنِّي نَعَسْتُ فَاسْتَقَلْتُ نَوْمًا فَرَأَيْتُ رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى». حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِئِ أَبُو هَانِئِ الْيَشْكُرِيُّ حَدَّثَنَا جَهْضَمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ سَلَامٍ عَنْ أَبِي سَلَامٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَائِشِ الْحَضْرَمِيِّ أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَنْ مَالِكِ بْنِ يُخَايِمِ السَّكْسَكِيِّ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه قَالَ احْتَبَسَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ غَدَاةٍ عَنِ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كِدْنَا نَتَرَايَ عَيْنَ الشَّمْسِ فَخَرَجَ سَرِيعًا فَنُوبَ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَتَحَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ دَعَا بِصُورِهِ قَالَ لَنَا «عَلَى مَصَافِكُمْ كَمَا أَنْتُمْ». ثُمَّ انْفَتَلَ إِلَيْنَا ثُمَّ قَالَ «أَمَا إِنِّي سَأُحَدِّثُكُمْ مَا حَسِنِي عَنْكُمْ الْغَدَاةَ إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأْتُ وَصَلَّيْتُ مَا قَدَّرَ لِي فَعَعَسْتُ فِي صَلَاتِي حَتَّى اسْتَقَلْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ. قَالَ فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ لَا أَذْرِي. قَالَهَا ثَلَاثًا قَالَ فَرَأَيْتَهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيْي حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ بَيْنَ ثَدْيَيْي فَتَحَلَّى لِي كُلُّ شَيْءٍ وَعَرَفْتُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ قَالَ فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ فِي الْكُفَّارَاتِ قَالَ مَا هُنَّ قُلْتُ مَشَى الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ وَالْجُلُوسِ فِي الْمَسَاجِدِ بَعْدَ الصَّلَوَاتِ وَإِسْبَاحِ الْوُضُوءِ فِي الْمَكْرُوهَاتِ. قَالَ فِيْمَ قُلْتُ إِطْعَامِ الطَّعَامِ وَلَيْنِ الْكَلَامِ وَالصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسِ نِيَامًا. قَالَ سَلِّ. قُلْتُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تُعْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةَ قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقْرَبُ إِلَيْ حُبِّكَ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «إِنَّهَا حَقٌّ فَادْرُسُوهَا ثُمَّ تَعَلَّمُوهَا»

82. Muaz ibn Cəbəl رضي الله عنه demişdir: “(Bir dəfə) Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم Sübh namazına gecikirdi, hətta az qala günəş çıxacaqdı. Birdən tələsik gəldi və namaza iqamə verildi. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم namazı yüngül qıldırdı. Salam verdikdən sonra uca səslə: “Sıralarda olduğunuz kimi qalın!”- dedi. Sonra bizə tərəf dönərək buyurdu: “Sübhə gecikməyimin səbəbini sizə söyləyəcəyəm. Gecə qalxıb dəstəmaz aldım və mənə təqdir olunan qədər namaz qıldım. Birdən namazımda mürgələdim, hətta yuxum ağırlaşdı və mən bu arada Uca Rəbbimi ən gözəl surətdə gördüm. O buyurdu: “Ey Muhəmməd!”

Mən dedim: “Əmrinə müntəzirəm, ey Rəbbim!” Allah buyurdu: “Mələklər nə haqda mübahisə edirlər?” Mən dedim: “Bilmirəm!” **Bunu üç dəfə təkrarladı. Gördüm ki, ovucunu (əlini) iki kürəyimin arasına qoydu, hətta barmaqlarının uclarının sərinliyini sinəmdə hiss etdim. Hər şey mənə göründü və hər şeyi bildim.** Allah buyurdu: “Ey Muhəmməd!” Mən dedim: “Əmrinə müntəzirəm, ey Rəbbim!” Allah buyurdu: “Mələklər nə haqda mübahisə edirlər?” Mən dedim: “Kəffarələr¹⁵⁰ haqqında”. O buyurdu: “Nədir onlar?” Mən dedim: “Camaat namazlarına piyada getmək, namazlardan sonra məscidlərdə oturub növbəti namazı gözləmək, soyuqda dəstəməzi tam almaq”. Allah buyurdu: “Sonra nə haqda?” Mən dedim: “Yemək yedirtmək, mülayim söz söyləmək, insanlar yatdığı vaxt namaz qılmaq”. Allah buyurdu: “İstə!” Mən dedim: “Allahım! Səndən xeyir işlər görməyi, pis işlərdən uzaq olmağı, kasıbları sevməyi, məni bağışlamağımı, mənə rəhm etməyini və hər hansı bir qövümü fitnəyə salmaq istədikdə, fitnəyə düşməmiş canımı almağımı diləyirəm. Səndən Sənin və Səni sevənin məhəbbətini qazanmağımı və məhəbbətinə yaxınlaşdıracaq hər bir əməli sevməyi istəyirəm”.¹⁵¹ Allah Elçisi ﷺ dedi: “Bu yuxu haqdır, bunları yaxşıca öyrənin”.¹⁵²

ĞİFAR VƏ ƏSLƏM QƏBİLƏLƏRİNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «أَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ وَغِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا أَمَا إِنِّي لَمَ أَقْلَهَا وَكَيِّنَ قَالَهَا اللَّهُ ﷻ»

83. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah

¹⁵⁰ Kəffarə - günahın əvəzinə keçən, günahları yuyan əməllər mənasında işlədilir.

¹⁵¹ Transkripsiyası: Allahummə inni əs'əlukə fi'ləl-xeyrati və tərəkəl-munkəratı və hubbəl məsəkini və ən təğfira li və tərhaməni və izə əradtə fitnətə qaumin fətəvaffəni geyra məftunin. Əs'əlukə hubbəkə və hubbə mən yuhibbukə və hubbə aməlin yuqarribu ilə hubbikə.

¹⁵² ət-Tirmizi 3235, 3543. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

Əsləm qəbiləsinə salamatlıq nəсіб etsin! Allah Ğifar qəbiləsinə bağışlasın! Bunu mən söyləmədim, bunu Allah ﷻ söylədi”.¹⁵³

YOXSUL VƏ MÜHACİRLƏRİN CƏNNƏTƏ BİRİNCİ DAXİL OLMAŞI

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ «هَلْ تَدْرُونَ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ «أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ الْفُقَرَاءُ وَالْمُهَاجِرُونَ الَّذِينَ تَسُدُّ بِهِمُ الثُّغُورُ وَيَتَّقَى بِهِمُ الْمَكَارِهِ وَيَمُوتُ أَحَدُهُمْ وَحَاجَتُهُ فِي صَدْرِهِ لَا يَسْتَطِيعُ لَهَا قَضَاءً فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ مَلَائِكَتِهِ اتُّوهُمُ فَحْيُوهُمْ. فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ نَحْنُ سُكَّانُ سَمَاوَاتِكَ وَخَيْرُكَ مِنْ خَلْقِكَ أَفَتَأْمُرُنَا أَنْ نَأْتِيَ هَؤُلَاءَ فَنَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ قَالَ إِيَّاهُمْ كَانُوا عِبَادًا يَعْبُدُونِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَتَسُدُّ بِهِمُ الثُّغُورُ وَيَتَّقَى بِهِمُ الْمَكَارِهِ وَحَاجَتُهُ فِي صَدْرِهِ لَا يَسْتَطِيعُ لَهَا قَضَاءً. قَالَ فَتَأْتِيهِمُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ ذَلِكَ فَيَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾»

84. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allahın yaratdıqlarından Cənnətə birinci kimin daxil olacağını bilirsinizmi?” Dedilər: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!” O buyurdu: “Allahın yaratdıqlarından Cənnətə birinci daxil olan yoxsullar və bütün yolları bağlanmış biçarə hicrət edənlərdir. Onların düçar olduqları çətin vəziyyət insanları qorxuya salır, onlar istəkləri ürəklərində qaldıqları halda ölür və məqsədlərinə çatmırlar. Allah ﷻ mələklərdən istədiyinə buyuracaq: “Onların yanına gedin və onları salamlayın!” Mələklər deyəcəklər: “Biz səmanın sakinləri və yaratdıqlarından Sənin seçdiklərinik. Sən bizə əmr edirsən ki, biz bunların yanına gəlib onlara salam verək?” Allah buyuracaq: “Onlar Mənə ibadət edib Mənə heç bir şeyi şəriq qoşmayan və bütün yolları bağlanmış biçarə bəndələrdir. Onların düçar olduqları çətin vəziyyət insanları qorxuya salır, onlar istəkləri ürəklərində qaldıqları halda ölür və məqsədlərinə çatmırlar”.

¹⁵³ Muslim 4574, 6593.

Bundan sonra mələklər onların yanına gəlib (Cənnətin) hər bir qapısından girərək (deyəcəklər): *“Səbir etdiyinizə görə sizə salam olsun! Axirət yurdunuz necə də gözəldir!”* (ər-Rad, 24)¹⁵⁴.

سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ ثَلَاثَةِ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ الْفُقَرَاءُ الْمُهَاجِرُونَ، الَّذِينَ تَقَتَّى بِهِمُ الْمَكَارَهُ، إِذَا أَمُرُوا سَمِعُوا وَأَطَاعُوا، وَإِنْ كَانَتْ لِرَجُلٍ مِنْهُمْ حَاجَةٌ إِلَى السُّلْطَانِ، لَمْ تُقْضَ لَهُ حَتَّى يَمُوتَ وَهِيَ فِي صَدْرِهِ، وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَدْعُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْجَنَّةَ، فَتَأْتِي بِزُخْرُفِهَا وَرِيحِهَا فَيَقُولُ: أَيْنَ عِبَادِي الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَقَتَلُوا فِي سَبِيلِي، وَأُودُوا فِي سَبِيلِي، وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِي، ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَدْخُلُونَهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ، وَلَا عَذَابٍ فَتَأْتِي الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ: رَبَّنَا نَحْنُ نُسَبِّحُ لَكَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ، وَنُقَدِّسُ لَكَ مِنْ هَوْلَاءِ الَّذِينَ آتَرْتَهُمْ عَلَيْنَا؟ فَيَقُولُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: هَوْلَاءِ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِي، وَأُودُوا فِي سَبِيلِي، فَتَدْخُلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾

85. Abdullah ibn Amr ibn əl-As ؓ demişdir: “Allah Elçisini ﷺ belə buyurarkən eşitdim: “Cənnətə daxil olacaq birinci üç (qism insan) yoxsullar və mühacirlərdir.¹⁵⁵ O kəslər ki, bəyənilməyən əməllərdən çəkildilər. Onlara əmr edildikdə qulaq asar və itaət edər-dilər. Əgər onlardan bir kişinin hakimə ehtiyacı oldusa, (məsələ) onun lehinə həll edilməz. Hətta onun (ehtiyacı) ürəyində qaldığı halda ölər. Allah ﷻ Qiyamət günü Cənnəti çağıracaq, o da (Allahın hüzuruna) öz zinəti ilə gələcək. Allah buyuracaq: “Mənim yolumda döyüşən, öldürülən, əziyyəətə məruz qalan və yolumda cihad edənlər hardadır? Cənnətə daxil olun!” Onlar da sorğu-sualsız Cənnətə girəcəklər. (Sonra) mələklər gəlib səcdə edir və deyirlər: “Ey Rəbbimiz! Biz bunlardan fərqli olaraq Səni gecə-gündüz həmd-səna ilə tərifləyir və Səni müqəddəs tuturuq, Sən isə onları bizdən üstün tutdun”. Rəbb ﷻ buyuracaq: “Bunlar

¹⁵⁴ Əhməd 6282, 6570, 6727. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib” də (№ 3183) səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁵⁵ Mühacir - Məkkə fəth edilənə qədər, digər şəhərlərdən və vilayətlərdən Mədinəyə köç-müş (hicrət etmiş) səhabələrdir.

Mənim yolunda döyüşən və Mənim yolunda əziyyətə məruz qalan qullarımdır". (Bundan sonra) mələklər onların yanına (Cənnətin) hər bir qapısından girərək (deyəcəklər): **"Səbir etdiyinizə görə sizə salam olsun! Axirət yurdumuz necə də gözəldir!"** (ər-Rad, 24)".¹⁵⁶

ALLAHDAN QORXMAĞIN FƏZİLƏTİ

عَنْ حَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ «إِنَّ رَجُلًا حَضَرَهُ الْمَوْتُ، فَلَمَّا بَيَّسَ مِنَ الْحَيَاةِ أَوْصَى أَهْلَهُ إِذَا أَنَا مُتُّ فَاجْمَعُوا لِي حَطْبًا كَثِيرًا وَأَوْقِدُوا فِيهِ نَارًا حَتَّى إِذَا أَكَلْتَ لَحْمِي، وَخَلَصْتَ إِلَيَّ عَظْمِي، فَامْتَحَشْتُ، فَخُدُّوهَا فَاطْحِنُوهَا، ثُمَّ انظُرُوا يَوْمًا رَاحًا فَادْرُوهُ فِي الْيَمِّ. فَفَعَلُوا، فَجَمَعَهُ فَقَالَ لَهُ لِمَ فَعَلْتَ ذَلِكَ قَالَ مِنْ خَشْيَتِكَ. فَغَفَرَ اللَّهُ لَهُ». قَالَ عُقْبَةُ بْنُ عَمْرٍو، وَأَنَا سَمِعْتُهُ يَقُولُ ذَلِكَ، وَكَانَ نَبَأًا

86. Huzeyfə ؓ demişdir: "Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: "Bir adamın ölüm vaxtı gəlib çatmışdı. Adamın artıq yaşamaqdan ümidi kəsildikdə ailəsinə (belə bir) vəsiyyət etdi: "Mən öldükdən sonra çoxlu odun yığıb od qalayarsınız, (sonra da məni bu odda yandırarsınız). Elə ki od mənim ətimi yandırıb sümüyümə çatdı və sümüyümü yandırıb-yaxdı, onları götürün və oxalayıb toza döndərin, sonra küləkli bir günü gözləyin və həmin tozu dənizə sovurun". Onlar onun vəsiyyətini yerinə yetirdilər. Lakin Allah onu əvvəlki görkəminə qaytardı və ondan: "Nə üçün belə etdin?" - deyə soruşdu. O: "Səndən qorxduğum üçün!" - deyə cavab verdi. Allah da onu bağışladı".¹⁵⁷ Uqbə ibn Amr dedi: "Mən (Huzeyfədən): "O adam qəbirləri soyan oğruydu" - dediyini eşitmişəm".¹⁵⁸

¹⁵⁶ əl-Hakim 2393. əl-Albani "Sahihut-Tərgib vət-Tərhib"də (№ 1373) "Silsilətul-Əhədisis-Sahiha"da (№ 2559) səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁵⁷ əl-Buxari 3194, 3452, 3479, 3481, 6481; Muslim 2756, 2757.

¹⁵⁸ əl-Buxari 3194, 3266, 3452; Əhməd 23401.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: كَانَ فِيمَنْ سَلَفَ مِنَ النَّاسِ رَجُلٌ رَعَسَهُ اللَّهُ مَالًا وَوَلَدًا، فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ، جَمَعَ بَنِيهِ، فَقَالَ: أَيُّ أَبِ كُنْتُ لَكُمْ؟ قَالُوا: خَيْرَ أَبِ، فَقَالَ: إِنَّهُ وَاللَّهِ مَا ابْتَأَرَ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرًا قَطُّ، وَإِنَّ رَبَّهُ يُعَذِّبُهُ، فَإِذَا أَنَا مِتُّ فَأَحْرِقُونِي، ثُمَّ اسْحَبُونِي، ثُمَّ اذْرُونِي فِي رِيحٍ عَاصِفٍ، قَالَ اللَّهُ: كُنْ فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ، قَالَ: مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: مَخَافَتِكَ، قَالَ: فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنْ يَلْقَاهُ غَيْرٌ أَنْ غُفِرَ لَهُ.

87. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Uzaq keçmişdə bir adama Allah çoxlu mal-dövlət və övlad vermişdi. Onun ölüm vaxtı gəlib çatanda övladlarını başına yığıb dedi: “Sizə necə ata olmuşam?” Onlar: “Ən yaxşı ata olmusan”- dedilər. O dedi: “Allaha and olsun ki, mən özüm üçün Allah dərgahında heç bir xeyir hazırlamadım. Əgər Rəbbim məni diriltsə mənə əzab verəcək. Mən öldükdən sonra məni yandırın və (külümü) ovxalayıb toza döndərin, sonra onu güclü küləkdə (havaya) sovurun”. (Qiyamət günü) Allah: “Ol!”- deyə buyurur: “O da dərhal ayağa qalxır”. Allah: “Bunu etməyə səni nə vadar etdi?”- deyə soruşur. O: “Səndən qorxduğum üçün!”- deyə cavab verir. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم dedi: “Nəfsim əlində olan Allaha and olsun! O, Allahla görüşdükdə, sözsüz ki, onu bağışlayardı”¹⁵⁹

BƏDR ƏHLİNİN¹⁶⁰ FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا رضي الله عنه يَقُولُ: بَعَثَنِي النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ، وَكِلَانًا فَارِسًا، فَقَالَ: انْطَلِقُوا حَتَّى تُبَلِّغُوا رَوْضَةَ كَذَا وَكَذَا، وَبِهَا امْرَأَةٌ مَعَهَا كِتَابٌ مِنْ حَاطِبٍ إِلَى الْمُشْرِكِينَ، فَأَتُونِي بِهَا، فَوَافِينَاهَا تَسِيرٌ عَلَى بَعِيرٍ لَهَا حَيْثُ وَصَفَ لَنَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَقُلْنَا: الْكِتَابُ الَّذِي مَعَكُمْ؟ قَالَتْ: مَا مَعِيَ كِتَابٌ، فَبَحَثْنَاهَا وَبَعَرْنَاهَا، فَقَالَ صَاحِبِي: مَا أَرَى، فَقُلْتُ: مَا كَذَبَ

¹⁵⁹ İbn Hibban 649. Şeyb əl-Arnaut hədisin isnadını əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə görə səhih saymışdır.

¹⁶⁰ İslamda ilk böyük döyüş olan Bədr döyüşündə iştirak edənlərdir. Bədr - Mədinədən 150 km cənubda yerləşən bir yerdir. İslam tarixində müsəlmanlarla kafirlər arasında baş verən ilk iri miqyaslı döyüş burda baş vermişdir.

النَّبِيِّ ﷺ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأُجَرِّدَنَّكَ أَوْ لَتُخْرِجَنَّهُ، فَأَهْوَتْ يَدَيْهَا إِلَيَّ حُجْزَتَهَا وَعَلَيْهَا إِزَارٌ صُوفٌ، فَأَخْرَجَتْ، فَأَتَيْتَنَا النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ عُمَرُ: خَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ، دَعَنِي أَضْرِبَ عُنُقَهُ، وَقَالَ: مَا حَمَلَكَ؟ فَقَالَ: مَا بِي إِلَّا أَنْ أَكُونَ مُؤْمِنًا بِاللَّهِ، وَأَرَدْتُ أَنْ يَكُونَ لِي عِنْدَ الْقَوْمِ يَدٌ، قَالَ: صَدَقَ يَا عُمَرُ، أَوْ لَيْسَ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا، لَعَلَّ اللَّهَ اطَّلَعَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: اْعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ وَجِبَتْ لَكُمْ الْجَنَّةُ، فَدَمَعَتْ عَيْنَا عُمَرَ وَقَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ.

88. Əbu Abdur-Rahmən əs-Suləmi demişdir: “Mən Əli ibn Əbu Talibin ﷺ belə rəvayət etdiyini eşitdim: “Peyğəmbər ﷺ məni və Zubeyr ibnul-Əvvamı - atlı olduğumuz halda - (Məkkəyə doğru) göndərəndə dedi: “Filan baxçaya çatana qədər gedin. O baxçada bir qadın olacaq. O qadında Hatibin müşriklərə yazdığı məktubu var. Onu mənə gətirin!” Biz o qadına dəvəsinin üstündə gedərkən, Peyğəmbərin ﷺ təsvir etdiyi yerdə çatıb soruşduq: “Səndəki məktub haradadır?” O dedi: “Məndə məktub yoxdur”. Biz onu da, onun dəvəsini də axtardıq. Zubeyr ﷺ dedi: “Mən heç nə görmürəm”. Mən dedim: “Peyğəmbər ﷺ yalan danışmaz. Canım Əlində Olana and olsun ki, ya səni soyunduracağam, ya da məktubu (öz xoşunla) çıxaracaqsan”. Qadın əlini əynindəki yun paltarının qurşağına salıb məktubu çıxartdı. Biz Peyğəmbərin ﷺ yanına qayıtdıq. Ömər ﷺ dedi: “(Hatib) Allaha, Onun Elçisinə və möminlərə xəyanət etdi. Burax, onun boynunu vurum!” Peyğəmbər ﷺ dedi: “(Bu işi görməyə) səni vadar edən nədir?” Hatib ﷺ dedi: “Mən Allaha iman gətirən bir adamam. Lakin müşriklər Məkkədəki yaxınlarıma toxunmasınlar deyə, belə etdim”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Doğru deyir, ey Ömər! Məgər o, Bədr döyüşündə iştirak etməyibmi? Allah həmin döyüşdə iştirak edənlərin halından xəbərdar olduğuna görə demişdir: “İstədiyinizi edin! Artıq Cənnətə girmək sizə vacib edildi”. Ömər ﷺ ağlaya-ağlaya dedi: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!”¹⁶¹

¹⁶¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 438. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

ÖVLADIN VALİDEYNLƏR ÜÇÜN BAĞIŞLANMA DİLƏMƏSİNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «إِنَّ اللَّهَ عز وجل لَيَرْفَعُ الدَّرَجَةَ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ فِي الْجَنَّةِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَتَى لِي هَذِهِ؟ فَيَقُولُ بِاسْتِعْفَارٍ وَلَدِكَ لَكَ»

89. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah عز وجل əməlisaleh qulunun Cənnətdə dərəcəsinə artırır. O deyir: “Ey Rəbbim! Bu mənə hardandır?” Allah buyurur: “Övladının sənin üçün bağışlanma diləməsinə görədir”.¹⁶²

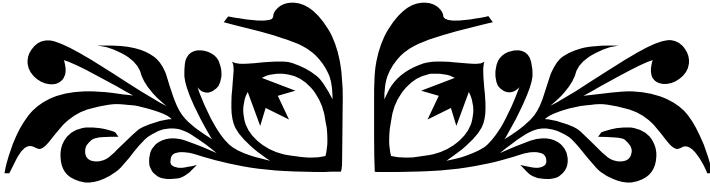
MÜSƏLMANLARIN SALAMLAŞMALARI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ «خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ وَطَوَّلَهُ سِتُونَ ذِرَاعًا، ثُمَّ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَيَّ أَوْلِيَّكَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، فَاسْتَمِعْ مَا يُحْيِيونَكَ، تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ. فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ. فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ. فَرَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ. فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَيَّ صُورَةَ آدَمَ، فَلَمْ يَزَلِ الْخَلْقُ يَنْقُصُ حَتَّى الْآنَ»

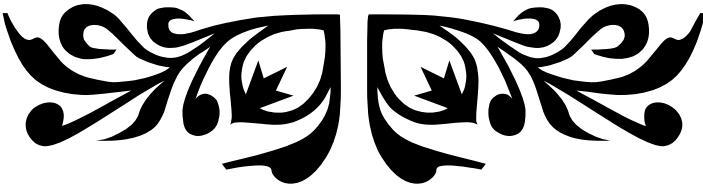
90. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah Adəmi boyu altmış dirsək uzunluğunda yaratdı. Sonra buyurdu: “Get oradakı mələklərə salam ver və dinlə gör sənin salamını necə alacaqlar. Çünki bu həm sənin, həm də sənin zürriyyətinin salamıdır”. (Adəm) onlara: “Əssələmu aleykum! (Sizə salam olsun!)”- dedi. Onlar da: “Əssələmu aleykə və rəhmətullah! (Sizə salam olsun və Allahın rəhməti yetişsin!)”- deyib, buna “və rəhmətullah” kəlməsini əlavə etdilər. Cənnətə girəcək hər kəs (ora) Adəmin surətində girəcəkdir. (Məlumunuz olsun ki,) indiyə qədər insanların xilqəti naqisləşməkdədir”.¹⁶³

¹⁶² Əhməd 10611, 10618, 10890. Şueyb əl-Arnəvut isnadını həsən adlandırb.

¹⁶³ əl-Buxari 3148, 3326.

QADAĞALAR

ƏSLİ-NƏSƏBİ İLƏ ÖYÜNMƏYİN TƏHLÜKƏLİ OLMAZI

عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه قَالَ انْتَسَبَ رَجُلَانِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ أَحَدُهُمَا أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ فَمَنْ أَنْتَ لَا أُمُّ لَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «انْتَسَبَ رَجُلَانِ عَلَى عَهْدِ مُوسَى عليه السلام فَقَالَ أَحَدُهُمَا أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ حَتَّى عَدَّ تِسْعَةً فَمَنْ أَنْتَ لَا أُمُّ لَكَ قَالَ أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ ابْنُ الْإِسْلَامِ. قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ هَذَيْنِ الْمُتَنَسِّبِينَ أَمَّا أَنْتُ أَيُّهَا الْمُتَمَتِّعِيُّ أَوْ الْمُتَنَسِّبُ إِلَى تِسْعَةٍ فِي النَّارِ فَأَنْتَ عَاشِرُهُمْ وَأَمَّا أَنْتَ يَا هَذَا الْمُتَنَسِّبُ إِلَى اثْنَيْنِ فِي الْجَنَّةِ فَأَنْتَ ثَالِثُهُمَا فِي الْجَنَّةِ»

91. Ubeyy ibn Kəb رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم dövründə iki kişi əsli-nəsəbi ilə öyündü. Onlardan biri (digərinə) dedi: “Mən filankəsin oğlu filankəsəm, bəs sən kimsən, sənin heç bir kökün yoxdur”. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Musanın عليه السلام dövründə də iki kişi əsli-nəsəbi ilə öyündü. Onlardan biri (digərinə): “Mən filankəsin oğlu filankəsəm”- deyib doqquz (nəsəbinə qədər) sadaladı və dedi: “Bəs sən kimsən, sənin heç bir kökün yoxdur”. O da belə cavab verdi: “Mən İslam oğlu, filankəsin oğlu filankəsəm”. Allah Musaya عليه السلام bu iki əsli-nəsəbi ilə öyünən (kişilər haqqında) belə vəhy etdi: “Sənə gəlincə, ey özünü doqquz (kişiyə) mənsub edən! Onuncusu sən olmaqla onların doqquzu da Cəhənnəmlikdir. Sənə gəlincə, ey özünü iki (kişiyə) mənsub edən, üçüncüsü sən olmaqla onların ikisi də Cənnətlidir”.¹⁶⁴

«İNSANLAR HƏLƏK OLDULARI» - DEMƏYİN QADAĞAN OLUNMASI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: إِذَا سَمِعْتُمْ رَجُلًا يَقُولُ: هَلَكَ النَّاسُ، فَهُوَ أَهْلِكُهُمْ، يَقُولُ اللَّهُ: إِنَّهُ هُوَ هَالِكٌ.

¹⁶⁴ Əhməd 20241, 21178, 21216, 21778. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 1492) və “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 1270) səhih adlandırmışdır.

92. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bir adamın: “İnsanlar həlak oldular!¹⁶⁵” - deməsini eşitsəniz (bilin ki,) insanlardan daha çox o həlak olmuşdur. Allah buyurur: “Həqiqətən, o özü həlak oldu!”¹⁶⁶

«ALLAHA AND OLSUN KI, ALLAH FİLANKƏSİ BAĞIŞLAMAYACAQ» - DEMƏKDƏN ÇƏKİNMƏK

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «كَانَ رَجُلَانِ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ مُتَاجِرَيْنِ فَكَانَ أَحَدُهُمَا يُذْنِبُ وَالْآخَرُ مُجْتَهِدٌ فِي الْعِبَادَةِ فَكَانَ لَا يَزَالُ الْمُجْتَهِدُ يَرَى الْآخَرَ عَلَى الذَّنْبِ فَيَقُولُ أَقْصِرْ. فَوَجَدَهُ يَوْمًا عَلَى ذَنْبٍ فَقَالَ لَهُ أَقْصِرْ فَقَالَ خَلَّيْنِي وَرَبِّي أَبْعَثَ عَلَيَّ رَقِيبًا فَقَالَ وَاللَّهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ أَوْ لَا يُدْخِلُكَ اللَّهُ الْجَنَّةَ. فَقَبِضَ أَرْوَاحُهُمَا فَاجْتَمَعَا عِنْدَ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَقَالَ لِهَذَا الْمُجْتَهِدِ أَكُنْتَ بِي عَالِمًا أَوْ كُنْتَ عَلَيَّ مَا فِي يَدِي قَادِرًا وَقَالَ لِلْمُذْنِبِ اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِي وَقَالَ لِلْآخَرِ اذْهَبُوا بِهِ إِلَى النَّارِ». قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَوْ بَقِيَ دُنْيَاهُ وَآخِرَتُهُ

93. Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “İsrail oğullarının arasında iki qardaş var idi. Onlardan biri günah edərdi, digəri isə ibadətdə çalışqan idi. İbadətdə çalışqan olan daim digərini günah edərkən görər və (hər dəfə ona): “Tərk et!”- deyərdi. Bir gün onu yenidən günah edərkən görüb ona: “Tərk et!”- dedi. O da: “Məni Rəbbimlə tək burax! Məgər sən mənim üzərimə gözətçi göndərilmişən?”- deyə cavab verdi. O dedi: “Allaha and olsun ki, Allah səni bağışlamayacaq!”, və ya “Allah səni Cənnətə salmayacaq!” Bu zaman (mələk) onların ruhlarını alıb aləmlərin Rəbbinin hüzuruna

¹⁶⁵ İslam alimləri ittifaq etmişlər ki, burada özünü bəyənən və özünü insanlardan üstün tutan bir kimsənin insanlara nifrət edərək və alçaq nəzərlə baxaraq onları həlak olmağa layiq görməsi nəzərdə tutulur. Ancaq, bu hədis insanların halına acıyaraq və təəssüflənərək bu cür sözlər deyən kimsəyə aid edilmir.

¹⁶⁶ Əhməd 7360, 7671. Süeyb əl-Arnəvut hədisin isnadını Muslimin şərtinə əsasən səhix saymışdır.

gətirir. Allah ibadətdə çalışqan olana deyir: “Sən Məni tanıyırdınmı?”, və ya “sən Mənim Əlimdə olana sahib idinmi?” Allah günahkar olana deyir: “Rəhmətim sayəsində get və Cənnətə daxil ol”, ibadətdə çalışqan olan haqqında isə deyir: “Onu Cəhənnəmə aparın!” Əbu Hureyra ﷺ dedi: “Nəfsim əlində Olana and olsun ki, o bir söz söylədi, onunla dünyası da, axirəti də məhv oldu”.¹⁶⁷

عَنْ جُنْدَبٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَدَّثَ «أَنَّ رَجُلًا قَالَ وَاللَّهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ مَنْ ذَا الَّذِي يَتَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَا أَغْفِرَ لِفُلَانٍ فَيَأْتِي قَدْ غَفَرْتُ لِفُلَانٍ وَأَحْبَطْتُ عَمَلَكَ»

94. Cundəb ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bir adam dedi: “Allaha and olsun ki, Allah filankəsi bağışlamayacaq!” Uca Allah belə buyurdu: “Mənim filankəsi bağışlamayacağıma and içən kimdir? Həqiqətən, Mən onu bağışladım və sənin əməlini də boşa çıxartdım!”¹⁶⁸

ALLAHA YALANDAN AND İÇMƏK BÖYÜK GÜNAHDIR

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ أَذَنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ دِيكَ قَدْ مَرَقَتْ رِجْلَاهُ الْأَرْضَ وَعُنُقُهُ مَشْنِ تَحْتِ الْعَرْشِ وَهُوَ يَقُولُ: سُبْحَانَكَ مَا أَعْظَمَكَ رَبَّنَا، فَيُرَدُّ عَلَيْهِ: مَا يَعْلَمُ ذَلِكَ مَنْ حَلَفَ بِِي كَاذِبًا.

95. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Həqiqətən, Allah mənə bir xoruz barəsində sizə danışmağıma izn verdi. O, ayaqları yerə batmış, boynu isə Ərşin altında əyilmiş halda: “Sən pak və müqəddəssən, Sən necə də Əzəmətlisən, ey Rəbbimiz!”- deyir. Allah da ona belə cavab verir: “Mənə yalandan and içən isə bunu bilmir”.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Əbu Davud 4901, 4255. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁶⁸ Muslim 2621, 4753, 6847.

¹⁶⁹ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 7324. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 1714) səhih adlandırmışdır.

QARIŞQA ÖLDÜRMƏYİN QADAĞAN EDİLMƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «فَرَصَتْ نَمْلَةٌ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، فَأَمَرَ بِقَرِيَّةِ النَّمْلِ فَأُحْرِقَتْ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ قَرَصَتْكَ نَمْلَةٌ أُحْرِقْتَ أُمَّةً مِنَ الْأُمَّمِ تُسَبِّحُ»

96. Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişəm: “(Bir dəfə) bir qarışqa peyğəmbərlərdən birini dişlədi və o, qarışqa yuvasının yandırılmasını əmr etdi”. Onda Allah ona belə vəhy etdi: “Səni qarışqa dişlədi deyə, Allahın şəninə təriflər deyən bir ümməti yandırdın!”¹⁷⁰

QOHUMLUQ ƏLAQƏLƏRİNİ KƏSMƏYİN HARAM OLMAŞI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ «خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ، فَلَمَّا فَرَعَ مِنْهُ قَامَتِ الرَّحِمُ فَأَخَذَتْ بِحَقْوِ الرَّحْمَنِ فَقَالَ لَهَا مَهْ. قَالَتْ هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ. قَالَ أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكَ وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكَ. قَالَتْ بَلَى يَا رَبِّ. قَالَ فَذَلِكَ لَكَ». قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَفَرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقْطَعُوا أَرْحَامَكُمْ

97. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah məxluqatı yaratdı, yaradılışı başa çatdırdıqdan sonra qohumluq əlaqəsi ayağa qalxıb ər-Rahmənin ətəyindən yapışdı. Allah ondan: “Nə olub?”- deyə soruşdu. O dedi: “Bu, qohumluq əlaqələrini kəsməkdən Sənə sığınanın məqamıdır”. Allah buyurdu: “Səni birləşdirəni birləşdirməyimə, kəsəni də kəsməyimə razı deyilsənmi?” O dedi: “Əlbəttə (razıyam), ya Rəbb!” Allah buyurdu: “Elə belə də olacaq!” Sonra Əbu Hureyra رضي الله عنه dedi: “İstəyirsinizsə, (bu ayəni) oxuyun: “*Əgər (haqdan) üz çəvirsəniz, ola bilsin ki, yer üzündə fitnə-fəsad törədəsiniz və qohumluq əlaqələrini kəsəsiniz*” (Mühəmməd, 22)”.¹⁷¹

¹⁷⁰ əl-Buxari 2796, 2856, 3019; Muslim 148/ 2241 (4157, 5986).

¹⁷¹ əl-Buxari 4455, 4552, 4830.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رضي الله عنه أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «قَالَ اللَّهُ أَنَا اللَّهُ وَأَنَا الرَّحْمَنُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَشَقَقْتُ لَهَا مِنْ اسْمِي فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَتْهُ وَمَنْ قَطَعَهَا بَتَّه»

98. Abdur-Rahmən ibn Auf رضي الله عنه rəvayət edir ki, mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitdim: “Allah dedi: “Mən Allaham və Mən ər-Rahmənəm (Mərhəmətliyəm)! Mən rəhmi (qohumluq əlaqəsini) yaratdım və Öz adımdan ona ad verdim. Kim onu möhkəmləndirsə, Mən onu rəhmətimə qovuşduraram. Kim onu kəssə, Mən də onu kəsərəm”.¹⁷²

أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: إِنَّ الرَّحِمَ شَجَنَةٌ مِنَ الرَّحْمَنِ، تَقُولُ: يَا رَبِّ، إِنِّي ظَلَمْتُ، يَا رَبِّ، إِنِّي قَطَعْتُ، يَا رَبِّ، إِنِّي إِئِيَّيْ، يَا رَبِّ، يَا رَبِّ. فَيُحْيِيهَا: أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكَ، وَأُصِلَ مَنْ وَصَلَكَ؟

99. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Qohumluq əlaqəsi ər-Rəhməndən bir şəcənədir.¹⁷³ O deyir: “Ey Rəbbim! Mənə zülm edildi. Ey Rəbbim! Məni kəsdilər. Ey Rəbbim! Mənə, mənə...”. Rəbbi də ona: “Səni kəsəni kəsməyimə, birləşdirəni də birləşdirməyimə razı deyilsənmi?!” - deyə cavab verir”.¹⁷⁴

TƏKƏBBÜRLÜ OLMAĞIN HARAM OLMAĞI

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «(قَالَ اللَّهُ عز وجل): الْعِزُّ إِزَارِي وَالْكَِبْرِيَاءُ رِدَائِي، فَمَنْ نَازَعَنِي بِشَيْءٍ مِنْهُمَا عَذَبْتُهُ»

100. Əbu Səid əl-Xudri və Əbu Hureyra رضي الله عنهما rəvayət edirlər ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “(Allah عز وجل buyurdu): “İzzət və təkəbbürlük

¹⁷² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 53; ət-Tirmizi 1907, 2031. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

¹⁷³ Allahın mərhəməti ilə bağlı olan rəhmət əlamətlərindəndir.

¹⁷⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 65. əl-Albani həsən demişdir.

Mənim libaslarımdır. Kim bunlardan birinə şərik olmaq istəsə, ona əzab verərəm”.¹⁷⁵

ZÜLM ETMƏYİN HARAM OLMASI

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ: يَا عِبَادِي، إِنِّي قَدْ حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ مُحَرَّمًا بَيْنَكُمْ فَلَا تَظَالَمُوا. يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ الَّذِينَ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ، وَلَا أُبَالِي، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ جَانِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أُطْعِمْكُمْ. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ عَارٍ إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسُكُمْ. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتْكُمْ، كَانُوا عَلَى أَثَقَى قَلْبٍ عَبْدٍ مِنْكُمْ، لَمْ يَزِدْ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا، وَلَوْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبٍ رَجُلٍ، لَمْ يَنْقُصْ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا، وَلَوْ اجْتَمَعُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ مَا سَأَلَ، لَمْ يَنْقُصْ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا، إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْبَحْرُ أَنْ يُغْمَسَ فِيهِ الْخَيْطُ غَمْسَةً وَاحِدَةً. يَا عِبَادِي، إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أَجَعَلَهَا عَلَيْكُمْ، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومْ إِلَّا نَفْسَهُ كَانَ أَبُو إِدْرِيسَ إِذَا حَدَّثَ بِهَذَا الْحَدِيثِ حَتَّى عَلَى رُكْبَتَيْهِ.

101. Əbu Zərr رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ Peyğəmbərdən صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ rəvayət edir ki, Uca Allah belə buyurdu: “Ey Mənim qullarım! Mən zülm etməyi Özümə haram saydım və sizin aranızda da onu haram etdim. Elə isə bir-birinizə zülm etməyin. Ey qullarım! Siz gecə-gündüz günah işlər görürsünüz. Mən isə bu günahları bağışlayıram və (buna) əhəmiyyət vermirəm. Elə isə Məndən bağışlanma diləyin, sizi bağışlayım. Ey Mənim qullarım! Mənim yedirdiyim kəslərdən başqa hamınız acsınız. Elə isə Məndən yemək istəyin, sizi yedirdim. Ey Mənim qullarım! Mənim geydiriyim kəslərdən başqa hamınız çılpaqsınız. Elə isə Məndən geyim istəyin, sizi geyindirim. Ey Mənim qullarım! Əgər sizdən əvvəlkilər və sonrakılar - insan-

¹⁷⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 552; Əbu Davud 4090, 3567. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

ləniz və cinləriniz¹⁷⁶ aranızdakı ən çox Allahdan qorxan adamın qəlbi kimi olsalar belə, bu Mənim mülkümdə heç bir şey artırmaz. Habelə, onlar ən günahkar adamın qəlbitək olsalar belə, bu, Mənim mülkümdən heç bir şey əskilməz. Və əgər hamısı bir yerə toplanıb Məndən istəsələr, Mən də onların hər birinin istədiyini versəm, bu, Mənim mülkümdən heç bir şey əskilməz. Ancaq bir dəfə dənizə batırılan iynənin dənizdən əskiltiyi qədər əskildər. Ey Mənim qullarım! Bu sizin əməllərinizdir. Onları sizin üçün hesaba alacağam. Odur ki, kim xeyir tapsa, Allaha həmd etsin. Kim də xeyirdən başqa bir şey tapsa, özündən başqa heç kəsi qınamasın". Əbu İdris hər dəfə bu hədisi danışanda diz çökərdi".¹⁷⁷

KÜSÜLÜ QALMAĞIN ZƏRƏRİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «تُفْتَحُ أَبْوَابُ الْحَنَّةِ فِي كُلِّ اثْنَيْنِ وَحَمِيمٍ». قَالَ مَعْمَرٌ وَقَالَ غَيْرُ سُهَيْلٍ «وَتُعْرَضُ الْأَعْمَالُ فِي كُلِّ اثْنَيْنِ وَحَمِيمٍ فَيَعْفِرُ اللَّهُ ﷻ لِكُلِّ عَبْدٍ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا إِلَّا الْمُتَشَاحِنِينَ يَقُولُ اللَّهُ لِلْمَلَائِكَةِ ذَرُوهُمَا حَتَّى يَصْطَلِحَا»

103. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Hər bazar ertəsi və cümə axşamı Cənnətin qapıları açılır”, digər rəvayətdə isə deyilir: “Hər bazar ertəsi və cümə axşamı əməllər Allaha təqdim edilir və Allah ﷻ küsülü olanlardan başqa Ona şərik qoşmayan bütün qullarını bağışlayır. Allah mələklərinə buyurur: “Barışana qədər onları tərk edin!”¹⁷⁸

AZAD İNSANI QUL KİMİ SATAN KİMƏNİN GÜNAHI

¹⁷⁶ Cinn - Allahın oddan yaratdığı məxluqlardır. İnsanlar kimi cinlər də yer üzündə sakin olmuş və indi də mövcuddurlar. Onlardan da müsəlman və ya kafir olanı vardır. Allahın qadağan etdiyinə baxmayaraq, bir sıra cadugərlər və baxıcılar onlarla əlaqəyə girirlər.

¹⁷⁷ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 490. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

¹⁷⁸ Əhməd 7318, 7627, 7639, 7854. Şueyb əl-Arnaut isnadını Muslimin şərtinə görə səhih adlandırmışdır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: «قَالَ اللَّهُ ثَلَاثَةً أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، رَجُلٌ أُعْطِيَ بِي ثُمَّ غَدَرَ، وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ، وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ، وَلَمْ يُعْطِ أَجْرَهُ»

104. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Allah buyurmuşdur: “Üç adam (var ki) Qiyamət günü Mən onlara qarşı iddiaçı olacağam; Mənim adımdan and içib sonra andını pozan adam; azad insanı satıb pulunu yeyən adam; işçi tutub ondan işini tamam-kamal yerinə yetirməyi tələb edib (axırda da) zəhmət haqqını verməyən adam”.¹⁷⁹

İNTİHAR ETMƏKDƏN ÇƏKİNMƏK

عَنْ جُنْدَبِ بْنِ جُنَادَةَ رضي الله عنه كَذَبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ بِهِ جُرْحٌ، فَجَزَعُ فَأَخَذَ سِكِّينًا فَحَزَّ بِهَا يَدَهُ، فَمَا رَقَا الدَّمُ حَتَّى مَاتَ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى بَادِرْنِي عَبْدِي بِنَفْسِهِ، حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ»

105. Cundəb ibn Cunədə (Əbu Zərr əl-Ğifari) رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Sizdən əvvəl yaşamış insanlar arasında bir nəfər yaralandı. Adam ağrıya dözmədiyindən bıçaq götürüb əlini kəsdi və çoxlu qan itirib öldü. Uca Allah buyurdu: “Qulum canına qəsd etməklə Məni qabaqlamaq istədi, Mən də Cənnəti ona haram etdim!”¹⁸⁰

İFRATA VARMAQDAN ÇƏKİNMƏK

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عَلَى رَهْطٍ مِنْ أَصْحَابِهِ يَضْحَكُونَ وَيَتَحَدَّثُونَ، فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا، ثُمَّ انْصَرَفَ وَأَبْكَى الْقَوْمَ،

¹⁷⁹ əl-Buxari 2109, 2227, 2270.

¹⁸⁰ əl-Buxari 3276, 3463.

وَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: يَا مُحَمَّدُ، لِمَ تَقْنَطُ عِبَادِي؟، فَرَجَعَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: أَبْشِرُوا، وَسَدِّدُوا، وَقَارِبُوا.

106. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ bir dəstə gülübdən danışan səhabələrinin yanına gəlib dedi: “Canım Əlində Olana and olsun ki, əgər mənim bildiklərimi bilsəydiniz, az gülüb çox ağlayardınız”. O çıxıb getdikdən sonra səhabələr ağladı. Allah ﷻ isə ona belə vəhy etdi: “Ey Muhəmməd! Nə üçün qullarımı ruhdan salırsan?” Peyğəmbər ﷺ geri dönüb dedi: “Elə isə (qazandığınız savaba) sevinin, doğru yol tutun və (ən kamil olanı yerinə yetirə bilməsəniz, heç olmasa ona) yaxınlaşın”.¹⁸¹

ŞEYTANIN VƏSVƏSƏLƏRİ HAQQINDA

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ «قَالَ اللَّهُ ﷻ إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يَزَالُونَ يَقُولُونَ مَا كَذَّأ مَا كَذَّأ حَتَّى يَقُولُوا هَذَا اللَّهُ خَلَقَ الْخَلْقَ فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ»

107. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah ﷻ buyurdu: “Ümmətin: “Bu nədir, o nədir?”- deyə soruşa-soruşa nəhayət: “Allah məxluqatı yaratdı, bəs Allahı kim yaratdı?”- deyə soruşacaqlar”.¹⁸²

İBLİSİN QUZİSİ

عن ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي ﷺ قال: «قال إبليس: يا رب، ليس أحد من خلقك إلا جعلت له رزقاً ومعيشة فما رزقي؟ قال: ما لم يُذكر اسمُ الله عليه»

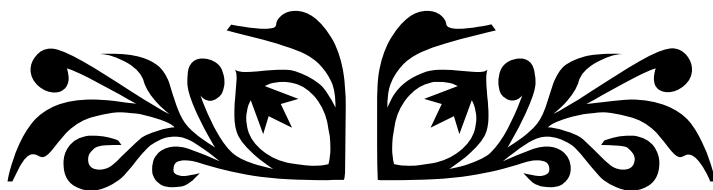
108. İbn Abbas رضي الله عنهما rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “İblis dedi: “Ey Rəbbim! Yaratdıqlarından elə bir kəs yoxdur ki, Sən

¹⁸¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 254. əl-Albani səhih demişdir.

¹⁸² Muslim 136, 195, 368.

onun ruzisini və yaşayışını təmin etməmiş olasan. Bəs mənim ruzim nədir?" O buyurdu: "Üzərində Allahın adı zikr olunmayan (qidalar)".¹⁸³

¹⁸³ Əbu Nueym 8/ 126; əs-Suyuti "Cəmiul-Əhədis" 14911. Mustafa Adəvi isnadını səhih adlandırmışdır.

ZİYARƏT

ALLAH RIZASI ÜÇÜN ZİYARƏT ETMƏNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا مِنْ عَبْدٍ أَتَى أَخًا لَهُ يَزُورُهُ فِي اللَّهِ، إِلَّا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: أَنْ طِبْتَ، وَطَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ، وَإِلَّا قَالَ اللَّهُ فِي مَلَكُوتِ عَرْشِهِ: عَبْدِي زَارَ فِيَّ، وَعَلَيَّ قِرَاهُ، فَلَمْ أَرْضَ لَهُ بِقِرَى دُونَ الْجَنَّةِ»

109. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم demişdir: “Hər hansı bir bəndə öz qardaşını Allah rızası üçün ziyarət etməyə getdiyi zaman səmadan bir carçı belə deyir: “Xoş gəldin. Sənin üçün Cənnət uğurlu oldu”. Allah Öz Ərşinin səltənətində isə belə buyurur: “Qulum Mənim üçün (qardaşını) ziyarət etdi, ona ziyafət vermək Mənə aiddir. Mən ona Cənnətdən başqa bir ziyafətə razı olmaram”.¹⁸⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا عَادَ الرَّجُلُ أَخَاهُ أَوْ زَارَهُ قَالَ اللَّهُ لَهُ طِبْتَ وَطَابَ مَمْسَاكَ، وَتَبَوَّأَتْ مَرَلًا فِي الْجَنَّةِ»

110. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم dedi: “Kişi öz dostuna baş çəkməyə, yaxud onu ziyarət etməyə getdiyi zaman Allah ona belə deyir: “Xoş gəldin. Gəlişin də uğurlu oldu. Sən Cənnətdə özün üçün bir yer tutdun”.¹⁸⁵

XƏSTƏLİKLƏRİN GÜNƏHLƏRƏ KƏFFARƏ OLMAĞI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم عَادَ رَجُلًا مِنْ وَعَكَ كَانَ بِهِ فَقَالَ «أَبْشِرْ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ هِيَ نَارِي أُسَلِّطُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُذْنِبِ لِتَكُونَ حَظَّهُ مِنَ النَّارِ» «...هِيَ نَارِي أُسَلِّطُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا لِتَكُونَ حَظَّهُ مِنَ النَّارِ فِي الآخِرَةِ»

¹⁸⁴ Əbu Yəalə 4140. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 2632) səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁸⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 345. əl-Albani hədisi həsən demişdir.

111. Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم qızdırma xəstəliyinə tutulmuş bir adamı ziyarət edir və deyir: “Sevin, çünki Allah buyurur: “O (qızdırma) Mənim atəşimdir, Cəhənnəm atəşindən bir payı olsun deyə, onu günahkar quluma göndərirəm!”¹⁸⁶ Digər rəvayətdə belə deyilir: “...Allah buyurur: “O (qızdırma xəstəliyi) Mənim atəşimdir. Axirətdə atəşdən bir payı olsun deyə, Mən onu mömin quluma dünyada göndərirəm”.¹⁸⁷

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا مَرِضَ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى مَلَائِكَتِهِ يَا مَلَائِكَتِي أَنَا قَيْدُ عَبْدِي بِقَيْدٍ مِنْ قِيُودِي فَإِنْ أَقْبَضَهُ أَغْفِرْ لَهُ وَإِنْ أَعَافَاهُ فَجَسَدٌ مَغْفُورٌ لَهُ لَا ذَنْبَ لَهُ»

113. Əbu Uməmə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Həqiqətən, müsəlman qul xəstələndikdə Allah mələklərinə belə vəhy edir: “Ey mələklərim! Mən qulumu iplərimdən biri ilə bağladım. Əgər onun ruhunu alsam, onu bağışlayaram, yox əgər onu sağaltsam, günahlarından təmizlənmiş olar!”¹⁸⁸

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضي الله عنه فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عز وجل يَقُولُ «إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنًا فَحَمِدْتَنِي وَصَبَرَ عَلَيَّ مَا بَلَيْتُهُ فَإِنَّهُ يَقُومُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ مِنْ الْخَطَايَا وَيَقُولُ الرَّبُّ عز وجل لِلْحَفْظَةِ إِنِّي أَنَا قَيْدُ عَبْدِي هَذَا وَابْتَلَيْتُهُ فَأَجْرُوا لَهُ مَا كُنْتُمْ تُجْرُونَ لَهُ قَبْلَ ذَلِكَ مِنَ الْأَجْرِ وَهُوَ صَاحِحٌ»

114. Şəddad ibn Aus رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisini صلى الله عليه وسلم belə buyurarkən eşitdim: “Allah عز وجل buyurur: “Mömin bir qulumu bəlaya düşər etdikdə o, Məni həmd edərək düşər etdiyim bəlaya səbr etsə, yatağından anadan doğulduğu gündə olduğu kimi

¹⁸⁶ Ət-Tirmizi 2088, 2232. Əl-Albani hədisə səhih demişdir.

¹⁸⁷ İbn Macə 3470, 3599. Əl-Albani hədisə səhih demişdir.

¹⁸⁸ Əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 9923. Əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 1673) səhih olduğunu qeyd etmişdir.

xətalardan (təmizlənərək) ayağa qalxar”. Rəbb ﷺ qoruyucu mələklərinə buyurur: “Həqiqətən, Mən bu qulumu əməl etməkdən saxlayıb bəlaya düçar etdim. Bundan əvvəl sağlam ikən (etdiyi əməllərə bərabər) yazdığınız əcr qədər onun üçün mükafat yazın!”¹⁸⁹

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصَابُ فِي جَسَدِهِ إِلَّا أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى الْحَفَظَةَ أَكْتُبُوا لِعَبْدِي فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ مِنَ الْخَيْرِ مَا كَانَ يَعْمَلُ مَا دَامَ مُحْبُوسًا فِي وَثَاقِي

115. Abdullah ibn Amr ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bədəninə xəstəlik üz vermiş elə bir müsəlman yoxdur ki, Uca Allah qoruyucu mələklərə belə buyurmasın: “Nə qədər ki, qulum mənim qandalımdadır ona, hər gün, hər gecə (sağlam ikən) etdiyi xeyir əməlləri yazın!”¹⁹⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «قال الله تبارك وتعالى: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي الْمُؤْمِنَ فَلَمْ يَشْكُنِي إِلَى عَوَادِهِ أَطَلَقْتُهُ مِنْ إِسَارِي ثُمَّ أَبَدَلْتُهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ ثُمَّ يَسْتَأْنِفُ الْعَمَلَ»

116. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Uca Allah buyurur: “Mömin bir qulumu bəlaya düçar etdikdə, onu ziyarət edənlərə Məndən şikayət etməzsə, onu əsarətimdən azad edərəm. Sonra onun ətini (əvvəlkidən) daha yaxşı ət ilə, qanını da daha yaxşı qan ilə dəyişdirərəm. Sonra o, (yenidən) əməl etməyə başlayar”.¹⁹¹

¹⁸⁹ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 4709. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 4300) həsən olduğunu bildirmişdir.

¹⁹⁰ əl-Hakim 1287. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 5761) səhih olduğunu bildirmişdir.

¹⁹¹ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 6340, 6786. əl-Albani “Sahihut-Tərgəib vət-Tərhib”də (№ 3424) və “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 4301) səhih olduğunu bildirmişdir.

عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ بَعَثَ اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ مَلَكََيْنِ فَقَالَ انظُرَا مَاذَا يَقُولُ لِعُودِهِ فَإِنْ هُوَ إِذَا جَاءَهُ حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ رَفَعَا ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ ﷻ وَهُوَ أَعْلَمُ فَيَقُولُ لِعَبْدِي عَلَيَّ إِنْ تَوَفَّيْتُهُ أَنْ أَدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ أَنَا شَفَعْتُهُ أَنْ أُبَدِلَ لَهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ وَأَنْ أَكْفَرَ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ

117. Ata ibn Yəsar رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bir qul xəstələndikdə Uca Allah onun yanına iki mələk göndərərək buyurur: “Onu ziyarət edənlərə nə söylədiyinə baxın!” (Ziyarət edənlər) onun yanına gəldikdə, o, Allaha həmd-səna etsə, mələklər - Allahın daha yaxşı bildiyi halda - bu (sözləri) Allaha yüksəldirlər. Allah buyurur: “Qulumu vəfat etdirəcəyim təqdirdə Cənnətə daxil edəcəyimi, sağaldacağım təqdirdə isə ətini daha yaxşı ət ilə, qanını da daha yaxşı qan ilə dəyişdirəcəyimi və günahlarını bağışlayacağımı Özümə vacib etdim”.¹⁹²

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ «لَيْسَ مِنْ عَمَلِ يَوْمٍ إِلَّا وَهُوَ يُخْتَمُ عَلَيْهِ فَإِذَا مَرَضَ الْمُؤْمِنُ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ رَبَّنَا عَبْدُكَ فُلَانٌ قَدْ حَبَسْتَهُ. فَيَقُولُ الرَّبُّ ﷻ اخْتِمُوا لَهُ عَلَى مِثْلِ عَمَلِهِ حَتَّى يَرَى أَوْ يَمُوتَ»

118. Uqbə ibn Amir رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Elə bir günün əməli yoxdur ki, o möhürlənməsin. Lakin mömin xəstələndiyi zaman mələklər: “Ey Rəbbimiz, filan qulunu əməldən saxladın!”- deyirlər. Rəbb ﷻ buyurur: “Sağalana və ya ölənə qədər (sağlam ikən etdiyi) əməlinin mislinin möhürünü vurun!”¹⁹³

¹⁹² Malik 1475, 3465. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 3431) həsən li-ğeyrihi demişdir.

¹⁹³ Əhməd 16678, 17316, 17354, 17779; İbn Əbid-Dunya “əl-Mərad vəl-Kəffərat” 12; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 14201; əl-Bəğavi “Şərhus-Sünna” 1428. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 5432) və “Silsilətul-Əhədisis-Sahiha”da (№ 2193) səhih adlandırıb.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا كَانَ عَلَى طَرِيقَةٍ حَسَنَةٍ مِنَ الْعِبَادَةِ ثُمَّ مَرَضَ قِيلَ لِلْمَلِكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ اكْتُبْ لَهُ مِثْلَ عَمَلِهِ إِذَا كَانَ طَلِيقًا حَتَّى أُطْلَقَهُ أَوْ أَكْفَتْهُ إِلَيَّ

119. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Həqiqətən, gözəl bir tərzdə Allaha ibadət edən qul xəstələndikdə, Allah ona müvəkkil olan mələyə belə buyurur: “Onu (xəstəlikdən) azad edənə və ya ölənə qədər onun üçün (sağlam ikən) etdiyi əməllərə bərabər (savab) yaz!¹⁹⁴”

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: إذا مرض العبد المسلم نودي صاحب اليمين أن أجر على عبدي صالح ما كان يعمل و يقال لصاحب الشمال: أقرر عن عبدي ما كان في وثاقي فقال رجل عند أبي هريرة رضي الله عنه: يا ليتني لا أزال ضاجعا فقال أبو هريرة رضي الله عنه: كره العبد الخطايا

120. Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Müsəlman bir qul xəstə olduğu zaman sağındakı mələyə: “Qulum üçün sağlam ikən yazdığın yaxşı əməli yaz”- deyilir. Solundakı mələyə: “Xəstə olduğu müddətdə qulumun günahlarını yazma”- deyilir”. Əbu Hureyranın رضي الله عنه yanında olan bir kimsə: “Kaş ki, mən də daim xəstə olaydım”- dedikdə, Əbu Hureyra رضي الله عنه: “Qul günahları sevməz”- dedi”.¹⁹⁵

GÖZLƏRİNİ İTİRƏN VƏ BUNA SƏBR EDİB ƏVƏZİNİ ALLAHDAN UMANIN SƏVABI

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ قَالَ إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتَيْهِ فَصَبَرَ عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ». يُرِيدُ عَيْنَيْهِ.

¹⁹⁴ Əhməd 6895. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərgib”də (№ 3422) və “Mişkətul-Məsəbih”də (№ 37, 1559) səhih adlandırmışdır.

¹⁹⁵ İbn Əbid-Dunyə “əl-Mərad vəl-Kəffərat” 14; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 9948. Ləfz sönuncunundur. Əbu Usamə Səlim ibn İyd əl-Hilali səhih demişdir.

121. Ənəs ibn Məlik ؓ demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah buyurmuşdur: “Əgər Mən Öz qulumu onun sevdiyi iki şeylə imtahana çəksəm və o buna səbr etsə, bunun əvəzində ona Cənnət bəxş edərəm”. Allah “sevdiyi iki şeylə” deyəndə gözləri qəsd edirdi”.¹⁹⁶

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ ؓ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: «يَقُولُ اللَّهُ يَا ابْنَ آدَمَ إِذَا أَحَذْتُ كَرِيمَتِكَ فَصِرْتَ عِنْدَ الصَّدْمَةِ وَاحْتَسَبْتَ لَمْ أَرْضَ لَكَ تَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ»

122. Əbu Uməmə ؓ Peyğəmbərdən ﷺ rəvayət edir ki, Allah buyurdu: “Ey Adəm oğlu! Sənin iki əzizini (gözlərini) əlindən aldığı zaman ilk anda səbir edib əvəzini (Məndən) umsan, sənə mükafat olaraq Cənnətdən başqa bir şey verməyə razı olmaram”.¹⁹⁷

İLK SƏRSİNTİ ANINDA OLAN SƏBRİN MÜKAFATI

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ ؓ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ابْنَ آدَمَ إِنْ صَبِرْتَ وَاحْتَسَبْتَ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى لَمْ أَرْضَ لَكَ تَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ»

123. Əbu Uməmə ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Allah ﷻ buyurur: “Ey Adəm oğlu! Əgər sən sərsəntinin ilk anında səbr edib savab umarsansa, sənin üçün Cənnətdən başqa mükafata razı olmaram”.¹⁹⁸

YAXINI ÖLƏN VƏ BUNA SƏBR EDƏRƏK ÜMİD EDƏNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى مَا لِعَبْدِي الْمُؤْمِنِ عِنْدِي جَزَاءٌ، إِذَا قَبِضْتُ صَفِيَّهُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، ثُمَّ احْتَسَبَهُ إِلَّا الْجَنَّةَ»

¹⁹⁶ əl-Buxari 5653, 5221; “Ədəbul-Mufrad” 534.

¹⁹⁷ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 535. əl-Albani hədisin isnadını həsən adlandırmışdır.

¹⁹⁸ İbn Macə 1586, 1597. əl-Albani həsən demişdir.

124. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Uca Allah buyurur: “Mən mömin qulumun sevdiyi yaxın bir adamın canını aldıqdan sonra o buna (səbir edib axirətdə əvəzini alacağına) ümid edərsə, Mənim ona verəcəyim mükafat ancaq Cənnət olar”.¹⁹⁹

ÖVLADI ÖLƏN VƏ BUNA SƏBR EDƏN MÜSƏLMANIN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «إِذَا مَاتَ وَكَدَّ الْعَبْدُ قَالَ اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ قَبِضْتُمْ وَكَدَّ عَبْدِي. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ قَبِضْتُمْ ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ مَاذَا قَالَ عَبْدِي فَيَقُولُونَ حَمْدَكَ وَاسْتَرْجَع. فَيَقُولُ اللَّهُ ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ»

125. Əbu Musa əl-Əşari ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bir qulun uşağı öldükdə Allah mələklərindən soruşur: “Qulumun uşağını aldınız?” Onlar: “Bəli”- deyə cavab verirlər. Allah soruşur: “Qulumun ürəyinin meyvəsini aldınız?” Onlar: “Bəli”- deyə cavab verirlər. Sonra Allah buyurur: “Qulum nə dedi?” Onlar deyirlər: “Sənə həmd və istircə²⁰⁰ etdi”. Allah buyurur: “Qulum Cənnətdə bir ev tikin və adını da “Həmd evi” qoyun!”²⁰¹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ بَيْنَهُمَا ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ لَمْ يَلْبُغُوا الْجَنَّةَ إِلَّا أَدْخَلَهُمَا اللَّهُ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ الْجَنَّةَ». قَالَ «يُقَالُ لَهُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَقُولُونَ حَتَّى يَدْخُلَ آبَاؤُنَا فَيُقَالُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ»

126. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Həddi buluğa çatmamış üç övladı vəfat edən elə bir müsəlman

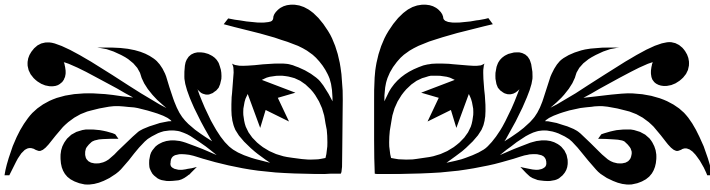
¹⁹⁹ əl-Buxari 5944, 6424.

²⁰⁰ Yəni belə demək: “İnnə lilləhi və innə iləyhi raciun”- biz Allaha məxsusuq və Ona da qayıdacağıq!

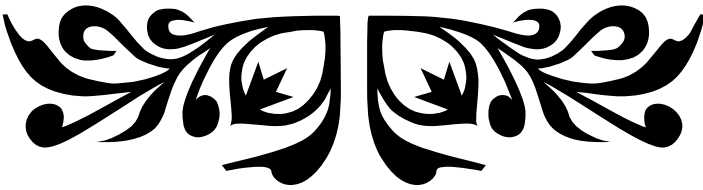
²⁰¹ ət-Tirmizi 1021, 1037. əl-Albani səhih olduğunu söyləmişdir.

valideyn yoxdur ki, Allah onları Öz mərhəməti sayəsində Cənnətə daxil etməsin. (Qiyamət günü) onların övladlarına deyiləcək: “Cənnətə girin!” Onlar deyəcəklər: “Valideynlərimiz daxil olma-
yınca (biz girmərik)”. Onlara deyiləcək: “Siz də, valideynləriniz
də Cənnətə girin!”²⁰²

²⁰² ən-Nəsai 1853, 1876, 1887. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

MƏRHƏMƏT

ALLAHIN RƏHMƏTİ QƏZƏBİNİ ÜSTƏLƏMİŞDİR

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ - هُوَ يَكْتُبُ عَلَى نَفْسِهِ، وَهُوَ وَضَعُ عِنْدَهُ عَلَى الْعَرْشِ - إِنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي»

127. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: “Allah məxluqatı yaratdığı zaman Öz yanında Ərşin üzərində yerləşən Kitabında²⁰³ Özünə aid belə yazmışdır: “Həqiqətən də, Mənim rəhmətim qəzəbimi üstələyir!”²⁰⁴

ALLAHI RAZI SALAN ALLAHIN MƏRHƏMƏTİNƏ NAİL OLUR

عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ الْعَبْدَ لَيَلْتَمِسُ مَرْضَاةَ اللَّهِ وَلَا يَزَالُ بِذَلِكَ يَقُولُ اللَّهُ عَلَيْكَ لَجِبْرِيْلَ إِنَّ فَلَانًا عَبْدِي يَلْتَمِسُ أَنْ يُرْضِيَنِي أَلَا وَإِنَّ رَحْمَتِي عَلَيْهِ. فَيَقُولُ جِبْرِيْلُ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى فَلَانٍ. وَيَقُولُهَا حَمَلَةُ الْعَرْشِ وَيَقُولُهَا مَنْ حَوْلَهُمْ حَتَّى يَقُولَهَا أَهْلُ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ ثُمَّ تَهْبِطُ لَهُ إِلَى الْأَرْضِ»

128. Səubən رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: “Həqiqətən, qul daim Allahın razılığını axtarır. Allah عَلَيْكَ Cəbrailə buyurur: “Filan qulum Məni razı salmaq istəyir. Sözsüz ki, Mən ona rəhm etdim”. Cəbrail: “Allah filankəsə rəhm etdi”- deyir. Ərşi daşıyan və onun ətrafında olanlar, hətta yeddi səma əhli də bunu söyləyirlər. Sonra bu onun üçün yer üzərinə enir”²⁰⁵.

²⁰³ Burada “Kitab” deyildikdə Lövh-i-Məhfuz nəzərdə tutulur. Lövh-i-Məhfuz ərəbcə, qorunan lövhə deməkdir. İslamda olmuş və olacaq hər şeyin yazıldığı ilahi bir Kitabdır. Lövh-i-Məhfuz Allahın elmi və sifətləri ilə bağlıdır. Onun qorunan, hidz edilən kimi adlandırılmasının səbəbi, onda yazılmış ilahi məlumatlara hər hansı bir müdaxilənin mümkün olmaması, onların dəyişdirilməsinin imkansızlığı və mütləq mühafizə edilməsidir.

²⁰⁴ əl-Buxari 3194, 6986, 7404, 7554.

²⁰⁵ Əhməd 21367, 22401, 22454. Şueyb əl-Arnəvut isnadının həsən olduğunu bildirmişdir.

GÜNAH VƏ SAVABLAR NECƏ YAZILIR

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ اللَّهُ ﷻ إِذَا تَحَدَّثَ عَبْدِي بِأَنْ يَعْمَلَ حَسَنَةً فَأَنَا أَكْتُبُهَا لَهُ حَسَنَةً مَا لَمْ يَعْمَلْ فَإِذَا عَمَلَهَا فَأَنَا أَكْتُبُهَا بِعَشْرِ أَمْثَلِهَا وَإِذَا تَحَدَّثَ بِأَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً فَأَنَا أَغْفِرُهَا لَهُ مَا لَمْ يَعْمَلْهَا فَإِذَا عَمَلَهَا فَأَنَا أَكْتُبُهَا لَهُ بِمِثْلِهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ رَبِّ ذَاكَ عَبْدُكَ يُرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً وَهُوَ أَبْصَرَ بِهِ فَقَالَ ارْقُبُوهُ فَإِنْ عَمَلَهَا فَارْقُبُوهُ لَهَا بِمِثْلِهَا وَإِنْ تَرَكَهَا فَارْقُبُوهُ لَهَا حَسَنَةً إِنَّمَا تَرَكَهَا مِنْ جَرَايَ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَلِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ

129. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah ﷻ buyurdu: “Əgər qulum bir yaxşılıq etmək qərarına gəlsə, onu yerinə yetirə bilmədikdə belə Mən ona bir savab yazaram. Hərgah yerinə yetirərsə, Mən (ona) bunun on mislində savab yazaram. Əgər o, bir günah etmək qərarına gələr, sonra da bundan vaz keçərsə, Mən onun (bu pis) niyyətini bağışlayaram. Hərgah bunu həyata keçirərsə, etdiyinin misli qədər ona günah yazaram”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Mələklər dedilər: “Ey Rəbbimiz! Sənin bu qulun günah iş etmək istəyir”. Allah onu hamıdan yaxşı gördüyü halda (mələklərə) buyurdu: “Ona nəzarət edin! İşdi, bunu həyata keçirərsə, ona bunun misli qədər günah yazın. Yox əgər bundan vaz keçərsə, ona bir savab yazın. Çünki o, bunu Mənim xatirimə tərketmişdir”. Həmçinin Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sizdən (hansı) biriniz layiqli müsəlman olarsa, etdiyi hər yaxşılığa görə ona bunun on mislindən yeddi yüz qatnadək savab yazılar. Etdiyi hər bir pis əməlinə görə isə cəmi bir günah yazılar. Bu, ta Allaha qovuşanadək beləcə davam edər”.²⁰⁶

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا يَرَوِي عَنْ رَبِّهِ ﷻ قَالَ قَالَ ﷻ «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ

²⁰⁶ Muslim 129, 185, 336, 351.

وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاجِدَةً»

130. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ Rəbbindən ﷻ belə rəvayət etmişdir: “Allah savab və günah işləri yazmış, sonra da bunları bəyan etmişdir: “Kim bir savab iş görməyə niyyət etsə, sonra buna əməl etməzsə, Allah onun üçün Öz yanında tam bir savab yazar. Əgər o, savab iş görməyə niyyət edər və bunu yerinə yetirərsə, Allah onun üçün Öz yanında ondan yeddi yüzədək, hətta bundan qat-qat artıq savab yazar. Kim bir günah iş görməyə niyyət etsə, sonra buna əməl etməzsə, Allah onun üçün Öz yanında tam bir savab yazar. Əgər o, günah iş görməyə niyyət edər və bunu yerinə yetirərsə, Allah ona cəmi bir günah yazar”.²⁰⁷

MÜSƏLMANLAR ARASINDA MƏRHƏMƏTƏ VƏ SƏVCİYƏTƏŞVİQ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَقُولُ اللَّهُ اسْتَطَعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي. قَالَ: فَيَقُولُ: يَا رَبِّ وَكَيْفَ اسْتَطَعَمْتَنِي وَلَمْ أُطْعِمْكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فَلَانًا اسْتَطَعَمَكَ فَلَمْ تُطْعِمْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ كُنْتَ أَطْعَمْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي. ابْنُ آدَمَ اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تُسْقِنِي. فَقَالَ: يَا رَبِّ وَكَيْفَ اسْقَيْتُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ عَبْدِي فَلَانًا اسْتَسْقَاكَ فَلَمْ تَسْقِهِ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ كُنْتَ سَقَيْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي. يَا ابْنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تُعْدِنِي. قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُوذُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فَلَانًا مَرَضَ فَلَوْ كُنْتَ عَدَيْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي - أَوْ - وَجَدْتَنِي عِنْدَهُ»

131. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ dedi: “Allah (Öz quluna) buyuracaq: “Səndən yemək istədim, Mənə yemək

²⁰⁷ əl-Buxari 6010, 6491; Muslim 131.

vermədin". Qul deyəcək: "Ey Rəbbim! Sən aləmlərin Rəbbi ola-ola necə ola bilər ki, məndən yemək istəyəsən, mən də Sənə yemək verməyim?" Allah buyuracaq: "Məgər bilmirsən ki, filan qulum səndən yemək istəmiş, sən də ona yemək verməmişdin? Məgər bilmirdin ki, əgər onu yedirtsəydin, bunun mükafatını Mənim yanımda tapacaqdın?" (Yenə) buyuracaq: "Ey Adəm oğlu! Səndən su istədim, Mənə su vermədin". Qul deyəcək: "Ey Rəbbim! Sən aləmlərin Rəbbi ola-ola necə ola bilər ki, məndən su istəyəsən, mən də Sənə su verməyim?" Allah buyuracaq: "Filan qulum səndən su istəmişdi, sən isə ona su verməmişdin? Məgər bilmirdin ki, əgər ona su versəydin, bunun mükafatını Mənim yanımda tapacaqdın?" (Yenə) buyuracaq: "Ey Adəm oğlu! Mən xəstələndim, sən isə Mənə baş çəkmədin". Qul deyəcək: "Ey Rəbbim! Sən aləmlərin Rəbbi olduğun halda, mən Sənə necə baş çəkə bilərdim?" Allah buyuracaq: "Filan qulumun xəstələndiyini bilmirdinmi? Əgər ona baş çəksəydin, bunun mükafatını Mənim yanımda tapardın", yaxud "Məni onun yanında tapardın".²⁰⁸

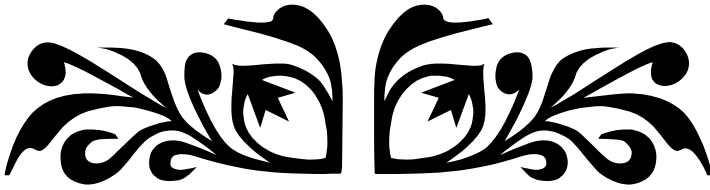
عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم تَلَا قَوْلَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام «رَبِّ إِنِّي هُنَّ أَضْلُنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي» الْآيَةَ. وَقَالَ عِيسَى عليه السلام «إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ «اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي». وَبَكَى فَقَالَ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلُهُ مَا يُنْكِيكَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِمَا قَالَ. وَهُوَ أَعْلَمُ. فَقَالَ اللَّهُ «يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سُرَّضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوءُكَ»

132. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم Allahın صلى الله عليه وسلم İbrahim haqqında: "Ey Rəbbim! Həqiqətən də, onlar çox adamı azdırıblar. Kim mənə tabe olsa, o, məndəndir" (İbrahim 36) və İsa عليه السلام haqqında: "Əgər onlara əzab versən, sözsüz ki, onlar

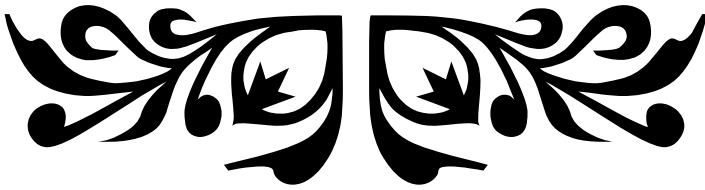
²⁰⁸ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 517. əl-Albani səhih demişdir.

Sənin qullarıdır. Əgər onları bağışlasan, şübhəsiz ki, Sən Qüdrətlisən, Müdriksən!” (əl-Maidə, 118) - ayələrini oxuyarkən əllərini (göyə) qaldırdı və: “Allahım! Ümmətim, ümmətim!” - deyərək ağladı. Allah ﷻ buyurdu: “Ey Cəbrail! - Rəbbin daha yaxşı bildiyi halda - Muhəmmədin yanına get və ondan soruş: “Səni ağladan nədir?” Cəbrail ﷺ da onun yanına gəlib soruşdu. Allah Elçisi ﷺ də söylədiklərini - Allahın daha yaxşı bildiyi halda - ona xəbər verdi. Allah buyurdu: “Ey Cəbrail! Muhəmmədin yanına get və de: “Şübhəsiz ki, Biz səni ümmətindən razı edəcəyik və səni məyus etməyəcəyik” .²⁰⁹

²⁰⁹ Muslim 346/ 202 (301, 499, 520).

TAFSIR

ƏL-FATİHƏ SURƏSİNİN FƏZİLƏTİ

عن أبي بن كعب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «(يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى): مَا فِي التَّوْرَةِ وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ مِثْلُ أُمَّ الْقُرْآنِ وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَهِيَ مَقْسُومَةٌ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ»

133. Ubeyy ibn Kəb رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “(Uca Allah buyurur): “Nə Tövratda, nə də İncildə Ummul-Qurana (Kitabın əsasına) bənzər surə yoxdur. O Səb'ul-Məsənidir (Yeddi təkrarlanan ayədir). O Mənimlə qulum arasında bölünüb. Qulumla dilədiyi nə varsa veriləcəkdir”.²¹⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «قَالَ اللَّهُ عز وجل قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي شَطْرَيْنِ فَصَفُّهَا لِي وَنِصْفُهَا لِعَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ». قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «افْرَعُوا يَقُولُ الْعَبْدُ ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ فَيَقُولُ اللَّهُ عز وجل وَجَلَّ حَمْدِي عَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ. فَيَقُولُ ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ فَيَقُولُ أَنْتَى عَلَى عَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ. يَقُولُ «مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ» فَيَقُولُ اللَّهُ مَجْدَنِي عَبْدِي فَهَذَا لِي وَهَذِهِ الْآيَةُ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ يَقُولُ الْعَبْدُ «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» يَعْنِي فَهَذِهِ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ وَآخِرُ السُّورَةِ لِعَبْدِي يَقُولُ الْعَبْدُ «اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ» فَهَذَا لِعَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ».

134. Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitdim: “Allah صلى الله عليه وسلم buyurur: “Mən namazı Özümlə qulum arasında tən yarıya böldüm. Yarısı Mənim, yarısı isə qulumundur, qulumla dilədiyi veriləcək”. Qul: “*Həmd olsun aləmlərin Rəbbi Allaha!*”- dedikdə, Allah: “Qulum Mənə həmd-səna etdi, qulumla dilədiyi veriləcək”- deyir. O: “*Mərhamətli və Rəhmliyə*”- dedikdə, Allah: “Qulum Məni təriflədi, qulumla dilədiyi veril-

²¹⁰ İbn Hibban 775. Şueyb əl-Arnəvut hədisin isnadını Muslimin şərtlərinə görə səhih saymışdır.

cək"- deyir. O: *"Haqq-hesab gününün Hökmdarına!"*- dedikdə, Allah: *"Qulum Mənim şənimə təriflər söylədi. Bu Mənim, bu ayə isə Mənimlə qulum arasında yarıya bölünüb"*- deyir. O: *"Biz yalnız Sənə ibadət edir və yalnız Səndən kömək diləyirik"*- dedikdə, Allah buyurur: *"Bu, Mənimlə qulum arasındadır, qulum dilədiyi veriləcək. Surənin axırı qulumundur"*. Qul: *"Bizi doğru yola, nemət bəxş etdiyin şəxslərin yoluna yönəlt, qəzəbə uğramışların və azmışların yoluna yox"*- dedikdə, Allah buyurur: *"Bu, qulumundur, qulum dilədiyi veriləcək!"*²¹¹

ƏL-BƏQƏRƏ SÜRƏSİNİN 285 - 286 CI AYƏLƏRİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ **﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوْهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾** قَالَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ بَرَكُوا عَلَى الرُّكْبِ فَقَالُوا أَيُّ رَسُولَ اللَّهِ كَلَّفْنَا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا نُطِيقُ الصَّلَاةَ وَالصِّيَامَ وَالْجِهَادَ وَالصَّدَقَةَ وَقَدْ أَنْزَلْتَ عَلَيْكَ هَذِهِ الْآيَةَ وَلَا نُطِيقُهَا. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ **﴿أَتُرِيدُونَ أَنْ تَقُولُوا كَمَا قَالَ أَهْلُ الْكِتَابِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا بَلْ قُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾**. قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ. فَلَمَّا اقْتَرَأَهَا الْقَوْمُ ذَلَّتْ بِهَا أَلْسِنَتُهُمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي إِبْرَاهِيمَ **﴿أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾** فَلَمَّا فَعَلُوا ذَلِكَ نَسَحَهَا اللَّهُ تَعَالَى فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ **﴿لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾** قَالَ نَعَمْ **﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا﴾** قَالَ نَعَمْ **﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾** قَالَ نَعَمْ **﴿وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾** قَالَ نَعَمْ

135. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Uca Allah: *"Göylərdə və*

²¹¹ İbn Məcə 3784, 3916. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

yerdə nə varsa, Allahındır. Siz içərinizdə olanı üzə çıxarsanız da, gizlətsəniz də Allah buna görə sizi hesaba çəkəcək. O, istədiyini bağışlayar, istədiyinə də əzab verir. Allah hər şeyə qadirdir” (əl-Bəqərə, 284) - ayəsini Allah Elçisinə ﷺ nazil etdikdən sonra, onu eşidən səhabələr böyük sıxıntılar keçirərək Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib diz üstə oturdular və dedilər: “Ey Allahın Elçisi! Biz bacardığımızı - namaz qılmaq, oruc tutmaq, cihad etmək və sədəqə vermək kimi əməlləri yerinə yetirməyə mükəlləf edildik, lakin sənə nazil olan bu ayəyə əməl etməyə gücümüz çatmır”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sizdən əvvəlki iki kitab əhli kimi (yəhudi və xristianlar): “Eşitdik və asi olduq!”- demək istəyirsiniz?” Xeyr, deyin: “Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz! Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də yalnız Sənədir!” Onlar bunu dedikdən sonra Allah bu ayəni nazil etdi: “Peyğəmbər öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də (iman gətirdilər). Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər. (Onlar dedilər): “Biz Onun elçiləri arasında fərq qoymuruq!” Onlar dedilər: “Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz! Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də yalnız Sənədir!” (əl-Bəqərə, 285). Onlar bunu dedikdə Uca Allah ayəni nəsx (hökmünü ləğv) etdi və Allah ﷻ bu ayəni endirdi: “Allah hər kəsi yalnız onun qüvvəsi çatdığı qədər mükəlləf edər. Hər kəsin qazandığı (xeyir yalnız) onun özünə, qazandığı (şər də yalnız) öz əleyhinədir. “Ey Rəbbimiz, unutsaq və ya xəta etsək bizi cəzalandırma! Ey Rəbbimiz, bizdən əvvəlkiləri yüklədiyin kimi, bizə də ağır yük yükləmə! Ey Rəbbimiz, gücümüz çatmayan şeyi daşımağa bizi vadar etmə! Bizi əfv et, bizi bağışla və bizə rəhm et! Sən bizim Himayədarımızsan! Kafirləri məğlub etməkdə bizə yardım et!” (əl-Bəqərə, 286). Möminlər bu ayəni oxuduqda, hər dəfə: “Ey Rəbbimiz!...”- deyə dua edib Allaha xitab etdikdə, O: “İstədiyinizi sizə verdim!”- deyə cavab verir”.²¹²

²¹² Muslim 125, 180, 344.

«ALLAH YOLUNDA ÖLDÜRÜLƏNLƏRİ ƏSLA ÖLMÜŞ SANMA. ƏKSİNƏ, (ONLAR)
DİRİDİRLƏR» - AYƏSİ HAQQINDA

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَمَّا أُصِيبَ إِخْوَانُكُمْ بِأُحُدٍ جَعَلَ اللَّهُ أَرْوَاحَهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضِرَ تَرِدُ أَنْهَارَ الْجَنَّةِ تَأْكُلُ مِنْ ثِمَارِهَا وَتَأْوِي إِلَى فَنَادِيلٍ مِنْ ذَهَبٍ مُعَلَّقَةٍ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ فَلَمَّا وَجَدُوا طَيْبَ مَا كَلِبِهِمْ وَمَشَرَبِهِمْ وَمَقِيلِهِمْ قَالُوا: مَنْ يُبَلِّغُ إِخْوَانَنَا عَنَّا أَنَا أَحْيَاءُ فِي الْجَنَّةِ نُرْزَقُ لِئَلَّا يَزْهَدُوا فِي الْجِهَادِ وَلَا يَنْكَلُوا عِنْدَ الْحَرْبِ فَقَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: أَنَا أَبَلِّغُهُمْ عَنْكُمْ. قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا﴾»

136. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Qardaşlarımız Uhud döyüşündə şəhid olduqda, qüdrət və qüvvət sahibi olan Allah onların ruhlarını yaşıl quşların içinə yerləşdirdi. Onlar Cənnət çaylarının yanına gəlir, Cənnət meyvələrindən yeyir və Ərşin kölgəsində yerləşdirilmiş qızıl çıraqların yanına qayıdılar. Yemək-içməklərinin və qayıtdıqları yerin nə qədər gözəl olduğunu gördükləri zaman deyirlər: “Kaş ki, qardaşlarımız Allahın bizə bəxş etdiyi bu nemətlərdən xəbər tutaydıqlar və Allah yolunda olan cihaddan qorxub qaçmayaydıqlar”. Allah ﷻ: “Mən sizin dediklərinizi onlara bildirirəm!”- dedi və bu ayələri Öz elçisinə nazil etdi: “Allah yolunda öldürülənləri əsla ölmüş sanma. Əksinə, (onlar) diridirlər” (Ali-İmran, 169)”.²¹³

عَنْ مَسْرُوقٍ رضي الله عنه قَالَ سَأَلْنَا عَبْدَ اللَّهِ رضي الله عنه عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ قَالَ أَمَا إِنَّا قَدْ سَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ «أَرْوَاحُهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضِرَ لَهَا فَنَادِيلٌ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ تَسْرُحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ ثُمَّ تَأْوِي إِلَى تِلْكَ الْفَنَادِيلِ فَاطَّلَعَ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ اِطْلَاعَةً فَقَالَ هَلْ تَسْتَهْتَهُونَ شَيْئًا قَالُوا أَىَّ شَيْءٍ نَسْتَهْتَهُ وَنَحْنُ نَسْرُحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شِئْنَا فَفَعَلَ ذَلِكَ بِهِمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمَّا رَأَوْا أَنَّهُمْ لَنْ يُتْرَكُوا مِنْ أَنْ يُسْأَلُوا قَالُوا يَا رَبِّ نُرِيدُ أَنْ تَرُدَّ أَرْوَاحَنَا فِي أَجْسَادِنَا حَتَّى نُقْتَلَ فِي سَبِيلِكَ مَرَّةً أُخْرَى. فَلَمَّا رَأَى أَنْ لَيْسَ لَهُمْ حَاجَةٌ تُرْكُوا»

²¹³ Əbu Davud 2158, 2520, 2522. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

137. Məsruc ﷺ demişdir: “Abdullah ibn Məsuddan ﷺ Allahın: *“Allah yolunda öldürülənləri əsla ölmüş sanma. Əksinə, (onlar) diridirlər; özlərinin Rəbbi yanında onlara ruzi verilir”* (Ali-İmran, 169) - ayəsi haqqında soruşduq, o da belə cavab verdi: “Biz də bu haqda Peyğəmbərdən ﷺ soruşduq, o da belə buyurdu: “Onların (şəhidlərin) ruhları yaşıl quşların içindədir. Bu quşlar üçün Ərşdən qəndillər asılmışdır və onlar Cənnətdə istədikləri yerdə ruzilənirlər, sonra həmin qəndillərə qayıdırlar. Rəbbləri onlara nəzər salıb buyurur: “Bir şey istəyirsiniz?” Onlar deyirlər: “(Artıq) nə istəyə bilərik ki, Cənnətdə istədiyimiz yerdə ruzilənirik”. Allah onlardan bunu üç dəfə soruşur. Onlar da buna cavab verməkdən boyun qaçıra bilməyəcəklərini görəndə: “Ey Rəbbimiz! Biz, ruhumuzun cəsədlərimizə qaytarmağını və Sənin yolunda yenidən öldürülməyimizi istəyirik” - deyə cavab verirlər. Allah, onların ehtiyacı olmadığını görəndə, onları tərkdir”.²¹⁴

ALLAHIN ƏMƏLİSALEH QULLARI ÜÇÜN NEMƏTLƏR HAZIRLAMASI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَقُولُ اللَّهُ أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ وَأَقْرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وَفِي الْجَنَّةِ شَجَرَةٌ يَسِيرُ الرَّكَّابُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ لَا يَقْطَعُهَا وَأَقْرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ ﴿وَوَضِعَ سَوْطٌ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَأَقْرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ ﴿فَمَنْ رُحِزَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾»

138. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah buyurur: “Əməlisaleh qullarım üçün heç bir gözün görmədiyi, heç bir qulağın eşitmədiyi və heç bir insanın ağına belə gəlmədiyi (nemətlər) hazırladım. İstəyirsinizsə, (bu ayəni) oxu-

²¹⁴ Muslim 1887, 3500, 4993.

yun: *“Etdikləri əməllərin mükafatı kimi onlar üçün gözlərinə sevinc gətirəcək nələr saxlandığını heç kəs bilmir”* (əs-Səcdə, 17). Cənnətdə bir ağac vardır ki, minikli birisi onun kölgəsində yüz il yol getsə də onu qət edə bilmir. İstəyirsinizsə, (bu ayəni) oxuyun: *“Uzlanmış kölgəliklərdə”* (əl-Vaqiə, 30). Cənnətdə bir qamçı qədər yer, dünya və onda olanlardan daha xeyirlidir. İstəyirsinizsə, (bu ayəni) oxuyun: *“Kim oddan uzaqlaşdırılıb, Cənnətə daxil edilərsə, o uğur qazanmış olar. Dünya həyatı isə aldadıcı ləzzətdən başqa bir şey deyildir”* (Ali-İmran, 185).²¹⁵

«BİZ AXİRƏT SAVABINI İSTƏYƏNİN SAVABINI ARTIRAR, DÜNYA QAZANCINI İSTƏYƏNƏ DƏ ONDAN VERƏRİK...» - AYƏSİ HAQQINDA

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَقُولُ اللَّهُ ﷻ: ابْنِ آدَمَ، تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا صَدْرَكَ غِنَى، وَأَسَدَّ فُقْرَكَ، وَإِلَّا تَفْعَلْ مَلَأْتُ صَدْرَكَ شُغْلًا وَكَمْ أَسَدَّ فُقْرَكَ»

139. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ Allahın: *“Biz axirət savabını istəyənin savabını artırır, dünya qazancını istəyənə də ondan verərik. Lakin onun axirətdə heç bir payı olmaz”* (əş-Şura, 20) - ayəsini oxuduqdan sonra dedi: “Allah ﷻ buyurur: “Ey Adəm övladı! Mənə ibadət etmək üçün vaxt ayır, Mən də sənə qəlbinə zəngin edim, sənə kasıbçılıqdan qurtarım. Yox əgər belə etməsən, onda Mən sənə ürəyini dərd-sərlə doldurur, sənə üz vermiş kasıbçılığı aradan qaldırmaram”.²¹⁶

²¹⁵ ət-Tirmizi 3292, 3603. əl-Albani hədisi həsən adlandırmışdır.

²¹⁶ əl-Hakim 3657; İbn Macə 4107, 4246. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 1359) səhih olduğunu qeyd etmişdir.

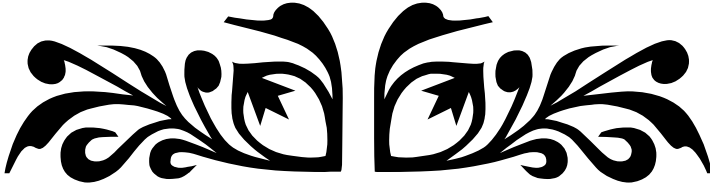
KÖVSƏR²¹⁷ SURƏSİ

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ بَيَّنَّا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَعْفَى إِغْفَاءَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا فَقُلْنَا مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «أُنزِلَتْ عَلَيَّ آيَاتُ سُورَةٍ». فَقَرَأَ «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾». ثُمَّ قَالَ «أَتَدْرُونَ مَا الْكَوْثَرُ». فَقُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ «فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدَنِيهِ رَبِّي ﷻ عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ آيَتُهُ عَدَدُ النَّجْمِ فَيَخْتَلِجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ فَأَقُولُ رَبِّ إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي. فَيَقُولُ مَا تَدْرِي مَا أَحَدَّثْتُ بَعْدَكَ».

140. Ənəs ibn Məlik رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ yanımızda ikən yuxuya getmişdi. Sonra gülümsəyərək başını qaldırdı. Biz dedik: “Səni güldürən nədir, ey Allahın Elçisi?” O: “İndicə mənə bir surə nazil oldu”- deyərək bu ayələri oxudu: “*Mərhəmətli, Rəhmli Allahın adı ilə! Həqiqətən, Biz Kövsəri sənə bağışladıq. Sən də Rəbbin üçün namaz qıl və qurban kəs! Doğrusu, sənə ədavət bəsləyənin özü sonsuzdur*”. Sonra o buyurdu: “Kövsərin nə olduğunu bilirsiniz?” Biz dedik: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!” O dedi: “O, Rəbbimin ﷻ mənə vəd etdiyi, içində çoxlu xeyir olan və Qiyamət günü ümmətimin yanına toplanacağı hovuzdur. (Ətrafına düzülən) qədəhlər ulduzların sayı qədərdir. Onlardan (ümmətimdən) bəzi qullar çıxarılıb kənarlaşdırılacaqdır. Mən də: “Ey Rəbbim! Onlar mənim ümmətimdəndirlər”- deyəcəyəm. Allah buyuracaq: “Sən bilmirsən ki, onlar səndən sonra nə yeniliklər etdilər!”²¹⁸

²¹⁷ Kövsər - bolluq çayı, suyu süddən ləzzətli və baldan şirin olan Cənnət çayıdır. Onun ətirli rəyihəsi müşkün xoş iyindən də gözəldir.

²¹⁸ Muslim 400, 607, 921.

PEYĞƏMBƏRLƏR

ADƏMİN ﷺ VƏ ZÜRRIYYƏTİNİN SALAMI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ عَطَسَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَحَمِدَ اللَّهُ بِإِذْنِهِ فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ يَا آدَمُ اذْهَبْ إِلَى أَوْلِيكَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى مَلَأٍ مِنْهُمْ جُلُوسٍ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْهِمْ. قَالُوا وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ إِنَّ هَذِهِ نَجِيَّتِكَ وَنَجِيَّةُ بَنِيكَ بَيْنَهُمْ. فَقَالَ اللَّهُ لَهُ وَيَدَاهُ مَقْبُوضَتَانِ اخْتَرِ أَيُّهُمَا شِئْتَ قَالَ اخْتَرْتُ يَمِينِ رَبِّي وَكَلَّمْنَا يَدَى رَبِّي يَمِينٌ مُبَارَكَةٌ. ثُمَّ بَسَطَهَا فِإِذَا فِيهَا آدَمُ وَدُرَيْتُهُ فَقَالَ أَيُّ رَبِّ مَا هَؤُلَاءِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ ذُرِّيَّتِكَ فِإِذَا كُلُّ إِنْسَانٍ مَكْتُوبٌ عُمُرُهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فِإِذَا فِيهِمْ رَجُلٌ أَضَوْهُمْ أَوْ مِنْ أَضْوئِهِمْ. قَالَ يَا رَبِّ مَنْ هَذَا قَالَ هَذَا ابْنُكَ دَاوُدُ قَدْ كَتَبْتُ لَهُ عُمُرَ أَرْبَعِينَ سَنَةً. قَالَ يَا رَبِّ زِدْهُ فِي عُمُرِهِ. قَالَ ذَلِكَ الَّذِي كَتَبْتُ لَهُ. قَالَ أَيُّ رَبِّ فِإِنِّي قَدْ جَعَلْتُ لَهُ مِنْ عُمُرِي سِتِّينَ سَنَةً قَالَ أَنْتَ وَذَلِكَ. قَالَ ثُمَّ أَسْكِنَ الْجَنَّةَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَهْبَطَ مِنْهَا فَكَانَ آدَمُ يَعُدُّ لِنَفْسِهِ. قَالَ فَاتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُ آدَمُ قَدْ عَجَلْتُ قَدْ كُتِبَ لِي أَلْفُ سَنَةٍ. قَالَ بَلَى وَلَكِنَّكَ جَعَلْتَ لِابْنِكَ دَاوُدَ سِتِّينَ سَنَةً فَجَحَدَ فَجَحَدَتْ ذُرِّيَّتُهُ وَنَسِيَ فَنَسِيَتْ ذُرِّيَّتُهُ. قَالَ فَمِنْ يَوْمِئِذٍ أَمْرٌ بِالْكِتَابِ وَالشُّهُودِ»

141. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah Adəmi yaratdığı və ona ruh üfürdüyü zaman Adəm asqırdı və “əlhəmdulillah” deyərək, Allahın iznilə Allaha həmd etdi. Rəbbi ona dedi: “Rahiməkəllahu (Allah sənə rəhm etsin), ey Adəm, o oturan mələklərin yanına get və “əs-sələmu aleykum” (sizə salam olsun) de!” O bunu etdikdə mələklər də: “Və aleykəs-sələm və rəhmətullah! (sənə salam olsun və Allahın rəhməti yetişsin)”- deyə cavab verdilər. Sonra Adəm Rəbbinin yanına qayıtdı. Rəbbi ona dedi: “Bu sənin və zürriyyətinin arasında olan salamdır”. Allahın iki əli yumulu olduğu halda ona dedi: “İkisindən hər hansını istəyirsən seç!” Adəm dedi: “Rəbbimin sağ əlini seçdim, Rəbbimin hər iki əli də sağ və mübarəkdir”. Sonra Allah əlini açdı, bu zaman orada Adəm və onun zürriyyəti vardı. Adəm dedi: “Ey Rəbb, bunlar nədir?” Allah dedi: “Bunlar sənin zürriyyətidir”. Adəm hər insanın iki gözünün arasında ömrünün yazıl-

dığını və onların (insanların) arasında bir adamın ən çox işıq saçdığını gördü. Adəm dedi: “Ey Rəbb, bu kimdir?” Allah dedi: “Bu, oğlun Davuddur. Onun üçün qırx il ömür yazdım”. Adəm dedi: “Ey Rəbb, onun ömrünü artır!” Allah dedi: “Onun üçün yazdığım bu qədərdir!” Adəm dedi: “Ey Rəbb, ömrümdən ona altmış il ver!” Allah dedi: “Dilədiyini etdim!” Sonra Allah Adəmi istədiyi qədər Cənnətdə yerləşdirdi və sonra oradan endirdi. Adəm ömrünü hesablayırdı. Ölüm mələyi onun yanına gəldi. Adəm ona dedi: “Tələsmisən, mənə min il ömür yazılmışdır”. Ölüm mələyi dedi: “Bəli, lakin sən ömrünün altmış ilini oğlun Davuda vermişdin”. Adəm inkar etdi, zürriyyəti də inkar etdi. Adəm unuttu, zürriyyəti də unuttu”. Allah Elçisi ﷺ dedi: “O gündən etibarən (razılışmaların) yazılması və şahid tutulması əmr edildi”.²¹⁹

ADƏMİN VƏSFI

عن أبي بن كعب رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ إن أباكم ادم عليه السلام كان كالنخلة السحوق ستين ذراعاً كثير الشعر موارى العورة فلما أصاب الخطيئة في الجنة بدت له سواته فخرج من الجنة قال فلقيته شجرة فأخذت بناصيته فناداه ربه أفراراً مني يا ادم قال بل حياء منك والله يا رب مما جئت به

142. Ubeyy ibn Kəb رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Atanız Adəm عليه السلام uca xurma ağacı kimi, boyu altmış dirsək, saçı uzun, övrəti bağlı idi. Cənnətdə xəta edəndə övrəti açıldı. Adəm Cənnətdən çıxıb getdikdə qarşısına bir ağac çıxdı. Ağac onu tutub saxladı və Rəbbi ona: “Məndən qaçırsan, ey Adəm?”- deyərək xitab etdi. Adəm dedi: “Ey Rəbbim, Sənə and olsun ki, etdiyim əməllərimə görə Səndən həya edib qaçıram”.²²⁰

²¹⁹ at-Tirmizi 3368, 3694. əl-Albani bu hədisi səhih adlandırmışdır.

²²⁰ İbn Asəkir “Tarixu Dəməşq” 7/ 405; İbn Səd “Tabaqatul-Kubra” 1/ 31; əl-Hakim 3038. Səlim ibn İyd əl-Hilali həsən demişdir.

NUHA ﷺ ŞAHİD OLAN ÜMMƏT

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُدْعَى نُوحٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ يَا رَبِّ. فَيَقُولُ هَلْ بَلَغْتَ فَيَقُولُ نَعَمْ. فَيَقَالَ لِأُمَّتِهِ هَلْ بَلَّغْتُمْ فَيَقُولُونَ مَا أَتَانَا مِنْ نَذِيرٍ. فَيَقُولُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ. فَتَشْهَدُونَ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ». «وَيَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا» فَذَلِكَ قَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا»

143. Əbu Səid əl-Xudri رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Qiyamət günü Allah Nuhu çağıracaq və Nuh: “Buyur, hüzurundayam və əmrinə müntəzirəm, ey Rəbbim?”- deyəcək. Allah buyuracaq: “Sən (dini) təbliğ etdinmi?” O: “Bəli!”- deyə cavab verəcək. Sonra onun qövmünə deyiləcək: “O sizə (dini) təbliğ etdimi?” Onlar: “Bizə xəbərdar edən bir peyğəmbər gəlməmişdir!”- deyə cavab verəcəklər. Allah (Nuha) buyuracaq: “Sənin dediyinə kim şahidlik edə bilər?” Nuh: “Muhəmməd və onun ümməti!”- deyə cavab verəcək, siz də onun dini təbliğ etdiyinə şahidlik edəcəksiniz və *“Peyğəmbər də sizə şahid olacaq”*. Bu haqda Allahın ayəsində belə deyilir: *“Beləliklə, Biz sizi orta bir ümmət etdik ki, siz insanlara şahid olasınız, peyğəmbər də sizə şahid olsun”* (əl-Bəqərə, 143)”.²²¹

İBRAHİM ﷺ HAQQINDA

عن أبي هريرة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ اخْتَنَ إِبْرَاهِيمَ ﷺ وَهُوَ بِنِ عَشْرِينَ وَمِائَةً ثُمَّ عَاشَ بَعْدَ ذَلِكَ ثَمَانِينَ سَنَةً قَالَ سَعِيدُ إِبْرَاهِيمَ أَوَّلَ مَنْ اخْتَنَ وَأَوَّلَ مَنْ أَضَافَ وَأَوَّلَ مَنْ قَصَّ الشَّارِبَ وَأَوَّلَ مَنْ قَصَّ الظُّفْرَ وَأَوَّلَ مَنْ شَابَ فَقَالَ: يَا رَبِّ مَا هَذَا؟ قَالَ وَقَارَ قَالَ يَا رَبِّ زِدْنِي وَقَارًا.

²²¹ əl-Buxari 4127, 4217, 4487; ət-Tirmizi 2961; İbn Macə 4284.

144. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, İbrahim رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ yüz iyirmi yaşında sünnet oldu. Sonra səksən il yaşadı. Səid deyir ki, İbrahim ilk sünnet olunan, ilk ziyafət verən, ilk bığını qısaltdan, ilk dırnağını tutan və ilk saçları ağaran kimsədir. (Saçları ağardıqda) o dedi: “Ey Rəbbim! Bu nədir?” Rəbbi buyurdu: “Bu, bir vüqardır!” O dedi: “Ey Rəbbim! Mənim vüqarımı artır”.²²²

QİYAMƏT GÜNÜ İBRAHİMİN رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ATASI AZƏRLƏ GÖRÜŞMƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «بَلِقَىٰ إِبْرَاهِيمُ أَبَاهُ أَزَرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَعَلَىٰ وَجْهِهِ آزَرَ قَتْرَةٌ وَعَبْرَةٌ، فَيَقُولُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ لَا تَعْصِنِي فَيَقُولُ أَبُوهُ فَالْيَوْمَ لَا أَعْصِيكَ. فَيَقُولُ إِبْرَاهِيمُ يَا رَبِّ، إِنَّكَ وَعَدْتَنِي أَنْ لَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُعْتُونَ، فَأَيُّ خِزْيٍ أَخْزَىٰ مِنْ أَبِي الْأَبْعَدِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَىٰ إِنِّي حَرَمْتُ الْجَنَّةَ عَلَىٰ الْكَافِرِينَ، ثُمَّ يُقَالُ يَا إِبْرَاهِيمُ مَا تَحْتَ رِجْلَيْكَ فَيَنْظُرُ فَإِذَا هُوَ بِدِيخٍ مُلْتَطِحٍ، فَيُؤَخِّدُ بِقَوَائِمِهِ فَيَلْقَىٰ فِي النَّارِ»

145. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Qiyamət günü İbrahim, sir-sifəti toz-torpağa bulaşmış və qaralmış atası Azərlə görüşəcək və İbrahim ona deyəcək: “Məgər mən sənə deməmişdim ki, mənə asi olma?” Atası deyəcək: “Bu gün mən sənə asi olmayacağam!” Onda İbrahim deyəcək: “Ey Rəbbim! Sən mənə, onların diriləcəyi gün məni rüsvay etməyəcəyinə söz vermişdin. (Sənin rəhmətindən) uzaq düşmüş atamdan daha böyük rüsvayçılıq ola bilərmi?!” Uca Allah buyuracaq: “Mən Cənnəti kafirlərə haram buyurmuşam”. Sonra (ona) deyiləcək: “Ey İbrahim, ayağının altındakı nədir?” İbrahim (ayağının altına) baxdıqda qana bulanmış bir kaftar görəcək. Sonra bu kaftarı ayaqlarından tutub oda atacaqlar”.²²³

²²² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1250. əl-Albani isnadının səhih olduğunu bildirmişdir.

²²³ əl-Buxari 3301, 3350.

MUSANIN ﷺ RƏBBİNƏ ﷻ BƏZİ SUALLARI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ   عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: سَأَلَ مُوسَى رَبَّهُ عَنْ سِتِّ خِصَالٍ، كَانَ يَظُنُّ أَنَّهَا لَهُ خَالِصَةٌ، وَالسَّابِعَةُ لَمْ يَكُنْ مُوسَى يُحِبُّهَا. قَالَ: يَا رَبُّ أَيُّ عِبَادِكَ أَتَّقَى؟ قَالَ: الَّذِي يَذْكُرُ وَلَا يَنْسَى. قَالَ: فَأَيُّ عِبَادِكَ أَهْدَى؟ قَالَ: الَّذِي يَتَّبِعُ الْهُدَى. قَالَ: فَأَيُّ عِبَادِكَ أَحْكَمُ؟ قَالَ: الَّذِي يَحْكُمُ لِلنَّاسِ كَمَا يَحْكُمُ لِنَفْسِهِ. قَالَ: فَأَيُّ عِبَادِكَ أَعْلَمُ؟ قَالَ: عَالِمٌ لَا يَشْتَبِعُ مِنَ الْعِلْمِ، يَجْمَعُ عِلْمَ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ. قَالَ: فَأَيُّ عِبَادِكَ أَعَزُّ؟ قَالَ: الَّذِي إِذَا قَدَرَ غَفَرَ. قَالَ: فَأَيُّ عِبَادِكَ أَعْنَى؟ قَالَ: الَّذِي يَرْضَى بِمَا يُؤْتَى. قَالَ: فَأَيُّ عِبَادِكَ أَفْقَرُ؟ قَالَ: صَاحِبٌ مَنْقُوصٌ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَيْسَ الْعِنَى عَنْ ظَهْرٍ، إِنَّمَا الْعِنَى عِنَى النَّفْسِ، وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا جَعَلَ غِنَاهُ فِي نَفْسِهِ وَتَقَاهُ فِي قَلْبِهِ، وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ شَرًّا جَعَلَ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ.

146. Əbu Hureyra   rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Musa Rəbbindən altı xislət barəsində soruşdu. O güman edirdi ki, bu xislətlər ona (Musaya) aiddir. Yeddinci xisləti isə o sevmirdi. Musa soruşdu: “Ya Rəbb! Hansı qulun ən təqvalıdır?” Allah buyurdu: “Məni zikr edən və Məni unutmayan”. Musa soruşdu: “Ya Rəbb! Hansı qulun ən doğru yoldadır?” Allah buyurdu: **“Doğru yolla gedən”**. Musa soruşdu: “Ya Rəbb! Hansı qulun ən ədalətli hökm verəndir?” Allah buyurdu: “İnsanlar arasında, özü üçün hökm verdiyi kimi hökm verən”. Musa soruşdu: “Ya Rəbb! Hansı qulun ən biliklidir?” Allah buyurdu: “İnsanların elmini öz elminə birləşdirərək elmdən doymayan alim”. Musa soruşdu: “Ya Rəbb! Hansı qulun ən izzətlidir?” Allah buyurdu: “Cəzalandırmağa qadir olduğu halda bağışlayan”. Musa soruşdu: “Ya Rəbb! Hansı qulun ən zəngindir?” Allah buyurdu: “Verilənə razı olan”. Musa soruşdu: “Ya Rəbb! Hansı qulun ən kasıbdır?” Allah buyurdu: “Verilənlə kifayətlənməyib, artıq istəyən”. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Zənginlik çoxlu mal-dövlətə sahib olmaq demək deyildir. Həqiqətən, zənginlik nəfsin zəngin olmasıdır. Allah bir

qula xeyir istədikdə onun nəfsini zəngin, qəlbini təqvalı edər. Allah bir qula şər istədikdə isə kasıblığı onun alınına yazar²²⁴".²²⁵

MUSA İLƏ XİDİRİN عليهما السلام QİSSƏSİ

عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ «قَامَ مُوسَى النَّبِيُّ حَاطِبًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَسُئِلَ أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ فَقَالَ أَنَا أَعْلَمُ. فَتَعَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ، إِذْ لَمْ يَرِدَّ الْعِلْمَ إِلَيْهِ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي بِمَجْمَعِ الْبَحْرَيْنِ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ. قَالَ يَا رَبِّ وَكَيْفَ بِهِ فَقِيلَ لَهُ احْمِلْ حُوتًا فِي مِكْتَلٍ فَإِذَا فَدَدْتَهُ فَهُوَ ثَمٌّ، فَاَنْطَلَقَ وَانْطَلَقَ بِفَتَاهُ يُوْشَعُ بْنُ نُونٍ، وَحَمَلًا حُوتًا فِي مِكْتَلٍ، حَتَّى كَانَا عِنْدَ الصَّخْرَةِ وَضَعَا رُءُوسَهُمَا وَتَامَا فَانْسَلَّ الْحُوتُ مِنَ الْمِكْتَلِ فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا، وَكَانَ لِمُوسَى وَفَتَاهُ عَجَبًا، فَاَنْطَلَقَا بِقِيَّةٍ لَيْلَتِهِمَا وَيَوْمِهِمَا فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ إِنَّا غَدَاءَنَا، لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا، وَلَمْ يَجِدْ مُوسَى مَسًّا مِنَ النَّصَبِ حَتَّى جَاوَزَ الْمَكَانَ الَّذِي أُمِرَ بِهِ. فَقَالَ لَهُ فَتَاهُ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوْيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ، قَالَ مُوسَى ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي، فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا، فَلَمَّا أَتَيْتُمَا إِلَى الصَّخْرَةِ إِذَا رَجُلٌ مَسْحَى بِثَوْبٍ - أَوْ قَالَ تَسْحَى بِثَوْبِهِ - فَسَلَّمَ مُوسَى. فَقَالَ الْخَضِرُ وَأَنَّى بَارِضِكَ السَّلَامُ فَقَالَ أَنَا مُوسَى. فَقَالَ مُوسَى بَنِي إِسْرَائِيلَ قَالَ نَعَمْ. قَالَ هَلْ أَتَّبَعْتُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رَشَدًا قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا، يَا مُوسَى إِنِّي عَلَى عِلْمٍ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عَلَّمَنِيهِ لَا تَعْلَمُهُ أَنتَ، وَأَنْتَ عَلَى عِلْمٍ عَلَّمَكَهُ لَا أَعْلَمُهُ. قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا، وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا، فَاَنْطَلَقَا يَمْشِيَانِ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ لَيْسَ لَهُمَا سَفِينَةٌ، فَمَرَّتْ بِهِمَا سَفِينَةٌ، فَكَلَّمُوهُمْ أَنْ يَحْمِلُوهُمَا، فَعَرَفَ الْخَضِرُ، فَحَمَلُوهُمَا بِغَيْرِ نَوْلٍ، فَجَاءَ عُصْفُورٌ فَوَقَعَ عَلَى حَرَفِ السَّفِينَةِ، فَنَقَرَ نَقْرَةً أَوْ نَقْرَتَيْنِ فِي الْبَحْرِ. فَقَالَ الْخَضِرُ يَا مُوسَى، مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ إِلَّا كَنَقْرَةِ هَذَا الْعُصْفُورِ فِي الْبَحْرِ. فَعَمَدَ الْخَضِرُ إِلَى لَوْحٍ مِنْ أَلْوَابِ السَّفِينَةِ فَنَزَعَهُ. فَقَالَ مُوسَى قَوْمٌ حَمَلُونَا بِغَيْرِ نَوْلٍ، عَمَدْتَ إِلَى سَفِينَتِهِمْ فَخَرَقْتُمَا لِنُغْرَقَ أَهْلُهَا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ. فَكَانَتْ الْأُولَى مِنْ مُوسَى نَسِيَانًا. فَاَنْطَلَقَا إِذَا غُلَامٌ يَلْعَبُ مَعَ الْغُلَمَانِ، فَاتَّخَذَ الْخَضِرُ بَرَأْسِهِ مِنْ

²²⁴ "Kasıblığı onun alınına yazar" – yani, nə qədər var-dövləti olsa da yenə az görər, gözü döyməz və özünü kasıb sayar.

²²⁵ İbn Hibban 6217. əl-Albani "Silsilətul-Əhədisis-Sahihə" da (№ 3350) səhih deyib.

أَعْلَاهُ فَأَقْتَلَعَ رَأْسَهُ بِيَدِهِ. فَقَالَ مُوسَى أَقْتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا - قَالَ ابْنُ عُيَيْنَةَ وَهَذَا أَوْ كَذ - فَأَنْطَلَقَا حَتَّى إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطَعَمَا أَهْلَهَا، فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا، فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقُضَ فَاقَامَهُ. قَالَ الْخَضِرُ بِيَدِهِ فَاقَامَهُ. فَقَالَ لَهُ مُوسَى لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا. قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ». قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «يَرْحَمُ اللَّهُ مُوسَى، لَوَدِدْنَا لَوْ صَبَرَ حَتَّى يُفِصَّ عَلَيْنَا مِنْ أَمْرِهِمَا»

147. Ubeyy ibn Kəb رəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə demişdir: “Bir dəfə Musa İsrail oğullarına xütbə verərkən ondan: “İnsanların ən elmlisi kimdir?”- deyə soruşdular. Musa: “Ən elmlı adam mənəm!”- dedi. Allah da buna görə onu qınadı. Çünki Musa bu haqda bilginin yalnız Allaha məxsus olduğunu demədi. Sonra Allah ona belə vəhy etdi: “İki dənizin qovuşduğu yerdə Mənim səndən çox bilən bir qulum vardır”. Musa dedi: “Ey Rəbbim! Mən onu necə tapa bilərəm?” Allah buyurdu: “Zənbilə bir balıq qoy (və yola düş); balığı harada itirsən, həmin adamı orada tapacaqsan”. Musa xidmətçisi Yuşə ibn Nunla birgə yola düşdü və özləri ilə zənbildə bir balıq götürdülər. Nəhayət, gəlib bir qayanın yanına çatdıqda başlarını yerə qoyub yatdılar. Bu əsnada balıq sakitcə zənbildən çıxıb dənizə düşdü və suyun altı ilə yol alıb getdi. (Balığın suyun altı ilə yol alıb getməsi) Musaya və onun xidmətçisinə qəribə gəlmişdi. (Sonra qalxıb) gecənin qalan hissəsini və bütün günü yol getdilər. Nəhayət, ertəsi gün səhər Musa öz xidmətçisinə: “Nahar yeməyimizi gətir. Biz bu səfərimizdə lap əldən düşdük”- dedi. Musa Allahın buyurduğu yerdən gəlib keçincəyə qədər yorğunluq hiss etməmişdi. Xidmətçisi ona dedi: “Qayanın yanında gizləndiyimiz vaxt yadına gəlirmi? (O zaman) mən balığı unuttum”. Musa dedi: “Elə istədiyimiz də bu idi!” Sonra onlar öz ləpirlərinin izinə düşüb geri qayıtdılar”. Nəhayət, qayanın yanına gəlib çatdıqda, orada əbasına bürünmüş bir adama rast gəldilər. Musa ona salam verdi. Xıdır soruşdu: “Sənin məmləkətində belə salam verməyi haradan öyrə-

niblər?" O: "Mən Musayam!"- dedi. Xıdır: "İsrail oğullarından olan Musa?"- deyə soruşdu. Musa: "Bəli!"- deyə cavab verdi, sonra da (əlavə edib) dedi: "Sənə öyrədilmiş doğru yolu (göstərən elmdən) mənə öyrətmək şərtilə sənin arxanca gələ bilərəmmi?" Xıdır dedi: "Doğrusu, sən mənim yanımda səbir edə bilməzsən. Ey Musa! Mən Allahın mənə öyrətdiyi və sənin bilmədiyini bir elmi bilirəm. Sən də Allahın sənə öyrətdiyi və mənim bilmədiyim bir elmi bilirsən". Musa dedi: "İnşallah, səbirli olduğumu görəcəksən. Sənin heç bir əmrindən çıxmıyacağam". Sonra hər ikisi, gəmiləri olmadığından dənizin sahili ilə piyada getməyə başladılar. Bu əsnada bir gəmiyə rast gəldilər və onun yiyələrindən onları da gəmiyə götürməyi xahiş etdilər. Gəmidəkilər Xıdırı tanıdıqlarına görə, onlardan mizd almada hər ikisini gəmiyə götürdülər. Bu ərafədə balaca bir sərçə gəlib gəminin yan tərəfinə qondu və dənizdən bir-iki damla su içdi. Xıdır dedi: "Ey Musa! Mənim və sənin elmin bu sərçənin dənizdən götürdüyü bir-iki damla su qədər belə Allahın elmini əksiltməz". Sonra Xıdır gəminin lövhələrindən birini sındırdı. Musa dedi: "Bu adamlar təmənnəsiz bizi gəmiyə götürdükləri halda sən onları suya qərq etmək üçün mü onların gəmilərini deşdin?!" Xıdır dedi: "Mən demədim ki, sən mənim yanımda səbir edə bilməzsən?" Musa dedi: "Unutduğum bir şeydən ötrü məni qınama". Birinci dəfə Musa unutduğundan belə dedi. Sonra ikisi də yenə yola düzəldilər. Nəhayət, gəlib uşaqlarla bir yerdə oynayan bir oğlan uşağı ilə rastlaşdıqda Xıdır onu tutub əli ilə onun başını qopartdı. Musa dedi: "Heç kəsi öldürməyən günahsız bir canamı qəsd etdin?" Xıdır dedi: "Sənə demədim ki, mənim yanımda səbir edə bilməzsən?" Sonra yenə yola düzəldilər. Nəhayət, bir kənd əhlinin yanına gəlib camaatdan yeməyə bir şey istədilər. Lakin camaat onları yeməyə qonaq etmək istəmədi. Onlar orada dağılmaq istəyən bir divar gördülər və Xıdır öz əli ilə onu düzəltdi. Musa dedi: "Əgər istəsəydin, bunun müqabilində zəhmət haqqı alardın". Xıdır dedi: "Bu, mənimlə sənin aranda ayrılıqdır".

Peyğəmbər ﷺ dedi: “Allah Musaya rəhm etsin! Kaş ki, səbir edəydi, onda onların bərəsində bizə daha çox xəbər verilərdi”.²²⁶

ƏŞİTMƏK GÖZLƏ GÖRMƏK KİMİ DEYİLDİR

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: لَيْسَ الْخَبِيرُ كَالْمُعَايِنَةِ. قَالَ اللَّهُ لِمُوسَى: إِنَّ قَوْمَكَ صَنَعُوا كَذَا وَكَذَا، فَلَمَّا يُبَالٍ، فَلَمَّا عَايَنَ الْقَى الْأُلُوحَ.

148. İbn Abbas رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Əşitmək gözlə görmək kimi deyildir. Allah Musaya “Qövmün belə-belə etdi...²²⁷” - dedikdə, fərqinə varmadı. Gözü ilə gördükdə isə lövhələri tulladı”²²⁸

MUSANIN رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ÖLÜM MƏLƏYİ İLƏ QARŞILAMAŞI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ «أُرْسِلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَهُ فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ أُرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ. فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ ارْجِعْ فَقُلْ لَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْتَنٍ نُورٍ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا عَطَطَ بِهِ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةً. قَالَ أَيْ رَبِّ، ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ الْمَوْتُ. قَالَ فَالآنَ. فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَةً بِحَجْرٍ». قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «فَلَوْ كُنْتُ نَمَّ لَأُرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَيْتِيبِ الْأَحْمَرِ»

²²⁶ əl-Buxari 119, 122. Qurani-Kərimdə bu haqda belə buyurulur: “(Xıdır) dedi: “Bu, mənimlə sənin aranda ayrılıqdır. Səbir edə bilmədiyən şeylərin yozumunu sənə xəbər verəcəyəm. Gəmiyə gəlincə, o, dənizdə çalıtşan kasıb adamlara məxsus idi. Mənim onu korlamağımın səbəbi, onların önündə hər bir (yararlı) gəmini zorla ələ keçirən hökmdarın olması idi. Oğlan uşağına gəldikdə, onun ata-anası mömin idilər. Biz (uşağın böyüyəndə) onları azğınlığa və küfrə sürükləməsindən qorxduq. Biz istədik ki, onların Rəbbi onun əvəzində onlara ondan daha təmiz və daha mərhəmətli olan (başqa bir övlad) versin. Dīvara gəldikdə isə, o, şəhərdəki iki yetim oğlanın idi. Altında onlara məxsus bir xəzinə vardı. Onların atası əməlisəlah adam olmuşdur. Rəbbin onların həddi-buluğa çatmalarını və Rəbbindən bir mərhəmət olaraq öz xəzinələrini (tapıb) çıxarmalarını istədi. Mən bunları öz ixtiyarım ilə etmirdim. Sənin səbir edə bilmədiyən şeylərin yozumunu budur!” (əl-Kəhf, 78-82).

²²⁷ “belə-belə etdi...” - dedikdə, qövmünün onun ardından buzovü özlərinə məbud seçmələri nəzərdə tutulur. İbn Hibban 6214. Şueyb əl-Arnəvut səhih deyib.

²²⁸ İbn Hibban 6213. əl-Albani “Səhihul-Cəmius-Səğir” də (№ 5250) səhih deyib.

149. Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Ölüm mələyi Musanın yanına göndərildi. Mələk Musanın yanına gəldikdə Musa onu vurdu (və onun gözü çıxdı). Mələk Rəbbinin yanına qayıdıb dedi: “Sən mənə ölmək istəməyən bir bəndənin yanına göndərdin”. Allah onun gözünü yerinə qaytardı və buyurdu: “Qayıt ona de ki: “Əlini ökünün belinə qoysun. Əlinə gələn tükərin sayı qədər hər bir tükün müqabilində bir il ömrü artacaq”. Musa dedi: “Ey Rəbbim! Sonra nə olacaq?” Allah buyurdu: “Sonra öləcəksən”. Musa dedi: “Elə isə indi (ölmək istəyirəm)”. Sonra da Allahdan onu atılmış bir daşın uçub düşdüyü məsafə qədər müqəddəs torpağa yaxınlaşdırmasını dilədi”. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ dedi: “Əgər orada olsaydım, sizə onun yolun kənarında, qırmızı qum təpəsinin yanında (yerləşən) qəbrini göstərərdim”.²²⁹

ALLAHIN ƏYYUBA ﷺ OLAN LÜTFÜ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «بَيْنَا أَيُّوبُ يُعْتَسِلُ عُرْيَانًا فَخَرَّ عَلَيْهِ جَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْتَبِي فِي نَوْبِهِ، فَنَادَاهُ رَبُّهُ يَا أَيُّوبُ، أَلَمْ أَكُنْ أَعْنَيْتَكَ عَمَّا تَرَى قَالَ بَلَى وَعَزَّتْكَ وَلكِنْ لَا غِنَى لِي عَنْ بَرِّكَتِكَ».

150. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Əyyub çılpaq çimərkən onun üstünə qızıldan çəyirtgələr töküldü. Əyyub (onları) paltarının (cibinə) yığmağa başladı. (Bu vaxt) Rəbbi onu çağırır: “Ey Əyyub! Məgər Mən səni bu gördüyündən (də artığı ilə) zəngin etmədimmi?”- deyə buyurdu. Əyyub: “Bəli, Sənin izzətinə and olsun ki, (elədir). Lakin mən (hər zaman) Sənin bərəkətinə möhtacam”- deyə cavab verdi”.²³⁰

²²⁹ əl-Buxari 1253, 1274, 1339; Muslim 158/ 2372 (4375, 6292, 6298).

²³⁰ əl-Buxari 275, 279.

«ÜMMƏTİN ÜÇÜN ÜÇ ŞEYDƏN BİRİNİ SEÇ...» - HƏDİSİ

عَنْ صُهَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ أَيَّامَ حُتَيْنِ يُحْرِكُ شَفْتَيْهِ بَعْدَ صَلَاةِ الْفَجْرِ بِشَيْءٍ لَمْ نَكُنْ نَرَاهُ يَفْعَلُهُ فُقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَرَاكَ تَفْعَلُ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُهُ فَمَا هَذَا الَّذِي تُحْرِكُ شَفْتَيْكَ قَالَ «إِنَّ نَبِيًّا فِيْمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَعْجَبْتُهُ كَثْرَةَ أُمَّتِهِ فَقَالَ لَنْ يَرُومَ هَؤُلَاءِ شَيْءٌ. فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ خَيْرُ أُمَّتِكَ بَيْنَ إِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا أَنْ تُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ فَيَسْتَبِيحَهُمْ أَوْ الْجُوعَ وَإِمَّا أَنْ أُرْسِلَ عَلَيْهِمُ الْمَوْتُ. فَشَاوَرَهُمْ فَقَالُوا أَمَّا الْعَدُوُّ فَلَا طَاقَةَ لَنَا بِهِمْ وَأَمَّا الْجُوعُ فَلَا صَبْرَ لَنَا عَلَيْهِ وَلَكِنِ الْمَوْتُ. فَأَرْسَلَ عَلَيْهِمُ الْمَوْتَ فَمَاتَ مِنْهُمْ فِي ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ سَبْعُونَ أَلْفًا». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «فَأَنَا أَقُولُ الْآنَ حَيْثُ رَأَى كَثَرَتَهُمُ اللَّهُمَّ بَكَ أَحَاوِلُ وَبِكَ أَصَاوِلُ وَبِكَ أَقَاتِلُ»

151. Suheyb رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ Huneyn günləri Fəcr namazından sonra dodaqlarını nə isə (deyərək) tərpedirdi. Biz onun əvvəllər belə etdiyini görmədik. Biz dedik: “Ey Allahın Elçisi! Biz sənin əvvəllər belə etdiyini görmədik. Dodaqlarını tərpedərək bu dediklərin nədir?” O belə cavab verdi: “Sizdən öncə yaşamış bir peyğəmbərin ümmətinin çoxluğu onu heyran etdi və o, belə dedi: “Heç vaxt, heç bir şey bunları məhv edə bilməz”. Allah ona belə vəhy etdi: “Ümmətin üçün üç şeydən birini seç; ya onların üstünə özlərindən başqa düşmən salacağıq ki, onları ayaq altına salsın, ya onlara aclıq, ya da ölüm göndərəcəyik”. O, (ümmətilə) məşvərət etdi və onlar dedilər: “Düşməmə gəlincə, bizim onlara gücümüz çatmaz. Aclığa gəlincə isə, biz ona dözə bilmərik. Lakin biz ölümü seçirik”. Allah da onlara ölüm göndərdi və üç gün ərzində yetmiş min nəfər öldü. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “(Həmin peyğəmbər) onların çoxluğunu görəndə (deyə bilmədiyini) Mən indi belə deyərdim: “Allahım! Səninlə (düşməmə) hiylə qururam, Səninlə hücum edirəm və Sənin sayəndə döyüşürəm”.²³¹

²³¹ Əhməd 18176, 19454. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 1061, 2459) səhih adlandırmışdır.

ALLAHIN MUHƏMMƏD PEYĞƏMBƏRƏ ﷺ OLAN NEMƏTLƏRİ

عن ابن عباس رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ: سَأَلْتُ رَبِّي مَسْأَلَةً، وَوَدَدْتُ أَنِّي لَمْ أَسْأَلْهُ، قُلْتُ: يَا رَبَّ كَأَنْتَ قَبْلِي رَسَلٌ مِنْهُمْ مَن سَخَّرْتَ لَهُ الرِّيَّاحُ، وَمِنْهُمْ مَن كَانَ يُحْيِي المَوْتَى (وكلمت موسى) قَالَ: أَلَمْ أَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَيْتُكَ؟ أَلَمْ أَجِدْكَ ضَالًّا فَهَدَيْتُكَ؟ أَلَمْ أَجِدْكَ عَائِلًا فَاعْتَنَيْتُكَ؟ أَلَمْ أُشْرِحْ لَكَ صَدْرَكَ وَوَضَعْتُ عَنَّا وَزَرَكُ؟"، قَالَ فَقُلْتُ: بَلَى يَا رَبَّ (فوددت أن لم أسأله)

152. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Rəbbimdən soruşmaq istəmədiyim bir şey haqda soruşdum. Mən dedim: “Ey Rəbbim! Məndən əvvəl elçilər olmuşdur, onlardan kimisinə küləkləri ram etdin, kimisi ölüləri dirilti və Sən Musa ilə danışdın”. Allah buyurdu: “Məgər Mən səni yetim çağında qoruyub sığınacaq vermədimmi? Səni çaşqın olduğun halda doğru yola yönəltmədimmi? Kasıb olduğun zaman səni varlandırmadım? Məgər mən sənin üçün köksünü açmadım? Yükünü səndən götürmədimmi?” Mən dedim: “Bəli, ey Rəbbim!” İstərdim ki, bu haqda heç soruşmayım”.²³²

MUHƏMMƏD PEYĞƏMBƏRİN ﷺ TÖVRATDAKI BƏZİ VƏSFLƏRİ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رضي الله عنه قُلْتُ أَخْبَرَنِي عَنْ صِفَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي التَّوْرَةِ. قَالَ أَجَلٌ، وَاللَّهِ إِنَّهُ لَمَوْصُوفٌ فِي التَّوْرَةِ بِبَعْضِ صِفَتِهِ فِي الْقُرْآنِ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا، وَحَزْرًا لِلْأُمِّيِّينَ، أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكَّلَ، لَيْسَ بِفَطْرٍ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا سَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ، وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَعْفَرُ، وَكُنْ يَقْبِضُهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعُوجَاءَ بَأَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَيَفْتَحُ بِهَا أَعْيُنًا عُمِيًّا، وَأَذَانًا صُمًّا، وَقُلُوبًا غُلْفًا

153. Abdullah ibn Amr ibn əl-Asdan رضي الله عنه Allah Elçisinin ﷺ Tövratdakı vəsfi barədə soruşdular. O dedi: “Bəli, Vallahi ki, onun

²³² ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 3651. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə” da (№ 2538) səhih adlandırmışdır.

Quranda vəsf edilən (bəzi) sifətləri Tövratda da vəsf edilmişdir: “Ey Peyğəmbər! Həqiqətən, Biz səni şahid, müjdəçi, xəbərdar edən²³³ və ümmiləri²³⁴ müdafiə edən olaraq göndərdik. Sən Mənim qulum və elçimsən. Sənə Mütəvəkkil²³⁵ adını verdim. O (Peyğəmbər) nə sərt ürəkli, nə kobud, nə də bazarda qışqır-bağır salan birisi deyildir; pislivi pislilə dəf etməz, əksinə, əfv edər və bağışlayar. Onun vasitəsilə əyri yolda olan milləti “lə iləhə illəllah” deyib düzəlməyincə, Allah onu Öz yanına aparmaz; və bu (tövhid kəlməsi²³⁶) sayəsində kor gözləri, kar qulaqları və bağlı qəlbləri açar”.²³⁷

MUHƏMMƏD PEYĞƏMBƏRİN ﷺ ÜMMƏTİNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّمَا بَقَاؤُكُمْ فِيمَا سَلَفَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَّمِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ، أُوتِيَ أَهْلُ التَّوْرَةِ التَّوْرَةَ فَعَمِلُوا حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِيرَاطًا قِيرَاطًا، ثُمَّ أُوتِيَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ الْإِنْجِيلَ فَعَمِلُوا إِلَى صَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِيرَاطًا قِيرَاطًا، ثُمَّ أُوتِيَ الْقُرْآنَ فَعَمِلْنَا إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ، فَأَعْطَيْنَا قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ، فَقَالَ أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ أَيُّ رَبَّنَا أَعْطَيْتَ هَؤُلَاءِ قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ، وَأَعْطَيْتَنَا قِيرَاطًا قِيرَاطًا، وَنَحْنُ كُنَّا أَكْثَرَ عَمَلًا، قَالَ قَالَ اللَّهُ ﷻ هَلْ ظَلَمْتُمْ مَنْ أَجْرِكُمْ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَا، قَالَ فَهُوَ فَضْلِي أُوتِيَهُ مَنْ أَشَاءُ»

154. Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Sizdən öncə gəlib-getmiş ümmətlərin (dünyada qaldığı müddətlə) müqayisədə sizin qaldığınız müddət

²³³ Ayə belədir: “Ey Peyğəmbər! Həqiqətən, Biz səni şahid, müjdəçi və xəbərdar edən olaraq göndərdik” (Əhzab 45).

²³⁴ Yazıb-oxumağı bacarmayan ərəblər qəsd olunur.

²³⁵ Təvəkkül edən.

²³⁶ Tövhid kəlməsi – “Lə iləhə illəllah” (Allahdan başqa ibadət haqqına malik məbud yoxdur) deməkdir. Tövhid sözünün mənası isə - ibadətdə, hökmrənlikdə, ən gözəl adlara və sifətlərə malik olmaqda Allahın təkliyini təsdiq etmək deməkdir.

²³⁷ əl-Buxari 1981, 2125, 4838.

əsr namazından günbatana qədər olan vaxt kimidir. Tövrat əhlinə Tövrat verilmişdi və onlar (Allahın hökmlərinə) riayət edirdilər. Nəhayət, günortaya yetişdikdə yorulub əldən düşdülər və buna görə də onlara bir qirat²³⁸ (mükafat) verildi. İncil əhlinə də İncil verilmişdi; onlar əsr namazınadək (Allahın hökmlərinə) riayət etdilər və axırda yorulub əldən düşdülər, buna görə də onlara bir qirat (mükafat) verildi. Daha sonra bizə Quran verildi və biz gün batnadək (Allahın hökmlərinə) riayət etdik, buna görə də bizə iki qirat (mükafat) verildi. Belə olduqda hər iki Kitab əhli deyəcək: “Ey Rəbbimiz! Sən onlara iki qirat, bizə isə bir qirat verdin. Halbuki biz onlardan daha çox əməl etmişik”. Allah ﷻ buyuracaq: “Məgər Mən sizə mükafat verdikdə sizə qarşı haqsızlıq etmişəm?” Onlar: “Xeyr!”- deyə cavab verəcəklər. Onda Allah buyuracaq: “Bu, Mənim lütfümdür, onu istədiyimə verirəm”.²³⁹

عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ زَوَى لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَلَعُ مَلِكُهَا مَا زَوَى لِي مِنْهَا وَأُعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ لَا يَهْلِكَهَا بَسَنَةَ بَعَامَةٍ وَأَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ فَيَسْتَبِيحَ بَيْتَهُمْ وَإِنَّ رَبِّي قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لَا يُرَدُّ وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ لَا أَهْلِكَهُمْ بَسَنَةَ بَعَامَةٍ وَأَنْ لَا أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ يَسْتَبِيحُ بَيْتَهُمْ وَلَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مِنْ بَاقِطَارِهَا - أَوْ قَالَ مَنْ بَيْنَ أَقْطَارِهَا - حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يُهْلِكُ بَعْضًا وَيَسِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا» «...وَإِذَا وُضِعَ السَّيْفُ فِي أُمَّتِي فَلَنْ يُرْفَعَ عَنْهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَإِنَّ مِمَّا أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي أَيْمَةٌ مُضِلِّينَ وَسَتَعْبُدُ قَبَائِلُ مِنْ أُمَّتِي الْأَوْثَانَ وَسَتَلْحَقُ قَبَائِلُ مِنْ أُمَّتِي بِالْمُشْرِكِينَ وَإِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ دَجَالِينَ كَذَابِينَ قَرِيبًا مِنْ ثَلَاثِينَ كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَلَنْ تَزَالَ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ مَنْصُورِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ ﷻ»

155. Səuban رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Həqiqə-

²³⁸ Burada qirat deyildikdə Qiyamət günü əməlisaleh mömin insanların payına düşən mükafat nəzərdə tutulur.

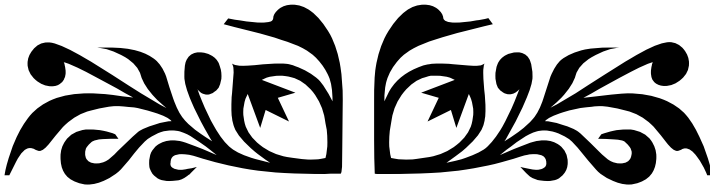
²³⁹ əl-Buxari 532, 557, 2268, 2269, 3459, 5021, 7467, 7533.

tən, Allah yer üzünü mənim üçün бүkdü, mən onun məşriqini də, məğribini də gördüm. Ümmətimin hökmranlığı mənə göstərilən yerlərə qədər çatacaqdır. Mənə qırmızı və ağ iki xəzinə²⁴⁰ verildi. Rəbbimdən ümmətimi kütləvi qıtlıqla həlak etməməsini və onların üstünə özlərindən başqa heç bir düşmən salmamasını dilədim. Həqiqətən, mənim Rəbbim belə buyurdu: “Ey Muhəmməd! Mənim verdiyim hökm əsla dəyişməz. Mən ümmətini kütləvi qıtlıqla həlak etməyəcəyəm və onların üstünə özlərindən başqa heç bir düşmən salmayacağam. (Düşmən) hər tərəfdən onlara qarşı birləşsə belə, (müsəlmanlar) bir-birilərini öldürməyincə və bir-birilərini əsir etməyincə, (onlara zərər verə bilməz)”.²⁴¹ Digər rəvayətdə isə belə deyilir: “...Ümmətimin arasına ədavət düşsə, bu, Qiyamət gününədək davam edəcək. Heç şübhəsiz ümmətim üçün azdıran rəhbərlərin meydana gəlməsindən qorxuram. Ümmətimdən dəstə-dəstə adamlar bütələrə ibadət edəcək və ümmətimdən dəstə-dəstə adamlar müşriklərə qatılacaqlar. Qiyamət saatından əvvəl otuza yaxın yalançı dəccal peyda olacaq. Onların hər biri özünün peyğəmbər olduğunu iddia edəcək. Ümmətimdən bir tayfa daima haqq üzərində olaraq qalib çıxacaq, müxalif olanların da Allahın ﷻ əmri yetişənədək onlara bir zərəri toxunmayacaqdır”.²⁴²

²⁴⁰ Qırmızı xəzinə dedikdə İrən hökmdarı Kəsranın əsasən qızıldan olan xəzinəsi, ağ xəzinə dedikdə isə, Bizans hökmdarı Qeysərin əsasən gümüşdən olan xəzinəsi nəzərdə tutulur.

²⁴¹ Muslim 2889, 5144, 7440.

²⁴² İbn Macə 3952, 4087. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

QIYAMAT

YƏCUC VƏ MƏCUC HAQQINDA

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى يَا آدَمُ. فَيَقُولُ لَبَيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ. فَيَقُولُ أَخْرِجْ بَعَثَ النَّارَ. قَالَ وَمَا بَعَثَ النَّارَ قَالَ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعِمِائَةٍ وَتِسْعَةٌ وَتِسْعِينَ، فَعِنْدَهُ يَنْشِيبُ الصَّغِيرَ، **﴿وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا، وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى، وَمَا هُمْ بِسُكَارَى، وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾**». قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّا ذَلِكَ الْوَاحِدُ قَالَ «أَبْشِرُوا فَإِنَّ مِنْكُمْ رَجُلٌ، وَمَنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفٌ». ثُمَّ قَالَ «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي أَرْجُو أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ». فَكَبَّرْنَا. فَقَالَ «أَرْجُو أَنْ تَكُونُوا نِصْفَ أَهْلِ الْجَنَّةِ». فَكَبَّرْنَا. فَقَالَ «مَا أَنْتُمْ فِي النَّاسِ إِلَّا كَالشَّعْرَةِ السَّوْدَاءِ فِي جِلْدِ ثَوْرٍ أَيْضَ، أَوْ كَشَعْرَةِ بَيْضَاءَ فِي جِلْدِ ثَوْرٍ أَسْوَدَ»

156. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم demişdir: “Qiyamət günü Uca Allah: “Ey Adəm!”- deyə buyuracaq. Adəm deyəcək: “Buyur, hüzurundayam və əmrinə müntəzirəm. Xeyir yalnız Sənin Əlindədir!” Allah buyuracaq: “Cəhənnəmə vasil olacaq kimsələri ayır!” Adəm deyəcək: “Cəhənnəmə vasil olanların (sayı) nə qədərdir?” Allah buyuracaq: “Hər min nəfərdən doqquz yüz doxsan doqquzu (Cəhənnəmə gedəcək)”. **“O zaman uşaqların saçları ağaracaq, hamilə qadın bətnindəkini salacaq, insanları sərxoş görəcəksən, halbuki onlar sərxoş olmayacaqlar. Ancaq Allahın əzabı çox şiddətlidir”** (əl-Həcc, 2). (Əshabələr) dedilər: “Ey Allahın Elçisi, hansımız o bir nəfərlərdən olacaq?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Sevinin! Heç şübhəsiz ki, bir nəfər sizdən, doqquz yüz doxsan doqquz nəfər isə Yəcuc və Məcuc²⁴³ tayfalarından olacaq”. Sonra davam edib dedi: “Canım Əlində olan Allaha and olsun ki, mən sizin Cənnət əhlinin dördə birini təşkil edəcəyinizə ümid edirəm”. Biz: “Allahu Əkbər!”- dedik. Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Mən sizin Cənnət əhlinin üçdə birini təşkil edəcəyinizə ümid edirəm”.

²⁴³ Yəcuc və Məcuc - yer üzündə fəsad yayan, yer altından çıxan, Qurani-Kərimdə adları çəkilən iki tayfadır.

Biz (yenə): “Allahu Əkbər”- dedik. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Mən sizin Cənnət əhlinin yarısını təşkil edəcəyinizə ümid edirəm”. Biz (yenə): “Allahu Əkbər”- dedik. Peyğəmbər ﷺ dedi: “(O gün) siz (say etibarilə) insanlar arasında, ağ öküzün dərisindəki qara tük və ya qara öküzün dərisindəki ağ tük kimi olacaqsınız”.²⁴⁴

GÜNƏŞİN MƏĞRİBDƏN ÇIXMASI

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى حِمَارٍ وَعَلَيْهِ بَرْدَعَةٌ أَوْ قَاطِفَةٌ - قَالَ - فَذَكَ عِنْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ فَقَالَ لِي «يَا أَبَا ذَرٍّ هَلْ تَدْرِي أَيَّنَ تَغِيبُ هَذِهِ». قَالَ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ «فَإِنَّهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنِ حَامِئَةٍ تَنْطَلِقُ حَتَّى تَجْرِيَ لِرَبِّهَا ﷻ سَاجِدَةً تَحْتَ الْعَرْشِ فَإِذَا حَانَ خُرُوجُهَا أَدْنَى اللَّهِ لَهَا فَتَخْرُجُ فَتَطْلُعُ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُطْلِعَهَا مِنْ حَيْثُ تَغْرُبُ حَسَبَهَا فَتَقُولُ يَا رَبِّ إِنَّ مَسِيرِي بَعِيدٌ. فَيَقُولُ لَهَا اطَّلِعِي مِنْ حَيْثُ غِيبْتَ فَذَلِكَ حِينَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا»

157. Əbu Zərrdən رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ belə rəvayət edilir: “(Bir dəfə) günəşin qürub çağı mən Peyğəmbərlə ﷺ uzunqulağın tərəfində gedirdim. O, mənə dedi: “Ey Əbu Zərr! Günəşin harada batdığını bilirsən?” Mən: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!”- dedim. O dedi: “O, qara palçıqlı çeşmədə batır, sonra o, öz Rəbbinə Ərşin altında səcdə edir. Onun çıxmaq vaxtı gəldikdə Allah ona izn verir, o da çıxır. (Qiyamət günü) Allah onu batdığı yerdən çıxarmaq istədikdə o, belə deyəcək: “Ey Rəbbim! Mənim yolum uzandı”. Allah ona deyəcək: “Batdığı yerdən çıx! Bu, imanın heç bir kəsə fayda vermədiyi bir vaxtdır”.²⁴⁵

DƏCCALIN FİTNƏSİ

عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الدَّجَالَ ذَاتَ غَدَاةٍ فَخَفَضَ فِيهِ وَرَفَعَ حَتَّى طَنَّاهُ فِي طَائِفَةِ النَّخْلِ فَلَمَّا رُحْنَا إِلَيْهِ عَرَفَ ذَلِكَ فِينَا فَقَالَ «مَا شَأْنُكُمْ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ

²⁴⁴ əl-Buxari 3099, 3170, 3348; ət-Tirmizi 3169, 3467.

²⁴⁵ Əhməd 20486, 21459, 21497, 22076. Şueyb əl-Arnəvut isə isnadına səhih demişdir.

ذَكَرَتْ الدَّجَالَ غَدَاةً فَخَفَضَتْ فِيهِ وَرَفَعَتْ حَتَّى ظَنَّاهُ فِي طَائِفَةِ النَّخْلِ. فَقَالَ «غَيْرِ الدَّجَالِ
أَخَوْفَنِي عَلَيْكُمْ إِنْ يَخْرُجُ وَأَنَا فِيكُمْ فَأَنَا حَاجِيهِ دُونَكُمْ وَإِنْ يَخْرُجُ وَلَسْتُ فِيكُمْ فَأَمْرُو حَاجِيهِ
نَفْسِهِ وَاللَّهِ خَلِيفَتِي عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ إِنَّهُ شَابٌّ قَطَطٌ عَيْنُهُ طَائِفَةٌ كَأَنِّي أَشْبَهُهُ بِعَبْدِ الْعُزَّى بْنِ قَطَنِ
فَمَنْ أَدْرَكَهُ مِنْكُمْ فَلْيَقْرَأْ عَلَيْهِ فَوَاتِحَ سُورَةِ الْكَهْفِ إِنَّهُ خَارِجٌ حَلَّةً بَيْنَ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ فَعَاثَ يَمِينًا
وَعَاثَ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللَّهِ فَانْبُتُوا». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا لُبُّهُ فِي الْأَرْضِ قَالَ «أُرْبَعُونَ يَوْمًا يَوْمًا
كَسَنَةٍ وَيَوْمًا كَشْهَرٍ وَيَوْمًا كَجَمْعَةٍ وَسَائِرُ أَيَّامِهِ كَأَيَّامِكُمْ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي
كَسَنَتْهُ أَتَكْفِينَا فِيهِ صَلَاةُ يَوْمٍ قَالَ «لَا أَقْدُرُوا لَهُ قَدْرَهُ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا إِسْرَاعُهُ فِي الْأَرْضِ
قَالَ «كَالْعَيْثِ اسْتَدْبِرْتَهُ الرِّيحُ فَيَأْتِي عَلَى الْقَوْمِ فَيَدْعُوهُمْ فَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَجِيبُونَ لَهُ فَيَأْمُرُ السَّمَاءَ
فَتُمْطِرُ وَالْأَرْضُ فَتَنْبِتُ فَتَرْوِحُ عَلَيْهِمْ سَارِحَتُهُمْ أَطْوَلَ مَا كَانَتْ ذُرًّا وَأَسْبَعُهُ ضُرُوعًا وَأَمَدَهُ
خَوَاصِرَ ثُمَّ يَأْتِي الْقَوْمَ فَيَدْعُوهُمْ فَيَرُدُّونَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ فَيَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فَيُصْبِحُونَ مُمَجِلِينَ لَيْسَ
بِأَيْدِيهِمْ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِهِمْ وَيَمُرُّ بِالْخَرِيبَةِ فَيَقُولُ لَهَا أَخْرَجِي كُنُوزَكَ. فَتَنْبَعُهُ كُنُوزُهَا كَيْعَاسِيبِ
التَّحْلِ ثُمَّ يَدْعُو رَجُلًا مُمْتَلِئًا شَبَابًا فَيَضْرِبُهُ بِالسِّيفِ فَيَقْطَعُهُ جَزَلَتَيْنِ رَمِيَةَ الْغَرَضِ ثُمَّ يَدْعُوهُ فَيَقْبَلُ
وَيَتَهَلَّلُ وَجْهُهُ يَضْحَكُ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ
شَرْقِيَّ دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرُودَيْنِ وَأَضْعَا كَفِيهِ عَلَى أَجْنَحَةٍ مَلَكَتَيْنِ إِذَا طَاطَأَ رَأْسُهُ قَطَرَ وَإِذَا رَفَعَهُ تَحَدَّرَ
مِنْهُ جُمَانٌ كَاللُّؤْلُؤِ فَلَا يَحِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ رِيحَ نَفْسِهِ إِلَّا مَاتَ وَنَفْسُهُ بِنْتَهَى حَيْثُ بِنْتَهَى طَرْفُهُ
فَيَطْلُبُهُ حَتَّى يَدْرَكَهُ بِبَابِ لُدٍّ فَيَقْتُلُهُ ثُمَّ يَأْتِي عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ قَوْمٌ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ فَيَمْسَحُ عَنْ
وُجُوهِهِمْ وَيُحَدِّثُهُمْ بِدَرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى عِيسَى إِنِّي قَدْ
أَخْرَجْتُ عِبَادًا لِي لَا يَدَانِ لِأَحَدٍ بِقِتَالِهِمْ فَحَرَّزَ عِبَادِي إِلَى الطُّورِ. وَيَبْعَثُ اللَّهُ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ
وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ فَيَمُرُّ أَوْلِيائِهِمْ عَلَى بَحِيرَةٍ طَبْرِيَّةٍ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ
فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَ بِهِذِهِ مَرَّةً مَاءً. وَيُحْضِرُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الثَّوْرِ
لَأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ لِأَحَدِكُمْ الْيَوْمَ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ
التَّعْفَ فِي رِقَابِهِمْ فَيُصْبِحُونَ فَرَسَى كَمَوْتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهْبِطُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى
الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شَيْءٍ إِلَّا مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ وَتَنَنَّهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى
وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ فَيُرْسِلُ اللَّهُ طَيْرًا كَأَعْنَاقِ الْبُخْتِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يُرْسِلُ
اللَّهُ مَطَرًا لَا يَكُنُ مِنْهُ نَيْتٌ مَدْرٍ وَلَا وَبْرٌ فَيَعْسِلُ الْأَرْضَ حَتَّى يَبْرُكَهَا كَالزَّلْفَةِ ثُمَّ يُقَالُ لِلْأَرْضِ

أُنْبِيَّيْ تَمَرَّتْكَ وَرُدِّي بَرَكَتِكَ. فَيَوْمَئِذٍ تَأْكُلُ الْعِصَابَةُ مِنَ الرُّمَّانَةِ وَيَسْتَنْظِلُونَ بِقِحْفِهَا وَيُبَارِكُ فِي الرِّسْلِ حَتَّى أَنْ اللَّقْحَةَ مِنَ الْإِبِلِ لَتَكْفِي الْفِئَامَ مِنَ النَّاسِ وَاللَّقْحَةَ مِنَ الْبَقَرِ لَتَكْفِي الْقَبِيلَةَ مِنَ النَّاسِ وَاللَّقْحَةَ مِنَ الْعَمَمِ لَتَكْفِي الْفَحْذَ مِنَ النَّاسِ فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ رِيحًا طَيِّبَةً فَتَأْخُذُهُمْ تَحْتَ آبَاطِهِمْ فَتَقْبِضُ رُوحَ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَكُلِّ مُسْلِمٍ وَيَقْفِي شِرَارَ النَّاسِ يَتَهَارَجُونَ فِيهَا تَهَارُجَ الْحُمُرِ فَعَلَيْهِمْ تَقُومُ السَّاعَةُ»

158. Nəvvəs ibn Səman ﷺ demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ Dəccal haqqında danışırdı. Onun haqqında gah yavaş, gah da yüksək səslə (elə bir tərzdə) danışırdı ki, biz onun xurmaliqlarda olduğunu güman etdik. (Təkrarən) onun yanına gəldiyimiz zaman o, bizim halımızı görüb soruşdu: “Sizə nə olub?” Biz dedik: “Ey Allahın Elçisi! Bu gün səhər sən Dəccal haqqında gah yavaş, gah da yüksək səslə (elə bir tərzdə) danışırdın ki, biz onun xurmaliqlarda olduğunu güman etdik”. O dedi: “Sizin üçün Dəccaldan başqa şeylərdən daha çox qorxuram. Əgər o, mən sizin aranızda ikən peyda olarsa, mən sizə görə onunla mücadilə edəcəyəm. Yox əgər mən aranızda olmayanda peyda olarsa, onda hər kəs özü (onunla) mücadilə etməlidir. Allah hər bir müsəlman üçün məni əvəz edəcək. Həqiqətən, o, qıvrım saçlı, bir gözü əyri, Abduluzza ibn Qatana bənzəyən bir gənkdir. Sizdən kim onu görərsə, əl-Kəhf surəsinin ilk ayələrini ona qarşı oxusun. Həqiqətən, o, Şamla İraq arasında olan bir yolda peyda olacaq və sağa-sola (hər yana) fitnə-fəsad yayacaq. Ey Allahın qulları, (dininizdə) sabit olun!” Biz soruşduq: “Ey Allahın Elçisi! O, yer üzərində nə qədər qalacaq?” O dedi: “Qırx gün (qalacaq, onlardan) bir günü il, bir günü ay, bir günü cümə (bir həftə) kimi, digər günləri isə sizin günləriniz kimi olacaqdır”. Biz soruşduq: “Ey Allahın Elçisi! İl kimi olan o gündə bizə bir günün namazını qılmaq kifayət edərmə?” O dedi: “Xeyr, (özünüz) onun üçün vaxt təyin edin!” Biz soruşduq: “Ey Allahın Elçisi! Onun yer üzərində sürətlə hərəkət etməsi necə olacaq?” O dedi: “Küləyin qovduğu yağış buludlarının (sürəti) kimi. O, bir

qövmün yanına gəlib onları çağıracaq, onlar da ona iman gətirəcək və ona boyun əyəcəklər. O zaman o, göyə əmr edəcək və (göy dərhal) yağış yağdıracaq, yer də onun əmri ilə bitkilər bitirəcəkdir. (O qövmün) otlağa çıxmış heyvanları axşam otlaqdan hörgücləri (əvvəl) heç vaxt olmadığı kimi hündür, məmələri südlə dolu və böyürləri uzadılmış vəziyyətdə geri qayıdacaqlar. Sonra o, (digər) bir qövmün yanına gəlib onları da çağıracaq. (Lakin həmin qövm) onun sözünü rədd edəcəkdir. O, (qövmdən) üz çevirib getdikdən sonra onları quraqlıq basacaq, əllərində olan bütün mal-dövlətləri tələf olacaqdır. O, bir xarabalığın yanından keçəndə ona: “Öz xəzinələrini üzə çıxart!”- deyəcək və (bal arılarının) başçı arının ardınca düşdükləri kimi oranın xəzinələri də onun ardınca düşəcək. Sonra o, gəncliyinin bahar çağında olan bir cavan oğlanı çağıracaq və onu qılıncla vurub iki hissəyə böləcəkdir. Onun bədəninin hissələri oxun hədəfə çatdığı məsafə qədər bir-birindən ayrılacaq. Sonra o, (cavan oğlanı) çağıracaq, o da (həmin anda dirilib) sevincək onun yanına gələcəkdir. Elə o vaxt Allah Məryəm oğlu Məsihi göndərəcək. O, iki sarı paltarda, əllərini iki mələyin qanadlarına qoyaraq Dəməşqin şərqindəki ağ minarəyə enəcəkdir. O, başını aşağı saldıqda (saçıdan) su damcıları, (başını) qaldırdıqda isə inci tək mirvarilər düşəcəkdir. Onun nəfəsinin qoxusunu hiss edən hər bir kafir mütləq öləcək. Onun nəfəsi gözünün gördüyü məsafəyə qədər çatacaqdır. (İsa Dəccalı) axtaracaq və onu Ludd qapısının yanında yaxalayaraq öldürəcək. Sonra Məryəm oğlu İsa, Allahın (Dəccalın şərinədən) qoruduğu bir qövmün yanına gəlib əlini onların üzünə sürəcəkdir və onların Cənnətdəki dərəcələrini söyləyəcəkdir. Elə o vaxt Allah İsayə belə vəhy edəcək: “Mən öz qullarımı çıxardıram. Onlarla vuruşmağa heç kəsin gücü çatmaz. Qullarıma Tur (dağında) sığınacaq ver!” Allah Yəcuc və Məcuc (tayfalarını) göndərəcək və onlar təpələrdən axışib gələcəklər. Onların birinciləri Tabəriyyə gölündən keçərək onun suyunu içəcək, axırıncıları isə oradan keçərək belə deyəcəklər: “Nə vaxtsa burada su var idi”. Allahın peyğəmbəri

İsa və onun səhabələri mühasirədə o qədər qalacaqlar ki, hətta onlardan biri üçün öküz başı bu gün sizdən biriniz üçün yüz dinardan daha xeyirli olacaqdır. Bundan sonra Allahın Peyğəmbəri İsa və onun səhabələri dua edəcəklər. Allah (Yəcuc və Məcuc tayfalarının) boyunlarına qurdlar göndərəcək və səhəri hamısı bir nəfər kimi öləcəklər. Bundan sonra Allahın peyğəmbəri İsa və onun səhabələri yerə enəcəklər. Onlar yer üzündə (Yəcuc və Məcuc tayfalarının cəsədlərinin) piylərindən və çürüntülərinin qoxusundan bir qarış da olsun yer tapa bilməyəcəklər. Belə olduğu halda Allahın Peyğəmbəri İsa və onun səhabələri dua edəcəklər və Allah onların üzərinə dəvələrin boyunlarına bənzər (uzun boylu) quşlar göndərəcək. (Quşlar cəsədləri) götürüb Allahın istədiyi yerə aparacaqlar. Sonra Allah elə bir yağış göndərəcək ki, gildən düzəldilən heç bir ev ondan qoruna bilməyəcək. O, yer üzündə (nə varsa) yuyub aparacaq, hətta onu güzgüyə bənzər bir hala salacaq. Sonra yer üzünə: “Meyvələrini bitir və bərəkətini ver!” - deyiləcək. Elə o gün bir dəstə insan bir dənə narı yeyib doyacaq və onun qabığının altında kölgələnəcək. Süd isə (o qədər) bərəkətli olacaqdır ki, bir dəvənin südü bir dəstə insana kifayət edəcəkdir. Bir inəyin südü bir qəbiləyə, bir qoyunun südü isə bir neçə ailəyə kifayət edəcəkdir. Belə olduqda Allah xoş bir külək göndərəcək, o da (möminləri) qoltuqlarının altından yaxalayacaq və hər bir möminin və müsəlmanın ruhunu (özü ilə) aparacaqdır. (Yer üzündə) insanların ən şər olanları qalaraq orada eşşəklər kimi cinsi əlaqədə olacaqlar. Qiyamət saati da onların üzərində qopacaqdır”.²⁴⁶

يَقُولُ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو وَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ مَا هَذَا الْحَدِيثُ الَّذِي تُحَدِّثُ بِهِ تَقُولُ إِنَّ السَّاعَةَ تَقُومُ إِلَى كَذَا وَكَذَا. فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ - أَوْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهُمَا - لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ لَا أُحَدِّثَ أَحَدًا شَيْئًا أَبَدًا إِنَّمَا قُلْتُ إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ بَعْدَ قَلِيلٍ أَمْرًا عَظِيمًا يُحْرِقُ الْبَيْتُ

²⁴⁶ Muslim 110/ 2937 (5228, 7560).

وَيَكُونُ وَيَكُونُ ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَخْرُجُ الدَّجَالُ فِي أُمَّتِي فَيَمُكْتُ أَرْبَعِينَ - لَا أَدْرِي أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ أَرْبَعِينَ شَهْرًا أَوْ أَرْبَعِينَ عَامًا - فَيَبْعَثُ اللَّهُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ كَأَنَّهُ عُرْوَةٌ بَنُ مَسْعُودٍ فَيَطْلُبُهُ فَيُهْلِكُهُ ثُمَّ يَمُكْتُ النَّاسَ سَعْعَ سِنِينَ لَيْسَ بَيْنَ اثْنَيْنِ عَدَاوَةٌ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ رِيحًا بَارِدَةً مِنْ قِبَلِ الشَّامِ فَلَا يَبْقَى عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ أَوْ إِيْمَانٍ إِلَّا لَبِضْتَهُ حَتَّى لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ دَخَلَ فِي كَبِدِ جَبَلٍ لَدَخَلْتَهُ عَلَيْهِ حَتَّى تَقْبِضَهُ». قَالَ سَمِعْتَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ «فَيَقْفَى شِرَارُ النَّاسِ فِي حِفَّةِ الطَّيْرِ وَأَحْلَامِ السَّبَاعِ لَا يَعْرِفُونَ مَعْرُوفًا وَلَا يُنْكِرُونَ مُنْكَرًا فَيَمْتَلِ لَهُمُ الشَّيْطَانُ فَيَقُولُ أَلَا تَسْتَجِيبُونَ فَيَقُولُونَ فَمَا تَأْمُرُنَا فَيَأْمُرُهُمْ بِعِبَادَةِ الْأَوْثَانِ وَهُمْ فِي ذَلِكَ دَارٌ رَزَقَهُمْ حَسَنٌ عَيْشُهُمْ ثُمَّ يَنْفَخُ فِي الصُّورِ فَلَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا أَصْعَى لَيْتًا وَرَفَعَ لَيْتًا - قَالَ - وَأَوَّلُ مَنْ يَسْمَعُهُ رَجُلٌ يَلُوطُ حَوْضَ إِبِلِهِ - قَالَ - فَيَصْعَقُ وَيَصْعَقُ النَّاسُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ - أَوْ قَالَ يَنْزِلُ اللَّهُ - مَطْرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ أَوْ الظَّلُّ - نُعْمَانُ الشَّائِكُ - فَتَنْتَبِهُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يُنْظَرُونَ ثُمَّ يُقَالُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ. وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ - قَالَ - ثُمَّ يُقَالُ أَخْرِجُوا بَعَثَ النَّارَ فَيُقَالُ مِنْ كَمْ فَيُقَالُ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تَسْعَمَائَةِ وَتَسَعَةٌ وَتَسْعِينَ - قَالَ - فَذَاكَ يَوْمٌ يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا وَذَلِكَ يَوْمٌ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ».

159. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Dəccal ümmətim arasında peyda olacaq və mən bil-mirəm ki, o (yer üzərində) qırx gün, qırx ay, yoxsa qırx il qalacaq. Sonra Allah İsa ibn Məryəmi – sanki o, Urva ibn Məsuddur - (yer üzərində) göndərəcək, o da (Dəccalı) axtarıb onu öldürəcək. Bundan sonra insanlar aralarında heç bir düşmənçilik olmadan yeddi il yaşayacaqlar. Daha sonra Allah Şam tərəfdən sərin bir külək göndərəcək və yer üzərində qəlbində zərrə qədər xeyir və ya iman olan hər bir kəsin (ruhunu) alıb aparacaq. Hətta biriniz dağın içinə girsə belə, (külək) mütləq ora girib onun (ruhunu) alacaq. (Bundan sonra yer üzərində ancaq) quş yüngüllüyündə, vəhşi heyvanlar kimi ən şər insanlar qalacaq. Onlar nə bir yaxşılıq anlayacaq, nə də bir pisliyi inkar edəcəklər. Şeytan da (insan qi-yafə-sində) onlara görünəcək və deyəcək: “Mənə tabe olacaqsınızmı?” Onlar: “Bizə nə əmr edirsən?” - deyər soruşacaqlar. (Şeytan) onlara

bütlərə ibadət etməyi əmr edəcək, onlar da buna (tabe olacaqlar və bir müddət) ruziləri bol olacaq, güzəranları xoş keçəcəkdir. Sonra Sur üfürüləcək, onu eşidən hər kəs boynunu dikəldib və əyərək onu dinləyəcək. Onu birinci eşidən dəvəsinin (su içməsi üçün) ovdanına gil ilə suvaq vuran bir kişi olacaqdır. (Bu səs) onu və bütün insanları öldürəcək. Sonra Allah çiskin bir yağış göndərəcək və onunla insanların bədənləri bitəcək. Sonra bir daha (Sur) üfürülən kimi onlar qalxıb baxacaqlar. Sonra deyiləcək: “Ey insanlar, Rəbbinizə doğru gedin! Onları dayandırın, çünki onlar sorğu-sual olunacaqlar!” Sonra belə deyiləcək: “Cəhənnəm əhlini çıxardın!” və “nə qədər?”- deyə soruşulacaq. “Hər min (nəfərdən) doqquz yüz doxsan doqquzu!”- deyə cavab veriləcək. Məhz o gün uşaqların saçlarının ağaracağı və baldırın açılacağı gündür!”²⁴⁷

نَفْسٌ اِنْعَاقٌ كَوْنُلسُؤزِ اِوَارَاقِ اِخْرَاقِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم "قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلنَّفْسِ: اِخْرُجِي، قَالَتْ: لَا اُخْرُجُ اِلاَ وَاَنَا كَارِهَةٌ، قَالَ: اِخْرُجِي وَاِنْ كَرِهْتِ"

160. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Uca Allah nəfsə: “Çıx!”- deyə buyurdu. O isə: “Mən ancaq könülsüz olaraq çıxacağam”- deyə cavab verdi. Allah buyurdu: “Könülsüz olsan da çıx!”²⁴⁸

مُؤْمِنِينَ وَكَافِرِينَ اِوَلُؤْمُ

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي حَنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ كَأَنَّ عَلَى رُؤُوسِنَا الطَّيْرَ وَفِي يَدِهِ عُوْدٌ يَنْكُتُ بِهِ فِي

²⁴⁷ Muslim 7568.

²⁴⁸ əd-Deyləmi 3/ 183, 4500; əs-Suyuti “Cəmiul-Əhədis” 14997; əl-Buxari “Ədəbül-Mufrad” 219. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahiha”da (№ 2013) səhih olduğunu bildirib.

الأرضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ «اسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ». مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ «إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ كَأَنَّ وُجُوهُهُمْ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَحُوطٌ مِنْ حُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيَّتَها النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ اخْرُجِي إِلَى مَعْفُورَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ - قَالَ - فَتَخْرُجُ تَسِيلُ كَمَا تَسِيلُ الْقَطْرَةُ مِنْ فِي السَّقَاءِ فَيَأْخُذُهَا فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدْعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتَّى يَأْخُذُوهَا فَيَجْعَلُوهَا فِي ذَلِكَ الْكَفَنِ وَفِي ذَلِكَ الْحُوطِ وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَطِيبٍ نَفْحَةٍ مَسْكٍ وَجِدَتْ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ - قَالَ - فَيَصْعَدُونَ بِهَا فَلَا يَمُرُونَ - يَعْنِي بِهَا - عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا قَالُوا مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ فَيَقُولُونَ فَلَانُ بْنُ فَلَانٍ بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ فَيَفْتَحُ لَهُمْ فَيَشْبِعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبِهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا حَتَّى يَنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عَلِيِّينَ وَأَعِيدُوهُ إِلَى الأَرْضِ فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ وَفِيهَا أَعِيدُهُمْ وَمِنْهَا أَخْرَجْتُهُمْ تَارَةً أُخْرَى - قَالَ - فَتَعَادُ رُوحُهُ فِي حَسَدِهِ فَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَجْلِسَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ رَبِّي اللَّهُ. فَيَقُولَانِ لَهُ مَا دِينُكَ فَيَقُولُ دِينِي الإسلامُ. فَيَقُولَانِ لَهُ مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بَعَثَ فِيكُمْ فَيَقُولُ هُوَ رَسُولُ اللَّهِ. فَيَقُولَانِ لَهُ وَمَا عِلْمُكَ فَيَقُولُ قَرَأْتُ كِتَابَ اللَّهِ فَامَنْتُ بِهِ وَصَدَّقْتُ. فَيَنَادِي مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوهُ مِنْ الْجَنَّةِ وَالْبِسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى الْجَنَّةِ - قَالَ - فَيَأْتِيهِ مِنْ رُوحِهَا وَطِيبِهَا وَيُفْسِحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ - قَالَ - وَيَأْتِيهِ رَجُلٌ حَسَنُ الْوَجْهِ حَسَنُ الثِّيَابِ طَيْبُ الرِّيحِ فَيَقُولُ أَبَشِّرُكَ بِأَنَّكَ يَسْرُوكَ هَذَا يَوْمُكَ الَّذِي كُنْتَ تُوعَدُ فَيَقُولُ لَهُ مَنْ أَنْتَ فُوجِهُكَ الْوَجْهُ يَجِيءُ بِالْخَيْرِ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الصَّالِحِ. فَيَقُولُ رَبِّ أَقِمِ السَّاعَةَ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَى أَهْلِي وَمَالِي. قَالَ وَإِنَّ الْعَبْدَ الْكَافِرَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مِنَ السَّمَاءِ مَلَائِكَةٌ سُودُ الْوُجُوهِ مَعَهُمْ الْمُسْوَحُ فَيَجْلِسُونَ مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيَّتَها النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ اخْرُجِي إِلَى سَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَغَضَبٍ - قَالَ - فَتَفْرُقُ فِي حَسَدِهِ فَيَنْتَزِعُهَا كَمَا يُنْتَزَعُ السَّفُودُ مِنَ الصُّوفِ الْمَبْلُولِ فَيَأْخُذُهَا فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدْعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتَّى يَجْعَلُوهَا فِي تِلْكَ الْمُسْوَحِ وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَنَّ رِيحَ حَيْفَةٍ وَجِدَتْ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ فَيَصْعَدُونَ بِهَا فَلَا يَمُرُونَ بِهَا عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا قَالُوا مَا هَذَا الرُّوحُ الْخَبِيثُ فَيَقُولُونَ فَلَانُ بْنُ فَلَانِ

بَأَفِيحِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانَ يُسَمِّي بِهَا فِي الدُّنْيَا حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَسْتَفْتَحُ لَهُ فَلَا يَفْتَحُ لَهُ». ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِيحَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ» «فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ لِكَيْلِكَ أَكْتَبُوا كِتَابَهُ فِي سِجِّينَ فِي الْأَرْضِ السُّفْلَى فَطَطَّرَحُ رُوحَهُ طَرَحًا». ثُمَّ قَرَأَ «وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخَطَّفَهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوَى بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ» «فَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ وَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجْلِسَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ هَاهَا هَاهَا لَا أَدْرِي. فَيَقُولَانِ لَهُ مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ فَيَقُولُ هَاهَا هَاهَا لَا أَدْرِي. فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَنْ كَذَبَ فَأَفْرَشُوا لَهُ مِنَ النَّارِ وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى النَّارِ فَيَأْتِيهِ مِنْ حَرِّهَا وَسُمُومِهَا وَيُضَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتَّى تَحْتَلِفَ فِيهِ أَضْلَاعُهُ وَيَأْتِيهِ رَجُلٌ قَبِيحُ الْوَجْهِ قَبِيحُ الثِّيَابِ مُتَتِنُ الرِّيحِ فَيَقُولُ أَبْشِرْ بِالَّذِي يَسُوءُكَ هَذَا يَوْمُكَ الَّذِي كُنْتَ تُوعَدُ. فَيَقُولُ مَنْ أَنْتَ فَوْجُهِكَ الْوَجْهُ يَجِيءُ بِالشَّرِّ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الْخَبِيثِ فَيَقُولُ رَبُّ لَا تُقِمِ السَّاعَةَ»

161. Bəra ibn Azib ﷺ rəvayət edir ki, biz Peyğəmbər ﷺ ilə birgə ənsardan olan bir kişinin cənazəsini dəfn edirdik. Allah Elçisi ﷺ qəbrin yanında oturdu, biz də sakitcə onun ətrafında oturduq. O, əlindəki çubuğu yerə vururdu. Sonra başını qaldıraraq buyurdu: “Qəbir əzabından Allaha sığın!” O bunu üç dəfə təkrar etdikdən sonra dedi: “Mömin bəndə dünyadan köçüb axirətə qovuşduqda, göydən onun yanına üzləri günəş kimi parlaq mələklər enir. Onlar özləri ilə Cənnətdən kəfən və ətir gətirir, (onun) gözünün gördüyü son məsafədə oturub gözləyirlər. Sonra ölüm mələyi gəlib onun başının üstündə oturub deyir: “Ey gözəl ruh! Allahın mərhəmətinə və xeyir-duasına qovuşmaq üçün çıx (oradan)!” Nəhayət, mömin bəndənin ruhu bədənindən, su damcısı qabın ağzından axıb töküldüyü kimi çıxır. Ölüm mələyi ruhu götürdükdən sonra onu bir göz qırpımında, (oturub gözləyən) mələklərə təhvil verir, onlar da onu kəfənə büküb ətiləyirlər. Bundan sonra ondan, yer üzündə mövcud olan ən gözəl ətirin qoxusuna bənzər gözəl bir qoxu gəlir. Sonra mələklər onu götürüb göyə

qaldırırlar. Göyə qalxarkən mələklərdən ibarət hansı toplumun yanından keçirlərsə, onlar: “Görəsən bu gözəl ruh kimin ruhudur?”- deyə soruşurlar. Onlar: “Bu, filankəsin oğlu filankəsidir”- deyə bu bəndəni, (camaatın) onu həyatda ikən çağırdığı ən gözəl adla çağırırlar. Nəhayət, onlar birinci göyə gəlib yetişdikdə, göy qapılarının açılmasını xahiş edir və onun qapıları taybatay açılır. Hər bir göyün mələkləri o ruhu növbəti göyə qədər beləcə yola salır. Nəhayət, yeddinci göyə gəlib çatdıqda, Allah ﷻ buyurur: “Mənim qulum bərədə olan qeydləri İlliyyuna²⁴⁹ yazın, sonra da onu yerə qaytarın. Çünki Mən söz vermişəm ki, onları torpaqdan yaradıb, öləndən sonra ora qaytaracaq və (Qiyamət günü) bir daha oradan (dirildib) çıxardacağam”. Mələklər onu bədəninə qaytardıqdan sonra iki mələk gəlib onu otuzdurur və: “Rəbbin kimdir?”- deyə soruşurlar. O: “Rəbbim Allahdır!”- deyə cavab verir. Onlar: “Dinin nədir?”- deyə soruşurlar. O: “Dinim İslamdır!”- deyə cavab verir. Onlar: “Sizə göndərilmiş o kişi kim idi?”- deyə soruşurlar. O: “Bu, Allahın Elçisi ﷺ idi!”- deyə cavab verir. Onlar: “Həyatda ikən sən nə öyrəndin?”- deyə soruşurlar. O: “Mən Allahın Kitabını oxuyub ona iman gətirdim və ona sadıq oldum”- deyə cavab verir. Bu vaxt göydən belə bir səda gəlir: “Mənim qulum doğru danışır. Cənnət nemətlərini onun önünə sərin və onun üçün Cənnətdən bir qapı açın!” Beləliklə, Cənnətin gözəl iyi və havası ona gəlir, qəbri də gözlərinin gördüyü son məsafəyə qədər genişlənir. Sonra gözəl görkəmli, əynində yaraşlıq paltarı olan və üst başından ətir iyi gələn bir kişi onun yanına gəlib deyir: “Səni sevindirəcək bir xəbərə sevin! Bu, sənə vəd olunan gündür!” Mömin: “Sən kimsən? Sənin üzündən xeyir-xahlıq yağır!”- deyə soruşur. O da: “Mən sənin yaxşı əməlinəm!”- deyə cavab verir. Onda mömin dua edib deyir: “Allahım! Qoy Qiyamət günü tez gəlsin ki, mən öz ailəmə qayıdıb var-dövlətimə sahib olum”. Kafir bəndə dünyadan köçüb axirətə qovuşduqda

²⁴⁹ İlliyyun - möminlərin əməllərinin yazıldığı kitab; yeddinci göy.

göydən onun yanına zəhmli və qara simalı mələklər enir. Onlar özü ilə Cəhənnəmdən giş (cod parça) gətirir və gözünün gördüyü son məsafədə oturub gözləyirlər. Sonra ölüm mələyi gəlib onun başının üstündə oturub deyir: “Ey yaramaz nəfs! Allahın qəzəbi və qeyzinə düçar olmaq üçün çıx (ordan)!” Nəhayət onun ruhu bədənindən, tikanlı məftil yaş yunun arasından keçdiyi kimi çıxır. Ölüm mələyi ruhu götürdükdən sonra onu bir göz qırpımında, (oturub gözləyən) mələklərə təhvil verir, onlar da onu gişə bükürlər. Bundan sonra ondan, yer üzündə mövcud olan ən pis iyə bənzər bir iy gəlir. Sonra mələklər onu götürüb göyə qaldırırlar. Göyə qalxarkən mələklərdən ibarət hansı toplumun yanından keçirlərsə, onlar: “Görəsən bu iyrənc ruh kimin ruhudur?”- deyə soruşurlar. Onlar: “Bu, filankəsin oğlu filankəsidir”- deyə bu bəndəni, (camaatın) onu həyatda ikən çağırdığı ən pis adla çağırırlar. Nəhayət, onlar birinci göyə gəlib yetişdikdə göy qapılarının açılmasını xahiş edir, lakin onun qapıları açılmır. Sonra Peyğəmbər ﷺ bu ayəni oxudu: “...*Onlara göyün qapıları açılmayacaq və dəvə iynənin gözüündən keçməyincə onlar Cənnətə girməyəcəklər*” (əl-Əraf, 40). Sonra o (rəvayətinə davam edib) dedi: “(Allah buyurur): “Mənim qulum barədə olan qeydləri yerin alt təbəqəsində yerləşən Siccinə²⁵⁰ yazın. Çünki Mən söz vermişəm ki, onları torpaqdan yaradıb, öləndən sonra ora qaytaracaq və (Qiyamət günü) bir daha oradan (dirildib) çıxardacağam”. Mələklər onun ruhunu göydən aşağı atırlar. Sonra Peyğəmbər ﷺ bu ayəni oxudu: “*Kim Allaha şərikin qoşsa, sanki o, göydən yerə düşər, quşlar onu alıb aparar, yaxud külək onu sovurub uzaq bir yerə atar*” (əl-Həcc, 31). Sonra o (rəvayətinə davam edib) dedi: “Onun ruhu bədəninə qayıtdıqdan sonra iki mələk gəlib onu otuzdurur və: “Rəbbin kimdir?”- deyə soruşurlar. O mızıldanıb deyir: “M-mm... Bilmi-rəm!” (Mələklər: “Dinin nədir?”- deyə soruşurlar. O deyir: “M-

²⁵⁰ Siccin - günahkarların əməllərinin yazıldığı kitab, yer kürəsinin ən aşağı təbəqəsi.

mm... Bilmirəm!")²⁵¹ Onlar: "Sizə göndərilmiş o kişi kim idi?"- deyə soruşurlar. O yenə mızıldanıb deyir: "M-mm... Bilmirəm!" Bu vaxt göydən belə bir səda gəlir: "O, yalan danışır. Onun yolunu alovlandırın və onun üçün Cəhənnəmdən bir qapı açın". Beləliklə, Cəhənnəm atəşi və alovlu külək ona dəyir, qəbri də o qədər sıxılır ki, qabırğaları bir-birinə keçir. Sonra eybəcər sifətli, əynində nimdaş paltarı olan və üst başından pis qoxu gələn bir kişi onun yanına gəlib deyir: "Mən səni kədərli bir xəbərlə müjdələyirəm. Bu, sənə vəd olunan gündür!" Kafir: "Sən kimsən? Sənin üzündən şər yağır!"- deyə soruşur. O da: "Mən sənin yaramaz əməllərinəm!"- deyə cavab verir. Onda kafir yalvarıb deyir: "Allahım! Qoyma Qiyamət qopsun".²⁵²

QURAN MÖMİNİN CƏNNƏTDƏ DƏRƏCƏSİNİN ARTMASINA SƏBƏBDİR

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُيَيْدٍ ، وَتَمِيمِ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلَةٍ، كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ، وَالْقِنْطَارُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ رَبُّكَ ﷻ: اقْرَأْ وَارْقُ لِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةٌ، حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى آخِرِ آيَةٍ مَعَهُ، يَقُولُ رَبُّكَ ﷻ لِلْعَبْدِ: اقْبِضْ، فَيَقُولُ الْعَبْدُ بِيَدِهِ يَا رَبُّ أَنْتَ أَعْلَمُ، فَيَقُولُ بِهِدِهِ الْخُلْدَ، وَبِهَذِهِ التَّعِيمَ.

162. Fədalə ibn Ubeyd və Təميم əd-Dəri رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا rəvayət edirlər ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: "Kim bir gecədə on ayə oxuyarsa, ona bir qintar (savab) yazılır. Qintar dünya və onun içindəkilərindən daha xeyirlidir. Qiyamət günü gəldikdə Rəbbin ﷻ buyuracaq: "Oxu və yüksəl! Hər bir ayəyə görə bir dərəcə vardır". O da oxuduğu ayələrin sonuncusuna çatanda Rəbbin həmin qula buyuracaq: "Götür!" Qul da əli ilə işarə edərək deyəcək: "Ey Rəbbim, (nəyi götürəcəyimi) Sən daha yaxşı bilirsən". O da: "Bu əlinlə

²⁵¹ Əhməd 17803, 18857, 19038; ət-Tahavi 3/ 202; əl-Hakim 4/ 47; İbn Hazm 5/ 145.

²⁵² Əhməd 18557, 19038. əl-Albani "Sahihul-Cəmius-Sağir" də (№ 1676) səhih demişdir.

Əbədiyyət bağını, bu əlinlə isə Nəim bağını (götür!)”- deyər buyuracaq”.²⁵³

ALLAH QARŞISINDA ÜZÜRÜ OLANLAR

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يُؤْتَى بِأَرْبَعَةِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ: بِالْمَوْلُودِ، وَالْمَعْتُوبِ، وَمَنْ مَاتَ فِي الْفِتْرَةِ، وَالشَّيْخِ الْفَانِي، كُلُّهُمْ يَتَكَلَّمُ بِحُجَّتِهِ، فَيَقُولُ الرَّبُّ ﷻ لِعُنُقِ مِنَ النَّارِ: ابرُزْ، فَيَقُولُ لَهُمْ: إِيَّيْ كُنْتُ بَعَثْتُ إِلَى عِبَادِي رُسُلًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ، وَإِيَّيْ رَسُولُ نَفْسِي إِلَيْكُمْ ادْخُلُوا هَذِهِ، قَالَ: فَيَقُولُ مَنْ كُتِبَ عَلَيْهِ الشَّقَاءُ: يَا رَبُّ، آتِنِي نَدْخُلَهَا وَمِنْهَا كُنَّا نَفِرُ، قَالَ: قَالَ: وَمَنْ كُتِبَ عَلَيْهِ السَّعَادَةُ يَمْضِي يَتَفَحِّمُ فِيهَا مُسْرِعًا قَالَ: فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنْتُمْ لِرُسُلِي أَشَدُّ تَكْذِيبًا وَمَعْصِيَةً، فَيَدْخُلُ هَؤُلَاءِ الْجَنَّةَ، وَهَؤُلَاءِ النَّارَ.

163. Ənəs ibn Məlik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Qiyamət günü dörd (qism insan Allahın hüzuruna) gətiriləcək; uşaq, aqlını itirmiş, Fətra əhli²⁵⁴ və əldən düşmüş qoca. Onların hamısı özlərinə haqq qazandıracıqlar. Bu zaman Uca Allah oddan olan bir boyuna deyəcək: “Çıx!” Onlara isə buyuracaq: “Həqiqətən, Mən qullarıma öz aralarından bir elçi göndərmişdim və həqiqətən, Mən Özüm Özümün elçisiyəm: “Bura (oda) daxil olun!” Sonra kimə bədbəxtlik yazılmışsa, belə deyəcək: “Ey Rəbbim! Biz ondan qaçdığımız halda ora necə girək?!” Kimə xoşbəxtlik yazılmışsa, gedib qorxmadan tələsik ora atılacaq. Uca Allah buyuracaq: “Siz Mənim elçilərimi daha çox yalanlayan və onlara asi **olanlarsınız**”. Beləliklə bunları Cəhənnəmə, o birilərini isə Cən-nə-

²⁵³ Ət-Tabəranı “Mucəmul-Kəbir” 1239, 1253, 8451. əl-Albani “Sahihut-Tərgəib vət-Tərhib” də (№ 638) həsən demişdir.

²⁵⁴ Fətra əhli – özlərinə heç bir peyğəmbərin dəvəti çatmamış və Kitab gəlməmiş bir dövrdə yaşayanlardır. Məsələn İsa ﷺ və Muhəmməd Peyğəmbər ﷺ arasında yaşayanlar kimi. Uca Allah buyurur: “Ey Kitab əhli! Artıq sizə elçilərin ardı-arası kəsildiyi bir dövrdə: “Bizə müjdələyən və qorxudan kəs gəlmədi”- deməyəsiz deyər haqqı bəyan edən Elçimiz gəldi...”. (əl-Maidə, 19). Həmçinin, İslamdan xəbəri olmayanlar və müsəlmanlardan uzaq yaşayanlar da fətra əhli sayılır. (əl-Fəvzan “Fətava Lecnə əd-Dəimə”).

tə daxil edəcək".²⁵⁵

ALLAHLA QARŞILAŞMAQ İSTƏYƏNLƏ ALLAH QARŞILAŞMAQ İSTƏYƏR

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «قَالَ اللَّهُ إِذَا أَحَبَّ عَبْدِي لِقَائِي أَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ، وَإِذَا كَرِهَ لِقَائِي كَرِهْتُ لِقَاءَهُ»

164. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: "Allah buyurur: "Qulum Mənimlə qarşılaşmaq istəsə, Mən də onunla qarşılaşmaq istəyəm. O, Mənimlə qarşılaşmaq istəməsə, Mən də onunla qarşılaşmaq istəməm".²⁵⁶

ÖLƏN MÜSƏLMAN HAQQINDA ŞAHİDLİKLƏR

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَشْهَدُ لَهُ أَرْبَعَةٌ أَهْلُ أَيْمَاتٍ مِنْ حَبْرَانِهِ الْأَدْنِيِّنَ أَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ إِلَّا خَيْرًا إِلَّا قَالَ اللَّهُ قَدْ قَبِلْتُ عِلْمَكُمْ وَغَفَرْتُ لَهُ مَا لَا تَعْلَمُونَ»

165. Ənəs ibn Məlik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: "Bir müsəlman öldükdə, ən yaxın qonşularından dörd nəfər onun xeyirli (insan olduğunu) bildiklərinə şahidlik edərlərsə, Allah belə

²⁵⁵ Əbu Yəalə 4224. əl-Albani "Silsilətul-Əhədisis-Sahihə" da (№ 2468) səhih adlandırır.

²⁵⁶ əl-Buxari 6950, 7065, 7504. Bu hədisdə deyilənlərin nə məna kəsb etməsi haqda başqa hədisdə belə deyilir: Ubədə ibn Samit رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: "Kim Allahla qarşılaşmaq istəsə, Allah da onunla qarşılaşmaq istəyər, kim də Allahla qarşılaşmaq istəməsə, Allah da onunla qarşılaşmaq istəməz". Aişə رضي الله عنها (və ya zövcələrindən biri) dedi: "Axı biz ölmək istəmirik?!" Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Söhbət bundan getmir. İş orasıdır ki, möminə ölüm yetişdiyi zaman ona müjdə verilir ki, Allah (ondan) razı qalmış və ona ehtiram göstərmişdir. Həmin an onun üçün qarşıda onu gözləyən (nemətdən) daha sevimli bir şey ola bilməz. Odur ki, o Allahla qarşılaşmaq istəyir, Allah da onunla qarşılaşmaq istəyir. O ki qaldı kafirə, (ölüm) onu haqladığı zaman ona müjdə verilir ki, Allah onu əzaba düşür edəcək və onu cəzalandıracaqdır. Həmin an onun üçün qarşıda onu gözləyən (bəladan) daha pis bir şey ola bilməz. Odur ki, o Allahla qarşılaşmaq istəmir. Allah da onunla qarşılaşmaq istəmir".²⁵⁶

buyurar: “Mən sizin bildiklərinizi qəbul etdim və sizin bilmədiklərinizi də ona bağışladım”.²⁵⁷

عَنِ الرَّبِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا صَلَّوْا عَلَيَّ جَنَازَةً فَأَتْنُوا خَيْرًا، يَقُولُ الرَّبُّ: أَجَزْتُ شَهَادَتَهُمْ فِيمَا يَعْلَمُونَ، وَأَغْفِرُ لَهُ مَا لَا يَعْلَمُونَ».

166. Rubbiyyə bint Muavviz رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Bir cənazə xeyirlə yad edilirsə, Allah buyurur: “Onların bilib şahidlik etdiklərini qəbul etdim, onların bilmədiklərini isə ona bağışladım”.²⁵⁸

ALLAHIN DÜNYA VƏ AXİRƏTDƏ MÖMİNİN GÜNAHLARINI ÖRT-BASDIR ETMƏSİ

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَفَّهُ، وَيَسْتَرُهُ فَيَقُولُ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ أَيْ رَبِّ. حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا، وَأَنَا أَعْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ. فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ، وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ ﴿الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَيَّ رَبِّهِمْ، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾»

167. İbn Ömər رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Allah mömini Özünə tərəf yaxınlaşdıracaq, Özü onu əhatə edib qoruyaraq soruşacaq: “Filan günahı (etdiyini) bilirsənmi? Filan günahı (etdiyini) bilirsənmi?” Mömin: “Bəli, ey Rəbbim!”- deyər cavab verəcək. Nəhayət, Allah ona günahlarını etiraf etdirdikdə və o, öz-özlüyündə həlak olduğunu güman etdikdə Allah buyuracaq: “Dünyada sənin günahlarını ört-basdır etdim və bu gün də Mən sənin günahlarını bağışlayıram”. Sonra ona (içində) yaxşı əməlləri yazılmış bir kitab veriləcək. Kafirə və münafiqə

²⁵⁷ Əhməd 13052, 13541, 13565, 13889; Əbu Yəlal 3481; İbn Hibban 3026; əl-Hakim 1398. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 3515) həsən li-ğeyrihi olduğunu bildirmişdir.

²⁵⁸ əl-Buxari “Tarixul-Kəbir” 574. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 662) və “Silsilə-tul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 1364) səhih demişdir.

fiqlərə gəldikdə isə (onların əməllərinə) şahid olanlar deyəcəklər: *“Bunlar Rəbbinə iftira yaxanlardır”- deyəcəklər. Allahın lənəti olsun zalımlara!”* (Hud, 18).²⁵⁹

BORCLU OLANA GÜZƏŞT EDƏNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ رَجُلًا لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ وَكَانَ يُدَايِنُ النَّاسَ فَيَقُولُ لِرَسُولِهِ خُذْ مَا تَيَسَّرَ وَاتْرُكْ مَا عَسَرَ وَتَجَاوَزْ لَعَلَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يَتَجَاوَزَ عَنَّا فَلَمَّا هَلَكَ قَالَ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ هَلْ عَمِلْتَ خَيْرًا قَطُّ قَالَ لَا إِلَّا أَنَّهُ كَانَ لِي غُلَامٌ وَكُنْتُ أُدَايِنُ النَّاسَ فِإِذَا بَعَثْتُهُ لِيَتَقَاضَى قُلْتُ لَهُ خُذْ مَا تَيَسَّرَ وَاتْرُكْ مَا عَسَرَ وَتَجَاوَزْ لَعَلَّ اللَّهَ يَتَجَاوَزَ عَنَّا. قَالَ اللَّهُ تَعَالَى قَدْ تَجَاوَزْتُ عَنْكَ»

168. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: “Heç bir xeyir əməl etməyən bir kişi insanlara borc verərdi və (borcu almaq üçün göndərdiyi) elçisinə belə deyərdi: “Borcu qaytara biləndən al, qaytarmaqda çətinlik çəkəni isə burax və (onun təqsirindən) keç! Ola bilsin ki, Uca Allah da bizim (günahlarımızdan) keçsin”. O, öləndən sonra Allah صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ondan soruşur: “Xeyir bir əməl etdinmi?” O deyir: “Xeyr! Ancaq mənim bir xidmətçim vardı və mən insanlara borc verərdim. Borcu almağa göndərəndə ona belə buyurardım: “Borcu qaytara biləndən al, qaytarmaqda çətinlik çəkəni burax və (onun təqsirindən) keç! Ola bilsin ki, Uca Allah da bizim (günahlarımızdan) keçsin”. Uca Allah buyurur: “Sənin (günahlarından) keçdim!”²⁶⁰

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «حُوسِبَ رَجُلٌ مِنْ كَانِ قَبْلَكُمْ، فَلَمْ يُوَجَدْ لَهُ مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ رَجُلًا يُخَالِطُ النَّاسَ، وَكَانَ مُوسِرًا فَكَانَ يَأْمُرُ غِلْمَانَهُ أَنْ يَتَجَاوَزُوا عَنِ الْمُعْسِرِ، قَالَ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَتَحْنُ أَحَقُّ بِذَلِكَ مِنْهُ، فَتَجَاوَزُوا عَنْهُ»

²⁵⁹ əl-Buxari 2261, 2441, 6960, 7514; İbn Macə 183.

²⁶⁰ ən-Nəsai 4615, 4711. əl-Albani hədisin səhih olduğunu bildirmişdir.

169. Əbu Məsud əl-Ənsari (Uqbə ibn Amr) ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ dedi: “Sizdən əvvəl yaşayanlardan bir kişi haqq-hesaba çəkildi, amma xeyirxah bir iş gördüyü aşkar olunmadı. O, sadəcə insanlarla ünsiyyətdə olan, zəngin bir adam idi. O kişi öz xidmətçilərinə borcunu ödəyə bilməyən kimsəni bağışlamağı buyurardı. Allah ﷻ da: “Biz buna (kimsəni bağışlamağa) ondan daha çox layiqlik”- deyib onu bağışladı”.²⁶¹

HEÇ KƏSİN HAQQI YERDƏ QALMAZ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: يَقْضِي اللَّهُ بَيْنَ خَلْفَةِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالْبَهَائِمِ، فَإِنَّهُ لَيَقْدِرُ يَوْمَئِذٍ لِلْحَمَاءِ مِنَ الْقُرْنَاءِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ تَبَعَةٌ عِنْدَ وَاحِدَةٍ لِأُخْرَى قَالَ اللَّهُ: كُونُوا ثُرَابًا، فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُ الْكَافِرُ: ﴿يَا لَيْتَنِي كُنْتُ ثُرَابًا﴾

170. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “(Qiyamət günü) Allah yaratdığı cinlər, insanlar və heyvanlar arasında hökm verəcək və o gün hətta buynuzlu ilə buynuzsuz heyvanlar arasında da hökm verəcək. Birinin digəri üzərində haqqı qalmadıqda Allah deyəcək: “Torpaq olun!”²⁶² Elə bu zaman kafir deyəcək: “*Kaş mən torpaq olaydım!*” (ən-Nəbə, 40)”.²⁶³

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: بَلَغَنِي حَدِيثٌ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، سَمِعَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْقِصَاصِ لَمْ أَسْمَعُهُ، فَأَبْتَعْتُ بَعِيرًا، فَشَدَدْتُ عَلَيْهِ رَحْلِي، ثُمَّ سِرْتُ إِلَيْهِ شَهْرًا حَتَّى قَدِمْتُ مِصْرَ، فَأَتَيْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أُنَيْسٍ، فَقُلْتُ لِلْبُؤَابِ قُلْ لَهُ: جَابِرٌ عَلَى الْبَابِ فَقَالَ: ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، فَأَتَاهُ فَأَخْبَرَهُ، فَقَامَ يَطَأُ ثَوْبَهُ حَتَّى خَرَجَ إِلَيَّ، فَأَعْتَنَقَنِي وَأَعْتَنَقْتُهُ، فَقُلْتُ

²⁶¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 293. əl-Albani səhih olduğunu bildirmişdir.

²⁶² Burada heyvanlara olan müraciət qəsd olunur. Çunki, Qiyamət artıq ölümdən sonra gələn haldır. Cinlər və insanlar Qiyamət günü aralarında hökm bitəndən sonra Cənnətə və Cəhənnəmə yerləşdiriləcəklər.

²⁶³ İbn Cərir “Təfsir” 30/ 17-18. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə”da (№ 1966) səhih olduğunu bildirmişdir.

لَهُ: حَدِيثٌ بَلَّغَنِي عَنْكَ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَلَمْ أَسْمَعْهُ فِي الْقِصَاصِ، فَحَشِيتُ أَنْ أَمُوتَ أَوْ تَمُوتَ قَبْلَ أَنْ أَسْمَعْهُ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ ﷺ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: يَحْشُرُ اللَّهُ تَعَالَى الْعِبَادَ، أَوْ قَالَ النَّاسَ، غُرَةً بِهُمَا قَالَ: قُلْنَا مَا بِهِمَا؟ قَالَ: لَيْسَ مَعَهُمْ شَيْءٌ، ثُمَّ يُنَادِيهِمْ، فَذَكَرَ كَلِمَةً أَرَادَ بِهَا نِدَاءً يَسْمَعُهُ مَنْ بَعْدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ: أَنَا الْمَلِكُ، أَحْبَبْنَا الدِّيَانَ لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْحِنَّةِ أَنْ يَدْخُلَ الْحِنَّةَ، وَلَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ أَنْ يَدْخُلَ النَّارَ وَعِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ حَتَّى أَقْصَهُ مِنْهُ حَتَّى اللَّطْمَةُ وَقَالَ: قُلْنَا: كَيْفَ وَإِنَّمَا تَأْتِي اللَّهَ تَعَالَى غُرًّا بِهُمَا؟ قَالَ: بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، قَالَ: وَتَلَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ﴾

171. Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه rəvayət edir ki, mən Peyğəmbərin ﷺ əshabələrindən birinin ondan qisas barədə mənim eşitmədiyim bir hədisi eşitdiyini biləndə bir dəvə aldım və yola götürəcəyim azuqəmi ona yüklədim. Sonra (ona minib) bir ay yol getdim. Nəhayət gəlib Misirə çatdım. Mən Abdullah ibn Uneysin رضي الله عنه evinə gəlib qapıda duran gözətçiyə dedim: “Abdullaha de ki, Cabir qapıda gözləyir!” Gözətçi: “Abdullahın oğlu (Cabir)?”- deyə soruşdu. Mən: “Bəli!”- dedim. O, gedib Uneysə رضي الله عنه xəbər verdi. Uneys رضي الله عنه libasını geyinib bayıra çıxdı və biz qucaqlaşib görüşdük. Mən ona dedim: “Sənin Peyğəmbərdən ﷺ qisas barədə mənim eşitmədiyim bir hədisi eşitdiyini mənə xəbər verdilər və mən qorxdum ki, bu hədisi eşitməzdən əvvəl ikimizdən birimiz ölək”. Abdullah رضي الله عنه dedi: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Allah, insanları lüt-üryan, sünnət olunmamış halda və bühm vəziyyətində məşərə toplayacaq”. Biz: “Bühm nədir?”- deyə soruşduq. O buyurdu: “Onların heç nəyi olmayacaq. Sonra onları, yaxında və uzaqda olan hər kəsin eşidə biləcəyi uca bir səslə çağırır deyəcək: “Mənəm Hökmdar! Mənəm Hakim! Cənnət əhlindən haqsızlıq etmiş heç bir kimsə (əməllərinə görə) hesablaşmayınca Cənnətə girə bilməz. Həmçinin Cəhənnəmə əhlindən haqsızlıq etmiş heç bir kimsə (əməllərinə görə) hesablaşmayınca Cəhənnəmə girə bilməz. (Onlar) bir şillənin (belə qisasını alacaqlar)”. Biz dedik: “Bu necə ola bilər? Axı biz Allahın hüzuruna sünnət olun-

mamış halda, heç nəsiz gələcəyik". Peyğəmbər ﷺ: "Savablar və günahlarla"- deyib bu əyəni oxudu: *"Bu gün hər kəsə qazandığının əvəzi veriləcəkdir. Bu gün haqsızlıq olmaz"* (Ğafir, 17)".²⁶⁴

HAQSIZ YERƏ ADAM ÖLDÜRMƏYİN GÜNAHI

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَجِيءُ الرَّجُلُ آخِذًا بِيَدِ الرَّجُلِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ هَذَا قَتَلْتَنِي. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ لِمَ قَتَلْتَهُ فَيَقُولُ قَتَلْتُهُ لِتَكُونَ الْعِزَّةَ لَكَ. فَيَقُولُ فَإِنَّهَا لِي. وَيَجِيءُ الرَّجُلُ آخِذًا بِيَدِ الرَّجُلِ فَيَقُولُ إِنَّ هَذَا قَتَلَنِي. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ لِمَ قَتَلْتَهُ فَيَقُولُ لِتَكُونَ الْعِزَّةَ لِفُلَانٍ فَيَقُولُ إِنَّهَا لَيْسَتْ لِفُلَانٍ فَيَبُوءُ بِإِثْمِهِ»

172. Abdullah ibn Məsud رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: "Qiyamət günü bir kişi başqa bir kişinin əlindən tutaraq Allahın hüzuruna gəlib deyəcək: "Ey Rəbbim! Məni bu öldürdü". Allah ondan soruşacaq: "Onu niyə öldürdün?" O da: "İzzət Sənə məxsus olsun deyə, onu öldürdüm"- deyə cavab verəcək. Allah buyuracaq: "Şübhəsiz ki, o Mənə məxsusdur!" Həmçinin, bir kişi başqa bir kişinin əlindən tutaraq gəlib deyəcək: "Məni bu öldürdü". Allah ondan soruşacaq: "Onu niyə öldürdün?" O da: "İzzət filankəsə məxsus olsun deyə, onu öldürdüm"- deyə cavab verəcək. Allah: "Şübhəsiz ki, o, filankəsə məxsus deyildir"- buyuracaq, o da günahını etiraf edəcək".²⁶⁵

MİZAN - TƏRƏZİ HAQQINDA

عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يُوضَعُ الْمِيزَانُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَوْ وُزِنَ فِيهِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ لَوَسِعَتْ، فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: يَا رَبِّ لِمَنْ يَزِنُ هَذَا؟ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: لِمَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِي، فَتَقُولُ

²⁶⁴ əl-Hakim 3638; əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 970. əl-Albani həsən olduğunu bildirmişdir.

²⁶⁵ ən-Nəsai 3932, 3997, 4014. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

الْمَلَائِكَةُ سُبحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ، وَيُوضَعُ الصِّرَاطُ مِثْلَ حَدِّ الْمَوْسَى فَيَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: مَنْ تُحْيِيهِ عَلَيَّ هَذَا؟ فَيَقُولُ مَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِي فَيَقُولُ: سُبحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ»

173. Salman ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ buyurmuşdur: “Qiyamət günü mizan-tərəzi qoyulacaq, əgər göylərlə yer onda çəkilsəydi, onlar mütləq genişlənərdi. Mələklər deyəcəklər: “Ey Rəbb! Bu tərəzi kimin üçündür?” Uca Allah buyuracaq: “Yaratdıqlarımdan istədiyim kimsə üçün”. Mələklər deyəcəklər: “Sən pak və müqəddəsən! Biz Sənə layiqincə ibadət etmədik”. Sirat körpüsü²⁶⁶ ülgücün tiyəsi kimi qoyulacaq və mələklər deyəcəklər: “Sən bunun üzərindən (keçməyə) kimə icazə verəcəksən?” Allah buyuracaq: “Yaratdıqlarımdan istədiyimə”. Mələklər deyəcəklər: “Sən pak və müqəddəsən! Biz Sənə layiqincə ibadət etmədik”.²⁶⁷

DÜNYADA NEMƏT GÖRƏN KAFİRİN AXİRƏTDƏ ƏZAB GÖRMƏSİ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؓ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُؤْتَى بِأَهْلِ الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَصْبَغُ فِي النَّارِ صَبْعَةً ثُمَّ يُقَالُ يَا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ خَيْرًا قَطُّ هَلْ مَرَّ بِكَ نَعِيمٌ قَطُّ فَيَقُولُ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ. وَيُؤْتَى بِأَشَدِّ النَّاسِ بُؤْسًا فِي الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَصْبَغُ صَبْعَةً فِي الْجَنَّةِ فَيَقَالُ لَهُ يَا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ بُؤْسًا قَطُّ هَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةٌ قَطُّ فَيَقُولُ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ مَا مَرَّ بِي بُؤْسٌ قَطُّ وَلَا رَأَيْتُ شِدَّةً قَطُّ»

174. Ənəs ibn Məlik ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Qiyamət günü Cəhənnəm əhlindən olan, dünyada ən çox nemət verilən (bir adam) gətiriləcək və bir dəfə Oda salınacaq. Sonra ona deyiləcək: “Ey Adəm oğlu! Bir xeyir gördünmü? Sənə bir nemət

²⁶⁶ Sirat körpüsü - Cəhənnəmin üstündən salınmış körpünün adıdır. Qiyamət günü adamlar onun üstündən keçməlidir. Bu körpü tükədən nazik və qılıncın tiyəsindən itidir. Onun üstündə günahkar insanları qamarlayıb Cəhənnəmə atmaq üçün qarmaqlar sallanır.

²⁶⁷ əl-Hakim 8739. əl-Albani “Silsilətül-Əhədisis-Sahihə” da (№ 941) səhih olduğunu söyləmişdir.

gəldimi?" O da: "Xeyr! Vallahi, ya Rəbb!" - deyəcək. Sonra Cənnət əhlindən olan, dünyada insanlar arasında ən çox müsibət görün (bir adam) gətiriləcək və bir dəfə Cənnətə salınacaq. Ona deyiləcək: "Ey Adəm oğlu! Bir müsibət gördünmü? Sənə bir sıxıntı üz verdimi?" O da: "Xeyr! Vallahi, ya Rəbb! Mənə bir müsibət gəlmədi və bir sıxıntı da görmədim" - deyəcək".²⁶⁸

QİYAMƏT GÜNÜ İNŞANIN ƏZALARININ ŞAHİDLİK ETMƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ «هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ فِي الظُّهَيْرَةِ لَيْسَتْ فِي سَحَابَةٍ». قَالُوا لَا. قَالَ «فَهَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ فِي سَحَابَةٍ». قَالُوا لَا. قَالَ «فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا - قَالَ - فَيَلْقَى الْعَبْدَ فَيَقُولُ أَيُّ فُلٍ أَلَمَ أَكْرَمَكَ وَأُسَوَّدَكَ وَأَزْوَجَكَ وَأَسْحَرَ لَكَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ وَأَذْرَكَ تَرَأْسُ وَتَرْبَعُ فَيَقُولُ بَلَى. قَالَ فَيَقُولُ أَظُنَنْتَ أَنَّكَ مُلَاقِيٌّ فَيَقُولُ لَا. فَيَقُولُ فَإِنِّي أَنَسَاكَ كَمَا نَسَيْتَنِي. ثُمَّ يَلْقَى الثَّانِي فَيَقُولُ أَيُّ فُلٍ أَلَمَ أَكْرَمَكَ وَأُسَوَّدَكَ وَأَزْوَجَكَ وَأَسْحَرَ لَكَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ وَأَذْرَكَ تَرَأْسُ وَتَرْبَعُ فَيَقُولُ بَلَى أَيُّ رَبِّ. فَيَقُولُ أَظُنَنْتَ أَنَّكَ مُلَاقِيٌّ فَيَقُولُ لَا. فَيَقُولُ فَإِنِّي أَنَسَاكَ كَمَا نَسَيْتَنِي. ثُمَّ يَلْقَى الثَّالِثَ فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ آمَنْتُ بِكَ وَبِكِتَابِكَ وَبِرُسُلِكَ وَصَلَّيْتُ وَصُمْتُ وَتَصَدَّقْتُ. وَبُنَيْتُ بِخَيْرٍ مَا اسْتَطَاعَ فَيَقُولُ هَا هُنَا إِذَا - قَالَ - ثُمَّ يُقَالُ لَهُ الْآنَ نَبَعْتُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ. وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ فَيُخْتَمُ عَلَيَّ فِيهِ وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلِحْمِهِ وَعِظَامِهِ انْطِقِي فَتَنْطِقُ فَيَخِذُهُ وَلِحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ وَذَلِكَ يُبْعَدُ مِنْ نَفْسِهِ. وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ وَذَلِكَ الَّذِي يَسْحَطُ اللَّهُ عَلَيْهِ»

175. Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Soruşdular: "Ey Allahın Elçisi, Qiyamət günü Rəbbimizi görə biləcəyikmi?" Allah Elçisi ﷺ soruşdu: "Məgər günorta, (günün qabağını) bulud örtmədiyi bir vaxtda günəşi görməyinizə nə isə mane olurmu?" Onlar: "Xeyr"- dedilər. O soruşdu: "Məgər sizə on dördüncü gecədə, (ayın

²⁶⁸ Muslim 2807, 5021, 7266.

qabağını) bulud örtmədiyi bir vaxtda ayı görməyinizə nə isə mane olurmu?" Onlar: "Xeyr"- dedilər. O buyurdu: "Nəfsim Əlində olan Allaha and olsun ki, onlardan birini görməyə sizə heç bir şey mane olmadığı kimi Rəbbinizi də görməyə bir şey mane olmayacaq. Qiyamət günü Allah bir qul ilə görüşəcək və ondan soruşacaq: "Ey filankəs, Mən səni (başqalarından) üstün etmədim? Sənə hakimiyyət vermədim? Sənə evlilik nəsib etmədim? At və dəvəni sənənin ixtiyarına vermədim? Səni başqaları tərəfindən itaət olunan və qənimətin dördə birini alan²⁶⁹ başçı təyin etmədimmi?" Qul: "Bəli"- deyə cavab verəcək. Allah soruşacaq: "Mənimlə görüşəcəyini bilirdin?" Qul: "Xeyr"- deyə cavab verəcək. Allah buyuracaq: "Məni unutduğun kimi, Mən də səni unuduram".²⁷⁰ Sonra ikinci bir qul ilə görüşəcək və ondan soruşacaq: "Ey filankəs, Mən səni (başqalarından) üstün etmədim? Sənə hakimiyyət vermədim? Sənə evlilik nəsib etmədim? At və dəvəni sənənin ixtiyarına vermədim? Səni başqaları tərəfindən itaət olunan və qənimətin dördə birini alan başçı təyin etmədimmi?" Qul: "Bəli"- deyə cavab verəcək. Allah soruşacaq: "Mənimlə görüşəcəyini bilirdin?" Qul: "Xeyr"- deyə cavab verəcək. Allah buyuracaq: "Məni unutduğun kimi, Mən də səni unuduram". Sonra Allah üçüncü bir qul ilə görüşəcək və əvvəlkilərə dediklərini ona da söyləyəcəkdir. Qul: "Ey Rəbbim! Mən Sənə, Kitabına və Peyğəmbərlərinə iman etdim, namaz qıldım, oruc tutdum, sədəqə (zəkat) verdim"- deyəcək və bacardığı qədər yaxşılıqlarını sadalayacaqdır. Allah ona deyəcək: "Elə isə sən dur!" Sonra ona deyiləcək: "İndi sənənin əleyhinə şahidimizi göndəririk". O öz-özlüyündə fikirləşəcək: "Görəsən kim mənim əleyhimə şahidlik edəcək?!" Bu zaman onun ağzına möhür vurulacaq. Buduna, ətinə və sümüklərinə: "Danışın!"- deyiləcək. Budu, əti və sümükləri də onun əməlləri haqqında danışacaq. Bu söylədikləri özünə üzrxahlıq

²⁶⁹ Cahiliyyət dövründə hökmdarlar qənimətin dördə birini alardılar.

²⁷⁰ Yəni sən Mənə itaət etmədiyin kimi Mən də sənə Öz rəhmətini qadağan edirəm.

qazanması üçündür. Bu, münafıqdir, bu, Allahın qəzəbinə düşər olan kimsədir!”²⁷¹

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَصَحَّحَكَ فَقَالَ «هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَصْحَاكُ». قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ «مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى. قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيرُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا - قَالَ - فَيُحْتَمُّ عَلَىٰ فِيهِ فَيَقَالُ لَأَرْكَانَهُ انْطَلِقِي. قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ - قَالَ - ثُمَّ يُحَلَّىٰ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ - قَالَ - فَيَقُولُ بُعْدًا لَكِنَّ وَسُحْفًا. فَعَنْكَرَنَّ كُنْتُ أَنَا ضِلُّ»

176. Ənəs ibn Məlik رضي الله عنه demişdir: “(Bir dəfə) Allah Elçisinin ﷺ yanında olarkən o güldü və dedi: “Nəyə güldüyümü bilirsinizmi?” Biz: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!”- dedik. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bir qulun Rəbbinə belə müraciət etməsinə (gülürəm). Qul deyəcək: “Ey Rəbbim, Məni zülmədən qorumadınmı?” Allah buyuracaq: “Bəli”. Qul deyəcək: “Bu gün mən əleyhinə özümdən başqa²⁷² şahid qəbul etmirəm”. Allah buyuracaq: “Bu gün sənin öz əleyhinə şahidliyin və “Kiramən-Kətibin”in (əməlləri yazan mələklərin) də sənin əleyhinə şahidlik etmələri yetər”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bundan sonra onun ağzı möhürlənəcək və əzalarına: “Danışın!”- deyiləcək. Əzaları da onun əməlləri haqqında danışacaqlar. Sonra ona (əzaları ilə) danışmasına icazə veriləcək və o, əzalarına deyəcək: “Rədd olun! Mən sizi müdafiə edirdim!”²⁷³

«GÖYLƏR İGƏ ONUN ƏLİ İLƏ BÜKÜLƏCƏKDİR» - AYƏSİ HAQQINDA

²⁷¹ Muslim 2968, 5270, 7628.

²⁷² “Özümdən başqa” yəni “insanlardan başqa”. Çünki, bundan əvvəl mələklər Adəm övladının əleyhinə şahidlik etmişlər. əl-Bəqərə surəsinin 30-32-ci ayələrində buyurulduğu kimi.

²⁷³ Muslim 17/ 2969 (5271, 7629).

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَرَأَ هَذِهِ آيَةَ ذَاتِ يَوْمٍ عَلَى الْمِنْبَرِ **﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾** وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ هَكَذَا بِيَدِهِ وَيُحَرِّكُهَا يُقْبَلُ بِهَا وَيُدْبِرُ يُمَجِّدُ الرَّبَّ نَفْسُهُ أَنَا الْعَبَّارُ أَنَا الْمُتَكَبِّرُ أَنَا الْمَلِكُ أَنَا الْعَزِيزُ أَنَا الْكَرِيمُ فَرَحَفَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْمِنْبَرُ حَتَّى قُلْنَا لِيَخِرَّنَّ بِهِ

177. İbn Ömər رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ minbərin üzərində bu ayəni oxudu: **“Onlar Allahu layiqincə qiymətləndirmədilər. Halbuki Qiyamət günü yer bütünlüklə Onun Ovcunda olacaq, göylər isə Onun Əli ilə büküləcəkdir. O, pakdır, müqəddəsdir və onların (Ona) qoşduqları şəriklərdən ucadır”** (əz-Zumər, 67). Allah Elçisi ﷺ bu ayəni oxuyarkən əlini (yumruğunu) silkələyərək dedi: “Rəbb özünü öyərək buyurur: “Mənəm Qadir (əl-Cəbbar), Mənəm Məğrur (əl-Mutəkəbbir), Mənəm Hökmran (əl-Məlik), Mənəm Qüdrətli (əl-Əziz), Mənəm Səxavətli (əl-Kərim)”. Bu sözləri deyərək minbər elə silkələndi ki, biz onun yıxılacağını güman etdik”.²⁷⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ **«يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ، وَيَطْوِي السَّمَوَاتِ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ مُلُوكِ الْأَرْضِ»**

179. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah yeri (bütünlüklə) Ovcuna alacaq, göyləri də sağ Əli ilə bükəcəkdir, sonra da belə buyuracaq: “Mənəm Hökmdar! Hanı yer üzünün hökmdarları?!”²⁷⁵

أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ **«يَطْوِي اللَّهُ ﷻ السَّمَوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُهَا بِيَدِهِ الْيُمْنَى ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ ثُمَّ يَطْوِي الْأَرْضِينَ**

²⁷⁴ Əhməd 5157, 5414, 5542. Şueyb əl-Arnəvut Muslimin şərtlərinə əsasən isnadının səhifə olduğunu bildirmişdir.

²⁷⁵ əl-Buxari 4812, 6519, 6834, 7382.

بِسْمَالِهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيُّنَ الْجَبَّارُونَ أَيُّنَ الْمُنْكَرُونَ»

180. Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Qiyamət günü Allah ﷻ göyləri bükəcək, sonra onları sağ Əlinə götürəcək və deyəcək: “Mənəm Hökmdar. Hardadır lovğalar, hardadır təkəbbürlülər?!” Sonra sol Əli ilə yerləri bükəcək və deyəcək: “Mənəm Hökmdar! Hardadır lovğalar, hardadır təkəbbürlülər?!”²⁷⁶

QİYAMƏT GÜNÜ ALLAHIN QULUNU NEMƏTLƏR BƏRƏSİNDƏ SORĞU-SUAL ETMƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَعْنِي الْعَبْدَ مِنَ التَّعْبِمْ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَلَمْ نُصِحَّ لَكَ جِسْمَكَ وَتُرْوَيْكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ».

181. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ buyurmuşdur: “Şübhəsiz ki, Qiyamət günü bəndədən Allahın ilk soruşacağı nemətlərdən: “Sənin bədənini sağlam etmədim və səni sərin su ilə bəsləmədimmi?” - deməsidir”²⁷⁷.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنهما قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يُؤْتَى بِالْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ سَمْعًا وَبَصَرًا وَمَالًا وَوَلَدًا وَسَخَّرْتُ لَكَ الْأَنْعَامَ وَالْحَرْتَ وَتَرَكْتُكَ تَرَأْسُ وَتَرَبِعُ فَكُنْتَ تَظُنُّ أَنَّكَ مُلَاقِي يَوْمَكَ هَذَا قَالَ فَيَقُولُ لَا. فَيَقُولُ لَهُ الْيَوْمَ أَنْسَاكَ كَمَا نَسَيْتَنِي»

182. Əbu Hureyra və Əbu Səid رضي الله عنهما rəvayət edirlər ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Qiyamət günü bir qul (Allahın hüzuruna) gətiriləcək və Allah ona deyəcək: “Sənə qulaq, göz, mal və övlad vermədim? Həmçinin heyvanları və əkin yerlərini sənin ixtiyarına vermədim? Səni başqaları tərəfindən itaət olunan və qənimətin dördüdə birini

²⁷⁶ Muslim 2788, 4995, 7228.

²⁷⁷ ət-Tirmizi 3358, 3683. əl-Albani səhih demişdir.

alan başçı təyin etmədimmi? Bu gün Mənimlə görüşəcəyini bilirdin?” O: “Xeyr!”- deyə cavab verəcək. Allah ona deyəcək: “Məni unuduğun kimi, bu gün Mən də səni unuduram”.²⁷⁸

ALLAH QİYAMƏT GÜNÜ ÜÇ SİNİF İNŞANI DANIŞDIRMAYACAQ VƏ ÜZLƏRİNƏ BAXMAYACAQ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ رَجُلٌ حَلَفَ عَلَى سِلْعَةٍ لَقَدْ أُعْطِيَ بِهَا أَكْثَرَ مِمَّا أُعْطِيَ وَهُوَ كَاذِبٌ، وَرَجُلٌ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ كَاذِبَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ، وَرَجُلٌ مَنَعَ فَضْلَ مَاءٍ، فَيَقُولُ اللَّهُ الْيَوْمَ أَمْنَعُكَ فَضْلِي، كَمَا مَنَعْتَ فَضْلَ مَا لَمْ تَعْمَلْ بِدَاكِ»

183. Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ demişdir: “Üç sinif insan vardır ki, Qiyamət günü Allah onları danışdırmayacaq və üzlərinə baxmayacaqdır; (müştəriyə) yalandan and içib, (guya) satdığı mala onun verdiyi puldan daha çox pul verildiyini deyən kimsə; axşamçağı (bayıra çıxıb) bir müsəlmanın malını mənim-səmək məqsədilə yalandan and içən kimsə; (cürdəyində qalmış) artıq sudan başqalarına verməyən kimsə. (Beləsinə) Allah buyuracaq: “Sən əllərinlə yaratmadığın bir şeyin artığını (başqasından) əsirgədiyin kimi, bu gün də Mən Öz mərhəmətimi səndən əsirgəyəcəyəm!”²⁷⁹

QİYAMƏT GÜNÜNÜN BƏZİLƏRİNƏ GÜNÜN BİR SAATI QƏDƏR QIŞA OLMAĞI

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَحْتَمِعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، فَيَقَالُ: أَيْنَ فُقَرَاءُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَمَسَاكِينُهَا، قَالَ: فَيَقُومُونَ ، فَيَقَالُ لَهُمْ: مَاذَا عَمِلْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: رَبَّنَا ابْتَلَيْتَنَا فَصَبَرْنَا، وَأَتَيْتَ الْأَمْوَالَ وَالسُّلْطَانَ غَيْرِنَا، فَيَقُولُ اللَّهُ: صَدَقْتُمْ، قَالَ: فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ النَّاسِ وَيَقَى شِدَّةُ

²⁷⁸ Ət-Tirmizi 2428, 2615. əl-Albani hədisi səhih adlandırmışdır.

²⁷⁹ əl-Buxari 2369, 6892, 7446.

الْحِسَابَ عَلَى ذَوِي الْأَمْوَالِ وَالسُّلْطَانَ». قَالُوا: فَأَيْنَ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «يُوضَعُ لَهُمْ كَرَاسِي مِنْ نُورٍ وَتُظَلَّلُ عَلَيْهِمُ الْعِمَامُ يَكُونُ ذَلِكَ الْيَوْمَ اقْصَرَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْ سَاعَةٍ مِنْ نَهَارٍ»

184. Abdullah ibn Amr ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Siz Qiyamət günü bir yerə toplanacaqsınız. Belə deyiləcək: “Bu ümmətin kasıb və miskinləri hardadır?” Onlar ayağa qalxacaqlar və onlara deyiləcək: “Nə etdiniz?” Onlar deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Sən bizi sınağa çəkdin, biz də səbr etdik. Sən var-dövləti və hakimiyyəti başqalarına verdin”. Allah deyəcək: “Doğru dediniz!” Onlar (bütün) insanlardan qabaq Cənnətə daxil olacaqlar. Var-dövlət və hakimiyyət sahibi olub şiddətli sorğu-sual olunanlar isə qalacaqlar”. Səhabələr Peyğəmbərdən ﷺ soruşdular: “O gün möminlər harada olacaqlar?” O buyurdu: “Onlar üçün nurdan kürsülər qoyulacaq və buludlar onların üstünə kölgə salacaq. O gün möminlərə günün bir saati qədər qısa olacaq”.²⁸⁰

«HƏR KƏS DÜNYADA QULLUQ ETDİYİ ŞEYƏ TABE OLSUN!» - HƏDİSİ

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؓ أَنَّ أَنَسًا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «نَعَمْ، هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ بِالظَّهِيرَةِ، ضَوْءٌ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ». قَالُوا لَا. قَالَ «وَهَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، ضَوْءٌ لَيْسَ فِيهَا سَحَابٌ». قَالُوا لَا. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «مَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ اللَّهِ ﷻ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا، إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَذْنٌ مُؤَدَّنٌ تَتَّبِعُ كُلَّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ. فَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ إِلَّا يَسَاقُطُونَ فِي النَّارِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ، بَرٌّ أَوْ فَاجِرٌ وَغَيْرَاتُ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَيُدْعَى الْيَهُودُ فَيُقَالُ لَهُمْ مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ عَزِيرَ ابْنِ اللَّهِ. فَيُقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ، مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ، فَمَادَا تَبْعُونَ فَقَالُوا عَطِشْنَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا. فَيُشَارُ أَلَا

²⁸⁰ İbn Hibban 7419; əl-Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 18350. Şueyb əl-Arnəvut isnadını həsən adlandırb. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 3187, 3590) oxşar rəvayətə həsən demişdir.

تَرُدُونَ، فَيَحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهَا سَرَابٌ، يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ، ثُمَّ يُدْعَى
التَّصَارِي، فَيَقَالُ لَهُمْ مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ. فَيَقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ، مَا
اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَكَلٍ. فَيَقَالُ لَهُمْ مَاذَا تَبْعُونَ فَكَذَلِكَ مِثْلَ الْأَوَّلِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ
كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، أَتَاهُمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فِي أَدْنَى صُورَةٍ مِنَ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا، فَيَقَالُ مَاذَا
تَنْتَظِرُونَ تَتَّبِعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ. قَالُوا فَارْقُنَا النَّاسَ فِي الدُّنْيَا عَلَى أَفْضَرِ مَا كُنَّا إِلَيْهِمْ، وَلَمْ
نُصَاحِبَهُمْ، وَنَحْنُ نَنْتَظِرُ رَبَّنَا الَّذِي كُنَّا نَعْبُدُ. فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ لَا نُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا.
مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا» ...فَيَقُولُونَ فَارْقِنَاهُمْ وَنَحْنُ أَحْوَجُ مِمَّا إِلَيْهِ الْيَوْمَ وَإِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُبَادِي لِيَلْحَقَ
كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ. وَإِنَّمَا نَنْتَظِرُ رَبَّنَا - قَالَ - فَيَأْتِيهِمُ الْجَبَّارُ. فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ.
فَيَقُولُونَ أَنْتَ رَبُّنَا. فَلَا يَكْلِمُهُ إِلَّا الْأَنْبِيَاءُ فَيَقُولُ هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ آيَةٌ تَعْرِفُونَهُ فَيَقُولُونَ السَّاقِ.
فَيُكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ، وَيَبْقَى مَنْ كَانَ يَسْجُدُ لِلَّهِ رِيَاءً وَسَمْعَةً، فَيَذْهَبُ كَيْمَا
يَسْجُدُ فَيَعُودُ ظَهْرُهُ طَبَقًا وَاحِدًا، ثُمَّ يُؤْتَى بِالْحَسْرِ فَيَجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرِي جَهَنَّمَ». قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ
وَمَا الْحَسْرُ قَالَ «مَدْحَضَةٌ مَرَلَةٌ، عَلَيْهِ حَطَّاطِيفٌ وَكَالَالِبِ وَحَسَكَةٌ مُفْلَطْحَةٌ، لَهَا شَوْكَةٌ عَقِيفَاءُ
تَكُونُ بِنَجْدٍ يُقَالُ لَهَا السُّعْدَانُ، الْمُؤْمِنُ عَلَيْهَا كَالطَّرْفِ وَكَالْبُرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَالْحَاوِيْدِ الْحَيْلِ
وَالرَّكَّابِ، فَتَاجٍ مُسَلَّمٌ وَنَاجٍ مَخْدُوشٌ وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، حَتَّى يَمُرَّ آجِرُهُمْ يُسْحَبُ
سَحْبًا، فَمَا أَنْتُمْ بِأَشَدَّ لِي مُنَادَةً فِي الْحَقِّ، قَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِ يَوْمَئِذٍ لِلْجَبَّارِ، وَإِذَا رَأَوْا
أَنَّهُمْ قَدْ نَجَوْا فِي إِخْوَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِخْوَانُنَا كَانُوا يُصَلُّونَ مَعَنَا وَيَصُومُونَ مَعَنَا وَيَعْمَلُونَ مَعَنَا.
فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى اذْهَبُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ. وَيُحْرِمُ اللَّهُ
صُورَهُمْ عَلَى النَّارِ، فَيَأْتُوهُمْ وَبَعْضُهُمْ قَدْ غَابَ فِي النَّارِ إِلَى قَدَمِهِ وَإِلَى أَنْصَابِ سَاقِيهِ،
فَيُخْرِجُونَ مَنْ عَرَفُوا، ثُمَّ يَعُودُونَ فَيَقُولُ اذْهَبُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ نَصْفِ دِينَارٍ
فَأَخْرِجُوهُ. فَيُخْرِجُونَ مَنْ عَرَفُوا، ثُمَّ يَعُودُونَ فَيَقُولُ اذْهَبُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ
إِيْمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ. فَيُخْرِجُونَ مَنْ عَرَفُوا». قَالَ أَبُو سَعِيدٍ فَإِنْ لَمْ تُصَدِّقُونِي فَاقْرَءُوا ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا
يُظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يضاعِفْهَا﴾ «فَيَسْمَعُ النَّبِيُّونَ وَالْمَلَائِكَةُ وَالْمُؤْمِنُونَ فَيَقُولُ الْجَبَّارُ
بَقِيَتْ شَفَاعَتِي. فَيَقْبِضُ قَبْضَةً مِنَ النَّارِ فَيُخْرِجُ أَقْوَامًا قَدْ امْتَحَشُوا، فَيَلْقَوْنَ فِي نَهْرٍ بِأَفْوَاهِ الْجَنَّةِ
يُقَالُ لَهُ مَاءُ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُتُونَ فِي حَافِيئِهِ كَمَا تَنْبُتُ الْحَبَّةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ، قَدْ رَأَيْتُمُوهَا إِلَى جَانِبِ
الصَّخْرَةِ إِلَى جَانِبِ الشَّحْرَةِ، فَمَا كَانَ إِلَى الشَّمْسِ مِنْهَا كَانَ أَخْضَرَ، وَمَا كَانَ مِنْهَا إِلَى الظِّلِّ

كَانَ أَيْضًا، فَيَخْرُجُونَ كَأَنَّهُمُ اللَّوْثُ، فَيَجْعَلُ فِي رِقَابِهِمُ الْخَوَاتِيمَ فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ فَيَقُولُ أَهْلُ الْجَنَّةِ هَؤُلَاءِ عِتْقَاءُ الرَّحْمَنِ أَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ عَمِلُوهُ وَلَا خَيْرٍ قَدَّمُوهُ. فَيَقَالُ لَهُمْ لَكُمْ مَا رَأَيْتُمْ وَمِثْلَهُ مَعَهُ»

185. Əbu Səid əl-Xudri ﷺ rəvayət etmişdir ki, Peyğəmbərin ﷺ dövründə bir dəstə adam Peyğəmbərə ﷺ dedilər: “Ey Allahın Elçisi, Qiyamət günü Rəbbimizi görə biləcəyikmi?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Bəli, məgər sizə günortaüstü, gün işığının qabağını bulud örtmədiyi bir vaxtda günəşi görməyinizə nəşə mane olurmu?” Onlar: “Xeyr!”- dedilər. Peyğəmbər ﷺ soruşdu: “Məgər sizə on dördüncü gecədə, ay işığının qabağını bulud örtmədiyi bir vaxtda ayı görməyinizə nəşə mane olurmu?” Onlar: “Xeyr!”- dedilər. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Bu ikisini görməyə sizə heç bir şey mane olmadığı kimi Allahı ﷻ da Qiyamət günü beləcə görə bilərsiniz. Qiyamət günü yetişdiyi zaman carçı səsləyib deyəcək: “Hər bir ümmət nəyə ibadət edirdisə, qoy onun ardınca getsin!” Bundan sonra Allahdan qeyrisinə - bütlərə və dikinə qoyulmuş daşlara ibadət edən elə bir kimsə qalmayacaq ki, Cəhənnəm oduna düşməsin. Axırda isə ancaq Allaha ibadət edənlər, - xeyirxah, yaxud günahkar adamlar, - habelə Kitab əhlindən (peyğəmbərlərinə sadıq qalmış kimsələr) qalacaqdır. (O, vaxt) yəhudiləri çağırıb onlardan soruşacaqlar: “Siz nəyə ibadət edirdiniz?” Onlar deyəcəklər: “Biz Allahın oğlu Üzeyirə ibadət edirdik”. Onlara deyiləcək: “Yalan danışsınız, Allah Özünə nə zövcə, nə də övlad götürmüşdür. (Bir deyin görək) siz nə istəyirsiniz?” Onlar deyəcəklər: “Susamışıq, ey Rəbbimiz, bizə su ver”. (Onda onlara Cəhənnəm) göstəriləcək (və deyiləcək): “(Bundan) içmək istəmirsinizmi?” Onlar ilğıma bənzər, alovlanan atəşin (kənarına) toplanacaq və Cəhənnəmə düşəcəklər. Sonra xristianları çağırıb onlardan soruşacaqlar: “Siz nəyə ibadət edirdiniz?” Onlar deyəcəklər: “Biz

Allahın oğlu Məsihə²⁸¹ ibadət edirdik". Onlara deyiləcək: "Yalan danışsınız, Allah Özünə nə zövcə, nə də övlad götürmüşdür". Sonra onlardan: "Siz nə istəyirsiniz?"- deyə soruşulacaq və beləliklə də, əvvəlkilərin başına gələnələr onların da başına gələcəkdir. Nəhayət, ancaq Allaha ibadət edən kimsələr - xeyirxah, yaxud günahkar adamlar qaldıqda, aləmlərin Rəbbi onların yanına bildikləri ən yaxın surətdə²⁸² gələcək. Sonra onlara deyiləcək: "Nə gözləyirsiniz?! Qoy hər bir ümmət ibadət etdiyi (məbudun) ardınca getsin!" Onlar deyəcəklər: "Biz dünyada ikən insanlara ehtiyacımız ola-ola onlardan ayrıldıq, əsla onlarla birlikdə olmadıq. İndi isə biz ibadət etdiyimiz Rəbbimizi gözləyirik". Onda Allah buyuracaq: "Mən sizin Rəbbinizəm!" Onlar iki və ya üç dəfə: "Biz heç nəyi Allaha şərik qoşmururuq!"- deyəcəklər".²⁸³ Digər rəvayətdə isə belə deyilir: "...Biz bir cərcünün: "Hər qövüm vaxtı ilə ibadət etdiyi nə idisə ona qovuşsun!"- səsləndiyini eşitdik. Ona görə biz Rəbbimizi gözləyirik"- deyirlər. Cabbar olan Allah meydana qalan möminlərə ilk dəfə gördükləri, tanıdıqları surətdən başqa bir surətdə gələrək deyir: "Mən sizin Rəbbinizəm!" Onlar da: "Sən bizim Rəbbimizsən!"- deyirlər. Onunla peyğəmbərlərdən başqası danışmaz. Uca Allah buyurur: "Rəbbinizi tanımaq üçün aranızda bir əlamət vardırımı?" Deyirlər: "Baldır". (Allah) baldırını açır²⁸⁴ və hər mömin Ona səcdə edir. Allaha riya və şöhrət üçün səcdə edənlər isə olduqları kimi qalırlar. Bunlar səcdə etmək istəyəcəklər, ancaq onurğa sümüklərinin oynaq yerləri bitişdiyi üçün səcdə edə bilməyəcəklər. Sonra Sırat körpüsü Cəhənnəmin üstündən qurulacaq". Ravi deyir: "Ey Allahın Elçisi, körpü nədir?"- deyə soruşduq. Belə buyurdu: "Ayaqların sürüşdüyü bir yerdir ki, üzərində başları əyri dəmir-

²⁸¹ Burada Məryəm oğlu İsa ﷺ nəzərdə tutulur.

²⁸² Yəni Allahın isim və sifətlərinə dair Quran və Sünnədə varid olan dəlillərdən bildikləri vəsflərə uyğun surətdə gələcək.

²⁸³ əl-Buxari 4215, 4305, 4581.

²⁸⁴ Qurani Kərimin: "*Baldırın açılacağı və onlar səcdəyə çağırılacaqları, lakin buna qadir ola bilməyəcəkləri gün*" (əl-Qələm, 42) - ayəsi buna dəlalət edir.

dən çəngəllər, tikanlar, sərt, kəskin enli şeylər vardır. Bunların Nəcəddə olan və sədan deyilən tikanlar kimi ucları qıvrıq, əyri tikanları vardır. Möminlərdən kimisi onun üzərindən göz qırpımı qədər zaman anında, kimisi şimşək kimi, kimisi külək kimi, kimisi yaxşı cins at və dəvələr kimi sürətlə keçərlər. Bunların kimisi salamat olaraq qurtular. Kimisi dırmıxlar içində pərişan olaraq qalır. Kimisi də Cəhənnəm alovu içinə düşür. Nəhayət sonuncuları sürünə-sürünə keçib qurtulurlar. Siz haqqı məndən çox axtaran deyilsiniz. O gün kimin Cabbar olan Allaha həqiqətən inandığını görəcəksiniz. Cənnətə girən möminlər saraylarında məskunlaşdıqdan sonra, müsəlman qardaşlarının bir qismini görmədikdə: “Ya Rəbbi! Onlar bizimlə namaz qılır, oruc tutur, bizimlə birlikdə (hər cür yaxşı) işlər görürdülər”- deyəcəklər. Uca Allah: “Gedin qəlbində dinar ağırlığında iman olanları Cəhənnəmdən çıxarın!”- buyuracaq. Allah bu möminlərin vücudlarını Cəhənnəmə haram edir. Möminlər Cəhənnəmdə yanan qardaşlarının yanına gəlirlər. Baxırlar ki, bunların kimisi topuqlarına qədər, kimisi ayaqlarına qədər Cəhənnəm alovuna batmışlar. Onlardan tanıdıqlarını tutub çıxararaq geri qayıdırlar. Uca Allah buyurur: “Gedin qəlbində yarım dinar ağırlığında iman olanları çıxarın!” Cənnətdəki möminlər gəlib tanıdıqlarını çıxarıb qayıdırlar. Uca Allah yenə buyurur: “Gedin qəlbində zərrə qədər imanı olanları çıxarın!” Onlar da gəlib tanıdıqlarını çıxaracaqlar”. Ravi Əbu Səid əl-Xudri ﷺ deyir: “Mənə inanmırsanız bu ayəni oxuyun: **“Həqiqətən, Allah zərrə qədər də olsa zülm etməz. Əgər (qulun gördüyü iş) yaxşı əməl olarsa, (Allah) bunu artırar”.** (ən-Nisa, 40). Peyğəmbərlər, mələklər, möminlər şəfaət edirlər. Bundan sonra Cabbar olan Allah: “İndi növbə Mənim şəfaətimədir”- deyir və Cəhənnəmdən bir ovuc çıxarır. Buradan vücudları tamamilə yanmış insanları çıxarır. Sonra bunlar Cənnətin çölündə bir çaya Salınırlar. Bu çaya “Həyat suyu” deyilir. Onlar selin gətirdiyi yığınlar arasında qalan yabanı reyhan toxumları necə sürətlə bitərsə, elə bitəcəklər. Bu yabanı reyhan otlarını bir qaya ilə ağac arasında

görmüsünüz. Bu otun günəşə baxan tərəfi yaşıl, kölgəyə baxan tərəfi isə ağdır. Çaya salınan bu kimsələr çıxarılkən ağılıq və parlaqlıq baxımından sanki mərcan kimi parıldamaqdadırlar. Onların boyunlarına boyunbağlar taxılır. Beləliklə Cənnətə girirlər. Cənnətlilər bunlar haqqında deyirlər: “Bunlar ər-Rahmən olan Uca Allahın azad etdiyi qullarıdır. Bunların etdikləri bir əməl, göndərdikləri bir xeyir olmadan Allah onları Cənnətə qoymuşdur”. Bunlara: “Gördükləriniz və bir o qədəri sizindir” - deyilir”.²⁸⁵

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتَّبِعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ. فَيُمَثِّلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبَهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرَهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارَهُ فَيَتَّبِعُونَ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ وَيَقْتُلُ الْمُسْلِمُونَ فَيَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا تَتَّبِعُونَ النَّاسَ فَيَقُولُونَ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ اللَّهُ رَبُّنَا هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى نَرَى رَبَّنَا. وَهُوَ يَأْمُرُهُمْ وَيَنْتَبِهُهُمْ ثُمَّ يَتَوَارَى ثُمَّ يَطَّلِعُ فَيَقُولُ أَلَا تَتَّبِعُونَ النَّاسَ فَيَقُولُونَ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ اللَّهُ رَبُّنَا وَهَذَا مَكَانُنَا حَتَّى نَرَى رَبَّنَا. وَهُوَ يَأْمُرُهُمْ وَيَنْتَبِهُهُمْ». قَالُوا وَهَلْ نَرَاهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «وَهَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ». قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ «فَإِنَّكُمْ لَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَتِهِ تِلْكَ السَّاعَةَ ثُمَّ يَتَوَارَى ثُمَّ يَطَّلِعُ فَيَعْرِفُهُمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّبِعُونِي. فَيَقُومُ الْمُسْلِمُونَ وَيُوضِعُ الصِّرَاطَ فَيَمْرُونَ عَلَيْهِ مِثْلَ جِيَادِ الْخَيْلِ وَالرَّكَّابِ وَقَوْلُهُمْ عَلَيْهِ سَلَّمَ وَسَلَّم. وَيَقْتُلُ أَهْلَ النَّارِ فَيَطْرَحُ مِنْهُمْ فِيهَا فَوْجٌ ثُمَّ يُقَالُ هَلْ امْتَلَأَتْ فَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ. ثُمَّ يَطْرَحُ فِيهَا فَوْجٌ فَيُقَالُ هَلْ امْتَلَأَتْ. فَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ. حَتَّى إِذَا أَوْعِبُوا فِيهَا وَضَعَ الرَّحْمَنُ قَدَمَهُ فِيهَا وَأَزْوَى بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ ثُمَّ قَالَ قَطُّ قَطُّ قَطُّ قَطُّ فَيَدْخُلُ اللَّهُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَأَهْلَ النَّارِ النَّارَ قَالَ أَتَيْتِ بِالْمَوْتِ مُلَبَّابًا فَيُوقَفُ عَلَى السُّورِ الَّذِي بَيْنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِ النَّارِ ثُمَّ يُقَالُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ. فَيَطَّلِعُونَ حَائِفِينَ ثُمَّ يُقَالُ يَا أَهْلَ النَّارِ. فَيَطَّلِعُونَ مُسْتَبْشِرِينَ يَرْجُونَ الشَّفَاعَةَ فَيُقَالُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِ النَّارِ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ هُوَ لَاءٌ وَهُوَ لَاءٌ قَدْ عَرَفْنَاهُ هُوَ الْمَوْتُ الَّذِي وَكَّلَ بِنَا. فَيُضْحَعُ فَيَذْبَحُ ذَبْحًا عَلَى السُّورِ الَّذِي بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ثُمَّ يُقَالُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ»

186. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ dedi: “Qiyamət günü Allah insanları böyük bir meydanda toplayacaq və aləmlərin Rəbbi olan Allah onlara belə deyəcək: “Hər kəs dünyada qulluq etdiyi şeyə tabe olsun”. Bundan sonra xaçə ibadət edənlər xaçı, bütə ibadət edənlər bütləri, oda ibadət edənlər də odu təmsil edəcək, beləcə onlar ibadət etdikləri bu şeylərə tabe olacaqlar. Geridə sadəcə müsəlmanlar qalacaq və aləmlərin Rəbbi olan Allah onlara belə buyuracaq: “Siz bu insanlara tabe olmayacaqsınız mı?” Onlar deyəcəklər: “Səndən Sənə sığınırıq, Səndən Sənə sığınırıq. Bizim Rəbbimiz Allahdır. Rəbbimizi görəən qədər bizim yerimiz bu yerdir”. **Allah onlara əmr edər və onları sabitqədəm edər.** Səhabələr: “Ey Allahın Elçisi, Allahı görəəcəyik mi?” Allah Elçisi ﷺ soruşdu: “Aylı gecədə bədrələnmiş ayı görməkdə əziyyət çəkirsiniz mi?”. Səhabələr: “Xeyr”- dedilər. (Bundan sonra) Allah Elçisi ﷺ belə davam etdi: “Siz o gün Onu görməkdə heç bir çətinlik çəkməyəcəksiniz”. Sonra Allah o qullarının qarşısına çıxıb Özünü tanıdacaq və buyuracaq: “Mən sizin Rəbbinizəm, Mənə tabe olun!” Müsəlmanlar qalxaraq qurulan Sıratın üzərindən sürətlə gedən at və dəvələr kimi keçəcək və: “Salamat et, salamat et!”- deyər dua edəcəklər. Axıra Cəhənnəm əhli qalacaq. Onlardan bir qrup Cəhənnəmə atıldıqdan sonra (Cəhənnəmə) belə deyiləcək: “Doldunmu?” Cəhənnəm də deyəcək: “Yenə varmı?” Sonra bir qrup da atılacaq və yenə: “Doldunmu?”- deyiləcək. Cəhənnəm: “Yenə varmı?”- deyəcək. Cəhənnəm əhlinin hamısı Cəhənnəmə dolduqda Rəhmən (Allah) ayağını Cəhənnəmə qoyacaq və ondakılar bir-birlərinə sıxılacaq, sonra Allah: “Yetərmi?”- buyuracaq. Cəhənnəm də: “Yetər, yetər!”- deyəcək. Allah Cənnət əhlini Cənnətə, Cəhənnəm əhlini də Cəhənnəmə qoyduqda ölüm (boynundan) dartılaraq gətiriləcək və Cənnət əhlilə Cəhənnəm əhli arasında olan bir sədd üzərində qoyulacaq. Sonra: “Ey Cənnət əhli, (artıq) əbədilik var, ölüm yoxdur!”- deyiləcək. Sonra: “Ey Cəhənnəm əhli, (artıq)

əbədilik var, ölüm yoxdur!" - deyiləcək".²⁸⁶

DİŞ İŞLƏRDƏN ÇƏKİNDİRMƏMƏYİN QINANMAĞI

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ لَيَسْأَلُ الْعَبْدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَقُولَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَ الْمُنْكَرَ أَنْ تُنْكِرَهُ فَإِذَا لَقِنَ اللَّهُ عَبْدًا حُجَّتَهُ قَالَ يَا رَبِّ رَجَوْتُكَ وَفَرِقْتُ مِنَ النَّاسِ»

187. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitdim: “Qiyamət günü Allah qulu sorğu-sual edəcək, hətta belə buyuracaq: “Günah gördükdə onu inkar etməyə sənə nə mane oldu?” Allah qula dəlilini tələqin etdikdə o, deyəcək: “Ey Rəbbim! İnsanlardan qorxub, ümidimi Sənə bağladım!”²⁸⁷

ALLAH BİR BƏNDƏDƏ İKİ QORXU VƏ İKİ ARXAYINLIĞI CƏM ETMƏZ

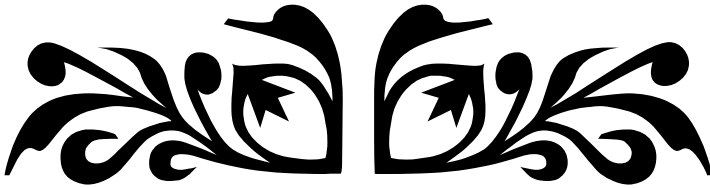
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يَرُوي ذَلِكَ عَنْ رَبِّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ يَقُولُ: وَعَزَّيْتِي لَا أَجْمَعُ عَلَى عَبْدِي خَوْفَيْنِ وَأَمْنَيْنِ إِذَا خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمِنْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِذَا أَمِنَنِي فِي الدُّنْيَا أَحَفَنْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

188. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم Rəbbindən صلى الله عليه وسلم rəvayət edərək belə buyurur: “İzzətimə and olsun ki, qulumə eyni zamanda iki qorxu və iki arxayınlıq vermərəm. Əgər bu dünyada Məndən qorxsa, Qiyamət günü ona arxayınlıq bəxş edərəm. Yox, əgər bu dünyada Məndən qorxmayıb arxayın yaşasa, Qiyamət günü onun canına vələvələ salaram”.²⁸⁸

²⁸⁶ Ət-Tirmizi 2557, 2755. əl-Albani səhih adlandırmışdır.

²⁸⁷ İbn Macə 4017, 4153. əl-Albani səhih demişdir.

²⁸⁸ İbn Hibban 640. Şueyb əl-Arnəvut isnadının həsən olduğunu bildirmişdir.

CƏNNƏT

VƏ

CƏHƏNNƏM

CƏNNƏTİN ÇƏTİNLİKLƏRLƏ, CƏHƏNNƏMİN DƏ ŞƏHVƏTLƏRLƏ ƏHATƏ
OLUNMASI

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْجَنَّةَ قَالَ لِجِبْرِيلَ: اذْهَبْ فَانظُرْ إِلَيْهَا. فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا ثُمَّ حَفَّهَا بِالْمَكَارِهِ ثُمَّ قَالَ: يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ فَانظُرْ إِلَيْهَا فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ حَشِيتُ أَنْ لَا يَدْخُلَهَا أَحَدٌ». قَالَ: «فَلَمَّا خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ قَالَ: يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ فَانظُرْ إِلَيْهَا. فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ فَيَدْخُلُهَا فَحَفَّهَا بِالشَّهَوَاتِ ثُمَّ قَالَ: يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ فَانظُرْ إِلَيْهَا. فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: أَيُّ رَبِّ وَعِزَّتِكَ لَقَدْ حَشِيتُ أَنْ لَا يَبْقَى أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا»

189. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah Cənnəti yaradanda Cəbrailə buyurdu: “Get ora bax!” O da gedib ora baxdı, sonra qayıdıb dedi: “Ey Rəbbim! İzzətinə and olsun ki, onun haqqında eşidən hər kəs ora daxil olacaq”. Sonra Allah onu çətinliklərlə əhatə etdi və buyurdu: “Ey Cəbrail, get ora bax!” O da gedib ora baxdı, sonra qayıdıb dedi: “Ey Rəbbim! İzzətinə and olsun ki, heç kimin ora daxil ola bilməyəcəyindən qorxdum”. Allah Cəhənnəmi yaradanda isə buyurdu: “Ey Cəbrail, get ora bax!” O da gedib ora baxdı, sonra qayıdıb dedi: “Ey Rəbbim! İzzətinə and olsun ki, onun haqqında eşidən hər kəs ora daxil olacaq”. Sonra Allah onu şəhvətlərlə əhatə etdi və buyurdu: “Ey Cəbrail, get ora bax!” O da gedib ora baxdı, sonra qayıdıb dedi: “Ey Rəbbim! İzzətinə and olsun ki, hər kəsin ora daxil olacağından qorxdum”²⁸⁹.

CƏNNƏTLƏ CƏHƏNNƏMİN HÖCƏTLƏŞMƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «تَحَاجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ فَقَالَتِ النَّارُ أُورِثُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ

²⁸⁹ Əbu Davud 4119, 4746. əl-Albani həsən səhih demişdir.

وَالْمُتَجَرِّبِينَ. وَقَالَتِ الْجَنَّةُ مَا لِي لَا يَدْخُلْنِي إِلَّا ضَعْفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ. قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْجَنَّةِ أَنْتِ رَحْمَتِي أَرْحَمُ بِكَ مِنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِي. وَقَالَ لِلنَّارِ إِنَّمَا أَنْتِ عَذَابٌ أُعَذِّبُ بِكَ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِي. وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مَلُؤُهَا، فَأَمَّا النَّارُ فَلَا تَمْتَلِي حَتَّى يَضَعَ رِجْلَهُ فَتَقُولُ قَطِّ قَطِّ قَطِّ. فَهَذَا لِكَ تَمْتَلِي وَيُزَوِّي بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ، وَلَا يَطْلُمُ اللَّهُ ﷻ مِنْ خَلْقِهِ أَحَدًا، وَأَمَّا الْجَنَّةُ فَإِنَّ اللَّهَ ﷻ يُنْشِئُ لَهَا خَلْقًا»

190. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “(Bir dəfə) Cənnətlə Cəhənnəm höcətləşdi. Cəhənnəm dedi: “Mən (məxsusi olaraq) inadkarlardan və təkəbbürlülərdən ötrü yaradılmışam”. Cənnət dedi: “Mənə nə olub ki, içimə ancaq zəif və aciz (görünən) adamlar girsin?” Onda Uca Allah Cənnətə buyurdu: “Sən Mənim rəhmətimsən, Mən sənin vasitənlə qullarımdan dilədiyim kimsəyə rəhm edərəm”. Sonra Cəhənnəmə buyurdu: “Sən də Mənim əzabımsan, Mən sənin vasitənlə qullarımdan dilədiyim kimsəyə əzab verərəm”. Onların hər biri (kifayət qədər insan və cinlə) doldurulacaq. Cəhənnəm ancaq o zaman dolacaq ki, Allah Öz Ayağını onun üstünə qoyacaq və o: “Yetər, yetər!”-deyəcək. Onda o, artıq dolacaq və (içindəkiləri) qarlayacaq. Allah ﷻ qullarından heç kəsə zülm etməz. Cənnətə gəlicə, Allah ﷻ onun (dolması) üçün başqa varlıqlar yaradacaq”.²⁹⁰

CƏNNƏTƏ SORĞU-SUALSIZ GİRƏNLƏR

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ بِالْمَوْسِمِ أَيَّامَ الْحَجِّ، فَأَعْجَبَنِي كَثْرَةُ أُمَّتِي، قَدْ مَلَأُوا السَّهْلَ وَالْجَبَلَ، قَالُوا: يَا مُحَمَّدُ، أَرْضَيْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ، أَيُّ رَبِّ، قَالَ: فَإِنَّ مَعَ هَؤُلَاءِ سَبْعِينَ أَلْفًا، يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ، وَهُمْ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْفُونَ، وَلَا يَكْتُونُونَ، وَلَا يَنْطَبِرُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ، قَالَ عِكَّاشَةُ: فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، قَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ، فَقَالَ رَجُلٌ آخَرٌ: ادْعُ اللَّهَ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، قَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عِكَّاشَةُ.

²⁹⁰ əl-Buxari 4472, 4569, 4850; “Ədəbül-Mufrad” 554, 589.

191. Abdullah ibn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ dedi: “Həcc mövsümündə mənə ümmətlər göstərildi. Mənim ümmətimin çoxluğu xoşuma gəldi. Dağlara və düzənliklərə doluşmuşdular. Mələklər dedilər: “Ey Muhəmməd! Razi qaldınmı?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Bəli, ey Rəbbim!” Allah buyurdu: “Onların arasında yetmiş min nəfər vardır ki, onlar sorğu-sualsız Cənnətə girəcəkdir. (Bunlar) o kəslərdir ki, (heç kəsdən) ofsun oxumağı diləməzlər, dağlanmazlar, (əlamətləri) uğursuzluğa yozmazlar və yalnız özlərinin Rəbbinə təvəkkül edərlər”. Ukkaşə ﷺ dedi: “Allaha yalvar ki, məni onlardan etsin!” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Allahım! Bunu onlardan et!” Başqa bir kişi dedi: “Allaha yalvar ki, məni onlardan etsin!” O dedi: “Bu işdə Ukkaşə səni qabaqladı”.²⁹¹

CƏNNƏTDƏ ƏKİNÇİLİKLƏ MƏŞĞUL OLMAQ İSTƏYƏN HAQQINDA

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَوْمًا يُحَدِّثُ وَعِنْدَهُ رَجُلٌ مِنَ أَهْلِ الْبَادِيَةِ «أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْحَنَّةِ اسْتَأْذَنَ رَبَّهُ فِي الزَّرْعِ فَقَالَ لَهُ أَلَسْتَ فِيمَا شِئْتَ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِنِّي أَحِبُّ أَنْ أُزْرَعَ. قَالَ فَبَدَرَ فَبَادَرَ الطَّرْفَ نَبَاتُهُ وَاسْتَوَاؤُهُ وَاسْتِحْصَادُهُ، فَكَانَ أَمْثَالَ الْجِبَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ دُونَكَ يَا ابْنَ آدَمَ، فَإِنَّهُ لَا يُشْبِعُكَ شَيْءٌ». فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ وَاللَّهِ لَا تَجِدُهُ إِلَّا قُرْشِيًّا أَوْ أَنْصَارِيًّا، فَإِنَّهُمْ أَصْحَابُ زَرْعٍ، وَأَمَّا نَحْنُ فَلَسْنَا بِأَصْحَابِ زَرْعٍ. فَضَحِكَ النَّبِيُّ ﷺ

192. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, bir dəfə bədəvilərdən birisi Peyğəmbərin ﷺ yanında ikən Peyğəmbər ﷺ belə bir hədis danışdı: “Cənnət əhlindən biri Rəbbindən orada əkinçiliklə məşğul olmaq üçün izn istəyəcək”. (Rəbbi ona) buyuracaq: “Məgər istədiklərinə nail olمامısan?” Adam deyəcək: “Elədir, lakin mən əkin əkməyi sevirəm”. (Onda ona izn veriləcək və o) torpağa toxum səpəcək. Toxumlar bir göz qırpımında cücərib yetişəcək və bol məhsul verəcək; (o məhsul) dağ boyda olacaq”. Onda Allah ona buyura-

²⁹¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 911. əl-Albani həsən səhih olduğunu bildirmişdir.

caq: “Götür onları, ey Adəm oğlu! Həqiqətən, heç bir şey sənin gözünü doydura bilməz”. (Peyğəmbərin ﷺ yanında) bədəvi dedi: “Vallahı, bu adam olsa-olsa ya qureyşdən, ya da ənsardan olan bir kimsə olacaq. Əkinçiliklə məşğul olan onlardır, biz yox”. Peyğəmbər ﷺ (onun bu sözünə) gülümsədi”.²⁹²

قَهَائِنَمَہ دَاخِلَ اُولَانَدَانِ سَوْنَرَا اَوْرَادَانِ قِیَاہ

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ أَرْبَعَةٌ يُعْرَضُونَ عَلَى اللَّهِ ﷻ فَيَأْمُرُ بِهِمْ إِلَى النَّارِ فَيُلْتَفِتُ أَحَدُهُمْ فَيَقُولُ أَى رَبِّ قَدْ كُنْتُ أَرْجُو إِنْ أَخْرَجْتَنِي مِنْهَا أَنْ لَا تُعِيدَنِي فِيهَا. فَيَقُولُ فَلَا تُعِيدُكَ فِيهَا»

193. Ənəs ibn Məlik ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Dörd (nəfər) Cəhənnəmdən çıxardılaraq Allahın ﷻ hüzuruna gətiriləcək. Allah onların oda (girmələrini) əmr edəcək. Onlardan biri Allaha yalvararaq deyəcək: “Ey Rəbbim! Mən ümid edirdim ki, Sən məni (oddan) çıxartsan, ora qayıtmayacaqsan”. Allah: “Səni ora qayıtmayacağıq” - buyuracaq”.²⁹³

دِشِيَه گُورَه اَزَابَا دُچَار اُولَانِ قَادِن

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «عُذِّبَتْ امْرَأَةٌ فِي هَرَّةٍ حَبَسَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ جُوعًا فَدَخَلَتْ فِيهَا النَّارُ قَالَ اللَّهُ: لَا أَتِي أَطْعَمْتِيهَا وَ (لَا) سَقَيْتِيهَا حِينَ حَبَسْتِيهَا وَلَا أَتِي أَرْسَلْتِيهَا فَأَكَلْتُ مِنْ حَشَائِشِ الْأَرْضِ»

194. Abdullah ibn Ömər ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ dedi: “Pişiyə görə bir qadına əzab verildi. Qadın onu ölənə qədər ac saxlamışdı. Elə buna görə də Cəhənnəmə girdi. Allah ona

²⁹² əl-Buxari 2177, 2221, 2348.

²⁹³ Əhməd 12835, 13659. Şueyb əl-Arnəvut isnadını Muslimin şərtlərinə görə səhih adlandırmışdır.

deyəcək: “Sən o pişiyi tutub saxladığın zaman ona nə yemək, nə də su verdin. Nə də onu azad buraxdın ki, gedib yer üzündəki həşəratlardan yesin”.²⁹⁴

CƏNNƏTDƏ ƏN AŞAĞI VƏ ƏN YÜKƏK MƏRTƏBƏYƏ SAHİB OLANLAR

المُعِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رضي الله عنه يُخْبِرُ بِهِ النَّاسَ عَلَى الْمَنْبَرِ قَالَ سُنْبَانٌ رَفَعَهُ أَحَدُهُمَا - أَرَاهُ ابْنَ أَبِي جَرٍّ - قَالَ «سَأَلَ مُوسَى رَبَّهُ مَا آدَتِي أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً قَالَ هُوَ رَجُلٌ يَجِيءُ بَعْدَ مَا أُدْخِلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ فَيَقَالُ لَهُ ادْخُلِ الْجَنَّةَ. فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ كَيْفَ وَقَدْ نَزَلَ النَّاسُ مَنَازِلَهُمْ وَأَخَذُوا أَحْدَانَهُمْ فَيَقَالُ لَهُ أَتَرْضَى أَنْ يَكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكِ مَلِكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ رَضِيْتُ رَبِّ. فَيَقُولُ لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ. فَقَالَ فِي الْخَامِسَةِ رَضِيْتُ رَبِّ. فَيَقُولُ هَذَا لَكَ وَعَشْرَةٌ أَمْثَالِهِ وَلَكَ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ وَلَكَ عَيْنُكَ. فَيَقُولُ رَضِيْتُ رَبِّ. قَالَ رَبِّ فَأَعْلَاهُمْ مَنْزِلَةً قَالَ أَوْلِيكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ غَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبٍ بَشَرٌ». قَالَ وَمِصْدَاقُهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ سُورَةُ «فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ» الْآيَةَ.

195. Muğira ibn Şubə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Musa Rəbbindən: “Cənnət əhlindən ən aşağı mərtəbəyə sahib olan kimdir?”- deyə soruşdu. Allah buyurdu: “Cənnət əhli Cənnətə daxil olduqdan sonra bir kişi gələcək və ona: “Cənnətə daxil ol!”- deyiləcək. O da: “Ey Rəbb! Necə daxil olum ki, artıq insanlar daxil olub yerlərini tutmuş və alacaqlarını da almışlar”- deyə cavab verəcək. Ona: “Dünya hökmdarlarından birinin mülkü qədər mülkünün olmasını istərdinmi?”- deyiləcək. O da: “İstərdim, ey Rəbb!”- deyə cavab verəcək. Allah ona: “İstədiyin və bir o qədər də, bir o qədər də, bir o qədər də, bir o qədər də sənindir”- buyuracaq, beşincidə: “Razı qaldım, ey Rəbb!”- deyəcək. Allah: “Bu və üstəlik on misli qədər də sənindir. Həmçinin nəfsinin istədiyi və gözünə xoş gələn hər şey sənindir”-

²⁹⁴ əs-Suyuti “Cəmius-Sağir” 7442. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”də (№ 3995) səhih olduğunu bildirmişdir.

deyə buyuracaq. O: “Razı qaldım, ey Rəbb!”- deyə cavab verəcək. Musa ﷺ: “Ey Rəbb! Bəs onlardan ən yüksək mərtəbəyə sahib olanlar kimdir?”- deyə soruşdu. Allah buyurdu: “Onlar Mənim seçdiyim, Öz Əlimlə kəramət məqamına yüksəltdiyim və kəramətlərinin dəyişməyəcəyinə hökm verdiyim kəslərdir. Onlar üçün heç bir gözün görmədiyi, heç bir qulağın eşitmədiyi və heç bir bəşər övladının ağına belə gətirmədiyi nemətlər hazırladım”. Allahın ﷻ Kitabında bunun təsdiqi: *“Etdikləri əməllərin mükafatı kimi onlar üçün gözlərinə sevinc gətirəcək nələr saxlandığını heç kəs bilmir”* (əS-Səcdə, 17) - ayəsidir”.²⁹⁵

عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنْ أَدَتِي مَقْعَدٌ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ أَنْ يَقُولَ لَهُ تَمَنَّ. فَيَتَمَنَّى وَيَتَمَنَّى فَيَقُولُ لَهُ هَلْ تَمَنَيْتَ فَيَقُولُ نَعَمْ. فَيَقُولُ لَهُ فَإِنَّ لَكَ مَا تَمَنَيْتَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ».... «وَيُذَكِّرُهُ اللَّهُ سَلْ كَذَا وَكَذَا فَإِذَا انْقَطَعَتْ بِهِ الْأَمَانِيُّ قَالَ اللَّهُ هُوَ لَكَ وَعَشْرَةٌ أَمْثَالِهِ - قَالَ - ثُمَّ يَدْخُلُ بَيْتَهُ فَتَدْخُلُ عَلَيْهِ رَوْحَتَاهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ فَتَقُولَانِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَاكَ لَنَا وَأَحْيَانَا لَكَ - قَالَ - فَيَقُولُ مَا أُعْطِيَ أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُعْطِيْتُ

196. Həmmam ibn Münəbbih رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: “Bu, Əbu Hureyanın ﷺ Allah Elçisindən ﷺ bizə rəvayət etdikləridir” – demiş və bir çox hədislər zikr etmişdir. Onlardan biri budur: “Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Hər hansı birinizin Cənnətdəki ən aşağı məqamı ona: “(Nə diləyirsən,) dilə!” – deyilməsidir. O da (istədiyini) diləyəcək. Sonra ona: “Dilədinmi?” – deyiləcək. O: “Bəli!” – deyə cavab verdikdə ona: “İstədiklərin və bir o qədəri də sənindir” – deyiləcək”.²⁹⁶ Başqa rəvayətdə bu əlavələr vardır: “...(Allah o adama): “Bunları da istə!” – deyə xatırladacaq. İstədikləri qurtardıqdan sonra Allah: “İstədiklərinin hamısı və onların on misli də sənindir!” – deyəcək. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sonra adam (Cənnətdəki) evinə girəcək və

²⁹⁵ Muslim 189, 276, 485.

²⁹⁶ Muslim 268, 453, 471.

yanına iri gözlü hurilərdən olan iki zövcəsi daxil olub deyəcəklər: “Səni bizim üçün və bizi də sənin üçün dirildən Allaha həmd olsun!” Həmin adam deyəcək: “Mənə verilən qədər (nemət) heç bir kəsə verilməmişdir”.²⁹⁷

CƏNNƏTƏ ƏN AXIRINCI GİRƏN HAQQINDA

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «إِنِّي لِأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا وَآخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا الْجَنَّةَ رَجُلٌ يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ حَبْوًا يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ أَذْهَبُ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ فَيَأْتِيهَا فَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلَأَى فَيَرْجِعُ يَقُولُ يَا رَبِّ وَجَدْتُهَا مَلَأَى. يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَهُ أَذْهَبُ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ - قَالَ - فَيَأْتِيهَا فَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلَأَى فَيَرْجِعُ يَقُولُ يَا رَبِّ وَجَدْتُهَا مَلَأَى يَقُولُ اللَّهُ لَهُ أَذْهَبُ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ فَإِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنْيَا وَعَشْرَةَ أَمْثَالِهَا أَوْ إِنَّ لَكَ عَشْرَةَ أَمْثَالِ الدُّنْيَا - قَالَ - فَيَقُولُ أَسْحَرْتُ بِي - أَوْ أَتَضَحَّكَ بِي - وَأَنْتَ الْمَلِكُ» قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِدُهُ. قَالَ فَكَانَ يُقَالُ ذَاكَ أَذْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً.

197. İbn Məsud رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Mən Cəhənnəmdən ən axırını çıxanı və Cənnətə ən axırını daxil olanın kim olacağını bilirəm. O kişi Cəhənnəmdən sürünərək çıxacaq və Uca Allah ona buyuracaq: “Get, Cənnətə gir!” O, Cənnətə girəcək, lakin onun dolu olduğunu güman edərək geri qayıdıb deyəcək: “Ey Rəbbim! Mən Cənnəti dolu gördüm”. Uca Allah ona buyuracaq: “Get, Cənnətə gir!” O, yenə Cənnətə girəcək, lakin onun dolu olduğunu güman edərək geri qayıdıb deyəcək: “Ey Rəbbim! Mən Cənnəti dolu gördüm”. Allah ona buyuracaq: “Get, Cənnətə gir! Dünya və onun on misli sənindir və ya dünyanın on misli sənindir!” O deyəcək: “Sən Hökmdar ola-ola mənə gülürsən?” İbn Məsud رضي الله عنه dedi: “Gördüm ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم güldü, hətta azı dişləri göründü. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Bu, Cənnət əhlindən

²⁹⁷ Muslim 311/ 188 (275, 482).

ən aşağı mərtəbəyə sahib olandır"- deyiləcək".²⁹⁸

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فَهُوَ يَمْشِي مَرَّةً وَيَكْبُو مَرَّةً وَتَسْفَعُهُ النَّارُ مَرَّةً فَإِذَا مَا جَاوَزَهَا التَّمَّتْ إِلَيْهَا فَقَالَ تَبَارَكَ الَّذِي نَجَّانِي مِنْكَ لَقَدْ أَعْطَانِي اللَّهُ شَيْئًا مَا أَعْطَاهُ أَحَدًا مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ. فُتْرِعُ لَهُ شَجَرَةٌ فَيَقُولُ أَيُّ رَبِّ أَدْنِي مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا سِتْظِلَّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا. فَيَقُولُ اللَّهُ ﷻ يَا ابْنَ آدَمَ لَعَلِّي إِنْ أَعْطَيْتُكَهَا سَأَلْتَنِي غَيْرَهَا. فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ. وَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا وَرُبُّهُ يَعِدُّهُ لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَيَسْتِظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُولَى فَيَقُولُ أَيُّ رَبِّ أَدْنِي مِنْ هَذِهِ لِأَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا وَأَسْتِظِلُّ بِظِلِّهَا لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا. فَيَقُولُ يَا ابْنَ آدَمَ أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا فَيَقُولُ لَعَلِّي إِنْ أَدْنَيْتُكَ مِنْهَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا. فَيُعَاهِدُهُ أَنْ لَا يَسْأَلَهُ غَيْرَهَا وَرُبُّهُ يَعِدُّهُ لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهِ فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَيَسْتِظِلُّ بِظِلِّهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا. ثُمَّ تُرْفَعُ لَهُ شَجَرَةٌ عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ هِيَ أَحْسَنُ مِنَ الْأُولَيَيْنِ. فَيَقُولُ أَيُّ رَبِّ أَدْنِي مِنْ هَذِهِ لِأَسْتِظِلُّ بِظِلِّهَا وَأَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا. فَيَقُولُ يَا ابْنَ آدَمَ أَلَمْ تُعَاهِدْنِي أَنْ لَا تَسْأَلَنِي غَيْرَهَا قَالَ بَلَى يَا رَبِّ هَذِهِ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهَا. وَرُبُّهُ يَعِدُّهُ لِأَنَّهُ يَرَى مَا لَا صَبْرَ لَهُ عَلَيْهَا فَيُدْنِيهِ مِنْهَا فَإِذَا أَدْنَاهُ مِنْهَا فَيَسْمَعُ أَصْوَاتَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ أَيُّ رَبِّ أَدْخَلْنِيهَا. فَيَقُولُ يَا ابْنَ آدَمَ مَا بَصْرِي مِنْكَ أَيُّضِيكَ أَنْ أُعْطِيكَ الدُّنْيَا وَمِثْلَهَا مَعَهَا قَالَ يَا رَبِّ أَتَسْتَهْزِئُ مِنِّي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ». فَضَحَكَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَقَالَ أَلَا تَسْأَلُونَنِي مِمَّ أَضْحَكَ فَقَالُوا مِمَّ تَضْحَكَ قَالَ هَكَذَا ضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. فَقَالُوا مِمَّ تَضْحَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «مِنْ ضَحِكِ رَبِّ الْعَالَمِينَ حِينَ قَالَ أَتَسْتَهْزِئُ مِنِّي وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ مِنْكَ وَلَكِنِّي عَلَى مَا أَشَاءُ قَادِرٌ»

198. İbn Məsud رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Cənnətə ən axırınıcı girən (körpüdən keçərkən) gah yeriyəcək, gah üzü üstə düşəcək, gah da alov onun üzünü qarsacaq. Alovu keçdiyi zaman çevrilib ona baxaraq deyəcək: “Məni səndən qurtaran Allah necə də xeyirxahdır! Allaha and olsun ki, Allah nə əvvəlkilərdən, nə də sonrakılardan heç kəsə vermədiyini mənə

²⁹⁸ Muslim 308/ 186 (272, 479).

verdi!" Onun önünə bir ağac çıxarılacaq və o deyəcək: "Ey Rəbbim! Məni bu ağaca yaxınlaşdır, onun kölgəsində kölgələnim və suyundan içim". Allah ﷻ: "Ey Adəm oğlu, ola bilsin ki, Mən sənə bunu versəm, sən başqa bir şey istəyəcəksən"- deyə buyuracaq. Adam: "Xeyr, ey Rəbbim!"- deyəcək və başqa bir şey istəməyəcəyinə söz verəcək. Allah onu üzürlü sayacaq, çünki o, qarşısında tab gətirə bilməyəcəyi bir nemət görürdü. Allah onu ağaca yaxınlaşdıracaq. O da (ağacın) kölgəsində kölgələnəcək və suyundan içəcək. Sonra qarşısına əvvəlki ağacdan daha gözəl bir ağac çıxarılacaq. O deyəcək: "Ey Rəbbim! Məni bu ağaca yaxınlaşdır, onun suyundan içim və kölgəsində kölgələnim. Səndən başqa bir şey istəmirəm". Uca Allah buyuracaq: "Bundan başqa bir şey istəməyəcəyinə dair Mənə söz vermədinmi? Ola bilsin ki, Mən sənə bunu versəm, sən başqa bir şey istəyəcəksən". O da başqa bir şey istəməyəcəyinə söz verəcək. Allah onu üzürlü sayacaq, çünki o, qarşısında tab gətirə bilməyəcəyi bir nemət görürdü. Allah onu ağaca yaxınlaşdıracaq. O da (ağacın) kölgəsində kölgələnəcək və suyundan içəcək. Sonra qarşısına Cənnət qapısının yaxınlığında əvvəlki iki ağacdan daha gözəl bir ağac çıxarılacaq. Adam deyəcək: "Ey Rəbbim! Məni bu ağaca yaxınlaşdır, onun kölgəsində kölgələnim və suyundan içim. Səndən başqa bir şey istəmirəm". Uca Allah: "Ey Adəm oğlu, başqa bir şey istəməyəcəyinə dair Mənə söz vermədinmi?"- deyə buyuracaq. O deyəcək: "Bəli, ey Rəbbim! Bunu istəyirəm, başqa heç nə istəmirəm". Allah onu üzürlü sayacaq, çünki o, qarşısında tab gətirə bilməyəcəyi bir nemət görürdü. Allah onu ağaca yaxınlaşdıracaq. O, ağaca yaxınlaşanda Cənnət əhlinin səsini eşidəcək. O deyəcək: "Ey Rəbbim, məni ora daxil et!" Allah buyuracaq: "Məndən istədiklərinə nə son qoyacaq? Sənə dünya və bir o qədərini versəm, bu səni razı edərmi?" Adam: "Ey Rəbbim! Sən aləmlərin Rəbbi olduğun halda mənə istehza edirsən?"- deyəcək". (Bunları rəvayət etdikdən sonra) İbn Məsud ؓ güldü və dedi: "Nəyə güldüyümü soruşmursunuz?" Dedilər: "Nəyə güldün?" O dedi: "Allah Elçisi

ﷺ də beləcə güldü və ondan: “Nəyə gülürsən, ey Allahın Elçisi?”- deyə soruşdular. O dedi: “Aləmlərin Rəbbinin qulun: “Sən bütün aləmlərin Rəbbi olduğun halda mənə istehza edirsən?”- sözüne gülməsinə gülürəm”. Allah da ona belə deyəcək: “Mən sənə istehza etmirəm, Mən istədiyimi etməyə qadırım”.²⁹⁹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَخْبَرَهُمَا أَنَّ النَّاسَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ «هَلْ تُمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ». قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ «فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ». قَالُوا لَا. قَالَ «فَأَيْتُكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ، يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُولُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ. فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْقَمَرَ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيَتِ، وَيَبْقَى هَذِهِ الْأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ فَيَقُولُونَ هَذَا مَكَانَنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَا. فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ أَنَا رَبُّكُمْ. فَيَقُولُونَ أَنْتَ رَبُّنَا. فَيَدْعُوهُمْ فَيَضْرِبُ الصِّرَاطَ بَيْنَ ظَهْرَانِي جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَخْرُجُ مِنَ الرَّسْلِ بِأُمَّتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرَّسْلُ، وَكَلَامُ الرَّسْلِ يَوْمَئِذٍ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ. وَفِي جَهَنَّمَ كَلَابِيبٌ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ». قَالُوا نَعَمْ. قَالَ «فَأَيْتُهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عَظَمَتِهَا إِلَّا اللَّهُ، تَخْطُفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُبْقَى بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخْرَدُ لَمْ يَنْجُو، حَتَّى إِذَا أَرَادَ اللَّهُ رَحْمَةً مَنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يَخْرِجُوا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ، فَيَخْرِجُونَهُمْ وَيَعْرِفُونَهُمْ بِأَتَارِ السُّجُودِ، وَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ فَيَخْرِجُونَ مِنَ النَّارِ، فَكُلُّ ابْنِ آدَمَ تَأْكُلُهُ النَّارُ إِلَّا أَثَرَ السُّجُودِ، فَيَخْرِجُونَ مِنَ النَّارِ قَدِ امْتَحَشُوا، فَيُصَبُّ عَلَيْهِمْ مَاءُ الْحَيَاةِ، فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الْحَبَّةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ، ثُمَّ يَقْرَعُ اللَّهُ مِنَ الْقَضَاءِ بَيْنَ الْعِبَادِ، وَيَبْقَى رَجُلٌ بَيْنَ الْحَنَّةِ وَالنَّارِ، وَهُوَ آخِرُ أَهْلِ النَّارِ دُخُولًا الْحَنَّةِ، مُقْبِلٌ بَوَجْهِهِ قِبَلَ النَّارِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ اصْرِفْ وَجْهِي عَنِ النَّارِ، قَدْ فَتَسَّبَنِي رِيحُهَا، وَأَحْرَقَنِي ذُكَاؤُهَا. فَيَقُولُ هَلْ عَسَيْتَ إِنْ فُعِلَ ذَلِكَ بِكَ أَنْ تَسْأَلَ غَيْرَ ذَلِكَ فَيَقُولُ لَا وَعِزَّتِكَ. فَيُعْطِي اللَّهُ مَا يَشَاءُ مِنْ عَهْدٍ وَمِيثَاقٍ، فَيُصْرِفُ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ، فَإِذَا أَقْبَلَ بِهِ عَلَى الْحَنَّةِ رَأَى بِهَجَّتِهَا سَكَتَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ، ثُمَّ قَالَ يَا رَبِّ قَدَمْنِي عِنْدَ بَابِ الْحَنَّةِ. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ أَلَيْسَ قَدْ أُعْطِيتَ الْعُهُودَ وَالْمَوَاقِيقَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ

²⁹⁹ Muslim 310/ 187 (274, 481).

الَّذِي كُنْتَ سَأَلْتَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَا أَكُونُ أَشَقَى خَلْقِكَ. فَيَقُولُ فَمَا عَسَيْتَ إِنْ أُعْطِيتَ ذَلِكَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَهُ فَيَقُولُ لَا وَعِزَّتِكَ لَا أَسْأَلُ غَيْرَ ذَلِكَ. فَيُعْطِي رَبُّهُ مَا شَاءَ مِنْ عَهْدٍ وَمِيثَاقٍ، فَيَقْدُمُهُ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا بَلَغَ بَابَهَا، فَرَأَى زَهْرَتَهَا وَمَا فِيهَا مِنَ التَّضَرَّةِ وَالشَّرُورِ، فَيَسْكُتُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَسْكُتَ، فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ. فَيَقُولُ اللَّهُ وَيْحَكَ يَا ابْنَ آدَمَ مَا أَعْدَرَكِ، أَلَيْسَ قَدْ أُعْطِيتَ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي أُعْطِيتَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ لَا تَجْعَلْنِي أَشَقَى خَلْقِكَ. فَيَضْحَكُ اللَّهُ ﷻ مِنْهُ، ثُمَّ يَأْذُنُ لَهُ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ فَيَقُولُ تَمَنَّ. فَيَتَمَنَّى حَتَّى إِذَا انْقَطَعَتْ أَمْنِيَّتُهُ قَالَ اللَّهُ ﷻ تَمَنَّ كَذَا وَكَذَا. أَقْبَلُ يُدَكِّرُهُ رَبُّهُ، حَتَّى إِذَا انْتَهَتْ بِهِ الْإِمَانِيُّ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ». قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ لِأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «قَالَ اللَّهُ لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ». قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ لَمْ أَحْفَظْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَّا قَوْلَهُ «لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ». قَالَ أَبُو سَعِيدٍ إِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ «ذَلِكَ لَكَ وَعَشْرَةٌ أَمْثَالِهِ»

199. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, (bir dəfə) camaat soruşdu: “Ey Allahın Elçisi! Qiyamət günü Rəbbimizi görə biləcəyikmi?” Allah Elçisi ﷺ dedi: “Məgər siz buludla örtülməmiş on dörd gecəlik ayı (görəcəyinizə) şübhə edirsiniz?” Onlar: “Xeyr, ey Allahın Elçisi!”- deyə cavab verdilər. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Məgər siz buludla örtülməmiş günəşi (görəcəyinizə) şübhə edirsiniz?” Onlar: “Xeyr!”- dedilər. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Rəbbinizi də beləcə görəcəksiniz. Qiyamət günü insanlar məşhərə toplanacaq və Allah buyuracaq: “Kim nəyə ibadət edirdisə, qoy onun ardınca getsin!” Beləliklə, onlardan kimisi günəşin, kimisi ayın, kimisi də tağutların³⁰⁰ ardınca gedəcək. Axırda bu ümmət, içində olan münafıqlarla birlikdə qalacaqlar. Allah onların yanına gəlib buyuracaq: “Mən sizin Rəbbinizəm!” Onlar (Onu tanımadıqlarına görə) deyəcəklər: “Rəbbimiz gələndək bura bizim yerimiz (olacaq), Rəbbimiz gələndə biz Onu tanıyacağıq”. Sonra Allah onların

³⁰⁰ Tağut sözü aşağıdakı kimi izah olunur: a) Uca Allahla yanaşı ilahiləşdirilən və ibadət olunan hər hansı bir məxluq; b) Allahın haram buyurduqlarına məhəl qoymayan günahkar; c) şeytan və iblis; ç) cadugərlər və baxıcılar; d) insanları aldadan və Allahın şəriətinə zidd olan qanunlar qəbul edən kafirlər; e) büt yerləşdirilən məbəd.

yanına gəlib buyuracaq: “Mən sizin Rəbbinizəm!” Onlar (Onu tanıyacaq və): “Sən bizim Rəbbimizsən!”- deyəcəklər. (Bundan sonra) Allah onları çağıracaq, Cəhənnəmin üzərində körpü³⁰¹ qurulacaq və ümməti ilə birlikdə bu körpüdən keçən elçilərin birincisi mən olacağam. O gün elçilərdən başqa heç kəs danışa bilməyəcək, elçilər isə deyəcəklər: “Allahım, xilas et, xilas et!” Cəhənnəmdə sadan³⁰² tikanlarına bənzər qarmaqlar vardır. Siz sadan tikanlarını görmüsünüzmü?” Əshabələr: “Bəli!”- dedilər. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bu qarmaqlar sadan tikanlarına bənzəyirlər, lakin Allahdan başqa heç kəs onların nə qədər böyük olduğunu bilmir. Onlar insanları əməllərinə görə tutacaqlar, kimisi əməlinə görə məhv olacaq, kimisi də didik-didik ediləcək, lakin axırda xilas olacaq. Nəhayət Allah Cəhənnəmə vasil olanlardan dilədiyinə mərhəmət göstərmək istədiyi zaman mələklərə Allaha ibadət etmiş kimsələri (oradan) çıxarmağı əmr edəcək. Mələklər onları (üzlərindəki) səcdə izindən tanıyıb (oradan) çıxacaqlar. Belə ki, Alah Cəhənnəm oduna səcdə izlərini yandırır-yaxmağı haram etmişdir. Beləliklə, onlar Cəhənnəmdən çıxacaqlar. Od Adəm övladının vücudunu səcdə yerləri istisna olmaqla, başdan ayağa yandırır-yaxacaq və onlar sümüklərinə qədər yanmış halda oddan çıxacalar. Bundan sonra onların üstünə dirilik suyu töküləcək və onlar selin gətirdiyi toxumun cücərib yetişdiyi kimi diriləcəklər. Nəhayət Allah Öz qulları üzərində mühakiməsini bitirdikdə Cənnətlə Cəhənnəm arasında bir nəfər qalacaq. Bu adam Cəhənnəmdən çıxıb Cənnətə girən kimsələrin axırncısı olacaq. Onun üzü Cəhənnəmə tərəf olacaq və o deyəcək: “Ey Rəbbim, mənim üzümü oddan döndər, çünki onun tüstüsü məni zəhərləmiş, alovu da məni yandırır-yaxmışdır!” Allah buyuracaq: “Bu istədiyin yerinə yetirilsə, başqa bir şey istəyəcəksənmi?” Bu adam: “Sənin İzzətinə and olsun ki, yox!”- deyəcək və

³⁰¹ Tərcümədə buna Sirat, qıl körpüsü deyilir.

³⁰² Dadı şirin tikanlı bir bitkidir.

Allaha dilədiyi qədər and içib söz verəcək. Allah da onun üzünü oddan döndərəcək. Allah onun üzünü Cənnətə tərəf çevirdikdə o, (Cənnətin) gözəlliyini görüb Allahın istədiyi qədər susacaq, sonra isə deyəcək: “Ey Rəbbim, mənə Cənnətin qapısına yaxınlaşdır”. Allah ona buyuracaq: “Məgər sən and içib söz verməmişdin ki, bu istədiyindən başqa heç nə istəməyəcəksən?” O deyəcək: “Ey Rəbbim, qoy Sənin yaratdıqlarının ən bədbəxti mən olmayım!” Allah buyuracaq: “Bu istədiyin yerinə yetirilsə, başqa bir şey istəməyəcəksənmi?” O (yenə): “Sənin İzzətinə and olsun ki, mən başqa heç nə istəməyəcəyəm”- deyəcək və Allaha dilədiyi qədər and içib söz verəcək. Allah da onu Cənnətin qapısına yaxınlaşdıracaq. Cənnətin qapısına çatdıqda onun gözəlliyini, içindəki sevinc və zövq-səfanı görüb Allahın istədiyi qədər susacaq, sonra da deyəcək: “Ey Rəbbim, mənə Cənnətə daxil et!” Allah buyuracaq: “Vay sənənin halına, ey Adəm oğlu, sən nə qədər vədinə xilaf çıxırsan! Məgər sən and içib söz verməmişdin ki, sənə verilənlərdən başqa heç nə istəməyəcəksən?” O deyəcək: “Ey Rəbbim, qoy Sənin yaratdıqlarının ən bədbəxti mən olmayım!” Belə olduqda Allah ﷻ güləcək, sonra ona Cənnətə daxil olmağa izn verəcək və buyuracaq: “(Nə diləyirsən) dilə!” O adam o qədər diləyəcək ki, axırda (heç bir) diləyi qalmayacaq və Allah ﷻ buyuracaq: “Filan və filan şeyləri də dilə!” Beləcə, Rəbbi ona (onun istəklərini) xatırladacaq. Artıq onun heç bir istəyi qalmadıqda Uca Allah buyuracaq: “Sənə bu istədiklərin və bir o qədəri də (verilmişdir)”. Əbu Səid əl-Xudri Əbu Hureyraya رضى الله عنه dedi: “Allah Elçisi ﷺ demişdir ki, Allah buyuracaq: “Sənə bu istədiklərin, üstəlik onun on misli (verilmişdir)”. Əbu Hureyra رضى الله عنه da (ona, belə) cavab verdi: “Mən Allah Elçisinin ﷺ: “Sənə bu istədiklərin və bir o qədəri də (verilmişdir)”- dediyini yadda saxlamışam. Əbu Səid əl-Xudri رضى الله عنه isə dedi: “Mən isə onun: “Sənə bu istədiklərin, üstəlik onun on misli (verilmişdir)”- dediyini eşitmişəm”.³⁰³

³⁰³ əl-Buxari 764, 773, 806; Muslim 299/ 182 (267, 469).

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنِّي لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ الْحَنَّةِ دُخُولًا الْحَنَّةِ وَآخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالُ اعْرِضُوا عَلَيْهِ صِغَارَ ذُنُوبِهِ وَارْفَعُوا عَنْهُ كِبَارَهَا فَتَعْرِضُ عَلَيْهِ صِغَارُ ذُنُوبِهِ فَيُقَالُ عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا وَكَذَا وَعَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا وَكَذَا فَكَذَا وَكَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارِ ذُنُوبِهِ أَنْ تُعْرَضَ عَلَيْهِ فَيُقَالُ لَهُ فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سَبْتَةٍ حَسَنَةً فَيَقُولُ رَبِّ قَدْ عَمِلْتُ أَشْيَاءَ لَا أَرَاهَا هَا هُنَا فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ

200. Əbu Zərr رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Mən Cəhənnəmdən ən axırını çıxanın və Cənnətə ən axırını daxil olanın kim olacağını bilirəm. Qiyamət günü o, (Allahın hüzuruna) gətiriləcək və belə deyiləcək: “Onun kiçik günahlarını ona bildirin, böyük günahlarını isə (əməl dəftərindən) silin”. Kiçik günahları ona bildiriləcək və belə deyiləcək: “Sən filan gün bunları etdin, filan gün bunları etdin”. O: “Bəli”- deyə cavab verəcək və ona bildirilən günahların böyüklüyündən qorxduğuna görə onları inkar edə bilməyəcək. Bu vaxt ona belə buyurulacaq: “Hər günahının yerinə sənin üçün bir savab vardır”. Bu zaman o deyəcək: “Ey Rəbbim! Mən elə şeylər etmişəm ki, onları burada görmürəm!?” Gördüm ki, Allah Elçisi ﷺ güldü, hətta azı dişləri göründü”.³⁰⁴

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يَجْمَعُ اللَّهُ الْأُولِينَ وَالْآخِرِينَ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ، قِيَامًا أَرْبَعِينَ سَنَةً، شَاحِصَةً أَبْصَارُهُمْ [إِلَى السَّمَاءِ] يَنْتَظِرُونَ فَصَلَ الْقَضَاءِ، قَالَ: وَنَزَلَ اللَّهُ ﻋَلَيْكَ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ مِنَ الْعَرْشِ إِلَى الْكُرْسِيِّ، ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ: أَيُّهَا النَّاسُ! أَلَمْ تَرْضَوْا مِنْ رَبِّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ، وَرَزَقَكُمْ، وَأَمْرَكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا أَنْ يُولِيَ كُلَّ أَنْسٍ مِنْكُمْ مَا كَانُوا [يَتَوَلَّوْنَ وَ] يَعْبُدُونَ فِي الدُّنْيَا، أَلَيْسَ ذَلِكَ عَدْلًا مِنْ رَبِّكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى، فَلْيَنْطَلِقْ كُلُّ قَوْمٍ

³⁰⁴ Muslim 277, 487.

إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ وَيَتَوَلَّوْنَ فِي الدُّنْيَا، قَالَ: فَيَنْطَلِقُونَ وَيُمَثِّلُ لَهُمْ أَشْبَاهَ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَنْطَلِقُ إِلَى الشَّمْسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْطَلِقُ إِلَى الْقَمَرِ وَالْأَوْثَانِ مِنَ الْحِجَارَةِ وَأَشْبَاهِ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، قَالَ: وَيُمَثِّلُ لِمَنْ كَانَ يَعْبُدُ عَيْسَى شَيْطَانُ عَيْسَى، وَيُمَثِّلُ لِمَنْ كَانَ يَعْبُدُ عُزَيْرًا شَيْطَانُ عُزَيْرٍ، وَيَقْتِي مُحَمَّدًا ﷺ وَأُمَّتَهُ، قَالَ: فَيَتَمَثَّلُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، فَيَأْتِيهِمْ فَيَقُولُ: مَا لَكُمْ لَا تَنْطَلِقُونَ كَمَا انْطَلَقَ النَّاسُ؟ قَالَ: فَيَقُولُونَ: إِنَّ لَنَا إِلَهًا مَا رَأَيْنَاهُ [بعُد] فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَهُ إِنْ رَأَيْتُمُوهُ؟ فَيَقُولُونَ: إِنْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ عِلْمَةٌ إِذَا رَأَيْنَاهَا عَرَفْنَاهُ قَالَ: فَيَقُولُ: مَا هِيَ؟ فَيَقُولُونَ: يَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ [قَالَ] فَعِنْدَ ذَلِكَ يَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ فَيَخْرُ كُلُّ مَنْ كَانَ لَظْهَرِهِ طَبَقٌ سَاجِدًا، وَيَقْتِي قَوْمَ طُهْرِهِمْ كَصِيَاصِي الْبَقْرِ يَرِيدُونَ السُّجُودَ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿وَقَدْ كَانَ يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ﴾ ثُمَّ يَقُولُ: ارْفَعُوا رُؤُوسَكُمْ، فَيَرْفَعُونَ رُؤُوسَهُمْ، فَيُعْطِيهِمْ نُورَهُمْ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورَهُ مِثْلَ الْجَبَلِ الْعَظِيمِ يَسْعَى بَيْنَ يَدَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورَهُ أَصْعَرَ مِنْ ذَلِكَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورًا مِثْلَ النَّحْلَةِ بِيَمِينِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورًا أَصْعَرَ مِنْ ذَلِكَ حَتَّى يَكُونَ آخِرَهُمْ رَجُلًا يُعْطَى نُورَهُ عَلَى إِنْهَامِ قَدَمِهِ يُضِيءُ مَرَّةً، وَيُطْفَأُ مَرَّةً، فَإِذَا أَضَاءَ قَدَمُهُ قَدِمَ [وَمَشَى] وَإِذَا طَفَى قَامَ، قَالَ: وَالرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَمَامَهُمْ حَتَّى يُمَرَّ بِهِمْ إِلَى النَّارِ فَيَقْتِي أَثَرَهُ كَحَدِّ السَّيْفِ [دَحْضَ مَزَلَةٍ] قَالَ: فَيَقُولُ: مُرُوا، فَيَمْرُونَ عَلَى قَدْرِ نُورِهِمْ، مِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَطَرْفِ الْعَيْنِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالْبَرْقِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالسَّحَابِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَأَنْفِضِضِ الْكَوْكَبِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالرَّيْحِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الْفَرَسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الرَّجُلِ، حَتَّى يَمُرُّ الَّذِي أُعْطِيَ نُورَهُ عَلَى ظَهْرِ [إِبْهَامٍ] قَدَمِهِ يَحْبُوا عَلَى وَجْهِهِ وَيَدِيهِ وَرِجْلَيْهِ، تَخْرُ يَدٌ وَتَعْلُقُ يَدٌ، وَتَخْرُ رِجْلٌ وَتَعْلُقُ رِجْلٌ، وَتُصِيبُ حَوَانِبَهُ النَّارُ، فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يَخْلُصَ، فَإِذَا خَلَصَ وَقَفَ عَلَيْهَا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعْطَانِي مَا لَمْ يُعْطِ أَحَدًا، إِذْ أَنْجَانِي مِنْهَا بَعْدَ إِذْ رَأَيْتُهَا، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى غَدِيرٍ عِنْدَ بَابِ الْحِجَّةِ فَيَغْتَسِلُ، فَيَعُودُ إِلَيْهِ رِيحُ أَهْلِ الْحِجَّةِ وَالْوَالِدَانُ فَيَرَى مَا فِي الْحِجَّةِ مِنْ خِلَالِ الْبَابِ، فَيَقُولُ: رَبِّ أَدْخِلْنِي الْحِجَّةَ، فَيَقُولُ اللَّهُ [لَهُ] أَتَسْأَلُ الْحِجَّةَ وَقَدْ نَحَيْتَكَ مِنَ النَّارِ؟ فَيَقُولُ: رَبِّ اجْعَلْ بَيْنِي وَبَيْنَهَا حِجَابًا حَتَّى لَا أَسْمَعَ حَسْبَسَهَا، قَالَ: فَيَدْخُلُ الْحِجَّةَ، فَيَرَى أَوْ يُرْفَعُ لَهُ مَنْزِلًا أَمَامَ ذَلِكَ كَأَنَّ مَا هُوَ فِيهِ بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهِ حُلْمٌ، فَيَقُولُ: رَبِّ أَعْطِنِي ذَلِكَ الْمَنْزِلَ، فَيَقُولُ [لَهُ] لَعَلَّكَ إِنْ أَعْطَيْتَكَ تَسْأَلُ غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا وَعِزَّتِكَ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ، وَأَنْتَى مَنْزِلٌ أَحْسَنُ مِنْهُ؟ فَيُعْطَاهُ فَيَتَرَلَّهُ، وَيَرَى أَمَامَ ذَلِكَ مَنْزِلًا، كَأَنَّ مَا هُوَ إِلَيْهِ حُلْمٌ قَالَ: رَبِّ أَعْطِنِي ذَلِكَ الْمَنْزِلَ،

فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: لَعَلَّكَ إِنْ أَعْطَيْتُكَه تَسْأَلُ غَيْرَهُ؟ قَالَ: لَا وَعِزَّتِكَ [لَا أَسْأَلُكَ] وَأَنْتَى مَنْزِلٌ أَحْسَنُ مِنْهُ؟ قَالَ فَصَيْطَاهُ، فَيَنْزِلُهُ ثُمَّ يَسْكُتُ. فَيَقُولُ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: مَا لَكَ لَا تَسْأَلُ؟ فَيَقُولُ: رَبِّ قَدْ سَأَلْتُكَ حَتَّى اسْتَحْيَيْتُكَ [وَأَقْسَمْتُ لَكَ حَتَّى اسْتَحْيَيْتُكَ] فَيَقُولُ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: أَلَمْ تَرْضَ أَنْ أُعْطِيكَ مِثْلَ الدُّنْيَا مِنْذُ خَلَقْتُهَا إِلَى يَوْمِ أَفْنَيْتَهَا وَعَشْرَةَ أَضْعَافِهِ؟ فَيَقُولُ: أَتَهْرَأُ بِي وَأَنْتَ رَبُّ الْعِزَّةِ؟ [فَضَحِكَ الرَّبُّ ﷻ مِنْ قَوْلِهِ] قَالَ: فَرَأَيْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ إِذَا بَلَغَ هَذَا الْمَكَانَ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ ضَحِكَ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ! قَدْ سَمِعْتُكَ تُحَدِّثُ هَذَا الْحَدِيثَ مِرَارًا كُلَّمَا بَلَغْتَ هَذَا الْمَكَانَ ضَحِكْتَ؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُحَدِّثُ هَذَا الْحَدِيثَ مِرَارًا كُلَّمَا بَلَغَ هَذَا الْمَكَانَ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ ضَحِكَ، حَتَّى تَبْدُوا أَضْرَاسَهُ، قَالَ: فَيَقُولُ الرَّبُّ جَلَّ ذِكْرُهُ: لَا وَلَكِنِّي عَلَى ذَلِكَ قَادِرٌ، فَيَقُولُ: أَلْحَقْنِي بِالنَّاسِ، فَيَقُولُ الْحَقُّ بِالنَّاسِ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ يَرْمُلُ فِي الْحِنَّةِ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنَ النَّاسِ، رُفِعَ لَهُ قَصْرٌ مِنْ ذَرَّةٍ، فَيَخِرُّ سَاجِدًا، يُقَالُ لَهُ: ارْغَبْ رَأْسَكَ مَالِكُ؟ فَيَقُولُ: رَأَيْتُ رَبِّي أَوْ تَرَأَى لِي رَبِّي، يُقَالُ لَهُ: إِنَّمَا هُوَ مَنْزِلٌ مِنْ مَنَازِلِكَ، قَالَ: ثُمَّ يَلْقَى رَجُلًا فَيَتَهَيَّأُ لِلسُّجُودِ لَهُ، يُقَالُ لَهُ: مَهْ؟ مَالِكُ فَيَقُولُ: رَأَيْتُ أَنَّكَ مَلِكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، فَيَقُولُ: إِنَّمَا أَنَا خَازِنٌ مِنْ خِزَانِكَ، وَعَبْدٌ مِنْ عِبِيدِكَ تَحْتَ يَدِي أَلْفُ قَهْرَمَانٍ عَلَى مِثْلِ مَا أَنَا عَلَيْهِ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ أَمَامَهُ حَتَّى يَفْتَحَ لَهُ بَابَ الْقَصْرِ، قَالَ: وَهُوَ مِنْ ذَرَّةٍ مُحَوِّفَةٍ سَفَائِفَهَا وَأَبْوَابُهَا وَأَعْلَاقُهَا وَمَفَاتِيحُهَا مِنْهَا تَسْتَقْبِلُهُ جَوْهَرَةٌ خَضْرَاءُ، مُبْطِنَةٌ بِحَمْرَاءَ (فِيهَا سَبْعُونَ بَابًا، كُلُّ بَابٍ يُفْضِي إِلَى جَوْهَرَةٍ خَضْرَاءَ مُبْطِنَةٍ) كُلُّ جَوْهَرَةٍ تُفْضِي إِلَى جَوْهَرَةٍ عَلَى غَيْرِ لَوْنٍ الْأُخْرَى، فِي كُلِّ جَوْهَرَةٍ سُرٌّ وَأَزْوَاجٌ وَوَصَائِفٌ أَدْنَاهُنَّ حَوْرَاءٌ عَيْنَاءٌ عَلَيْهَا سَبْعُونَ حُلَّةً يُرَى مُخٌّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ حُلِّيهَا كِبِدْهَا مَرَاتِمًا، وَكِبِدُهُ مَرَاتِمًا إِذَا أَعْرَضَ عَنْهَا إِعْرَاضَةً أَزْدَادَتْ فِي عَيْنِهِ سَبْعِينَ ضِعْفًا [عَمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ، وَإِذَا أَعْرَضَتْ عَنْهُ إِعْرَاضَةً أَزْدَادَتْ فِي عَيْنِهَا سَبْعِينَ ضِعْفًا عَمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ لَهَا: وَاللَّهِ لَقَدْ أَزْدَدْتِ فِي عَيْنِي سَبْعِينَ ضِعْفًا وَتَقُولُ لَهُ: وَأَنْتِ وَاللَّهِ لَقَدْ أَزْدَدْتِ فِي عَيْنِي سَبْعِينَ ضِعْفًا] فَيُقَالُ لَهُ: أَشْرَفُ، فَيُشْرَفُ، فَيُقَالُ لَهُ: مَلِكُكَ مَسِيرَةٌ مِئَةَ عَامٍ يَنْفِذُهُ بَصْرُكَ». قَالَ: فَقَالَ عُمَرُ: أَلَا تَسْمَعُ مَا يُحَدِّثُنَا ابْنُ أُمِّ عَبْدِ يَا كَعْبُ! عَنْ أَدْنَى أَهْلِ الْحِنَّةِ مَنْزِلًا، فَكَيْفَ أَغْلَاهُمْ؟ قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! مَا لَا عَيْنَ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ جَعَلَ دَارًا فَجَعَلَ فِيهَا مَا شَاءَ مِنَ الْأَزْوَاجِ وَالشَّرَابِ وَالْأَشْرِبَةِ، ثُمَّ أَطْبَقَهَا ثُمَّ لَمْ يَرَهَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِهِ لَا جَبْرِيلُ وَلَا غَيْرُهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ قَرَأَ كَعْبُ ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً

بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱﴾ قَالَ: وَخَلَقَ دُونَ ذَلِكَ جَنَّتَيْنِ، وَرَبَّنَهُمَا بِمَا شَاءَ، وَأَرَاهُمَا مِنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ ثُمَّ قَالَ: فَمَنْ كَانَ كِتَابُهُ فِي عِلِّيِّينَ نَزَلَ تِلْكَ الدَّارِ الَّتِي لَمْ يَرَهَا أَحَدٌ حَتَّىٰ إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ عِلِّيِّينَ لَيَخْرُجُ فَيَسِيرُ فِي مَلْكِهِ، فَلَا تَبْقَىٰ خَيْمَةٌ مِنْ خَيْمِ الْجَنَّةِ إِلَّا دَخَلَهَا مِنْ ضَوْءِ وَجْهِهِ، فَيَسْتَبْشِرُونَ بِرِيحِهِ، فَيَقُولُونَ: وَاهَا لِهَذَا الرِّيحِ! هَذَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ عِلِّيِّينَ قَدْ خَرَجَ يَسِيرُ فِي مَلْكِهِ، قَالَ: وَيَحْكُ يَا كَعْبُ! إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ قَدْ اسْتَرَسَلَتْ فَأَقْبَضَهَا، فَقَالَ كَعْبُ [وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ] إِنَّ لَجَنَّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرُفْرَةٌ مَا مِنْ مَلِكٍ مُقَرَّبٍ، وَلَا نَبِيٍّ مُرْسَلٍ، إِلَّا خَرَّ لِرُكْبَتَيْهِ حَتَّىٰ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ لَيَقُولُ: رَبِّ نَفْسِي نَفْسِي حَتَّىٰ لَوْ كَانَ لَكَ عَمَلٌ سَبْعِينَ نَبِيًّا إِلَىٰ عَمَلِكَ لَطَنَنْتَ أَنْ لَا تَنْجُو.

201. Abdullah ibn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər (salləllahu aleyhi və səlləm) belə buyurdu: “Allah bəlli bir günün müəyyən edilmiş vaxtı (insanlardan) birinciləri və axırıncıları bir yerə toplayacaq. Onlar qırx il ayaq üstə gözləri (göyə baxaraq) bərəlmüş halda (aralarında) hökm verilməsini gözləyəcəklər. Allah ﷻ bulud kölgəsində Ərşdən Kürsüyə enəcək. Sonra bir carçı belə səslənəcək: “Ey insanlar! Məgər sizi yaradan, sizə ruzi verən, Ona ibadət edib, heç bir şeyi şəriq qoşmamağı və hər qəbiləyə (qövmə) dünyada (Allahdan başqa) dost tutub ibadət etdiyinin arxasınca getməyi əmr edən Rəbbinizdən razı deyilsinizmi? Məgər bu Rəbbiniz tərəfindən ədalətli deyilmi?” Onlar: “Bəli”- deyər cavab verəcəklər. Allah buyuracaq: “Elə isə hər bir qövəm dünyada (Allahdan başqa) dost tutub ibadət etdiyinin yanına getsin”. Bu zaman onların qarşısında (dünyada ikən Allahdan başqa) ibadət etdikləri şeylərin bənzəri peydə olacaq və onlar da bu bənzərlərə tərəf gedəcəklər. Onlardan kimisi günəşə, kimisi aya, kimisi daşdan düzəldilən bütlərə və sair ibadət etdikləri bu kimi şeylərin bənzərlərinə doğru gedəcəklər. İsayə ibadət edənlərin qarşısında İsanın şeytanı, Üzeyrə ibadət edənlərin qarşısında isə Üzeyrin şeytanı peydə olacaq. (Axırda) Muhəmməd (salləllahu aleyhi və səlləm) və onun ümməti qalacaq. Uca Rəbb onlara görünərək

onların yanına gələcək və buyuracaq: “Nə üçün siz insanların (ibadət etdiklərinə doğru) getdikləri kimi getmirsiniz?” Onlar deyəcəklər: “Həqiqətən, bizim İlahımız var, lakin biz Onu indiyə kimi görməmişik”. Allah buyuracaq: “Siz Onu görsəniz tanıyarsınızmı?” Onlar: “Bizimlə Onun arasında bir əlamət vardır. Biz bu əlaməti görsək tanıyarıq”- deyə cavab verəcəklər. Allah buyuracaq: “O əlamət nədir?” Onlar deyəcəklər: “Allah baldırını açacaq!” Elə bu vaxt Allah baldırını açacaq və bu anda beli fəqərə-fəqərə olan hər kəs səcdəyə qapanacaq. Belləri öküzün buynuzları kimi olan³⁰⁵ bir qövmlər qalacaq, onlar səcdə etmək istəyəcəklər, lakin bunu bacarmayacaqlar. *“Hərçənd ki, onlar dünyada ikən sağ-salamat halda səcdə qılmağa dəvət olunurdular”* (əl-Qələm, 43). Sonra Allah buyuracaq: “Başınızı qaldırın!” Onlar da başlarını qaldıracaqlar və Allah onlara etdikləri (xeyir) əməlləri ölçüsündə nur verəcəkdir. Onlardan kimisinə önünə yayılan böyük dağ boyda nur veriləcək. Kimisinə bundan daha kiçik, kimisinə sağına yayılan xurma ağacı boyda, kimisinə bundan daha kiçik nur veriləcək. Onların ən axırincısı isə ayağının baş barmağında gah yanan, gah da sönən nur verilən bir kişi olacaqdır. Onun ayağı nur saçanda irəliləyəcək (yeriyəcək), sönəndə isə duracaq. Onlar Cəhənnəmin yanına gətirilənədək Uca Rəbb onlardan öndə olacaq. (Uca Allahın) nuru qılıncın tiyəsi kimi sürüşkən olan bir iz qoyacaq. Allah buyuracaq: “Keçin!” Onların (keçmə) sürəti nurları qədər olacaq. Kimisi göz qırpımında, kimisi ıldırım kimi, kimisi bulud kimi, kimisi düşən ulduz kimi, kimisi külək kimi, kimisi bərk qaçan at kimi, kimisi bərk qaçan kişi kimi keçəcək. Nəhayət, ayağının baş barmağına nur verilən kimsə üzü, iki əli və iki ayağı üstə sürünərək, bir əl yapışb, digəri şürüşərək, bir ayaq tutub, digəri şürüşərək keçəcək. Onun böyürlərini od qarsıdacaq.³⁰⁶ O, (oddan) xilas olanadək bu vəziyyətdə olmağa

³⁰⁵ Yəni, fəqərələri birləşərək sümükləşən və sanki inəyin buynuzu kimi bir sümükdən ibarət olan kəslər.

³⁰⁶ Yəni, üzdən qabarlanacaq.

davam edəcək. Xilas olduqdan sonra isə onun üzərində dayanaraq belə deyəcək: "Heç kəsə vermədiyi neməti mənə bəxş edən, odu gördükdən sonra məni ondan qurtaran Allaha həmd olsun!" Onu Cənnətin qapısının yanında olan bir çeşməyə gətirəcəklər. Orada yuyunduqdan sonra Cənnət əhlinin ətri və rəngi ona qayıdacaq və o, qapıdan Cənnətdəki nemətləri görüb deyəcək: "Ey Rəbbim, məni Cənnətə daxil et!" Allah buyuracaq: "Səni oddan xilas etdiyim halda Cənnəti istəyirsən?" O deyəcək: "Ey Rəbbim, mənimlə onun (odun) arasına elə bir pərdə çək ki, xışıltısını belə eşitməyim".³⁰⁷ Beləliklə o, Cənnətə girəcək və onun qarşısında bir ev görünəcək. Gördükləri sanki ona bir yuxu kimi gələcək və o deyəcək: "Ey Rəbbim, o evi mənə ver!" Allah buyuracaq: "Ola bilsin ki, Mən sənə onu versəm, başqasını istəyəcəksən". O deyəcək: "Xeyr, İzzətinə and olsun ki, başqasını istəməyəcəyəm, hansı ev bundan daha gözəl ola bilər ki?!" Bu ev ona veriləcək və o, buraya yerləşəcək. O bu evin qabağında başqa bir ev görəcək. Gördükləri sanki ona bir yuxu kimi gələcək və o deyəcək: "Ey Rəbbim, o evi mənə ver!" Uca Allah buyuracaq: "Ola bilsin ki, Mən sənə onu versəm, başqasını istəyəcəksən". O deyəcək: "Xeyr, İzzətinə and olsun ki, başqasını istəməyəcəyəm, hansı ev bundan daha gözəl ola bilər ki?!" Bu ev ona veriləcək və o, buraya yerləşərək bir müddət sükut edəcək. Uca Allah buyuracaq: "Sənə nə olub ki, bir şey istəmirsən?" O deyəcək: "Ey Rəbbim, Səndən çox şey istədiyim üçün artıq həya edirəm. (Sənə çox and içdiyim üçün həya edirəm).³⁰⁸ Uca Allah buyuracaq: "Sənə dünyanı yaradandan yox edənə qədər üzərində olan nemətlərin on qatını versəm razı qalmazsanmı?" O deyəcək: "Sən Qüdrət sahibi olan Rəbb ola-ola mənə istehza edirsən?" (Rəbb ﷻ onun bu sözlərinə güləcək)". Hədisi Abdullah ibn Məsuddan ﷺ

³⁰⁷ əl-Ənbiya surəsi 101-102-ci ayələr buna dəlalət edir. "Əzəlcədən ən gözəl aqibət yazılmış insanlara gəldikdə isə onlar Oddan uzaqlaşdırılmış olacaq, Onlar onun xışıltısını belə eşitməyəcəklər. Onlar ürəklərinin istədiyi şeylər arasında əbədi qalacaqlar".

³⁰⁸ Mötərizədə olan hədisin başqa rəvayətinin mətnindəndir.

rəvayət edən ravi³⁰⁹ dedi: “Abdullah ibn Məsudun ﷺ hədisin bu yerinə çatdıqda güldüyünü gördüm. Bir kişi ona dedi: “Ey Əbu Abdur-Rahmən, mən sənin bu hədisi dəfələrlə danışdığını eşitmişəm və hər dəfə də bu yerə çatdıqda gülmüsən”. O dedi: “Həqiqətən, mən də Allah Elçisinin (salləllahu aleyhi və səlləm) bu hədisi dəfələrlə danışdığını eşitdim və o da hər dəfə hədisin bu yerinə çatdıqda elə gülərdi ki, hətta azı dişləri görünərdi. Uca Rəbb buyuracaq: “Xeyr, lakin Mən bunu etməyə qadirəm, (istə!)”. O deyəcək: “Məni insanlara qovuşdur”. Allah buyuracaq: “İnsanlara qovuş!” O da gedib Cənnətdə qaçmağa başlayacaq. İnsanlara yaxınlaşdıqda isə onun üçün mirvaridən qəsr yüksəldiləcək və o (bunu gördükdə) səcdəyə qapanacaq. Ona belə deyiləcək: “Başını qaldır, sənə nə olub!” O deyəcək: “Rəbbimi gördüm və ya Rəbbim mənə göründü”. Ona deyiləcək: “Bu yalnız sənin evlərimdən biridir”. Sonra o, bir kişi ilə rastlaşacaq və ona təzim etməyə hazırlaşacaq. Ona deyiləcək: “Sənə nə olub?” O deyəcək: “Görürəm, sən mələklərdən birisən”. O deyəcək: “Mən yalnız sənin xəzinədarlarından və könlərindən biriyəm, mənim tabeçiliyimdə mənim kimi min keşikçi var”. Həmin kişi onun qabağında gedib qəsrin qapısını ona açacaq. Qəsr içiboş (oyuq) mirvaridən düzəlmişdir. Tavanları, qapıları, kilidləri və açarları isə üzü yaşıl, içi isə qırmızı cəvahirat olan mirvaridəndir. (Orada yetmiş qapı vardır. Hər bir qapı yaşıl içli cəvahiratdandır). Bu cəvahiratlardan hər biri digərində olmayan fərqli rənglərə çevrilir. Hər bir cəvahiratdan olan (qapının) içində taxtlar, zövcələr və gənc qızlar (hurilər) vardır. Qızlardan ən aşağı gözəlliyə malik olanının iri qara gözü və üzərində yetmiş cür gözəl libası olacaqdır. Zəriflikdən, paltarlarının altından ayaq sümüyünün iliyi görünəcək. Dəriləri o qədər incə və hamar olacaq ki, güzgü kimi öz əkslərini bir-birinin qarınlarında görəcklər. Hər dəfə ayrıldıqdan sonra (yenidən görüşdükdə) biri-birini əvvəl gördüyündən yetmiş dəfə

³⁰⁹ Adı: “Məsruq ibn əl-Əcda”dır.

daha gözəl görünəcəklər. O, zövcəsini görəndə: “Vallahi, sən mənə əvvəl göründüyündən yetmiş dəfə daha gözəl görünürsən”- deyəcək. (Zövcəsi də) ona deyəcək: “Sən də, vallahi mənə əvvəl göründüyündən yetmiş dəfə daha gözəl görünürsən”. Ona deyiləcək: “Boylan!”- və o boylanacaq. Ona deyiləcək: “Sənin mülkün yüz il gedilən yol boyu gözünün əhatə etdiyi ərazi boydadır”. Ömər ☪ dedi: “Ey Kəb, məgər İbni Ummu Abdın³¹⁰ bizə Cənnət əhlindən ən aşağı mərtəbəyə sahib olan kəs barədə nə danışdığını eşitmirsən? Elə olduqda, gör indi onlardan ən üstün mərtəbəyə sahib olanı necə olacaq?!” O dedi: “Ey möminlərin əmiri! Heç bir gözün görmədiyi, heç bir qulağın eşitmədiyi nemətlər olacaq. Şübhəsiz ki, Uca Allah Axirət yurdunu yaradaraq orada istədiyi kimi qadınlar, meyvələr, içkilər yaratmış, sonra onu təbəqələrə bölmüşdür. Bundan sonra məxluqatdan heç kəs, nə Cəbrayıl, nə də ondan başqa bir mələk onu görməyib. Sonra Kəb ☪ bu ayəni oxudu: *“Etdikləri əməllərin mükaflatı kimi onlar üçün gözlərinə sevinc gətirəcək nələr saxlandığını heç kəs bilmir”* (əs-Səcdə, 17) və dedi: “Bundan başqa Allah iki Cənnət yaratmış və istədiyi (nemətlərlə) onları bəzəmiş və onları yaratdıqlarından istədiyinə göstərmişdir. Kimin əməl dəftəri İlliyyunda yazılmışsa, heç kəsin görmədiyi həmin yurdda məskunlaşacaq. Hətta İlliyyun əhlindən olan kişi öz mülkündə gəzməyə çıxacaq və Cənnət çadırlarından elə bir çadır qalmayacaq ki, üzünün işığı ora saçmasın və onun ətrindən xoşlanmasınlar. Onlar deyəcəklər: “Bu necə xoş ətirdir! Bu, İlliyyun əhlindən olan bir kişidir. O, öz mülkündə gəzintiyyə çıxmışdır”. Ömər ☪ dedi: “Vay olsun sənə,³¹¹ ey Kəb! Qəlblərimiz yerindən çıxıb qaçdı, onları tutub saxla!” Kəb ☪ dedi: “Nəfsim əlində olan Allaha and olsun ki, həqiqətən də, Qiyamət günü Cəhənnəmin bir gurultusu var. Allaha yaxın olan elə bir mələk və göndərilmiş elə bir peyğəmbər olmayacaq ki, (bu gurultunun

³¹⁰ Abdullah ibn Məsudu ☪ nəzərdə tutur. Bu adla onu Peyğəmbərimiz (salləllahu aleyhi və səlləm) adlandırmışdır.

³¹¹ Təəccüb üçün işlənən sözdür.

qorxusundan) dizi üstə yerə düşməsin, hətta Allahın sevimlisi İbrahim belə deyəcək: “Ey Rəbb! Ah canım, ah canım!” Kəb (Ömərə) رضي الله عنه dedi: “Əgər sənin əməllərindən əlavə yetmiş peyğəmbərin əməlləri qədər əməlin olsaydı belə, yenə də xilas olmayacağına güman edərdin”.³¹²

İÇKİ İÇMƏK VƏ İPƏK GEYİNMƏK İQTİDARINDA OLA-OLA ONLARI TƏRK EDƏNİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: قَالَ اللَّهُ عز وجل «مَنْ تَرَكَ الْخَمْرَ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ لِأَسْقِينَهُ مِنْهُ فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ وَمَنْ تَرَكَ الْحَرِيرَ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ لَأَكْسُوَنَهُ إِيَّاهُ فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ»

202. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم demişdir: “Allah عز وجل buyurur: “Kim içki içmək iqtidarında ola-ola onu tərk edərsə, Mən mütləq ona Cənnətdə içki içizdirərəm. Kim ipək geyinmək iqtidarında ola-ola onu tərk edərsə, Mən mütləq ona Cənnətdə ipək geyindirərəm”.³¹³

CƏNNƏT ƏHLİ İLƏ CƏHƏNNƏM ƏHLİNİN BƏZİ SİFƏTLƏRİ

عَنْ عِيَّاضِ بْنِ حِمَارٍ الْمُجَاشِعِيِّ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي حُطْبَتِهِ «أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُم مَّا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنْفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِيَّاهُمْ أَتَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمُ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحَلَّتْ لَهُمْ وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا وَإِنَّ اللَّهَ نَظَرَ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ فَمَقَّتَهُمْ عَرَبِيَّهُمْ وَعَجَمَهُمْ إِلَّا بَقَايَا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَقَالَ إِنَّمَا بَعَثْتُكَ لِأَتْبَلِيكَ وَأَتْبَلَى بِكَ وَأَنْزَلْتُ عَلَيْكَ كِتَابًا لَا يَغْسِلُهُ الْمَاءُ تَقَرُّوهُ نَائِمًا وَيَقْظَانِ وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أُحَرِّقَ قُرَيْشًا فَقُلْتُ رَبِّ إِذَا يَنْتَلَعُوا رَأْسِي

³¹² Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 9763. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib” də (№ 3591, 3704) səhih olduğunu bildirmişdir.

³¹³ əl-Bəzzar 7271. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib” də (№ 2375) hədisi səhih li-ğeyrihi adlandırmışdır.

فَيَدْعُوهُ خُبْرَةً قَالَ اسْتَخْرِجْهُمْ كَمَا اسْتَخْرَجُوكَ وَأَعِزَّهُمْ نُعْرَكَ وَأَنْفِقْ فَسَنُنْفِقَ عَلَيْكَ وَأَبْعَثْ جَيْشًا نُبْعَثُ خَمْسَةَ مِثْلَهُ وَقَاتِلْ بَيْنَ أَطَاعِكَ مَنْ عَصَاكَ. قَالَ وَأَهْلُ الْجَنَّةِ ثَلَاثَةٌ ذُو سُلْطَانٍ مُقْسَطٌ مُتَّصِدَقٌ مُوَفَّقٌ وَرَجُلٌ رَحِيمٌ رَفِيقُ الْقَلْبِ لِكُلِّ ذِي قُرْبَى وَمُسْلِمٌ وَعَقِيفٌ مُتَعَفِّفٌ ذُو عِيَالٍ - قَالَ - وَأَهْلُ النَّارِ خَمْسَةٌ الضَّعِيفُ الَّذِي لَا زَبَرَ لَهُ الَّذِينَ هُمْ فِيكُمْ تَبَعًا لَا يَتَّبِعُونَ أَهْلًا وَلَا مَالًا وَالْحَائِنُ الَّذِي لَا يَخْفَى لَهُ طَمَعٌ وَإِنْ دَقَّ إِلَّا خَانَهُ وَرَجُلٌ لَا يُصْبِحُ وَلَا يُمْسِي إِلَّا وَهُوَ يُخَادِعُكَ عَنْ أَهْلِكَ وَمَالِكَ». وَذَكَرَ الْبُخْلُ أَوْ الْكُذِبَ «وَالشَّنْظِيرُ الْفَحَّاشُ». وَلَمْ يَذْكُرْ أَبُو غَسَّانٍ فِي حَدِيثِهِ «وَأَنْفِقْ فَسَنُنْفِقَ عَلَيْكَ»

203. İyad ibn Himər əl-Mucəşi ﷺ demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ xütbəsində belə buyurdu: “Rəbbim mənə əmr etdi ki, Onun mənə öyrətdiyi şeylərdən bilmədiyinizi sizə bu gün öyrədim. Allah buyurur: “Qulumə əta etdiyim hər bir mal halaldır. Şübhəsiz ki, Mən bütün qullarımı müsəlman olaraq yaratdım. Sonra şeytanlar onları dinlərindən uzaqlaşdırdılar. Onlara halal etdiyim şeyləri haram etdilər və haqqında heç bir dəlil nazil etmədiyim şeyləri Mənə şərik qoşmalarını əmr etdilər. Allah yer əhalisinə baxıb Kitab əhlindən başqa ərəblərə də, əcəmilərə də qəzəbləndi. Allah buyurdu: “(Ey Muhəmməd!) Mən səni imtahana çəkmək və sənənlə də başqalarını imtahan etmək üçün göndərdim. Sənə su ilə yuyulmayacaq (qəblərdə saxlanılan) bir kitab nazil etdim. Onu yuxuda və oyaq ikən oxuyursan”. Allah mənə Qureyşi yandırmağımı əmr etdi. Mən dedim: “Ey Rəbbim! Onlar mənə başımı əzərlər və onu qurd-quşa yem edərlər”. Allah buyurdu: “Onlar səni çıxartdıqları kimi, sən də onları oradan çıxart. Onlarla döyüş, Biz sənə yardım edərik. (Allah yolunda) xərclə, sonra Biz də sənə əvəzini verəcəyik. Bir ordu göndər, Biz də (onun) beş mislini göndərək. Sənə itaət edənlərlə birlikdə sənə üsyan edənlərə qarşı döyüş”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Cənnət əhli üç qismdir; Çoxlu sədəqə verməyə və adilliyə müvəffəq olmuş hakim; Həmçinin, bütün yaxınlarına qarşı kövrək qəlbləli və rəhmli olan insan; Bir də ailə sahibi olan iffətli müsəlman”. Sonra buyurdu:

“Cəhənnəm əhli də beş qismdir; Xoşagəlməz əməllərdən çəkindirəni olmayan və sizdən heç birinizin malına və əhlinə tabe olmayan zəif bir şəxs; tamahkar xain; bir fürsət tapan kimi xəyanət edən; səhər-axşam sənə hiylə gəlmək istəyən şəxs”. (Həmçinin, Allah Elçisi ﷺ) paxıllığı yaxud yalanı, “əş-Şənzir və əl-Fəhhaşi”³¹⁴ da xatırlatdı”.³¹⁵

ALLAHIN CƏNNƏT ƏHLİNDƏN RAZI OLMASI

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ. يَقُولُونَ لَكِنَّ رَبَّنَا وَسَعْدِيكَ. فَيَقُولُ هَلْ رَضِيْتُمْ فَيَقُولُونَ وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى وَقَدْ أَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ تُعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ. فَيَقُولُ أَنَا أُعْطِيكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالُوا يَا رَبِّ وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُ أَجَلٌ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا»

204. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah Cənnət əhlinə buyuracaq: “Ey Cənnət əhli!” Onlar: “Buyur, ey Rəbbimiz, əmrinə müntəzirik!”- deyə cavab verəcəklər. Allah soruşacaq: “Razı qaldınız mı?” Onlar deyəcəklər: “Bizə nə olub ki, razı qalmayaq?! Axı Sən bizə, yaratdıqlarından heç kəsə vermədiyən nemətləri bəxş etmişən!” Allah buyuracaq: “Mən sizə bundan da yaxşısını verəcəyəm!” Onlar deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Bundan yaxşı nə ola bilər ki?” Allah buyuracaq: “Mən Öz rizamı sizə halal edirəm və bundan sonra Mənim sizə heç vaxt qəzəbim tutmayacaq”.³¹⁶

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ اللَّهُ: أَتَشْتَهُونَ شَيْئًا فَأَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: لَا رَبَّنَا وَمَا فَوْقَ مَا أَعْطَيْتَنَا؟ قَالَ: فَيَقُولُ: بَلَى رِضَايَ أَكْثَرَ»

³¹⁴ Pis əxlaqı olan və çirkin söz danışan.

³¹⁵ Muslim 2865, 5109, 7386.

³¹⁶ əl-Buxari 6067, 6549; ət-Tirmizi 2555.

205. Cabir ibn Abdullah رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah Cənnət əhlini Cənnətə saldıqdan sonra onlara buyuracaq: “Artırmağımı istədiyiniz bir şey varmı?” Onlar deyəcəklər: “Xeyr, ey Rəbbimiz! Sənin bizə verdiyindən üstün nə ola bilər?” Allah buyuracaq: “Mənim rizam daha böyükdür!”³¹⁷

CƏNNƏT ƏHLİ CƏNNƏTDƏ ALLAHA BAXACAQLAR

عَنْ صُهَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْحَنَّةِ الْحَنَّةَ - قَالَ - يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ نُبَيِّضْ وَجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْحَنَّةَ وَنُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ - قَالَ - فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ ﷻ»

206. Suheyb رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Cənnət əhli Cənnətə daxil olduğu zaman Uca Allah buyuracaq: “Artırmağımı istədiyiniz bir şey varmı?” Onlar deyəcəklər: “Sən bizim üzümüzü ağ etmədinmi? Bizi alovdan xilas edib Cənnətə daxil etmədinmi?” Bunun ardından Allah pərdəni qaldıracaq. Artıq onlara özlərinin Rəbbinə ﷻ baxmaqdan daha əziz bir şey verilməmişdir”³¹⁸.

CƏNNƏT PADŞAHLARIN MƏSKƏNİDİR³¹⁹

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «خَلَقَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْحَنَّةَ، لِبَنَةِ مِنْ ذَهَبٍ وَلِبَنَةِ مِنْ فِضَّةٍ، وَغَرَسَهَا، وَقَالَ لَهَا: تَكَلَّمِي فَقَالَتْ: «قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ». فَدَخَلَتْهَا الْمَلَائِكَةُ، فَقَالَتْ طُوبَاكِ مَنْزِلِ الْمُلُوكِ».

207. Əbu Səid رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Uca Allah Cənnəti bir kərpic qızıldan, bir kərpic gümüşdən yaratdı, orada bitkilər saldı və ona buyurdu:

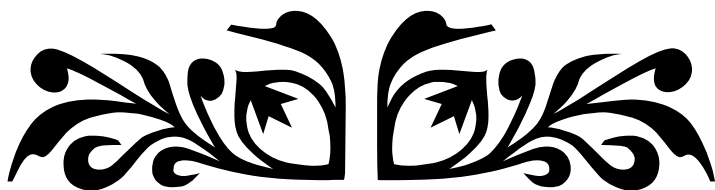
³¹⁷ İbn Hibban 7439. Şueyb əl-Arnaut hədisin isnadını qüvvətli adlandırmışdır.

³¹⁸ Muslim 297/ 181 (266, 467, 449).

³¹⁹ Yəni Cənnətə düşənlər padşahlar kimi olacaqlar.

“Danış!” Cənnət dedi: *“Möminlər, həqiqətən də, nicat tapmışlar”* (əl-Muminun, 1). Mələklər də ora daxil olub dedilər: “Xoş olsun sənə halına, ey padşahların məskəni!”³²⁰

³²⁰ Kəşful-Əstər an Zəvaidil-Bəzzar 3507. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahiha” da (№ 2662) və “Sahihut-Tərgəib vət-Tərhib” də (№ 3714) səhih deyib.

ALLAH SEVGİSİ

ALLAHIN QULUNU SEVMƏSİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ فَقَالَ إِنِّي أُحِبُّ فُلَانًا فَاجِبْهُ - قَالَ - فَيَجِبُهُ جِبْرِيلُ ثُمَّ يُنَادِي فِي السَّمَاءِ فَيَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَاجِبُوهُ. فَيَجِبُهُ أَهْلُ السَّمَاءِ - قَالَ - ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ. وَإِذَا أَبْغَضَ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ فَيَقُولُ إِنِّي أَبْغِضُ فُلَانًا فَابْغِضْهُ - قَالَ - فَيَبْغِضُهُ جِبْرِيلُ ثُمَّ يُنَادِي فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ فُلَانًا فَابْغِضُوهُ - قَالَ - فَيَبْغِضُونَهُ ثُمَّ تُوضَعُ لَهُ الْبُغْضَاءُ فِي الْأَرْضِ»

209. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Həqiqətən, Allah bir qulu sevdikdə Cəbraili çağırıb ona deyir: “Həqiqətən, Mən filan qulumu sevirəm, sən də onu sev!” Cəbrail də onu sevir. Sonra o, səmada olanlara üz tutub deyir: “Allah filan qulunu sevir, siz də onu sevin!” Səma əhli də onu sevir. Sonra onun üçün yerdə olanların qəlbinə də məhəbbət hissi dolur. Allah bir qula nifrət etdikdə isə Cəbraili çağırıb ona deyir: “Mən filan qulumu nifrət edirəm, sən də ona nifrət et!” Cəbrail də ona nifrət edir. Sonra o, səma əhlinə üz tutub deyir: “Allah filan quluna nifrət edir, siz də ona nifrət edin!” Onlar da ona nifrət edirlər. Sonra onun üçün yerdə olanların qəlbinə də nifrət hissi dolur”³²¹

ALLAHIN DOSTU İLƏ DÜŞMƏNÇİLİK EDƏNİN AQIBƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ قَالَ مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالْتَوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْظِيئِهِ، وَلَكِنِ اسْتَعَاذَنِي لِأَعِيدَتِهِ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدَّدِي عَنْ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ، يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ»

³²¹ Muslim 2637, 4772, 6873.

210. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah buyurur: “Kim Mənim dostumla düşmənçilik edərsə, Mən ona hər b elan edə rəm. Qulumun Mənə sevimli olan və onun vasi-təsilə Mənə yaxınlaşdığı ən gözəl əməl ona vacib buyurduğum əməllərdir. Qulum nafilə ibadətləri yerinə yetirməklə Mənə o qədər yaxınlaşar ki, Mən onu sevərəm. Onu sevdiyim təqdirdə onun eşidən qulağı, görə n gözü, tutan əli və yeriyən ayağı olaram. Məndən diləsə, ona dilədiyini verərəm, sığınacaq istəsə, ona sığınacaq verərəm. Mən görəcəyim bir işdə, ölmək istəməyən mö-minin canını aldıqda tərəddüd etdiyim kimi heç bir şeydə tərəddüd etmə rəm. Çünki Mən ona yamanlıq etmək istəmirəm”.³²²

ALLAH ÜÇÜN SEVMƏYİN FƏZİLƏTİ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِحَلَالِي الْيَوْمِ أَظْلَهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا لِي»

211. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah Qiyamət günü buyuracaq: “Ucalığıma görə bir-birlərini se-vənlər hanı? Bu gün - Mənim kölgəmdən başqa heç bir kölgənin olmadığı gündə - Mən onları Öz kölgəmdə kölgələndirəcəyəm”.³²³

عَنْ عِبَادَةَ ﷺ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَوَاصِلِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَنَاصِحِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَبَادِلِينَ فِيَّ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ يَعْطُهُمْ بِمَكَانِهِمُ النَّبِيُّونَ وَالصَّادِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ»

212. Ubədə ibn Samit ﷺ demişdir: “Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Uca Allah buyurdu: “Mənə görə bir-birlərini sevnələrə

³²² əl-Buxari 6021, 6502.

³²³ Muslim 2566, 4655, 6713.

məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərinə bağlı olanlara məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərinə nəsihət edənlərə (və səmimi olanlara) məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərini ziyarət edənlərə məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərinə qarşı fədakar olanlara məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərini sevənlərə nurdan minbərlər vardır. Nəbilər, siddiqlər və şəhidlər onların olduqları yerə qibtə edərlər”.³²⁴

قَالَ عَمْرُو بْنُ عَبْسَةَ السُّلَمِيُّ ﷺ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ ﷻ يَقُولُ قَدْ حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَحَابُونَ مِنْ أَجْلِي وَقَدْ حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَصَافُونَ مِنْ أَجْلِي وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَزَاوَرُونَ مِنْ أَجْلِي وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَبَادُلُونَ مِنْ أَجْلِي وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَنَاصَرُونَ مِنْ أَجْلِي». وَقَالَ عَمْرُو بْنُ عَبْسَةَ ﷺ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ «أَيُّمَا رَجُلٍ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﷻ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ أَوْ مُخْطِئًا أَوْ مُصِيبًا فَلَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَرَقَبَةٍ يُعْتَقُهَا مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَأَيُّمَا رَجُلٍ شَابَ شَبَابَ شَيْبَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهِيَ لَهُ نُورٌ وَأَيُّمَا رَجُلٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ رَجُلًا مُسْلِمًا فَكُلُّ عَضْوٍ مِنَ الْمُعْتَقِ بَعْضُهُ مِنَ الْمُعْتَقِ فِدَاءٌ لَهُ مِنَ النَّارِ وَأَيُّمَا امْرَأَةً مُسْلِمَةً أَعْتَقَتْ امْرَأَةً مُسْلِمَةً فَكُلُّ عَضْوٍ مِنَ الْمُعْتَقَةِ بَعْضُهُ مِنَ الْمُعْتَقَةِ فِدَاءٌ لَهَا مِنَ النَّارِ وَأَيُّمَا رَجُلٍ مُسْلِمٍ قَدَّمَ لِلَّهِ ﷻ مِنْ صُلْبِهِ ثَلَاثَةَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْتَ أَوْ امْرَأَةً فَهَمُّ لَهُ سِتْرَةٌ مِنَ النَّارِ وَأَيُّمَا رَجُلٍ قَامَ إِلَى وَضْوءٍ يُرِيدُ الصَّلَاةَ فَأَحْصَى الْوَضْوءَ إِلَى أَمَاكِنِهِ سَلِمَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ أَوْ خَطِيئَةٍ لَهُ فَإِنْ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ رَفَعَهُ اللَّهُ ﷻ بِهَا دَرَجَةً وَإِنْ قَعَدَ قَعَدَ سَالِمًا». فَقَالَ شُرْحُبِيلُ بْنُ السَّمْطِ أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا الْحَدِيثَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷻ يَا ابْنَ عَبْسَةَ قَالَ نَعَمْ وَالَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَوْ أَنِّي لَمْ أَسْمَعْ هَذَا الْحَدِيثَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷻ غَيْرَ مَرَّةٍ أَوْ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ أَوْ خَمْسٍ أَوْ سِتٍّ أَوْ سَبْعٍ - فَانْتَهَى عِنْدَ سَبْعٍ - مَا حَلَفْتُ - يَعْنِي مَا بَالَيْتُ - أَنْ لَا أُحَدِّثَ بِهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ وَلَكِنِّي وَاللَّهِ مَا أَدْرِي عَدَدَ مَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷻ

³²⁴ əs-Suyuti "Cəmius-Sağır" 6044. əl-Albani "Sahihul-Cəmius-Sağır"də (№ 4321) səhih olduğunu söyləmişdir.

213. Amr ibn Abəsə əs-Suləmi ؓ demişdir: “Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Allah ﷻ buyurur: “Mənə görə bir-birlərini sevənlərə məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərinə qarşı səmimi olanlara məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərini ziyarət edənlərə məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərinə qarşı fədakar olanlara məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birlərinə kömək edənlərə məhəbbətim vacib olmuşdur”. Amr ibn Abəsə ؓ (sözünə davam edərək) dedi: “Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Hər hansı bir kişi Allahın ﷻ yolunda bir ox atarsa, (onun oxu hədəfə) çatsa da, çatmasa da ona İsmayıl oğullarından bir qul azad etmiş kimi mükafat verilər. Hər hansı bir kişinin Allahın yolunda saçlarının ağarması onun üçün nurdur. Hər hansı bir müsəlman kişi müsəlman bir kişini (qul olmaqdan) azad edərsə, azad edilənin hər əzası onun üçün Cəhənnəmdən (qurtulmasına) fidyə olar. Hər hansı bir müsəlman qadın müsəlman bir qadını (qul olmaqdan) azad edərsə, azad edilənin hər əzası onun üçün Cəhənnəmdən (qurtulmasına) fidyə olar. Əgər Allah ﷻ hər hansı müsəlman kişinin və ya qadının həddi buluğa çatmayan üç (övladının ruhunu) alarsa, (övladları) onlar üçün Cəhənnəm oduna qarşı maneə olar. Hər hansı bir kişi namaz qılmaq üçün dəstamazı qaydasında alarsa, o hər bir günahdan və ya xətdən salamat olar. Namaza durduqda Allah ﷻ (namazla) onun dərəcəsini qaldırır. Oturduqda isə salamat oturur”. Şurahbil ibn Simt dedi: “Ey ibn Abəsə! Sən (doğrudanmı) bu hədisi Allah Elçisindən ﷺ eşitdin?” O dedi: “Bəli, Özündən başqa ibadət haqqına malik məbud olmayan Allaha and olsun! Əgər mən bu hədisi Allah Elçisindən ﷺ bir, iki, üç, dörd, beş, altı və ya yeddi dəfə eşitməsəydim, onu insanlardan bir kəsə danışmayacağıma and içməzdim. Lakin Allaha and olsun ki, mən onu Allah Elçisindən ﷺ nə qədər eşitdiyimin (dəqiq) sayını bilmirəm”.³²⁵

³²⁵ Əhməd 18621, 19438, 19457, 19966 əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə” da (№ 1756)

عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ أَنَّهُ قَالَ دَخَلْتُ مَسْجِدَ دِمَشْقَ فَإِذَا قَفَى شَابٌّ بَرَّاقٌ الثَّنَائِبَا وَإِذَا النَّاسُ مَعَهُ إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ أَسْنَدُوا إِلَيْهِ وَصَدَرُوا عَنْ قَوْلِهِ فَسَأَلْتُ عَنْهُ فَقِيلَ هَذَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ فَلَمَّا كَانَ الْعُدَّةُ هَجَرْتُ فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي بِالتَّهَجِيرِ وَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي قَالَ فَانْتَهَرْتُهُ حَتَّى قَضَى صَلَاتَهُ ثُمَّ جِئْتُهُ مِنْ قِبَلٍ وَجْهَهُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ قُلْتُ وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ لِلَّهِ فَقَالَ اللَّهُ فَقُلْتُ اللَّهُ فَقَالَ اللَّهُ فَقُلْتُ اللَّهُ فَقَالَ اللَّهُ فَقُلْتُ اللَّهُ فَقَالَ اللَّهُ قَالَ فَأَحْذَ بِحُبُوبَةِ رِدَائِي فَجَبَدَنِي إِلَيْهِ وَقَالَ أَبَشِّرْ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَجَبْتُ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَالْمُتَجَالِسِينَ فِيَّ وَالْمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ وَالْمُتَبَادِلِينَ فِيَّ

214. Əbu İdris əl-Xauləni demişdir: “(Bir gün) Dəməşq məscidinə girdim. Orada gülərzüzlü bir cavan oğlan gördüm. İnsanlar onun yanında idi. Onlar hər hansı bir məsələdə ixtilaf etdikdə, (məsələni) ona danışıb onun sözünü qəbul edirdilər. Onun kim olduğunu soruşdum, “Bu, Muaz ibn Cəbəldir”- deyildi. Ertəsi gün tezdən (məscidə) getdim və onun məndən qabaq məscidə gəlib namaz qıldığını gördüm. Namazını qurtarana qədər gözlədim, sonra qarşısına keçib salam verdim və dedim: “Vallahı, səni Allah rızası üçün sevirəm!” O dedi: “Allah rızası üçünmü?” Dedim: “Allah rızası üçün!” O, paltarımdan tutub məni özünə doğru çəkdi və dedi: “Sənə müjdə olsun! Çünki mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Uca Allah buyurur: “Mənə görə bir-birlərini sevnələrə, Mənə görə birlikdə oturub söhbət edənlərə, Mənə görə bir-birlərini ziyarət edənlərə və Mənə görə fədakarlıq edənlərə məhəbbətim vacib olmuşdur”³²⁶.

TƏVAZÖKAR OLMAĞIN FƏZİLƏTİ

və “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib” də (№ 3021) həsən səhih adlandırmışdır.

³²⁶ Malik 1503. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib” də (№ 3018) səhih adlandırmışdır.

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَهُ - قَالَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى «مَنْ تَوَاضَعَ لِي هَكَذَا». وَجَعَلَ يَزِيدُ بَاطِنَ كَفِّهِ إِلَى الْأَرْضِ وَأَذْنَاهَا إِلَى الْأَرْضِ «رَفَعْتُهُ هَكَذَا». وَجَعَلَ بَاطِنَ كَفِّهِ إِلَى السَّمَاءِ وَرَفَعَهَا نَحْوَ السَّمَاءِ.

215. Ömər رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ovcunu yerə tərəf yaxınlaşdıraraq dedi: “Uca Allah buyurur: “Mənim üçün bu cür təvazökar olanı Mən belə ucaldaram”. Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ bunu deyərək ovcunu səmaya qaldırdı”.³²⁷

عَنْ عِيَّاضِ بْنِ حِمَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَبْغِيَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ» فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا سَبَّنِي فِي مَلَأِ هُمْ أَنْقَضُ مِنِّي فَرَدَدْتُ عَلَيْهِ هَلْ عَلَيَّ فِي ذَلِكَ جُنَاحٌ؟ قَالَ: «الْمُسْتَبَانُ شَيْطَانَانِ يَتَهَاتِرَانِ وَيَتَكَاذِبَانِ»

216. İyad ibn Himər رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ dedi: “Allah mənə vəhy etdi ki, bir-birinizə qarşı təvazökar olun, bir-birinizə təcavüz etməyin və bir-birinizin yanında lovğalanmayın”. Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! De görüm, əgər bir nəfər məni məndən də çox nöqsanı olan bir toplum içində söysə, mən də ona cavab qaytarsam, buna görə günah qazanarammı?” O buyurdu: “Söyüşən iki nəfər, bir-birini təqsirləndirən və bir-birinə yalan söyləyən iki şeytandır”.³²⁸

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مِنْ آدَمِيٍّ إِلَّا فِي رَأْسِهِ حِكْمَةٌ بِيَدِ مَلَكٍ، فَإِذَا تَوَاضَعَ قِيلَ لِلْمَلَكِ: ارْفَعْ حِكْمَتَهُ، وَإِذَا تَكَبَّرَ قِيلَ لِلْمَلَكِ: دَعْ حِكْمَتَهُ».

³²⁷ Əhməd 292, 309, 316. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 2894) hədisi səhih adlandırmışdır.

³²⁸ Əbu Davud 4250, 4897; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 428/ 1. əl-Albani səhih demişdir.

217. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Elə bir Adəm oğlu yoxdur ki, onun başında olan hikmət bir mələyin əlində olmasın. O, təvazökar olduqda mələyə belə deyilir: “Onun hikmətini artır!” O, təkəbbürlük etdikdə isə mələyə belə deyilir: “Onun hikmətini burax!”³²⁹

ÜÇ ADAM VARDIR Kİ, ALLAH ONLARI SEVİR, ONLARA GÜLÜR VƏ ONLARA
GÖRƏ SEVİNİR

عن أبي الدرداء رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال: «ثلاثة يحبهم الله، ويضحك إليهم، ويستبشر بهم: الذي إذا انكشفت فتة؛ قاتل وراها بنفسه لله ﷻ، فإما أن يُقتل، وإما أن ينصره الله ﷻ و يكفيه، فيقول: انظروا إلى عبدي هذا كيف صبر لي نفسه؟! والذي له امرأة حسنة، و فراس لين حسن، فيقوم من الليل، فيقول: يذر شهوته، و يذكرني، ولو شاء رقدا! والذي إذا كان في سفر، و كان معه ركب؛ فسهرُوا ثم هجعُوا، فقام من السحر في ضراء و سراء»

218. Əbud-Dərdə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Üç qism insan vardır ki, Allah onları sevir, onlara gülür və onlara görə sevinir. Onlardan biri o kimsədir ki, (bir dəstənin tərkibində döyüşə gedir, dəstənin düşmən tərəfindən) məğlub olduğunu gördükdə, ya Allah yolunda öldürüləcəyini, ya da Allahın ﷻ onu qalib edib qoruyacağını (düşünərək) dəstənin arxasında Allah ﷻ üçün təkbaşına döyüşür”. Bu zaman Allah ﷻ buyurur: “Bu qulumun Mənim üçün təkbaşına necə səbir etdiyinə baxın!” Həmçinin, o kimsə ki, gözəl qadına və rahat yatağa sahib olub gecə vaxtı (yatağından ibadətə) qalxır. Allah buyurur: “O, şəhvətini tərk edib Məni zikr edir, halbuki, əgər istəsəydi yatardı”. Həmçinin, o kimsə ki, yoldaşları ilə birlikdə səfərə çıxır. Yoldaşları gecənin bir hissəsini oyaq qalib sonra yatırlar. O isə çətinlikdə

³²⁹ əl-Bəzzar 7847; ət-Tabərani “Mucəmmul-Kəbir” 12939. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir”-də (№ 5675) həsən olduğunu bildirmişdir.

də, rahatlıqda da (gecənin əvvəlini yatır), gecənin son üçdə birində isə (ibadətə) qalxır”.³³⁰

عَنِ الصَّحَّاحِ بْنِ قَيْسِ الْفِهْرِيِّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ ﻻ يُحِبُّ أَنْ يَخْبِرَ شَرِيكَ، فَمَنْ أَشْرَكَ مَعِيَ شَرِيكًا فَهُوَ لِشَرِيكِي، يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَخْلِصُوا أَعْمَالَكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ ﻻ يَقْبَلُ مِنَ الْأَعْمَالِ إِلَّا مَا خَلَصَ لَهُ، وَلَا تَقُولُوا هَذِهِ لِلَّهِ وَلِلرَّحِمِ، فَإِنَّهَا لِلرَّحِمِ، فَلَيْسَ لِلَّهِ ﻻ مِنْهَا شَيْءٌ، وَلَا تَقُولُوا هَذِهِ لِلَّهِ وَلِوَجْهِكُمْ، فَإِنَّهَا لِوَجْهِكُمْ وَلَيْسَ لِلَّهِ مِنْهَا شَيْءٌ».

Dahhak ibn Qeys əl-Fihri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Həqiqətən, Allah ﻻ belə buyurur: “Mən şəriklərin ən xeyirlisiyəm. Kim (hər hansısa bir əməldə) başqasını Mənə şərik edərsə, bu əməl Mənə şərik qoşulanındır”. (Allah Elçisi buyurdu): “Ey insanlar, əməllərinizi (Allah üçün) ixlash edin! Həqiqətən, Allah ﻻ xalis Onun üçün edilməyən əməlləri qəbul etməz. (Bir əməl edərkən) deməyin ki, “bu Allah və qohumluq əlaqələri üçündür”. Bilin ki, (bu cür edilən əməllər) yalnız qohumluq əlaqələri üçündür, Allah üçün edilmiş sayılmaz. Həmçinin, (bir əməl edərkən) deməyin ki, “bu Allah və sizin üçündür”. Bilin ki, (bu cür edilən əməllər) yalnız sizin üçündür, Allah üçün edilmiş sayılmaz”.³³¹

عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ يَوْمَ الْحُمَةِ فَإِنَّهُ أَتَانِي جَبْرِيلُ أَنْفَا عَنْ رَبِّهِ ﻻ فَقَالَ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ مُسْلِمٍ يَصَلِّي عَلَيْكَ مَرَّةً وَاحِدَةً إِلَّا صَلَّيْتُ أَنَا وَمَلَائِكَتِي عَلَيْهِ عَشْرًا».

³³⁰ əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 629) və “Silsilətul-Əhədisis-Sahiha”da (№ 3478) həsən demişdir.

³³¹ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 6417, 6836. əl-Albani “Sahuhut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 7) və “Silsilətul-Əhədisis-Sahiha”da (№ 2764) səhih li-ğeyrihi adlandırır.

Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Cümə günü mənə çoxlu salavat deyın! Həqiqətən, Cəbrail indicə Rəbbimin ﷻ dərgahından yanıma gəlib Allahın belə dediyini çatdırdı: “Yer üzərində sənə bir dəfə salavat deyən elə bir müsəlman yoxdur ki, Mən və mələklərim ona on dəfə salavat etməyəm”.³³²

عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا ابْتَلَى اللَّهُ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ بِبَلَاءٍ فِي جَسَدِهِ قَالَ لِلْمَلَكِ اكْتُبْ لَهُ صَالِحَ عَمَلِهِ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ فَإِنْ شَفَاهُ غَسَلَهُ وَطَهَّرَهُ وَإِنْ قَبَضَهُ غَفَرَ لَهُ وَرَحِمَهُ

Ənəs ibn Məlik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Allah müsəlman bir qulunu bədənində olan bir bəla ilə sınağa çəkəndə, mələyə deyər: “Qulumun sağlam ikən etdiyi yaxşı əməlləri yaz!” Ona şəfa verərsə, bu bəla ilə günahlarını yuyar və onu təmizləyər, canını aldıqda isə onu bağışlayar və rəhm edər”.³³³

عن حذيقة رضي الله عنها عن النبي ﷺ قال: يقول إبراهيم يوم القيامة: يا ربا! فيقول الرب ﷻ: يا لبيكاه! فيقول إبراهيم يا رب حرقت بني فيقول أخرجوا من النار (من الناس) من كان في قلبه ذرة أو شعيرة من إيمانٍ

Huzeyfə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Qiyamət günü İbrahim deyəcək: “Ya Rəbb!” Rəbb ﷻ buyuracaq: “Çağırışını eşitdim və qəbul etdim”. İbrahim deyəcək: “Ya Rəbb, övladlarımı yandırdın!” Allah buyuracaq: “Qəlbində zərrə və ya arpa dənəsi qədər iman olan hər kəsi Cəhənnəmdən çıxarın!”³³⁴

³³² əl-Munziri “Tərgib vət-Tərhib” 2568. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 1662) həsən li-ğeyrihi adlandırılıb.

³³³ Əhməd 13712, 13738. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 3422) həsən səhih adlandırılıb.

³³⁴ İbn Hibban 7378. Şueyb əl-Arnəvut isnadını əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə əsasən səhih adlandırmışdır. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 3645) səhih adlandırılıb.

عن أنس قال: جاء أعرابي إلى النبي ﷺ فقال يا رسول الله علمني خيرا فأخذ النبي ﷺ بيده فقال: قل سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر قال: فعقد الأعرابي على يده ومضى فتنكر ثم رجع فتبسم النبي ﷺ قال: تفكر البائس فجاء فقال يا رسول الله سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر هذا لله فمالي؟ فقال له النبي ﷺ: يا أعرابي إذا قلت سبحان الله قال الله: صدقت وإذا قلت الحمد لله قال الله: صدقت وإذا قلت لا إله إلا الله قال الله: صدقت وإذا قلت الله أكبر قال الله: صدقت وإذا قلت اللهم اغفر لي قال الله: قد فعلت وإذا قلت اللهم ارحمني قال الله: فعلت وإذا قلت اللهم ارزقني قال الله: قد فعلت قال: فعقد الأعرابي على سبع في يده ثم ولى

Ənəs ؓ demişdir: “Bir bədəvi ərəb Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mənə xeyir öyrət”. Peyğəmbər ﷺ onun əlindən tutub dedi: “De: “Subhənallah, vəlhəmdulilləh, və lə iləhə illəllah, və Allahu Əkbər”. Bədəvi barmaqları ilə zikr edə-edə getdi. Sonra nəsə fikirləşib geri qayıtdı. Peyğəmbər ﷺ gülümsəyərək dedi: “Biçarə qul nəsə fikirləşib gəldi”. Bədəvi dedi: “Ey Allahın Elçisi! Subhənallah, vəlhəmdulilləh, və lə iləhə illəllah, və Allahu Əkbər” Allah üçündür, bəs mənə nə çatacaq?” Peyğəmbər ﷺ ona dedi: “Ey bədəvi, sən: “subhənallah”- dedikdə, Allah buyurur: “Doğru söylədi”. Sən: “əlhəmdulilləh”- dedikdə, Allah buyurur: “Doğru söylədi”. Sən: “lə iləhə illəllah”- dedikdə, Allah buyurur: “Doğru söylədi”. Sən: “Allahu Əkbər”- dedikdə, Allah buyurur: “Doğru söylədi”. Sən: “Allahım, məni bağışla!”- dedikdə, Allah buyurur: “Artıq bağışladım!” Sən: “Allahım, mənə rəhm et!”- dedikdə, Allah buyurur: “(Rəhm) etdim!” Sən: “Allahım, məni ruziləndir!”- dedikdə, Allah buyurur: “Artıq (istədiyini) etdim”. Bədəvi yeddi barmağı ilə sayarib sonra getdi”.³³⁵

³³⁵ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 619; əd-Diya “Əhədisul-Muxtəra” 1613. əl-Albani “Silsilətul-Əhədisis-Sahihə” da (№ 3336) səhih adlandırb.

عَنْ سَلْمَى أُمِّ بَنِي أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِكَلِمَاتٍ وَلَا تُكْثِرْ عَلَيَّ، فَقَالَ: قَوْلِي: اللَّهُ أَكْبَرُ عَشْرَ مَرَارٍ يَقُولُ اللَّهُ: هَذَا لِي، وَقَوْلِي سُبْحَانَ اللَّهِ عَشْرَ مَرَارٍ يَقُولُ اللَّهُ: هَذَا لِي، وَقَوْلِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي يَقُولُ: قَدْ فَعَلْتُ، فَتَقُولِينَ عَشْرَ مَرَارٍ وَيَقُولُ: قَدْ فَعَلْتُ.

Allah Elçisinin رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ azad etdiyi Səlmə Ummi Bəni Əbu Rafi demişdir: “Ey Allahın Elçisi! Mənə uzun olmayan kəlmələr öyrət”. Allahın Elçisi رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ buyurdu: “On dəfə: “Allahu Əkbər”- de. Allah buyurur: “Bu Mənim üçündür”. On dəfə: “Subhənallah”- de. Allah buyurur: “Bu Mənim üçündür”. De: “Allahım, məni bağışla!” Allah buyurur: “Artıq bağışladım”. Bunu on dəfə desən, Allah da on dəfə: “Artıq bağışladım”- deyər”.³³⁶

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ﴿فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ قَالَ: أَيُّ رَبِّ أَلَمْ تَخْلُقْنِي بِيَدِكَ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: أَيُّ رَبِّ، أَلَمْ تَنْفَخْ فِيَّ مِنْ رُوحِكَ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: أَيُّ رَبِّ، أَلَمْ تُسَكِّنِي جَنَّتِكَ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: أَيُّ رَبِّ أَلَمْ تَسِقِ رَحْمَتَكَ غَضَبِكَ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ تُبْتُ وَأَصْلَحْتُ أَرَأَجِعِي أَنْتَ إِلَى الْحَنَّةِ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: فَهُوَ قَوْلُهُ ﴿فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ﴾.

İbn Abbas رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا “Adəm (tövbə etmək üçün) Rəbbindən kəlmələr öyrəndi, O da onun tövbəsini qəbul etdi. Doğrudan da O, tövbələri qəbul edəndir, Rəhmlidir” (əl-Bəqərə, 37) ayəsi barəsində dedi: “Adəm dedi: “Ey Rəbbim! Məgər Sən məni Öz əlinlə yaratmadınmı?” Allah: “Bəli”- dedi. Adəm dedi: “Ey Rəbbim! Məgər Sən mənə Öz ruhundan³³⁷ üfürmədinmi?” Allah: “Bəli”-

³³⁶ Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 766, 20222. əl-Albani “Sahihut-Tərğib vət-Tərhib”də (№ 1566) səhih li-ğeyrihi adlandırb.

³³⁷ Burada “ruh” sözününün Uca Allaha nisbət olunması şəərəfləndirmək məqsədi daşıyır. Necə ki, deyirik: “Allahın Kitabı” və “Allahın Evi”.

dedi. Adəm dedi: “Ey Rəbbim! Məni Cənnətimdə sakin etmədinmi?” Allah: “Bəli”- dedi. Adəm dedi: “Ey Rəbbim! Məgər Sənin rəhmətin qəzəbini üstələməyibmi?” Allah: “Bəli”- dedi. Adəm dedi: “Əgər mən tövbə edib özümü islah etsəm, Sən məni Cənnətə qaytararsanmi?” Allah: “Bəli”- dedi”. İbn Abbas dedi: “Uca Allahın: *“Adəm (tövbə etmək üçün) Rəbbindən kəlmələr öyrəndi, O da onun tövbəsini qəbul etdi”* (əl-Bəqərə, 37) ayəsi də məhz budur”³³⁸

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ مِنْ تُرَابٍ، ثُمَّ جَعَلَهُ طِينًا، ثُمَّ تَرَكَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ حَمًّا مَسْنُونًا، خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ، ثُمَّ تَرَكَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ صَلْصَالًا كَالْفَخَّارِ، قَالَ: فَكَانَ إِبْلِيسُ يَمُرُّ بِهِ، فَيَقُولُ: لَقَدْ خُلِقْتَ لِأَمْرٍ عَظِيمٍ، ثُمَّ نَفَخَ اللَّهُ فِيهِ رُوحَهُ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ جَرَى فِيهِ الرُّوحُ بَصْرَهُ وَخَيَاشِيمُهُ، فَعَطَسَ فَلَقَّاهُ اللَّهُ حَمْدَ رَبِّهِ، فَقَالَ الرَّبُّ: يَرَحْمَكَ رَبُّكَ، ثُمَّ قَالَ اللَّهُ: يَا آدَمُ اذْهَبْ إِلَى أَوْلِيكَ النَّفَرِ، فَفُلْ لَهُمْ، وَانظُرْ مَا يَقُولُونَ، فَجَاءَ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، فَجَاءَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ: مَاذَا قَالُوا لَكَ؟ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا قَالُوا لَهُ، قَالَ: يَا رَبِّ، لَمَّا سَلَّمْتُ عَلَيْهِمْ، قَالُوا: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، قَالَ: يَا آدَمُ، هَذَا تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ، قَالَ: يَا رَبِّ وَمَا ذُرِّيَّتِي؟ قَالَ: اخْتَرْتُ يَدَيَّ يَا آدَمُ، قَالَ: أَحْتَارُ يَمِينِ رَبِّي، وَكِلْتَا يَدَيَّ رَبِّي يَمِينٍ، فَبَسَطَ اللَّهُ كَفَّهُ فَإِذَا كُلُّ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا رِجَالٌ مِنْهُمْ عَلَى أَفْوَاهِهِمُ النَّوْرُ، وَإِذَا رَجُلٌ يَعْجَبُ آدَمَ مِنْ نُورِهِ، قَالَ: يَا رَبِّ مَنْ هَذَا؟ قَالَ: ابْنُكَ دَاوُدُ، قَالَ: يَا رَبِّ فَكَمْ جَعَلْتَ لَهُ مِنَ الْعُمُرِ؟ قَالَ: جَعَلْتُ لَهُ سِتِّينَ، قَالَ: يَا رَبِّ فَأَتِمَّ لَهُ مِنْ عُمْرِي حَتَّى يَكُونَ عُمُرُهُ مِائَةَ سَنَةٍ، فَفَعَلَ اللَّهُ وَأَشْهَدَ عَلَى ذَلِكَ، فَلَمَّا نَفِدَ عُمُرُ آدَمَ بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكَ الْمَوْتِ فَقَالَ آدَمُ: أَوْلَمْ يَبْقَ مِنْ عُمْرِي أَرْبَعُونَ سَنَةً؟ قَالَ الْمَلَكُ: أَلَمْ تُعْطِهَا ابْنُكَ دَاوُدَ؟ فَجَحَدَ ذَلِكَ، فَجَحَدَتْ ذُرِّيَّتُهُ، وَنَسِيَ فَنَسِيتُ ذُرِّيَّتَهُ

³³⁸ əl-Hakim 4002. əl-Albani səhih adlandırib.

Əbu Hureyra rəvayət edir ki, Peyğəmbər demişdir: “Həqiqətən, Allah Adəmi torpaqdan yaratdı, sonra onu palçığa çevirib bir müddət saxladı. O, başqa şəkilə düşmüş qara palçıq olduqda, onu yaradıb surət verdi. Sonra onu toxunduqda saxsı kimi səs çıxaran quru gilə çevrilənə qədər saxladı. İblis onun yanından keçər və deyərdi: “Həqiqətən, sən böyük bir iş üçün yaradılmışsan!” Sonra Allah ona Öz ruhunu üfürdü. Ruhun ilk cərəyan etdiyi gözləri və burun deşikləri oldu. Bu vaxt Adəm asqırdı və Allaha ona Rəbbinə həmd etməyi təlqin etdi. Rəbb dedi: “Rəbbin sənə rəhm etsin!”- deyə cavab verdi. Allah buyurdu: “Ey Adəm! Gördüyün o kəslərin yanına get və onlara: “Əssələmu aleykum (Sizə Allahın salamu olsun)”- de. Bax gör nə cavab verəcəklər”. Adəm gəlib salam verdi, onlar isə cavabında: “Va aleykəs-Sələm və rəhmətullah! (Sənə də Allahın salamu və rəhməti olsun!)”- dedilər. Adəm Rəbbinin yanına qayıtdı. Allah ona nə deyildiyini yaxşı bildiyi halda buyurdu: “Onlar sənə nə dedilər?” Adəm dedi: “Ey Rəbbim! Mən onlara salam verdikdə, mənə “Va aleykəs-Sələm və rəhmətullah! (Sənə də Allahın salamu və rəhməti olsun!)”- deyə cavab verdilər”. Allah buyurdu: “Ey Adəm! Bu, sənin və nəslinin salamıdır”. Adəm dedi: “Ey Rəbbim, “nəslim” nədir?” Allah buyurdu: “Ey Adəm! İki əlimdən birini seç”. Adəm dedi: “Onun sağ əlini seçirəm”. “Rəbbimin hər iki əli sağ əldir”.³³⁹ Allah əlini açdı, bu an Adəmin nəslindən olanların hamısı Rəhmənin ovucunda göründü. İnsanlar içərisində ağızlarında nur olanlar var idi. Onlardan biri nurunun çoxluğuna görə Adəmin diqqətini cəlb etdi və Adəm dedi: “Ey Rəbbim! Bu kimdir?” Allah buyurdu: “Sənin oğlun Davuddur”. Adəm dedi: “Ey Rəbbim! Onun ömrünü nə qədər etmişən?” Allah buyurdu: “Onun ömrünü altmış il etmişəm”. Adəm dedi: “Mənim ömrümdən kəsib onun

³³⁹ Hədisin “Rəbbimin hər iki əli sağ əldir”- hissəsi, həm Adəmin, həm də Muhəmməd Peyğəmbərin sözü olması ehtimalı var. Mənası isə Uca Allahın heç bir sifətində naqislik olmadığı kimi, “Əl” sifətində də naqislik yoxdur, sağ əli kimi, sol əli də şərəflidir.

ömrünü yüz il et". Allah onun istədiyini etdi və etdiyinə şahid tutdu. Adəmin ömrü tükəndikdə, Allah Mələkul-Məutu (Ölüm mələyini) onun yanına göndərdi. Adəm dedi: "Məgər ömrümün qırx ili qalmayıb?" Mələk dedi: "Sən ömrünün bir hissəsini oğlun Davuda vermədinmi?" Adəm bunu (unutduğu üçün) inkar etdi, nəslə də (Adəmin davamçıları olduğu üçün) inkar edən oldu. Adəm unutduğu üçün, nəslə də unutqan oldu".³⁴⁰

حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ ذَرٍّ ، عَنْ الْعِيزَارِ بْنِ جَرْوَلٍ الْحَضْرَمِيِّ ، عَنْ رَجُلٍ مِنْهُمْ يُكْنَى أَبُو عَمِيرٍ ، أَنَّهُ كَانَ صَدِيقًا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ، وَإِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ ، زَارَهُ فِي أَهْلِهِ ، فَلَمْ يَجِدْهُ ، قَالَ : فَاسْتَأْذَنَ عَلَى أَهْلِهِ ، وَسَلَّمْ ، فَاسْتَسْفَى ، قَالَ : فَبَعَثَتِ الْجَارِيَّةُ تَحِيَّتَهُ بِشَرَابٍ مِنَ الْجِرَانِ ، فَأَبْطَأَتْ ، فَلَعَنَتْهَا ، فَخَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ ، فَجَاءَ أَبُو عَمِيرٍ ، فَقَالَ : يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، لَيْسَ مِثْلُكَ يُعَارُ عَلَيْهِ ، هَلَّا سَلَّمْتَ عَلَى أَهْلِ أُخَيْكَ ، وَجَلَسْتَ وَأَصَبْتَ مِنَ الشَّرَابِ ؟ قَالَ : قَدْ فَعَلْتُ ، فَأَرْسَلَتِ الْخَادِمَ ، فَأَبْطَأَتْ ، إِمَّا لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُمْ ، وَإِمَّا رَغِبُوا فِيمَا عِنْدَهُمْ ، فَأَبْطَأَتْ الْخَادِمُ ، فَلَعَنَتْهَا ، وَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، يَقُولُ : إِنَّ اللَّعْنَةَ إِذَا وُجِّهَتْ إِلَى مَنْ وُجِّهَتْ إِلَيْهِ ، فَإِنَّ أَصَابَتْ عَلَيْهِ سَبِيلًا ، أَوْ وَجَدَتْ فِيهِ مَسْلَكًا ، وَإِلَّا قَالَتْ : يَا رَبِّ ، وَجِّهْتُ إِلَى فُلَانٍ ، فَلَمْ أَجِدْ عَلَيْهِ سَبِيلًا ، وَلَمْ أَجِدْ فِيهِ مَسْلَكًا ، فَيُقَالُ لَهَا : **ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ** ، فَخَشِيتُ أَنْ تَكُونَ الْخَادِمُ مَعْدُورَةً ، فَتَرْجِعَ اللَّعْنَةُ ، فَأَكُونَ سَبَبَهَا .

Abdullah ibn Məsudun künyəsi³⁴¹ Əbu Umeyr olan bir dostu rəvayət edir ki, (bir gün) Abdullah ibn Məsud onu ziyarət etmək üçün evinə gəldi, lakin onu evində tapa bilmədi. Ev əhlinə salam verib evə daxil olmaq üçün izn istədi. Sonra o, ev əhlindən su istədi. (Onun zövcəsi) su gətirmək üçün cariyəni qonşuya

³⁴⁰ Əbu Yəalə 6580. Şeyx Səlim ibn İyəd əl-Hilali demişdir: "Fikrimcə, rəvayətlərin hamısını cəm etsək səhih demək olar. Daha doğrusunu Allah bilir".

³⁴¹ Künyə - "Əbu" (ata), "Ummu" (ana), "İbn" (oğul) və "Bint" (qız) ilə başlayan adlara deyilir.

göndərdi. Cariyə gecikdi və o, cariyəni lənətlədi. Abdullah ibn Məsud evdən çıxdı, bu vaxt Əbu Umeyr gəldi və dedi: “Ey Əbu Abdur-Rahmən, sənin kimisini qısqaqmaq olmaz. Bəlkə qardaşının ailəsinə salam verib, oturub su içəsən!” İbn Məsud dedi: “Artıq belə etdim. Zövcən xadiməni (qonşuya) göndərdi, o da gecikdi. Ya onlarda su olmadı, ya da özlərində olan suya ehtiyacları var idi. Zövcən də gecikdiyinə görə xadiməni lənətlədi. Mən isə Allah Elçisinin belə buyurduğunu eşitmişəm: “Həqiqətən, lənət bir kəsə yönəldildikdə, ona yol tapa bilərsə³⁴², onu tutar. Əgər ona yol tapa bilməsə, belə deyər: “Ey Rəbbim, filankəsə yönəldildim, lakin ona yol tapa bilmədim”. Ona deyiləcək: “Gəldiyin yerə qayıt!” Sonra Abdullah ibn Məsud dedi: “Qorxdum ki, (bu işdə) xadimə üzrlü olsun³⁴³, lənət geri qayıtsın, mən də buna səbəb olum”.³⁴⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يَلْقَى رَجُلٌ أَبَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ لَهُ : يَا أَبَتِ أَيُّ ابْنِ كُنْتُ لَكَ ؟ فَيَقُولُ : خَيْرُ ابْنٍ ، فَيَقُولُ : هَلْ أَتَيْتَ مُطِيعِي الْيَوْمِ ؟ فَيَقُولُ : نَعَمْ ، فَيَقُولُ : خُذْ بِأُزْرَتِي ، فَيَأْخُذُ بِأُزْرَتِهِ ، ثُمَّ يَنْطَلِقُ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَهُوَ يَعْرِضُ الْخَلْقَ ، فَيَقُولُ : يَا عَبْدِي ادْخُلْ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ ، فَيَقُولُ : أَيُّ رَبِّ وَأَبِي مَعِيَ ، فَإِنَّكَ وَعَدْتَنِي أَنْ لَا تُخْزِيَنِي ، قَالَ : فَيَمْسَخُ اللَّهُ أَبَاهُ ضَبْعًا فَيَعْرِضُ عَنْهُ فَيَهْوِي فِي النَّارِ فَيَأْخُذُ بِأَنْفِهِ ، فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : يَا عَبْدِي أَبُوكَ هُوَ ؟ فَيَقُولُ : لَا وَعِزَّتِكَ .

Əbu Hureyrə rəvayət edir ki, Allah Elçisi demişdir: “Qiyamət günü bir kişi atası ilə görüşərək ona belə deyəcək: “Atacan! Mən sənə necə oğul olmuşam?” Atası deyəcək: “Xeyirli oğul olmusan”.

³⁴² Yəni, lənətlənən adam buna layiqdir.

³⁴³ Yəni, lənətə layiq olmasın.

³⁴⁴ Əhməd 3876. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 2793) həsən li-ğeyrihi olduğunu bildirmişdir.

O deyəcək: “Bu gün sən mənə itaət edərsənmi?” Atası deyəcək: “Bəli!” O deyəcək: “Elə isə ətəyimdən tut!” Atası da onun ətəyindən tutacaq və onlar Uca Allahın məxluqları sorğu-sual etdiyi halda Onun hüzuruna gələcəklər. Allah buyuracaq: “Ey Mənim qulum, Cənnətin hansı qapısından istəyirsən daxil ol!” O deyəcək: “Ey Rəbbim! Atam mənimlədir, həqiqətən, Sən məni rüsvay etməyəcəyinə vəd vermişdin”. Allah onun atasını kaftara çevirəcək **və o, atasından üz döndərəcək. O burnunu (pis iyə görə) tutacaq. Uca Allah buyuracaq: “Ey Mənim qulum, budurmu sənin atan?” O deyəcək: “Xeyr, İzzətinə and olsun!”**³⁴⁵

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ رَجُلٌ: أَوْحَى إِلَيَّ أَنَّهُ مَنْ سَلَكَ مَسَلًا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ، سَهَّلْتُ لَهُ طَرِيقَ الْجَنَّةِ، وَمَنْ سَلَبْتُ كَرَمِيَّتِهِ: أَتَيْتُهُ عَلَيْهِمَا الْجَنَّةَ، وَفَضَّلْتُ فِي عِلْمٍ خَيْرٌ مِنْ فَضْلِ فِي عِبَادَةٍ، وَمِلَاكُ الدِّينِ الْوَرَعُ»

Bir dəfə Aişə dedi: “Allah Elçisinin belə buyurduğunu eşitdim: “Həqiqətən, Allah ﷻ mənə belə vəhy etdi: “Kim elm öyrənmək üçün yola çıxarsa, onun üçün Cənnətə gedən yolu asanlaşdıraram və kimin iki əzizini (gözlərini) əlindən alsam, bunlara görə onu Cənnətlə mükafatlandıraram. Əlavə elm öyrənmək əlavə ibadət etməkdən daha xeyirlidir, dinin əsası isə şübhəli işlərdən çəkinməkdir”.³⁴⁶

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ أُتَيْتُ بِخَزَائِنِ الْأَرْضِ، فَوَضَعَ فِي يَدِي سَوَارَانَ مِنْ ذَهَبٍ، فَكَبَّرًا عَلَيَّ وَ أَهْمَانِي فَأَوْحَى إِلَيَّ أَنْ أَنْفِخْهُمَا، فَانْفِخْتُهُمَا فَدَهَبَا فَأَوْكُتُهُمَا الْكَذَّابَيْنِ الَّذِينَ أَنَا بَيْنَهُمَا صَاحِبٌ صَنْعَاءَ، وَصَاحِبَ الْيَمَامَةِ».

Əbu Hureyra رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ demişdir: “(Bir dəfə) yuxumda mənə dünya xəzinələri verildiyini, üstəlik əlimə qızıldan iki bilərzik taxıldığını gördüm. Bunları (geymək) mənə ağır gəldi və məni narahat etdi.³⁴⁷ Sonra Allah mənə: “Onlara

³⁴⁵ əl-Hakim 8750. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib” də (№ 3631) səhih adlandırb.

³⁴⁶ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 5367. əl-Albani “Sahihul-Cəmius-Sağir” də (№ 1727) səhih olduğunu bildirmişdir.

³⁴⁷ Kişiyə qızıl taxmaq qadağan olunduğuna görə Peyğəmbər ﷺ belə demişdir.

üfür!"- deyə vəhy etdi. Mən bilərziklərə üfürdükdə onlar yox oldular. Mən bu bilərzikləri aralarında olduğum³⁴⁸ iki yalançının – Səna³⁴⁹ və Yəməmə böyüklərinin³⁵⁰ meydana gələcəyinə yozdum".³⁵¹

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْرَابِيًّا فَأَكْرَمَهُ، فَقَالَ لَهُ: ائْتِنَا، فَأَتَاهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَلِّ حَاجَتَكَ، فَقَالَ: نَاقَةٌ تَرْكَبُهَا، وَأَعْنَزُهَا يَحْلُبُهَا أَهْلِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَجَزْتُمْ أَنْ تَكُونُوا مِثْلَ عَجُوزِ بَنِي إِسْرَائِيلَ؟ قَالَ: إِنْ مُوسَى لَمَّا سَارَ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ مِصْرَ ضَلُّوا الطَّرِيقَ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ فَقَالَ عُلَمَاؤُهُمْ: إِنَّ يُوسُفَ لَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ أَخَذَ عَلَيْنَا مَوْتِقًا مِنَ اللَّهِ أَنْ لَا نَخْرُجَ مِنْ مِصْرَ حَتَّى نَنْقُلَ عِظَامَهُ مَعَنَا، قَالَ: فَمَنْ يَعْلَمُ مَوْضِعَ قَبْرِهِ، قَالَ: عَجُوزٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَبَعَثَ إِلَيْهَا فَأَتَتْهُ، فَقَالَ: دُلِّينِي عَلَى قَبْرِ يُوسُفَ، قَالَتْ: حَتَّى تُعْطِيَنِي حُكْمِي، قَالَ: مَا حُكْمُكَ؟ قَالَتْ: أَكُونُ مَعَكَ فِي الْحِنَّةِ، فَكَّرَهُ أَنْ يُعْطِيَهَا ذَلِكَ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: أَنْ أَعْطِيَهَا حُكْمَهَا، فَانْطَلَقَتْ بِهِمْ إِلَى بُحَيْرَةِ: مَوْضِعِ مُسْتَنْقَعِ مَاءٍ، فَقَالَتْ: أَنْضِبُوا هَذَا الْمَاءَ، فَانْضَبُوا، قَالَتْ: احْتَفِرُوا وَاسْتَخْرِجُوا عِظَامَ يُوسُفَ، فَلَمَّا أَقْلَوْهَا إِلَى الْأَرْضِ إِذَا الطَّرِيقُ مِثْلُ ضَوْءِ النَّهَارِ.

Rəvayət edilir ki, Əbu Musa رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: «(Bir gün) Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ bir bədəvi ərəbin yanına gəlib ona ehtiram göstərdikdən sonra dedi: «Yanıma gəl!» O da Peyğəmbərin صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ yanına gəldi. Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ buyurdu: «De görüm nəyə ehtiyacın var!» O dedi: «Minik vasitəsi kimi istifadə etmək üçün bir diş dəvəyə və ailəm üçün bir sağmal keçiyə ehtiyacım var». Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ dedi: «İsrail oğullarından olan bir qoca qarı qədər olmaqda acizsiniz?

³⁴⁸ Burada "aralarında" deyildikdə, ya Yəməmə ilə Yəmən arasında yerləşən Mədinə şəhəri, ya da bu iki yalançıdan birinin Peyğəmbərdən صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ əvvəl, digərinin isə sonra vəfat edəcəyi qəsd edilir.

³⁴⁹ Yəməndə şəhər.

³⁵⁰ Söhbət Əsvəd əl-Ənsidən və Müseyləmədən gədir.

³⁵¹ Əhməd 8232. əl-Albani "Sahihul-Cəmius-Sağir" də (№ 2858) səhih olduğunu bildirmişdir. Oxşar rəvayəti əl-Buxari də (№ 4375) rəvayət etmişdir.

Həqiqətən, Musa İsrail oğullarını Misirdən aparanda onlar yolu azdılar». Musa soruşdu: «Görəsən nə üçün belə oldu?» İsrail oğullarının alimləri dedilər: «Həqiqətən, Yusuf öləndə bizə Allaha and içdirmişdir ki, onun cəsədini özümüzə aparmayınca Misirdən çıxmayaq». Musa soruşdu: «Onun qəbrinin yerini kim bilir?» Onlar: «İsrail oğullarından bir qoca qarı» - deyə cavab verdilər. Musa onun dalınca adam göndərdi və o, Musanın yanına gəldi. Musa dedi: «Yusufun qəbrini mənə göstər!» O dedi: «İstəyimi mənə verməyincə (göstərən deyiləm)». Musa soruşdu: «Sənin istəyin nədir?» O da belə cavab verdi: «Cənnətdə sənin yanında olmaq». Musa bunu ona vermək istəmədi. Allah Musaya vəhy etdi ki, onun istəyini versin. Beləliklə qadın onları bir gölün yanına - durğun suyun yerinə - gətirib çıxartdı və dedi: «Buradakı suyu qurudun!» Onlar da suyu qurudular. Qadın dedi: «Qazın və Yusufun cəsədini çıxardın!» Onlar Yusufun bədənini qaldırıb yerə qoyanda yol gündüz işığı kimi (göründü)». ³⁵²

29951763 - (حسن) وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال القتل في سبيل الله

يكفر الذنوب كلها إلا الأمانة ثم قال يؤتى بالعبد يوم القيامة وإن قتل في سبيل الله فيقال أد أمانتك فيقول أي رب كيف وقد ذهبت الدنيا قال فيقال انطلقوا به إلى الهاوية فينطلق به إلى الهاوية وتمثل له أمانته كهيئتها يوم دفعت إليه فيراها فيعرفها فيهوي في أثرها حتى يدركها فيحملها على منكبيه حتى إذا نظر ظن أنه خارج زلت عن منكبيه فهو يهوي في أثرها أمد الآبدن ثم قال الصلاة أمانة والوضوء أمانة والوزن أمانة والكيل أمانة وأشياء عدها وأشد ذلك الودائع قال يعني زاذان فأتيت البراء بن عازب فقلت ألا ترى إلى ما قال ابن مسعود قال كذا قال كذا قال صدق أما سمعت الله يقول إن الله يأمركم أن تؤدوا الأمانات إلى أهلها

رواه البيهقي موقوفا ورواه بمعناه هو وغيره مرفوعا والموقوف أشبه

³⁵² Əbu Yəala 7254; əl-Hakim 3523. Albani «Silsilətul-Əhədisis-Sahihə»da (№ 313) səhih olduğunu bildirmişdir.

İbn Məsud demişdir: “Allah yolunda öldürülmək əmanətdən başqa, bütün günahlara kəffarədir. Əgər bir qul Allah yolunda öldürülmüşsə, Qiyamət günü Allahın hüzuruna gətiriləcək və ona deyiləcək: “Əmanətini qaytar!” O deyəcək: “Ey Rəbbim, necə (qaytara bilərəm ki,) artıq dünya getmişdir?” Deyiləcək: “Onu Haviyəyə aparın və əmanətini ona ___ gündə olduğu kimi ona göstərin!” O da əmanətini görüb tanıyacaq.

1116muslim - حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنِي عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا دَاوُدُ عَنْ عَامِرٍ عَنِ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يُكْتَبُ مِنْ قَوْلِ «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ». قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْكَ تُكْتَبُ مِنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. فَقَالَ «حَبْرَتِي رَبِّي أَنَّى سَأَرَى عَلَامَةً فِي أُمَّتِي فَإِذَا رَأَيْتَهَا أَكْثَرْتَ مِنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. فَقَدْ رَأَيْتَهَا (إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ) فَفَتْحَ مَكَّةَ (وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا) فَسَبَّحَ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا)».

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: "إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ يَفْسَ أَنْ يَعْبَدَ الْأَصْنَامَ فِي أَرْضِ الْعَرَبِ، وَلَكِنَّهُ سَيَرْضَى مِنْكُمْ بِدُونِ ذَلِكَ، بِالْمَقْرَحَاتِ وَهِيَ الْمَوَاقِبَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَتَقُوا الظَّالِمَ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّ الْعَبْدَ يَجِيءُ بِالْحَسَنَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَرَى أَنَّهُ سُنُّحِيهِ، فَمَا زَالَ عَبْدٌ يَقُومُ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ ظَلَمْتَنِي عَبْدُكَ مَظْلَمَةٌ فَيَقُولُ: امْحُوا مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَمَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يَبْقَى هَلْ حَسَنَةٌ مِنَ الذُّنُوبِ، وَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَسَفَرٍ نَزَلُوا بِقَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ، لَيْسَ مَعَهُمْ حَطَبٌ، فَتَفَرَّقَ الْقَوْمُ لِيَحْتَبِطُوا، فَلَمْ يَلْبَثُوا أَنْ حَبَطُوا فَأَعْظَمُوا النَّارَ وَطَبَخُوا مَا أَرَادُوا وَكَذَلِكَ الذُّنُوبُ "

İn İblis yifis An Tebd al-Asnam Baruz al-erab w lkinne sirruzi bduwn dalk minkm balxqrat min Aemalkm w hi almuwibat fatatqwal mazalm ma astatctem fin al-ebd yijii ywm al-qiyame w le min

الحسنات ما يرى أنه ينجيهِ فلا يزال عبد يقوم فيقول: يا رب إن فلانا ظلمني مظلمة
فيقال امحوا من حسناته حتى لا يبقى له حسنة

İbn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ demişdir: “Şubhəsiz ki, İblis ərəb torpaqlarında (insanların) butlərə ibadət edilməsindən ümidini üzmüşdür. Lakin o, sizdən bundan aşağı olan mənfur əməllərinizdən, böyük günahlardan razı qalacaq. Bacardığınız qədər zülm etməkdən qorxun! Çünki, Qiyamət günü qul, onu (oddan) xilas edəcəyini zənn etdiyi savablarla (Allahın hüzuruna) gələcək. Qul ayağa durub dayanmadan yalvaracaq: “Ey Rəbbim! Filankəs mənə zülm etdi”. Belə deyiləcək: “Onun savablarından bir savab qalmayana qədər silin!”³⁵³

1112 - (حسن لغیره) وروی ابن عمر رضي الله عنهما قال كنت جالسا مع النبي صلى الله عليه وسلم في مسجد منى فأتاه رجل من الأنصار ورجل من ثقيف فسلمنا ثم قالوا يا رسول الله جئنا نسألك فقال إن شئتما أخبرتكما بما جئتما تسألاني عنه فعلت وإن شئتما أن أمسك وتسالاني فعلت فقالا أخبرنا يا رسول الله فقال الثقيفي للأنصاري سل فقال أخبرني يا رسول الله فقال جئتني تسألني عن مخرجك من بيتك تؤم البيت الحرام وما لك فيه وعن ركعتيك بعد الطواف وما لك فيهما وعن طوافك بين الصفا والمروة وما لك فيه وعن وقوفك عشية عرفة وما لك فيه وعن رميك الجمار وما لك فيه وعن نحررك وما لك فيه مع الإفاضة فقال والذي بعثك بالحق لعن هذا جئت أسألك قال فإنك إذا خرجت من بيتك تؤم البيت الحرام لا تضع ناقتك خفا ولا ترفعه إلا كتب الله لك به حسنة ومحأ عنك خطيئة وأما ركعتك بعد الطواف كعتق رقبة من بني إسماعيل عليه السلام وأما طوافك بالصفا والمروة كعتق سبعين رقبة وأما وقوفك عشية عرفة فإن الله يهبط إلى سماء الدنيا فيباهي بكم الملائكة يقول **عبادي** جاؤوني شعثا من كل فج عميق يرجون جنتي فلو كانت ذنوبكم كعدد الرمل أو كقطر المطر أو كزبد البحر لغفرتها أفيضوا **عبادي**

³⁵³ Əbu Yəalə 5122. əl-Albani “Sahihut-Tərgib vət-Tərhib”də (№ 2221) səhih li-ğeyrihi adlandırıb.

مغفورا لكم ولمن شفعتم له وأما رميك الجمار فلك بكل حصاة رميتها تكفير كبيرة من الموبقات وأما نحرك فمذخور لك عند ربك وأما حلاقك رأسك فلك بكل شعرة حلقها حسنة ويمحى عنك بها خطيئة وأما طوافك بالبيت بعد ذلك فإنك تطوف ولا ذنب لك يأتي ملك حتى يضع يديه بين كتفيك فيقول اعمل فيما تستقبل فقد غفر لك ما مضى رواه الطبراني في الكبير والبخاري واللفظ له وقال وقد روي هذا الحديث من وجوه ولا نعلم له أحسن من هذا الطريق

قال المملي رضي الله عنه وهي طريق لا بأس بها رواها كلهم موثقون ورواه ابن حبان في صحيحه

784 - (حسن صحيح) وعن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إني ممسك بحجزكم عن النار هلم عن النار وتغلبوني تقاحمون فيه تقاحم الفراش أو الجنادب فأوشك أن أرسل بحجزكم وأنا فرطكم على الحوض فتردون علي معا وأشتاتا فأعرفكم بسيماكم وأسمائكم كما يعرف الرجل الغريبة من الإبل في إبله ويذهب بكم ذات الشمال وأناشد فيكم رب العالمين فأقول أي رب أمي فيقول يا محمد إنك لا تدري ما أحدثوا بعدك إنهم كانوا يمشون بعدك القهقري على أعقابهم فلا أعرفن أحدكم يوم القيامة يحمل شاة لها ثغاء فينادي يا محمد يا محمد فأقول لا أملك لك شيئا قد بلغتك فلا أعرفن أحدكم يأتي يوم القيامة يحمل بعيرا له رغاء فينادي يا محمد يا محمد فأقول لا أملك لك شيئا قد بلغتك فلا أعرفن أحدكم يأتي يوم القيامة يحمل فرسا له حمحة ينادي يا محمد يا محمد فأقول لا أملك لك شيئا قد بلغتك فلا أعرفن أحدكم يوم القيامة يحمل سقاء من آدم ينادي يا محمد يا محمد فأقول لا أملك لك شيئا قد بلغتك رواه أبو يعلى والبخاري إلا أنه قال قشعا مكان سقاء وإسنادهما جيد إن شاء الله

3641 - (حسن) وعن أبي بكر الصديق رضي الله عنه قال أصبح رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم فصلى الغداة ثم جلس حتى إذا كان من الضحى ضحك رسول الله

صلى الله عليه وسلم وجلس مكانه حتى صلى الأولى والعصر والمغرب كل ذلك لا يتكلم حتى صلى العشاء الآخرة ثم قام إلى أهله فقال الناس لأبي بكر رضي الله عنه سل رسول الله صلى الله عليه وسلم ما شأنه صنع اليوم شيئاً لم يصنعه قط فقال نعم عرض علي ما هو كائن من أمر الدنيا والآخرة فجمع الأولون والآخرون بصعيد واحد حتى انطلقوا إلى آدم عليه السلام والعرق يكاد يلجمهم فقالوا يا آدم أنت أبو البشر اصطفاك الله اشفع لنا إلى ربك فقال قد لقيت مثل الذي لقيتم انطلقوا إلى أبيكم بعد أبيكم إلى نوح إن الله اصطفى آدم ونوحاً وآل إبراهيم وآل عمران على العالمين فينطلقون إلى نوح عليه السلام فيقولون اشفع لنا إلى ربك فأنت اصطفاك الله واستجاب لك في دعائك فلم يدع على الأرض من الكافرين ديباراً فيقول ليس ذاكم عندي فانطلقوا إلى إبراهيم فإن الله اتخذه خليلاً فينطلقون إلى إبراهيم عليه السلام فيقول ليس ذاكم عندي فانطلقوا إلى موسى فإن الله كلمه تكليماً فينطلقون إلى موسى عليه السلام فيقول ليس ذاكم عندي ولكن انطلقوا إلى عيسى ابن مريم فإنه كان يرى الأكمة والأبرص ويحيي الموتى فيقول عيسى ليس ذاكم عندي ولكن انطلقوا إلى سيد

ولد آدم فإنه أول من تنشق عنه الأرض يوم القيامة انطلقوا إلى محمد فليشفع لكم إلى ربكم قال فينطلقون إلي وآتي جبريل فيأتي جبريل ربه فيقول ائذن له وبشره بالجنة قال فينطلق به جبريل فيخر ساجدا قدر جمعة ثم يقول الله تبارك وتعالى يا محمد ارفع رأسك وقل تسمع واشفع تشفع فيرفع رأسه فإذا نظر إلى ربه خر ساجدا قدر جمعة أخرى فيقول الله يا محمد ارفع رأسك وقل تسمع واشفع تشفع فيذهب ليقع ساجدا فيأخذ جبريل بضبعيه ويفتح الله عليه من الدعاء ما لم يفتح على بشر قط فيقول أي رب جعلتني سيد ولد آدم ولا فخر وأول من تنشق عنه الأرض يوم القيامة ولا فخر حتى إنه ليرد على الخوض أكثر ما بين صنعاء وأيلة ثم يقال ادعوا الصديقين فيشفعون ثم يقال ادعوا الأنبياء فيجيء النبي معه العصاة والنبي معه الخمسة والستة والنبي ليس معه أحد ثم يقال ادعوا الشهداء فيشفعون فيمن أرادوا فإذا فعلت الشهداء ذلك يقول الله جل وعلا أنا أرحم

الراحمين أدخلوا جنتي من كان لا يشرك بي شيئا فيدخلون الجنة ثم يقول الله تبارك وتعالى انظروا في النار هل فيها من أحد عمل خيرا قط فيجدون في النار رجلا فيقال له هل عملت خيرا قط فيقول لا غير أي كنت أسامح الناس في البيع فيقول الله اسمحوا لعبدي كإسماحه إلى عبيدي ثم يخرج من النار آخر فيقال له هل عملت خيرا قط فيقول لا غير أي كنت أمرت ولدي إذا مت فأحرقوني بالنار ثم اطحنوني حتى إذا كنت مثل الكحل اذهبوا بي إلى البحر فذروني في الريح فقال الله لم فعلت ذلك قال من مخافتك فيقول انظر إلى ملك أعظم ملك فإن لك مثله وعشرة أمثاله فيقول لم تسخر بي وأنت الملك فذلك الذي ضحكت به من الضحى رواه أحمد والبخاري وأبو يعلى وابن حبان في صحيحه وقال قال إسحاق يعني ابن إبراهيم هذا من أشرف الحديث وقد روى هذا الحديث عدة عن النبي

صلى الله عليه وسلم نحو هذا منهم حذيفة وأبو مسعود وأبو هريرة وغيرهم انتهى
23972, 23973 - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُعْبِرَةِ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ صُهَيْبٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى هَمَسَ شَيْئًا لَا أَفْهَمُهُ وَلَا يُخْبِرُنَا بِهِ قَالَ أَفْطِنْتُمْ لِي قُلْنَا نَعَمْ قَالَ إِنِّي ذَكَرْتُ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ أُعْطِيَ جُنُودًا مِنْ قَوْمِهِ فَقَالَ مَنْ يُكَافِي هَؤُلَاءِ أَوْ مَنْ يَقُومُ لَهُؤُلَاءِ أَوْ غَيْرَهَا مِنَ الْكَلَامِ فَأُوجِبِي إِلَيْهِ أَنْ اخْتَرْتُ لِقَوْمِكَ إِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا أَنْ تُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ أَوْ الْجُوعَ أَوْ الْمَوْتَ فَاسْتَشَارَ قَوْمَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالُوا أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ فَكُلِّ ذَلِكَ إِلَيْكَ خِرٌ لَنَا فَقَامَ إِلَى الصَّلَاةِ وَكَانُوا إِذَا فَزِعُوا فَزِعُوا إِلَى الصَّلَاةِ فَصَلَّى مَا شَاءَ اللَّهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَيُّ رَبِّ أُمَّةٍ عَدُوٌّ مِنْ غَيْرِهِمْ فَلَا أَوْ الْجُوعَ فَلَا وَلَكِنَّ الْمَوْتَ فَسَلِّطْ عَلَيْهِمُ الْمَوْتَ فَمَاتَ مِنْهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا فَهَمَسِي الَّذِي تَرَوْنَ أَنِّي أَقُولُ اللَّهُمَّ بَكَ أَقَاتِلْ وَبِكَ أَصَاوِلُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

تعليق شعيب الأرناؤوط : إسناده صحيح على شرط مسلم

Suheyb demışdir: "Allah Elçisi namazda nə isə pıçıldayırdı. Mən onu anlaya bilmir və o, bunu bizə demirdi. O soruşdu: "Mənim nə dediklərimizi başa düşürsünüz?" Biz: "Bəli!"- dedik. O buyurdu: "Mən qövmdən ordu verilən bir peyğəmbəri xatırladım. O belə demışdi: "Heç vaxt, heç bir şey bunları məhv

edə bilməz". Allah ona belə vəhy etdi: "Ümmətin üçün üç şeydən birini seç; ya onların üstünə özlərindən başqa düşmən salacağıq ki, onları ayaq altına salsın, ya onlara aclıq, ya da ölüm göndərəcəyik". O, (ümmətilə) məşvərət etdi və onlar dedilər: "Düşməyə gəlincə, bizim onlara gücümüz çatmaz. Aclığa gəlincə isə, biz ona dözə bilmərik. Lakin biz ölümü seçirik". Allah da onlara ölüm göndərdi və üç gün ərzində yetmiş min nəfər öldü. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "(Həmin peyğəmbər) onların çoxluğunu görəndə (deyə bilmədiyini) Mən indi belə deyərdim: "Allahım! Səninlə (düşməyə) hiylə qururam, Səninlə hücum edirəm və Sənin sayəndə döyüşürəm.

عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ، أَنَّهُ رَاحَ إِلَى مَسْجِدِ دِمَشْقَ، وَهَجَرَ بِالرَّوَّاحِ، فَلَقِيَ شَدَّادَ بْنَ أَوْسِ الْأَنْصَارِيِّ، وَالصُّنَابِحِيَّ مَعَهُ، قُلْتُ: أَيْنَ تُرِيدَانِ، يَرِحُمَكُمَا اللَّهُ؟ قَالَا: نُرِيدُ هَهُنَا إِلَى أَخٍ لَنَا مَرِيضٍ نَعُودُهُ، فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُمَا حَتَّى دَخَلَا عَلَى ذَلِكَ، فَقَالَا لَهُ: كَيْفَ أَصْبَحْتَ؟ قَالَ: أَصْبَحْتُ بِنِعْمَةٍ (وَفَضْلٍ)، فَقَالَ لَهُ شَدَّادٌ: أَبَشِّرُ بِكَفَّارَاتِ السَّيِّئَاتِ، وَحَطُّ الْخَطَايَا، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: "إِنَّ اللَّهَ ﷻ يَقُولُ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنًا، فَحَمِدَنِي عَلَى مَا ابْتَلَيْتُهُ، فَإِنَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ مِنَ الْخَطَايَا، وَيَقُولُ الرَّبُّ ﷻ: أَنَا قَيْدُ عَبْدِي (هَذَا)، وَابْتَلَيْتُهُ، فَأَجْرُوا لَهُ مَا كُنْتُمْ تُجْرُونَ لَهُ (قَبْلَ ذَلِكَ)"، وَهُوَ صَحِيحٌ.

Əbul-Əşas rəvayət edir ki, Dəməşqdə olan bir məscidə gəldikdə Şəddad ibn Əvs əl-Ənsari ilə qarşılaşdım, əs-Sunəbihi də onun yanında idi. Mən dedim: "Allah sizə rəhm etsin, hara gedirsiniz?" Dedilər: "Burada olan xəstə qardaşımızı ziyarət etmək istəyirik". Onlar xəstənin yanına girənədək onlarla getdim. Onlar xəstəyə dedilər: "Səhərə necə çıxdın?" O dedi: "Səhərə Allahın neməti və fəziləti ilə çıxdım". Şəddad ona dedi: "Səni günahların kəffarəsi və xətalərin silinməsi ilə müjdələyirəm" Həqiqətən, mən Allah Elçisini ﷺ belə buyurarkən eşitdim: "Allah ﷻ buyurur: "Mömin bir qulumu bəlaya düşər etdikdə o, verdiyim bəlaya görə Mənə

həmd edərsə, yatağından anadan doğulduğu gündə olduğu kimi xətəlardan (təmizlənərək) ayağa qalxar". Rəbb ﷺ qoruyucu mələklərinə buyurur: "Həqiqətən, Mən bu qulumu əməl etməkdən saxlayıb bəlaya düçar etdim. Bundan əvvəl sağlam ikən (etdiyi əməllərə bərabər) yazdığınız əcr qədər onun üçün mükafat yazın!"³⁵⁴

7796 - قال رجل : لا يغفر الله لفلان ! فأوحى الله تعالى إلى نبي من الأنبياء : **إنها**

خطيئة فليستقبل العمل (طب) عن جندب .

قال الشيخ الألباني : (صحيح) انظر حديث رقم : 4347 في صحيح الجامع
عَنْ جُنْدُبٍ أَنَّ رَجُلًا آلَى ، أَنْ لَا يَغْفِرَ اللَّهُ لِفُلَانٍ ، فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى نَبِيِّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، أَوْ إِلَى نَبِيٍّ : أَنَّهَا بِمَنْزِلَةِ الْخَطِيئَةِ فَلْيَسْتَقْبَلِ الْعَمَلَ

"Bir kişi dedi: "Allah filankəsi bağışlamayacaq!" Allah peyğəmbərlərdən birinə belə vəhy etdi: "³⁵⁵

1061 - " كان إذا صلى همس ، فقال : أفظنتم لذلك ؟ إني ذكرت نبيا من الأنبياء

أعطي جنودا من قومه ، فقال : من يكافئ هؤلاء أو من يقاتل هؤلاء ؟ أو كلمة شبهها ،

فأوحى الله إليه أن اختر لقومك إحدى ثلاث : أن أسلط عليهم عدوهم أو الجوع أو

الموت ، فاستشار قومه في ذلك ؟ فقالوا : نكل ذلك إليك أنت نبي الله ، فقام فصلى و

كانوا إذا فزعوا ، فزعوا إلى الصلاة ، فقال : يا رب أما الجوع أو العدو ، فلا و لكن

الموت ، فسلط عليهم الموت ثلاثة أيام ، فمات منهم سبعون ألفا ، فهمسي الذي ترون

أني أقول : اللهم بك أقاتل و بك أصاول و لا حول و لا قوة إلا بك " .

"Bir gün (Peyğəmbər) namaz qılarkən pıçıldayırdı. Sonra o soruşdu:

"Nə söylədiyimi anlayırsınız? Mən qövmündən ordu verilən peyğəmbərlərdən birini xatırlayırdım. O belə demişdi:

"Bunların qarşısına kim çıxıb bilər?!" və ya "Bunlarla kim döyüşə

³⁵⁴ Əhməd 17118, 17159; Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 6990. əl-Albani "Sahihut-Tərgib vət-Tərhib"də (№ 3423) həsən olduğunu bildirib.

³⁵⁵ ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 1658, 1680. əl-Albani "Sahihul-Cəmius-Sağir"də (№ 4347) səhih olduğunu bildirib.

bilər?!" və ya buna bənzər kəlmələr söylədi. Allah ona belə vəyih etdi: "Qövmünə üçündən birini seç; ya onların üzərinə düşmə, ya aclıq, ya da ölüm göndərirəm". O, qövmü ilə bu haqda məşvərət etdi və onlar dedilər: "Biz bunu sənə həvalə edirik, sən Allahın peyğəmbərisən". O, ayağa durub namaz qıldı. Onlar qorxduqda namaza durardılar. O dedi: "Ey Rəbbim! Aclıq və düşmə istəmirik, biz ölümü seçirik". Allah onlara üç gün ərzində ölüm göndərir və onlardan yetmiş min nəfər ölür. Sizin məni pıçıldamağımı görməyiniz mənim bunları deməyimdir: "Allahım, Sənin sayəndə vuruşuram! Sənin sayəndə (düşmə) hiylə qururam! Güc və qüdrət yalnız Səndədir".

قال الألباني في "السلسلة الصحيحة" 3 / 50 : أخرجه ابن نصر في " الصلاة (35 /

2) : حدثنا إسحاق بن إبراهيم أنبأنا أبو أسامة حدثنا سليمان بن المغيرة عن ثابت البناني عن عبد الرحمن بن أبي ليلى عن صهيب قال : فذكره .

قلت : و هذا إسناد صحيح على شرط الشيخين . و أخرجه الإمام أحمد (4 / 333 ،

/ 6

16) من طريقين آخرين عن سليمان بن المغيرة به ، و من طريق حماد بن سلمة :

حدثنا ثابت به نحوه و فيه أن الصلاة هي صلاة الفجر و أن الهمس كان بعدها و في

أيام حنين . و روى منه الدارمي (2 / 217) قوله : اللهم بك أحاول و بك أصاول

و بك أقاتل " . و سندهما صحيح على شرط مسلم .

1765 - و أبو داود ولفظه (صحيح) أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مر برجل

يبيع طعاما فسأله كيف تبيع فأخبره **فأوحى الله إليه** أن أدخل يدك فيه فإذا هو مبلول فقال

رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس منا من غش

وهو يوحى إليه ب (الجعرانة) فإذا هو محمر الوجه وهو يغط كما يغط البكر

وثبت في (الصحيحين) من حديث عائشة لما نزل الحجاب وأن سودة خرجت بعد

ذلك إلى (المناصع) ليلا فقال عمر : قد عرفناك يا سودة فرجعت إلى رسول الله صلى

الله عليه وسلم فسألته وهو جالس يتعشى والعرق في يده فأوحى الله إليه [ثم رفع عنه]
والعرق في يده [ما وضعه] ثم رفع رأسه فقال :

(إنه قد أذن لكن أن تخرجن لحاجتكن)

فدل هذا على أنه لم يكن الوحي يغيب عنه إحساسه بالكلية بدليل أنه جالس ولم يسقط
العرق أيضا من يده صلوات الله وسلامه دائما عليه

وروى أبو يعلى عن الفلتان بن عاصم قال : كنا عند رسول الله صلى الله عليه وسلم
وأنزل

[108]

112 - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ ، قَالَ : أَتَيْتُ أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ بْنِ مَنجَابِ الطُّيْبِيِّ ،
ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ الْبَجَلِيُّ ، قَالَ : أَتَيْتُ أَبُو بَكْرٍ يَعْنِي ابْنَ أَبِي شَيْبَةَ ، ثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ
، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ ، قَالَ : سَمِعْتُ
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : " يُمَثَّلُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلًا فَيُؤْتَى بِالرَّجُلِ قَدْ
حَمَلَهُ

فَخَالَفَ أَمْرَهُ فَيَنْتَبِلَ لَهُ خَصْمًا فَيَقُولُ : يَا رَبِّ حَمَلْتُهُ إِيَّايَ فَبَيْسَ حَامِلٌ ، تَعَدَّى حُدُودِي
وَضَيَّعَ فَرَائِضِي ، وَرَكِبَ مَعْصِيَتِي ، وَتَرَكَ طَاعَتِي فَمَا يَزَالُ يَقْدِفُ عَلَيْهِ بِالْحُجَجِ حَتَّى
يُقَالَ : فَشَأْنُكَ ، فَيَأْخُذُ بِيَدِهِ فَمَا يُرْسِلُهُ حَتَّى يَكْبُهُ عَلَى مَنْخَرِهِ فِي النَّارِ ، وَيُؤْتَى بِالرَّجُلِ
الصَّالِحِ قَدْ كَانَ حَمَلَهُ وَحَفِظَ أَمْرَهُ فَيَنْتَبِلَ خَصْمًا دُونَهُ فَيَقُولُ : يَا رَبِّ حَمَلْتُهُ إِيَّايَ فَحَفِظَ
حُدُودِي ، وَعَمِلَ بِفَرَائِضِي وَاجْتَنَبَ مَعْصِيَتِي وَاتَّبَعَ طَاعَتِي ، فَمَا يَزَالُ يَقْدِفُ لَهُ بِالْحُجَجِ
حَتَّى يُقَالَ : **شَأْنُكَ بِهِ** ، فَيَأْخُذُ بِيَدِهِ فَمَا يُرْسِلُهُ حَتَّى يُلْبِسَهُ حُلَّةَ الْإِسْتَبْرَقِ ، وَيَعْقِدُ عَلَيْهِ
تَاجَ الْمُلْكِ وَيَسْقِيهِ كَأْسَ الْخَمْرِ " *

Addua tabarani 1227- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنْ عَبْدِ
الرَّحْمَنِ بْنِ عُمَرَ ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْأَسْوَدِ أَنَّ أُمِّيَةَ بِنَ صَفْوَانَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ وَجَدَ صَحِيفَةً

مَرْبُوطَةً بِقُرَابٍ صَفْوَانَ أَوْ بِسَيْفِهِ فَإِذَا فِيهَا هَذَا مَا يَسْأَلُ إِبْرَاهِيمَ رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ أَيُّ رَبِّ مَا جَزَاءُ مَنْ يُبَلِّ الدَّمْعَ وَجْهَهُ مِنْ حَشِيَّتِكَ قَالَ **صَلَوَاتِي وَرِضْوَانِي** قَالَ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يُصَبِّرُ الْحَزِينَ ائْتِغَاءَ وَجْهِكَ قَالَ أَكْسُوهُ ثِيَابًا مِنَ الْإِيمَانِ يَتَّبِعُ بِهَا الْجَنَّةَ وَيَتَّقِي بِهَا النَّارَ قَالَ فَمَا جَزَاءُ مَنْ سَدَّدَ الْأَرْمَلَةَ ائْتِغَاءَ وَجْهِكَ قَالَ وَمَا تَسَدِّدُ الْأَرْمَلَةَ قَالَ يُؤْوِيهَا قَالَ أَقِيمُهُ فِي ظِلِّي وَأُدْخِلْهُ جَنَّتِي قَالَ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَتَّبِعِ الْجَنَازَةَ ائْتِغَاءَ وَجْهِكَ قَالَ تُصَلِّي مَلَائِكَتِي عَلَى جَسَدِهِ وَتُشَيِّعُ رُوحَهُ

6476 - أخبرنا عبد الله بن محمد الأزدي بخبر غريب حدثنا إسحاق بن إبراهيم حدثنا النضر بن شميل حدثنا أبو نعامة العدوي حدثنا أبو هنيذة البراء بن نوفل عن والان العدوي عن حذيفة بن اليمان عن أبي بكر الصديق رضي الله عنه قال : أصبح رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم فصلى الغداة ثم جلس حتى إذا كان من الضحى ضحك رسول الله صلى الله عليه وسلم وجلس مكانه حتى صلى الأولى والعصر والمغرب والعشاء كل ذلك لا يتكلم حتى صلى العشاء الآخرة ثم قام إلى أهله فقال للناس لأبي بكر : سل رسول الله صلى الله عليه وسلم ما شأنه ؟ صنع اليوم شيئاً لم يصنعه قط ! فسأله فقال :
(نعم عرض علي ما هو كائن من أمر الدنيا والآخرة فجمع الأولون والآخرون بصعيد واحد حتى انطلقوا إلى آدم عليه السلام والعرق يكاد يلجمهم فقالوا : يا آدم أنت أبو البشر اصطفاك الله اشفع لنا إلى ربك فقال : لقد لقيت مثل الذي لقيتم فانطلقوا إلى أبيكم بعد أبيكم إلى نوح { إن الله اصطفى آدم ونوحاً وآل إبراهيم وآل عمران على العالمين } فينطلقون إلى نوح فيقولون : اشفع لنا إلى ربك فإنه اصطفاك الله واستجاب لك في دعائك فلم يدع على الأرض من الكافرين دياراً فيقول : ليس ذاكم عندي فانطلقوا على إبراهيم فإن الله اتخذته خليلاً فيأتون إبراهيم فيقول : ليس ذاكم عندي فانطلقوا إلى موسى فإن الله قد كلمه تكليماً فيقول موسى : ليس ذاكم عندي ولكن انطلقوا إلى عيسى ابن مريم فإنه يرى الأكمه والأبرص ويحي الموتى فيقول عيسى : ليس ذاكم عندي ولكن

انطلقوا إلى سيد ولد آدم فإنه أول من تنشق عنه الأرض يوم القيامة انطلقوا إلى محمد فليشفع لكم إلى ربكم

قال : فينطلقون وآتي جبريل فبأتي جبريل ربه فيقول الله : ائذن له وبشره بالجنة ؟ قال : فينطلق به جبريل فيخر ساجدا قدر **جمعة** ثم يقول الله تبارك وتعالى : يا محمد ارفع رأسك وقل يسمع واشفع تشفع فيرفع رأسه فإذا نظر إلى ربه خر ساجدا قدر **جمعة** أخرى فيقول الله : يا محمد ارفع رأسك وقل يسمع واشفع تشفع فيذهب ليقع ساجدا فيأخذ [جبريل] بزبوعيه ويفتح الله عليه من الدعاء شيئا لم يفتحه على بشر قط فيقول : أي رب جعلتني سيد ولد آدم ولا فخر وأول من تنشق عنه الأرض يوم القيامة ولا فخر حتى إنه ليرد على الحوض يوم القيامة أكثر ما بين صنعاء وأيلة

ثم يقال : ادع الصديقين فيشفعون ثم يقال : ادع الأنبياء فيحيي النبي معه العصاة والنبي معه الخمسة والستة والنبي ليس معه أحد

ثم يقال : ادع الشهداء فيشفعون لمن أرادوا فإذا فعلت الشهداء ذلك يقول الله جل وعلا : أنا أرحم الراحمين أدخلوا جنتي من كان لا يشرك بي شيئا فيدخلون الجنة

ثم يقول الله تعالى : انظروا في النار هل فيها من أحد عمل خيرا قط ؟ فيجدون في النار رجلا فيقال له : هل عملت خيرا قط فيقول : لا غير أبي كنت أسامح الناس في البيع فيقول الله : اسمحوا لعبدي كإسماحه إلى عبدي ثم يخرج من النار آخر يقال له : هل عملت خيرا قط ؟ فيقول : لا غير أبي كنت أمرت ولدي إذا مت فاحرقوني بالنار ثم اطحنوني حتى إذا كنت مثل الكحل فاذهبوا بي إلى البحر فذروني في الريح فقال الله : لم فعلت ذلك ؟ قال : من مخافتك فيقول : انظروا إلى ملك أعظم ملك فإن لك مثله وعشرة أمثاله فيقول : لم تسخر بي وأنت الملك ؟ فذلك الذي ضحكت منه من الضحى)

قال إسحاق : هذا من أشرف الحديث وقد روى هذا الحديث عدة عن النبي صلى الله عليه وسلم نحو هذا منهم : حذيفة و ابن مسعود و أبو هريرة وغيرهم

أخبرناه أبو خليفة حدثنا علي ابن المديني حدثنا روح بن عبادة حدثنا أبو نعامه حدثنا أبو هنيذة بإسناده نحوه

قال شعيب الأرنؤوط : إسناده جيد

7805 - قالت الملائكة : يا رب ذاك **عبدك** يريد أن يعمل بسيئة و هو أبصر به فقال : ارقبوه فإن عملها فاكثبوها له .بمثلها و إن تركها فاكثبوها له حسنة إنما تركها من جراي (حم م) عن أبي هريرة .
قال الشيخ الألباني : (صحيح) انظر حديث رقم : 4356 في صحيح الجامع

عن الضحاك بن قيس الفهري رضي الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " : إِنْ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: أَنَا خَيْرُ شَرِيكَ، فَمَنْ أَشْرَكَ
مَعِي شَرِيكًا فَهُوَ لَشَرِيكِي، يَا أَيُّهَا النَّاسُ:
أَخْلَصُوا أَعْمَالَكُمْ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا
يَقْبَلُ إِلَّا مَا أَخْلَصَ لَهُ، وَلَا تَقُولُوا: هَذَا لِلَّهِ
وَاللرَّحِمِ؛ فَإِنَّهَا لِلرَّحِمِ لَيْسَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهَا شَيْءٌ،
وَلَا تَقُولُوا: هَذِهِ لِلَّهِ وَلَوْجُوهِكُمْ؛ فَإِنَّهَا
لَوْجُوهِكُمْ لَيْسَ لِلَّهِ مِنْهَا شَيْءٌ."

أخلصوا : أخلص الشئ ؛ أي: أصفاه ونقاه مما يشوبه,
 والمراد به هنا: ترك الرياء.
للرحم : الرحم : القرابة.
لوجوهكم : أي لكم, فعبّر بالجزء وأراد الكل.

يخبرنا الله تبارك وتعالى: أنه لا يقبل عمل عامل منا من ذكر أو أنثى إذا كان عمله مشوباً بشرك, ولم يكن خالصاً لله تعالى من جميع أنواع الشرك, كالكبر, والسمعة, وغير ذلك؛ فإن العمل تارة يكون لغير الله, كمن يعمل رياءً محضاً, بحيث لا يراد به سوى مرئيات المخلوقين؛ لغرض دنيوي, كحال المنافقين في صلاتهم. قال الله تعالى في وصفهم: **وإذا قاموا إلى الصلوة قاموا كسالى يراءون الناس** {النساء: 142}, **وقال** الله تعالى: **فويل للمصلين** {الماعون: 4}, **وكذلك وصف الله تبارك الكفار بالرياء المحض في قوله:** **ولا تكونوا كالذين خرجوا من ديرهم بطرا ورئاء الناس** {الانفال: 47}, **وهذا الرياء المحض لا يكاد يصدر من مؤمن في فرض الصلاة والصيام, وقد يصدر في الصدقة الواجبة, والحج, وغيرها من الأعمال الظاهرة؛ التي يتعدي نفعها, فإن الإخلاص فيها عزيز, وهذا العمل لا يشك مسلم أنه حابط, وأن صاحبه يستحق**

المقت من الله والعقوبة. وتارة يكون العمل لله، ويشاركه الرياء، فإن شاركه من أصله؛ فالنصوص الصحيحة تدل على بطلانه أيضًا، وحبوطه.

طريق معالجة القلب من الرياء:

عرفت أن الرياء محبط للأعمال، وسبب للمقت عند الكبير المتعال، وأنه من كبائر المهلكات، وما هذا وصفه فجدير بالتشمير عن ساق الجد في إزالته، وفي علاجه مقامان: **أحدهما: قطع عروقه وأصوله، وهي حب لذة المحمدة، والفرار من ألم الذم، والطمع في أيدي الناس، فهذه الثلاثة هي التي تحرك المرئي إلى الرياء، وعلاجه: أن يعلم مضرة الرياء زما يفوته من صلاح قلبه، وما يحرم عليه في الحال من التوفيق، وفي الآخرة من منزلة عند الله تعالى، وما يتعرض له من العقاب والمقت الشديد والخزي الظاهر، فمهما تفكر العبد في هذا الخزي وقابل ما يحصل له من العباد والتزين لهم في الدنيا بما يفوته في الآخرة وبما يحبط عليه من ثواب الأعمال فإنه يسهل عليه الرغبة عنه، كمن يعلم أن العسل لذيذ ولكنه إذا بان له أن فيه سمًا أعرض عنه.**

المقام الثاني: دفع العارض منه أثناء العبادة وذلك لا بد

və qohumluq əlaqələrini kəsəsiniz.” (əl-Buxari, 4830)

9499 – ليردن علي ناس من أصحابي الحوض حتى إذا رأيتهم و عرفتهم اختلجوا دوني فأقول : يا رب ! أصحابي أصحابي فيقال لي : إنك لا تدري ما أحدثوا بعدك (حم ق) عن أنس وحذيفة .

قال الشيخ الألباني : (صحيح) انظر حديث رقم : 5368 في صحيح الجامع

4 – حدثنا أبو حاتم قال : حدثنا الحسن بن طريف ،

قال : حدثنا إسماعيل بن عياش ، عن زيد بن أسلم : «

أن موسى ، سأل ربه ، فقال : أي رب ، **من الذين**

يرثون دار قدسك ؟ قال : يا موسى ، هم النقية أيديهم

، الطاهرة قلوبهم ، الذين إذا ذكرت ذكروا ، وإذا

ذكروني ذكروهم ، الذين يتحابون بجلالي (1) ،

ويعمرون مساجدي ، ويستغفرون بالأسحار ، الذين

ينيبون إلى ذكري كما تنيب النسور إلى وكورها ،

الذين يغضبون لمخارمي كما يغضب النمر إذا حرب «

(1) الجلال : العظمة والكبرياء

15 - حدثنا عبد الله قال حدثني أبي قال ثنا إبراهيم بن إسحاق الطالقاني قال حدثني النضر بن شميل المازني قال حدثني أبو نعامة قال حدثني أبو هنيذة البراء بن نوفل عن والان العدوي عن حذيفة عن أبي بكر الصديق رضي الله عنه قال : أصبح رسول الله صلى الله عليه و سلم ذات يوم فصلى الغداة ثم جلس حتى إذا كان من الضحى ضحك رسول الله صلى الله عليه و سلم ثم جلس مكانه حتى صلى الأولى والعصر والمغرب كل ذلك لا يتكلم حتى صلى العشاء الآخرة ثم قام إلى أهله فقال الناس لأبي بكر ألا تسأل رسول الله صلى الله عليه و سلم ما شأنه صنع اليوم شيئاً لم يصنعه قط قال فسأله فقال نعم عرض علي ما هو كائن من أمر الدنيا وأمر الآخرة فجمع الأولون والآخرون بصعيد واحد ففزع الناس بذلك حتى انطلقوا إلى آدم

عليه السلام والعرق يكاد يلجمهم فقالوا يا آدم أنت
 أبو البشر وأنت اصطفاك الله عز و جل اشفع لنا إلى
 ربك قال لقد لقيت مثل الذي لقيتم انطلقوا إلى أبيكم
 بعد أبيكم **إلى نوح** { إن الله اصطفى آدم ونوحا وآل
 إبراهيم وآل عمران على العالمين } قال فينطلقون **إلى**
نوح عليه السلام فيقولون اشفع لنا إلى ربك فأنت
 اصطفاك الله واستجاب لك في دعائك ولم يدع على
 الأرض من الكافرين ديارا فيقول ليس ذاكم عندي
 انطلقوا إلى إبراهيم عليه السلام فإن الله عز و جل
 اتخذه خليلا فينطلقون إلى إبراهيم فيقول ليس ذاكم
 عندي ولكن انطلقوا إلى موسى عليه السلام فإن الله
 عز و جل كلمه تكليما فيقول موسى عليه السلام ليس
 ذاكم عندي ولكن انطلقوا إلى { عيسى بن مريم } فإنه
 يرئ الأكمه والأبرص ويحيى الموتى فيقول عيسى ليس

ذاكم عندي ولكن انطلقوا إلى سيد ولد آدم فإنه أول
 من تنشق عنه الأرض يوم القيامة انطلقوا إلى محمد
 صلى الله عليه و سلم فيشفع لكم إلى ربكم عز و جل
 قال فينطلق فيأتي جبريل عليه السلام ربه فيقول الله عز
 و جل ائذن له وبشره بالجنة قال فينطلق به جبريل
 فيخر ساجدا قدر جمعة ويقول الله عز و جل ارفع
 رأسك يا محمد وقل يسمع واشفع تشفع قال فيرفع
 رأسه فإذا نظر إلى ربه عز و جل خر ساجدا قدر جمعة
 أخرى فيقول الله عز و جل ارفع رأسك وقل يسمع
 واشفع تشفع قال فيذهب ليقع ساجدا فيأخذ جبريل
 عليه السلام بضعيه فيفتح الله عز و جل عليه من
 الدعاء شيئاً لم يفتحه على بشر قط فيقول أي رب
 خلقتني سيد ولد آدم ولا فخر وأول من تنشق عنه
 الأرض يوم القيامة ولا فخر حتى أنه ليرد على الحوض

أكثر مما بين صنعاء وأيلة ثم يقال ادعوا الصديقين
 فيشفعون ثم يقال ادعوا الأنبياء قال فيجيء النبي ومعه
 العصاة والنبي ومعه الخمسة والستة والنبي وليس معه
 أحد ثم يقال ادعوا الشهداء فيشفعون لمن أرادوا وقال
 فإذا فعلت الشهداء ذلك قال يقول الله عز و جل أنا
 أرحم الراحمين ادخلوا جنتي من كان لا يشرك بي شيئاً
 قال فيدخلون الجنة قال ثم يقول الله عز و جل انظروا
 في النار هل تلقون من أحد عمل خيراً قط قال
 فيجدون في النار رجلاً فيقول له هل عملت خيراً قط
 فيقول لا غير أي كنت أسامح الناس في البيع والشراء
 فيقول الله عز و جل اسمحوا لعبدي كإسماحه إلى
 عبدي ثم يخرجون من النار رجلاً فيقول له هل عملت
 خيراً قط فيقول لا غير أي قد أمرت ولدي إذا مت
 فأحرقوني بالنار ثم اطحنوني حتى إذا كنت مثل الكحل

فاذهبوا بي إلى البحر فاذروني في الريح فوالله لا يقدر
علي رب العالمين أبدا فقال الله عز و جل لم فعلت ذلك
قال من مخافتك قال فيقول الله عز و جل انظر إلى ملك
أعظم ملك فإن لك مثله وعشرة أمثاله قال فيقول لم
تسخر بي وأنت الملك قال وذاك الذي ضحكت منه
من الضحى

تعليق شعيب الأرنؤوط : إسناده حسن

4063- أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ ،
حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْبَرَاءِ ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمُنْعِمِ
بْنُ إِدْرِيسَ ، عَنْ أَبِيهِ ، قَالَ : وَسُئِلَ وَهْبُ بْنُ مُنْبِهِ عَنْ
هُودٍ أَكَانَ أَبُو الْيَمَنِ الَّذِي وَلَدَ لَهُمْ ؟ فَقَالَ وَهْبٌ : لَا
وَلَكِنَّهُ أَخُو الْيَمَنِ وَفِي التَّوْرَةِ يُنْسَبُ **إِلَى نُوحٍ** ، فَلَمَّا
كَانَتِ الْعَصَبِيَّةُ بَيْنَ الْعَرَبِ وَفَخَرَتِ مُضْرُ بِأَبِيهَا
إِسْمَاعِيلَ ادَّعَتِ الْيَمَنُ هُودًا أَبَا لَتَكُونَ وَلَدًا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ

وَوَلَادُهُ فِيهِمْ وَلَيْسَ بِأَبِيهِمْ وَلَكِنَّهُ أَخُوهُمْ ، وَإِنَّمَا بُعِثَ
 إِلَى عَادٍ وَكَانَ وَهْبٌ لَا يُسَمَّى عَادًا قَدْ حَالَهُمْ وَلَا
 يَنْسَبُ قَبَائِلَهُمْ وَلَا يَأْمُرُ أَشْعَارَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ فِي الْأَرْضِ
 أُمَّةٌ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ عَدَدًا وَلَا أَعْظَمَ مِنْهُمْ أَجْسَامًا وَلَا
 أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا ، فَلَمَّا رَأَوْا الرِّيحَ قَدْ أَقْبَلَتْ عَلَيْهِمْ
 قَالُوا لِهَيْدٍ تُخَوِّفُنَا بِالرِّيحِ فَجَمَعُوا ذُرَارِيَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ
 وَدَوَابَّهُمْ فِي شِعْبٍ ، ثُمَّ قَامُوا عَلَى بَابِ ذَلِكَ الشَّعْبِ
 يَرُدُّونَ الرِّيحَ عَنْ أَمْوَالِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ فَدَخَلَتِ الرِّيحُ مِنْ
 تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْأَرْضِ حَتَّى قَلَعَتْهُمْ .
 قَالَ وَهْبٌ : وَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِمْ هُودَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
 رَبَاحِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَادِ بْنِ عَوْصِ بْنِ إِرْمِ بْنِ سَامِ بْنِ
 نُوحٍ كَانَ كُلُّ رَمَلٍ وَضَعَهُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الْبِلَادِ كَانَ
 مَسَاكِينَ عَادٍ فِي رِمَالِهَا وَكَانَتْ بِلَادُ عَادٍ أَخْصَبَ بِلَادِ
 الْعَرَبِ ، وَأَكْثَرَ رِيْفًا وَأَنْهَارًا وَجِنَانًا ، فَلَمَّا غَضِبَ اللَّهُ

عَلَيْهِمْ وَعَتَوْا عَنِ اللَّهِ وَكَانُوا أَصْحَابَ أُوثَانَ يَعْبُدُونَهَا
 مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرْسَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ
 şubuliman 6817 - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ
 بَشْرَانَ، أَنَا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ
 عَفَّانَ، نا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ
 الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ حُذَيْفَةَ، قَالَ: قِيلَ: يَا أَبَا عَبْدِ
 اللَّهِ أَكْفَرَ بَنُو إِسْرَائِيلَ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ؟، قَالَ: " لا،
 وَلَكِنْ عُرِضَتْ عَلَيْهِمْ فِتْنَةٌ فَأَبَوْا أَنْ يَرْكَبُوهَا، فَضُرِبُوا
 عَلَيْهَا حَتَّى رَكِبُوهَا، ثُمَّ [ص: 377] عُرِضَتْ عَلَيْهِمْ
 أَكْبَرُ مِنْهَا، فَقَالُوا: لا نَرْكَبُ هَذِهِ أَبَدًا، فَضُرِبُوا عَلَيْهَا
 حَتَّى رَكِبُوهَا، فَأَنْسَلَخُوا مِنْ دِينِهِمْ كَمَا يَنْسَلِخُ الرَّجُلُ
 مِنْ قَمِيصِهِ " . قَالَ أَحْمَدُ: " قَالَ أَصْحَابُنَا: وَالْخَتَمُ
 عَلَى الْقَلْبِ، وَالطَّبْعُ بِمَعْنَى وَاحِدٍ، وَمَنْ طَبَعَ عَلَى قَلْبِهِ
 فِي ذَنْبٍ لَمْ يَتُبْ مِنْهُ أَبَدًا، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: { إِنْ

الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ { [البقرة: 6] ، فَأَيَسَ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ مِنْ إِيْمَانِهِمْ ، وَأَشَارَ إِلَى سَبَبِ ذَلِكَ وَعِلَّتِهِ ، فَقَالَ :
 { خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ
 غِشَاوَةً { [البقرة: 7] وَمَعْنَى الْخَتْمِ التَّغْطِيَةُ عَلَى
 الشَّيْءِ ، وَالِاسْتِثْقَابُ مِنْهُ حَتَّى لَا يَدْخُلُهُ شَيْءٌ ، فَقَوْلُهُ : {
 خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ { [البقرة: 7] أَيِ طَبَعَ اللَّهُ ،
 وَالْخَاتَمُ بِمَنْزِلَةِ الطَّابِعِ ، وَالْمَعْنَى : أَنَّهَا لَا تَعْقِلُ وَلَا تَعِي
 خَيْرًا ، فَأَخْبَرَ أَنَّهُ حَالَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الدَّوَاعِي إِلَى الْإِيْمَانِ
 أَنْ يَخْلُصَ إِلَى قُلُوبِهِمْ ، وَحَالَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَبَيْنَ إِبْصَارِ
 مَا فِي الْإِيْمَانِ مِنَ الصَّوَابِ ، فَدَلَّ ذَلِكَ عَلَى أَنَّ الْكَافِرَ
 مَطْبُوعٌ عَلَى قَلْبِهِ مُسْتَحِيلٌ وَجُودُ الْإِيْمَانِ مِنْهُ ، وَقَالَ : {
 أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ
 وَأُولَئِكَ هُمُ الْعَافِلُونَ { [النحل: 108] ، فَأَخْبَرَ أَنَّ

الْمَطْبُوعَ عَلَيْهِ غَافِلٌ، وَوُجُودُ الْفِعْلِ الَّذِي شَرَطُهُ
 الْإِخْتِيَارُ عَنِ الْغَافِلِ عَنْهُ غَيْرُ مُمَكِّنٍ، وَأَصْلُ الطَّبَعِ فِي
 اللُّغَةِ مِنَ الْوَسَخِ وَالذَّنَسِ يَعْشِيَانِ السَّيْفَ، ثُمَّ يُسْتَعْمَلُ
 فِيمَا يُشَبَّهُ الْوَسَخَ وَالذَّنَسَ مِنَ الْآثَامِ وَالْأَقْدَارِ وَغَيْرِهَا
 مِنَ الْمَقَابِحِ، وَالِاسْتِثْنَاءُ فِي قَوْلِهِ: { بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا
 بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا } [النساء: 155] مِنْ
 جَمَاعَةِ الْيَهُودِ الَّذِينَ ابْتَدَأَتْ الْقِصَّةَ بِذِكْرِهِمْ لِأَنَّ
 الْمَطْبُوعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ، وَيَجُوزُ أَنْ يَكُونُوا مَأْمُورِينَ
 بِالْإِيمَانِ، وَلَا يَجُوزُ وُجُودُهُ مِنْهُمْ، فَقَدْ أَخْبَرَ اللَّهُ عَزَّ
 وَجَلَّ عَنْ جَمَاعَةٍ مِنَ الْكُفَّارِ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ، وَالْأَمْرُ
 بِالْإِيمَانِ غَيْرُ زَائِلٍ عَنْهُمْ، وَأَخْبَرَ أَنَّهُ أَوْحَى **إِلَى نُوحٍ عَلَيْهِ**
 السَّلَامُ، أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ،
[ص: 378] وَلِذَلِكَ غَرَقَهُمْ، ثُمَّ لَا يَجُوزُ أَنْ يُقَالَ: إِنَّ
 الْأَمْرَ بِالْإِيمَانِ زَالَ عَنْهُمْ، وَلَعَنَ إِبْلِيسَ وَجَعَلَهُ شَيْطَانًا،

فَصَارَ مِمَّنْ لَا يُؤْمِنُ وَلَا يَتُوبُ أَبَدًا، وَلَا يَجُوزُ أَنْ يُقَالَ:
 إِنَّ الْأَمْرَ بِالْإِيمَانِ وَالتَّوْبَةِ زَائِلٌ عَنْهُ، فَكَذَلِكَ الْمَطْبُوعُ
 عَلَى قَلْبِهِ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ، وَهَكَذَا كُلُّهُ مَعْنَى قَوْلِ الْحَلِيمِيِّ
 وَغَيْرِهِ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ "

10 - أخبرنا عبدة بن

سليمان الرواسي نا إسماعيل بن رافع المدني عن محمد
 بن يزيد بن أبي زياد عن رجل من الأنصار عن [ص
 85] محمد بن كعب القرظي عن رجل من الأنصار
 عن أبي هريرة قال نا رسول الله صلى الله عليه و سلم
 وهو في طائفة من أصحابه قال : إن الله لما خلق
 السماوات والأرض خلق الصور فأعطاه إسرافيل فهو
 واضعه على فيه شاخص بصره إلى العرش ينتظر متى
 يؤمر قال أبو هريرة فقلت يا رسول الله وما الصور قال
 القرن قلت وكيف هو قال عظيم والذي نفسي بيده إن

عظم دارة فيه لكعرض السماوات والأرض يأمر الله
إسرافيل أن ينفخ ثلاث نفخات الأولى نفخة الفرع
والثانية نفخة الصعوق والثالثة نفخة القيام لرب العالمين
يأمر الله إسرافيل فيقول له انفخ نفخة الفرع فيفرع
أهل السماوات وأهل الأرض إلا من شاء الله فيأمره
فيدمها ويطوها فلا يفتر وهي التي يقول الله عز و جل
وما ينظر هؤلاء إلا صيحة واحدة ما لها من فواق
فيسير الله الجبال فتمر مر السحاب ثم تكون ترابا
وترتج الأرض بأهلها رجا وهي التي يقول الله عز و
جل يوم ترجف الراجفة تتبعها الرادفة قلوب يومئذ
واجفة فتكون الأرض كالسفينة [ص 86] الموثقة في
البحر تضربها الأمواج تكفأ بأهلها أو كالقنديل المعلق
بالعرش ترجحه الأرواح فتميد الناس على ظهرها
فتذهل المراضع وتضع الحوامل وتشيب الولدان وتطير

الشياطين هاربة حتى تأتي الأقطار فتلقاها الملائكة
 فتضرب وجوهها فيرجع ويولي الناس مدبرين ينادي
 بعضهم بعضا وهي التي يقول الله عز و جل يوم التناد
 يوم تولون مدبرين ما لكم من الله من عاصم ومن
 يضلل الله فما له من هاد فيبينما هم على ذلك إذ
 انصدعت الأرض فانصدعت من قطر إلى قطر فأرأوا
 أمرا عظيما فأخذهم لذلك من الكرب والهول ما الله
 به عليهم ثم تكون السماء كالمهل ثم انشقت من قطر إلى
 قطر ثم انخسفت شمسها وقمرها وانتشرت نجومها ثم
 كشطت السماء عنهم قال رسول الله صلى الله عليه و
 سلم والأموات لا يعلمون بشيء من ذلك قال أبو
 هريرة قلت يا رسول الله صلى الله عليه و سلم فمن
 استثنى الله حين يقول ففزع من في السماوات ومن في
 الأرض إلا من شاء الله فقال أولئك الشهداء وهم

أحياء عند ربهم وإنما يصل الفرع إلى الأحياء فوقهم
الله فرع ذلك اليوم وأمنهم منه وهو عذاب الله يبعثه
على شرار خلقه [ص 87] وهي التي يقول الله يا
أيها الناس اتقوا ربكم إن زلزلة الساعة شيء عظيم يوم
ترونها تذهل كل مرضعة عما أرضعت وتضع كل ذات
حمل حملها وترى الناس سكارى وما هم بسكارى
ولكن عذاب الله شديد قال فيمكتون في ذلك البلاء ما
شاء الله إلا أنه يطول ذلك ثم يأمر الله إسرافيل بنفخة
الصعق فيصعق أهل السماوات وأهل الأرض إلا من
شاء الله فإذا هم خمدوا خمودا فجاء **ملك الموت** إلى
الجبار فيقول يا رب قد مات أهل السماوات وأهل
الأرض إلا من شئت فيقول الله له وهو أعلم فمن بقي
فيقول يا رب أنت الحي لا تموت وبقي حملة عرشك
وجبريل وميكائيل وأنا فيقول الله ليامت جبريل

وميكائيل قال فيتكلم العرش فيقول يا رب أتميت
 جبريل وميكائيل فيقول الله له اسكت فإني كتبت على
 من كان تحت عرشي الموت فيموتان ويأتي **ملك الموت**
 إلى الجبار فيقول يا رب قد مات جبريل وميكائيل
 فيقول فما زال يقول ادنوا ويقول محمد صلى الله عليه
 وسلم ادنه حتى وضع يده على ركبتي الله له وهو
 أعلم فمن بقي فيقول بقيت أنت الحي لا تموت وبقي
 حملة عرشك وأنا فيقول الله ليمنت حملة عرشي فيموتون
 فيقول الله له وهو أعلم فمن بقي فيقول بقيت أنت
 الحي لا تموت وبقي حملة عرشك وأنا فيقول الله ليمنت
 حملة عرشي فيموتون فيقول الله له وهو أعلم فمن بقي
 فيقول أنت الحي لا تموت وبقيت أنا فيقول الله له أنت
 خلق من خلقي خلقتك لما قد رأيت فمت فيموت فإذا
 لم يبق إلا الله الواحد القهار الصمد الذي ليس بوالد

ولا ولد كان آخرًا كما كان أولًا قال خلود لا موت
على أهل الجنة ولا موت على أهل النار قال ثم يقول
الله عز و جل لمن الملك اليوم لمن الملك اليوم فلا يجيبه
أحد ثم يقول لنفسه الله الواحد القهار ثم يطوي الله
السموات والأرض [ص 88] كطي السجل
للكتاب ثم يبدل الله السماء والأرض غير الأرض ثم
دحا بها ثم يلففها ثم قال أنا الجبار ثم يبدل السماء
والأرض غير الأرض ثم دحاهما ثم يلففهما فقال ثلاثا أنا
الجبار ألا من كان لي شريكا فليأت ألا من كان لي
شريكا فليأت فلا يأتيه أحد فيبسطها ويسطحها ويمدها
مد الأديم العكاظي لا ترى فيها عوجا ولا أمتا ثم يزجر
الله الخلق زجرة واحدة فإذا هم في هذه المبدلة في مثل
مواضعهم الأولى من كان في بطنها كان في بطنها ومن
كان على ظهرها كان على ظهرها ثم يتزل الله عليهم

ماء من تحت العرش فتمطر السماء عليهم أربعين يوماً
 فينبتون كنبات الطرائث وكنبات البقل حتى إذا
 تكاملت أجسادهم فكانت كما كانت قال الله عز و
 جل ليحيي حملة العرش فيحيون ثم يقول ليحيي جبريل
 وميكائيل فيحييان ثم يأمر الله إسرئيل فيقول له انفخ
 نفخة البعث وينفخ نفخة البعث فتخرج الأرواح كأنها
 النحل قد ملئت ما بين السماء والأرض فيقول الجبار
 وعزتي وجلالي ليرجعن كل روح إلى جسده فتدخل
 الأرواح في الأرض على الأجساد ثم تمشي في الخياشيم
 كمشي السم في اللديغ ثم تنشق عنهم الأرض وأنا أول
 من تنشق [ص 89] عنه الأرض فتخرجون سراعا
 إلى ربكم تنسلون كلكم على سن ثلاثين واللسان
 يومئذ سريانية مهطعين إلى الداع يقول الكافرون هذا
 يوم عسر ذلك يوم الخروج يوقفون في موقف واحد

مقدار سبعين عاما حفاة عراة غلفا غرلا لا ينظر إليكم
ولا يقضي بينكم فيبكي الخلائق حتى ينقطع الدمع
ويدمعون دما ويغرقون حتى يبلغ ذلك منهم الأذقان
ويلجمهم ثم يضجون فيقولون من يشفع لنا إلى ربنا
ليقضي بيننا فيقولون ومن أحق بذلك من أبيكم آدم
خلقه الله بيده ونفخ فيه من روحه وكلمه قبلا فيؤتى
آدم فيطلب ذلك إليه فيأبى فيستقرون الأنبياء نبيا نبيا
كلما جاؤوا نبيا أبي وقال رسول الله صلى الله عليه و
سلم حتى يأتوني فإذا جاؤوني انطلقت حتى أتى
الفحص فأخر قدام العرش ساجدا فيبعث الله إلي ربي
ملكا فيأخذ بعضدي فيرفعي قال أبو هريرة فقلت يا
رسول الله وما الفحص فقال قدام العرش قال يقول الله
ما شأنك يا محمد وهو أعلم فأقول يا رب وعدتني
الشفاعة فشفعني في خلقك فاقض بينهم قال فيقول الله

أنا آتيكم فأقضى بينكم قال رسول الله صلى الله عليه
و سلم فأجيء فأرجع فأقف مع الناس فبينما نحن وقوفا
إذ سمعنا حسا من السماء شديدا [ص 90] فهالنا
فتزل أهل السماء الدنيا بمثلي من فيها من الجن والإنس
حتى إذا دنوا من الأرض أشرق الأرض لنورهم
فأخذوا مصافهم فقالوا أفيكم ربنا فقالوا لا وهو آت ثم
يتزل أهل السماء الثانية بمثلي من نزل من الملائكة
وبمثلي من فيها من الجن والإنس حتى إذا دنوا من
الأرض أشرق الأرض لنورهم وأخذوا مصافهم فقلنا
لهم أفيكم ربنا فقالوا لا وهو آت ثم يتزل أهل السماء
الثالثة بمثلي من نزل من الملائكة وبمثلي من فيها من
الجن والإنس حتى إذا دنوا من الأرض أشرق الأرض
لنورهم وأخذوا مصافهم فقلنا لهم أفيكم ربنا فقالوا لا
وهو آت ثم يتزل أهل السماوات سماء سماء على قدر

ذلك من التضعيف حتى يتزل الجبار في ظلل من الغمام
 والملائكة تحمل عرشه ثمانية وهم اليوم أربعة أقدامهم
 على تخوم الأرض السفلى والأرضون والسموات على
 حجزهم والعرش على مناكبهم لهم زجل من التسبيح
 وتسبيحهم أن يقولوا سبحانك ذي الملك ذي الملكوت
 سبحان رب العرش ذي الجبروت سبحان رب الملائكة
 والروح قدوسا قدوس سبحان ربنا الأعلى سبحان رب
 الملكوت والجبروت والكبريا والسلطان والعظمة
 سبحانه أبد الأبد سبحان الحي الذي لا يموت سبحان
 الذي يميت الخلائق ولا يموت ثم يضع الله عرشه حيث
 يشاء من الأرض فيقول وعزتي وجلالي لا يجاوزني أحد
 اليوم بظلم ثم ينادي نداء يسمع الخلق كلهم فيقول إني
 أنصت لكم منذ خلقتكم أبصر أعمالكم وأسمع قولكم
 فأنصتوا إلي فإنما هي صحفكم وأعمالكم يقرأ عليكم

فمن وجد اليوم خيرا [ص 91] فليحمد الله ومن
وجد غير ذلك فلا يلومن إلا نفسه ثم يأمر الله جهنم
فيخرج منها عنق ساطع مظلم فيقول { امتازوا اليوم
أيها المجرمون ألم أعهد إليكم } إلى قوله { ولقد أضل
منكم جبلا كثيرا أفلم تكونوا تعقلون } قال فيقضي
الله بين خلقه إلا الثقلين الجن والإنس يقيد بعضهم من
بعض حتى إنه ليقيد الجماء من ذات القرن فإذا لم تبق
تبعة لواحدة عند أخرى قال الله عز و جل لها كوني
ترابا فعند ذلك يقول الكافر يا ليتني كنت ترابا ثم
يقضي الله بين الثقلين الجن والإنس فيكون أول ما
يقضي فيه الدماء فيؤتي بالذي كان يقتل في الدنيا على
أمر الله و كتابه ويؤتي بالذي قتل كلهم يحمل رأسه
تشخب أوداجه [ص 92] دما فيقولون ربنا قتلتنا
هذا فيقول الله له وهو أعلم لم قتلت هذا فيقول قتلته

لتكون العزة لك فيقول الله له صدقت فيجعل الله
 لوجهه مثل نور الشمس وتشيعه الملائكة إلى الجنة
 ويؤتى بالذي كان يقتل في الدنيا على غير طاعة الله
 وأمره تعززا في الدنيا ويؤتى بالذي قتل كلهم يحمل
 رأسه يشخب أوداجه دما فيقولون يا ربنا قتلنا هذا
 فيقول الله له وهو أعلم لم قتلت هذا وهو أعلم فيقول
 قتلته ليكون العزة لي فيقول الله له تعست تعست
 تعست فيسود الله وجهه وتزرق عيناه فلا تبقى نفس
 قتلها إلا قتل بها ثم يقضي الله بين من بقي من خلقه
 حتى إنه ليكلف يومئذ شائب اللبن بالماء ثم يبيعه أن
 يخلص الماء من اللبن حتى إذا لم يبق لأحد عند أحد تبعة
 نادى منادى فأسمع الخلق كلهم فقال ألا لتلحق كل
 قوم بأهتهم وما كانوا يعبدون من دون الله فلا يبقى
 أحد عبد دون الله شيئا إلا مثلت له آهته بين يديه

ويجعل ملك من الملائكة يومئذ على صورة عزيز فيتبعه
 اليهود ويجعل ملك من الملائكة على صورة عيسى عليه
 السلام فيتبعه النصارى ثم تقودهم آلهتهم إلى النار وهي
 التي يقول الله لو كان هؤلاء آلهة ما ورودوها قال ثم
 يأتيهم الله فيما شاء من هيبة فيقول أيها الناس قد ذهب
 الناس الحقوا بآهتكم وما كنتم تعبدون من دون الله
 فيقولون والله ما لنا من إله إلا الله وما كنا نعبد غيره
 قال فينصرف عنهم وهو الله معهم ثم يأتيهم فيما شاء
 من هيبته فيقول أيها الناس ذهب الناس الحقوا بآهتكم
 وما كنتم تعبدون من دون الله فيقولون ما لنا من إله إلا
 الله وما كنا نعبد غيره فينصرف عنهم وهو الله معهم ثم
 يأتيهم فيما شاء من هيبته فيقول أيها الناس ذهب
 الناس الحقوا بآهتكم وما كنتم تعبدون من دون الله
 فيقولون ما كنا نعبد غيره فيقول أنا ربكم فهل بينكم

وبين ربكم من آية تعرفونها قال فيكشف عن ساق
 فيتجلى لهم من عظمة الله ما يعرفون به أنه ربهم
 فيخرون سجدا ويجعل الله أصلاب المنافقين كصياصي
 البقر ويخرون على [ص 93] أقفيتهم ثم يأذن الله لهم
 أن يرفعوا رؤوسهم ويضرب بالصراط بين ظهراي
 جهنم كحد الشعرة أو كحد السيف له كلاليب
 وخطايف وحسك كحسك السعدان دونه جسر
 دحيض مزلقة فيمرون كطرف العين وكلمع البرق
 وكمر الريح وكأجاويد الخيل وكأجاويد الركاب
 وكأجاويد الرجال فناج سالم وناج مخدوش ومكدوس
 على وجهه فيقع في جهنم خلق من خلق الله أوبقتهم
 أعماهم فمنهم من تأخذ النار قدميه لا تجاوز ذلك
 ومنهم من تأخذه إلى نصف ساقيه ومنهم من تأخذه إلى
 حقويه ومنهم من تأخذ كل جسده إلا صورهم يجرمها

الله عليها فإذا أفضى أهل الجنة إلى الجنة وأهل النار إلى النار قالوا من يشفع لنا إلى ربنا ليدخلنا الجنة قال فيقولون ومن أحق بذلك من أبيكم آدم خلقه الله بيده ونفخ فيه من روحه وكلمه قبلا فيؤتى [ص 94]

آدم فيطلب ذلك إليه فيأبى ويقول عليكم بنوح فإنه أول رسل الله فيؤتى **نوح** فيطلب ذلك إليه فيذكر ذنبا ويقول ما أنا بصاحب ذلك ولكن عليكم بإبراهيم فإن الله اتخذته خليلا فيؤتى إبراهيم فيطلب ذلك إليه فيقول ما أنا بصاحب ذلك ولكن عليكم بموسى فإن الله قربته نجيا وأنزل عليه التوراة فيؤتى فيطلب ذلك إليه فيقول ما أنا بصاحب ذلك ولكن عليكم بروح الله وكلمته عيسى بن مريم فيؤتى عيسى فيطلب ذلك إليه فيقول ما أنا بصاحب ذلك ولكن سأدلكم عليكم بمحمد صلى الله عليه وسلم قال فيأتوني ولي عند ربي ثلاث

شفاعات وعدنيهن قال فآتي الجنة فأخذ بحلقة الباب
فأستفتح فيفتح لي فتحا فأحيى ويرحب بي فأدخل الجنة
فإذا دخلتها نظرت إلى ربي على عرشه خررت ساجدا
فأسجد ما شاء الله أن أسجد فيأذن الله لي من حمده
وتجيدته بشيء ما أذن لأحد من خلقه ثم يقول ارفع
رأسك يا محمد واشفع تشفع أسأل تعطه قال فأقول يا
رب من وقع في النار من أمتي فيقول الله اذهبوا فممن
عرفت صورته فاخرجوه من النار فيخرج أولئك حتى
لا يبقى أحد ثم يقول الله اذهبوا فممن كان في قلبه
مثقال دينار من إيمان فاخرجوه من النار ثم يقول ثلثي
دينار ثم يقول نصف دينار ثم يقول قيراط ثم يقول
اذهبوا من كان في قلبه مثقال حبة خردل من إيمان قال
فيخرجون فيدخلون الجنة قال فوالذي نفس محمد بيده
ما أنتم بأعرف في الدنيا بمساكنكم وأزواجكم من أهل

الجنة بمساكنهم وأزواجهم إذا دخلوا الجنة قال فيخرج أولئك ثم يأذن الله في الشفاعة فلا يبقى نبي ولا شهيد ولا مؤمن إلا يشفع إلا اللعان فإنه لا يكتب شهيدا ولا يؤذن له [ص 95] في الشفاعة ثم يقول الله أنا أرحم الراحمين فيخرج الله من جهنم ما لا يحصى عدده إلا هو فيلقيهم على نهر يقال له الحيوان فينبتون فيه كما تنبت الحبة في حميل السيل ما يلي الشمس منها أخضر وما يلي الظل منها أصيفر قال فكانت العرب إذا سمعوا ذلك من رسول الله صلى الله عليه و سلم قالوا يا رسول الله صلى الله عليه و سلم كأنك كنت في البادية ثم ينبتون في جيفهم أمثال الذر مكتوب في أعناقهم الجهنميون عتقاء الرحمن يعرفهم أهل الجنة بذلك الكتاب فيمكثون ما شاء الله كذلك ثم يقولون يا ربنا

امح عنا هذا الاسم فيمحو الله عنهم ذلك [ص 96]

[ص 97] [ص 98] [ص 99]

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ	3
QƏDƏR VƏ YARADILIŞ	7
• <i>Allahın ilk yaratdığı</i>	8
• <i>Adəmin zürriyyətinin etirafı</i>	10
• <i>Cənnət əməlisalehlərin yurdudur</i>	10
• <i>Cənnət və Cəhənnəm əhlinin əvvəldən məlum olması</i>	11
• <i>İnsanın artıq ana bətnində qədəri yazılır</i>	13
TÖVHİD	14
• <i>Tövhidin fəziləti</i>	15
• <i>Şəfaət haqqında</i>	16
• <i>Bitəqa hədisi və lə iləhə illəllah kəlməsinin fəziləti</i>	24
• <i>Şirkin təhlükəsi</i>	25
• <i>Riyakarların aqibəti</i>	25
• <i>Kafirin yer boyda fidyə vermək istəyi</i>	27
• <i>“Bizə filan ulduza görə yağış endirildi”- deyənlərin küfr etməsi</i>	28
• <i>“Adəm övladı Məni yalançı hesab edir”- hədisi</i>	28
• <i>Zamanı söyməyin haram olması</i>	29
• <i>Surət çəkməyin haram olması və onlara xəbərdarlıq</i>	30
NAMAZ	32
• <i>Mərac hədisi və namazın fərz olunması</i>	33
• <i>Azan verməyin fəziləti</i>	40
• <i>Fərz namazların fəziləti</i>	40
• <i>Sübh və Əsr namazlarının fəziləti</i>	41
• <i>Duha namazının fəziləti</i>	42
• <i>Nafilə namazlarının fəziləti</i>	43
• <i>Namazı gözləməyin fəziləti</i>	44
• <i>Gecə vaxtı dəstəmaz almağın fəziləti</i>	45
• <i>Məscidləri ziyarət edənlər barədə</i>	45
ORUC, ZƏKAT, HƏCC	47
• <i>Orucun fəziləti</i>	48
• <i>Sədəqə verməyə təşviq</i>	49
• <i>Nəzir haqqında</i>	51
• <i>İmkənə ola-ola həccə gəlməyən xeyirdən məhrum olur</i>	52
• <i>Həccin fəziləti</i>	52
• <i>Ərafə gününün fəziləti</i>	55

CİHAD	56
• Allahın iki adama təaccüblənməsi	57
• Şəhidliyin fəziləti	57
• Taundan ölmək şəhid olmaq kimidir	60
ZİKR VƏ DUA	62
• Zikrin və Allaha saleh əməllərlə yaxınlaşmağın fəziləti	63
• Gecənin son üçdə birində Allahın dünyaya səmasına enməsi	65
• Zikr məclisinin və əməlisalehlərlə oturmağın fəziləti	66
• Daim tövbə və istiğfar etməyə həvəsləndirmə	68
• Yüz adam öldürənin tövbəsi	70
• Üç nəfərin duası rədd edilməz	71
• Peyğəmbərə ﷺ edilən salavatın fəziləti	72
• Peyğəmbərin ﷺ mərhəmətli olması	73
• Miniyə oturarkən edilən zikr	74
• Cənnət xəzinəsindən olan kəlmə	76
• “Əlhəmdulilləhi həmdən kəsiran tayyibən mubərakən fihi”- kəlmələrinin fəziləti	76
• Şükr etməyin mühüm olması	77
• Allaha layiq olan şükür	78
FƏZİLƏTLƏR	80
• Mələklərin mübahisəsi	81
• Ğifar və Əsləm qəbilələrinin fəziləti	82
• Yoxsul və mühacirlərin Cənnətə birinci daxil olması	83
• Allahdan qorxmağın fəziləti	85
• Bədr əhlinin fəziləti	86
• Övladın valideynlər üçün bağışlanma diləməsinin fəziləti	88
• Müsəlmanların salamlaşmaları	88
QADAĞALAR	89
• Əsli-nəsəbi ilə öyünməyin təhlükəli olması	90
• “İnsanlar həlak oldular”- deməyin qadağan olunması	90
• “Allaha and olsun ki, Allah filankəsi bağışlamayacaq”- demək- dən çəkinmək	91
• Allaha yalandan and içmək böyük günahdır	92
• Qarışqa öldürməyin qadağan edilməsi	93
• Qohumluq əlaqələrini kəsməyin haram olması	93
• Təkəbbürlü olmağın haram olması	94

• <i>Zülm etməyin haram olması</i>	95
• <i>Küsülü qalmağın zərəri</i>	97
• <i>Azad insanı qul kimi satan kimsənin günahı</i>	97
• <i>İntihar etməkdən çəkinmək</i>	98
• <i>İfrata varmaqdan çəkinmək</i>	98
• <i>Şeytanın vəsvəşələri haqqında</i>	99
• <i>İblisin ruzisi</i>	99
ZİYARƏT	100
• <i>Allah rızası üçün ziyarət etmənin fəziləti</i>	101
• <i>Xəstəliklərin günahlara kəffarə olması</i>	101
• <i>Gözlərini itirən və buna görə səbr edib əvəzini Allahdan umanın savabı</i>	106
• <i>İlk sarsıntı anında olan səbrin mükaafatı</i>	106
• <i>Yaxını ölən və buna səbr edərək ümid edənin fəziləti</i>	107
• <i>Övladı ölən və buna səbr edən müsəlmanın fəziləti</i>	107
MƏRHƏMƏT	109
• <i>Allahın rəhməti qəzəbini üstələmişdir</i>	110
• <i>Allahı razı salan Allahın mərhəmətinə nail olur</i>	110
• <i>Günah və savablar necə yazılır</i>	111
• <i>Müsəlmanlar arasında mərhəmətə və sevgiyə təşviq</i>	112
TƏFSİR	115
• <i>əl-Fatihə surəsinin fəziləti</i>	116
• <i>əl-Bəqərə surəsinin 285-286 cı ayələri</i>	117
• “Allah yolunda öldürülənləri əsla ölmüş sanma. Əksinə, (onlar) diridirlər”- ayəsi haqqında	119
• <i>Allahın əməlisaleh qulları üçün nemətlər hazırlaması</i>	120
• “Biz Axirət savabını istəyənin savabını artırır, dünya qazancını istəyəndə ondan verərik...”- ayəsi haqqında	121
• <i>Kövsər surəsi</i>	122
PƏYĞƏMBƏRLƏR	123
• <i>Adəm <small>ﷺ</small> və zürriyyətinin salamı</i>	124
• <i>Adəmin vəsfi</i>	125
• <i>Nuha <small>ﷺ</small> şahid olan ümmət</i>	126
• <i>İbrahim <small>ﷺ</small> haqqında</i>	126
• <i>Qiyamət günü İbrahimin <small>ﷺ</small> atası Azərlə görüşməsi</i>	127
• <i>Musanın <small>ﷺ</small> Rəbbinə <small>ﷻ</small> bəzi sualları</i>	128

- Musa ﷺ ilə Xıdırın ﷺ qissəsi 129
- Eşitmək gözlə görmək kimi deyildir 132
- Musanın ﷺ Ölüm mələyi ilə qarşılaşması 132
- Allahın Əyyuba ﷺ olan lütfü 133
- "Ümmətin üçün üç şeydən birini seç..."- hədisi 134
- Allahın Muhəmməd Peyğəmbərə ﷺ olan nemətləri 135
- Muhəmməd Peyğəmbərin ﷺ Tövratdakı bəzi vəsfləri 135
- Muhəmməd Peyğəmbərin ﷺ ümmətinin fəziləti 136

QIYAMƏT

- Yəcuc və Məcuc haqqında 140
- Günəşin məğribdən çıxması 141
- Dəccalın fitnəsi 141
- Nəfs ancaq könülsüz olaraq çıxar 147
- Mömin və kafirin ölümü 147
- Quran möminin Cənnətdə dərəcəsinin artmasına səbəbdır 152
- Allah qarşısında üzürü olanlar 153
- Allahla qarşılaşmaq istəyənlə Allah qarşılaşmaq istəyər 153
- Ölən müsəlman haqqında şahidliklər 154
- Allahın dünya və axirətdə möminin günahlarını ört-basdır etməsi 155
- Borclu olana güzəşt edənin fəziləti 156
- Heç kəsin haqqı yerdə qalmaz 157
- Haqsız yerə adam öldürməyin günahı 159
- Mizan - tərəzi haqqında 159
- Dünyada nemət görənlə kafirin Axirətdə əzab görməsi 160
- Qiyamət günü insanın əzalarının şahidlik etməsi 161
- "Göylər isə Onun Əli ilə büküləcəkdir"- ayəsi haqqında 163
- Qiyamət günü Allahın qulunu nemətlər barəsində sorğu-sual etməsi 165
- Allah Qiyamət günü üç sinif insanı danışdırmayacaq və üzlərinə baxmayacaq 166
- Qiyamət gününün bəzilərinə günün bir saati qədər qısa olması 167
- "Hər kəs dünyada qulluq etdiyi şeyə tabe olsun!"- hədisi 167
- Pis işlərdən çəkəndirməməyin qınanması 174
- Allah bir bəndədə iki qorxu və iki arxayınlığı cəm etməz 174

CƏNNƏT VƏ CƏHƏNNƏM

175

• <i>Cənnətin çətinliklərlə, Cəhənnəmin də şəhvətlərlə əhatə olunması</i>	176
• <i>Cənnətlə Cəhənnəmin höcətləşməsi</i>	176
• <i>Cənnətə sorğu-sualsız girənlər</i>	177
• <i>Cənnətdə əkinçiliklə məşğul olmaq istəyən haqqında</i>	178
• <i>Cəhənnəmə daxil olandan sonra oradan çıxan</i>	179
• <i>Pişiyyə görə əzaba düçar olan qadın</i>	179
• <i>Cənnətdə ən aşağı və ən yüksək mərtəbəyə sahib olanlar</i>	180
• <i>Cənnətə ən axırıncı girən haqqında</i>	182
• <i>İçki içmək və ipək geymək iqtidarında ola-ola onları tərک edənin fəziləti</i>	197
• <i>Cənnət əhli ilə Cəhənnəm əhlinin bəzi sifətləri</i>	197
• <i>Allahın Cənnət əhlindən razı olması</i>	199
• <i>Cənnət əhli Cənnətdə Allaha baxacaqlar</i>	200
• <i>Cənnət padşahların məskənidir</i>	200
ALLAH SƏVĞİSİ	202
• <i>Allahın qulunu sevməsi</i>	203
• <i>Allahın dostu ilə düşmənçilik edənin aqibəti</i>	204
• <i>Allah üçün səvməyin fəziləti</i>	204
• <i>Təvazökar olmağın fəziləti</i>	208
• <i>Üç adam vardır ki, Allah onları sevir, onlara gülür və onlara görə sevinir</i>	209
MÜNDƏRİCAT	211
İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT	216

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

“Səhih əl-Buxari” Muhəmməd ibn İsmail Əbu Abdullah əl-Buxari əl-Cufi (*Tərcümə: Əlixan Musayev*) “Şərq-Qərb” mətbəəsi 2009

“Səhih Muslim” Əbul-Hüseyn Muslim ibn Həccəc ibn Muslim əl-Quşayri ən-Nisaburi (*Tərcümə: Əlixan Musayev*) “Şərq-Qərb” mətbəəsi 2010

“Sünənut-Tirmizi” Muhəmməd ibn İsa Əbu İsa ət-Tirmizi əs-Suləmi, *Dəru İhyait-Turasil-Arabi, Beyrut çapı. Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albaninin təhqiqi ilə*

“Sünəni Əbi Davud” Suleyman ibn əl-Əşəs Əbu Davud əs-Sicistani əl-Əzdi, *Dərul-Kitəbil-Arabi, Beyrut çapı. Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albaninin təhqiqi ilə*

“Sünənun-Nəsai” Əhməd ibn Şueyb Əbu Abdurrahmən ən-Nəsai, *Məktəbul-Mətbuatil-İsləmiyyəti, Hələb çapı, ikinci nəşr, M1986-H1406. Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albaninin təhqiqi ilə*

“Sünəni ibn Macə” Muhəmməd ibn Yəzid Əbu Abdullah əl-Qəzvini, *Dərul-Fikr, Beyrut çapı, Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albaninin təhqiqi ilə*

“Səhih ibn Hibban” Muhəmməd ibn Hibban ibn Əhməd Əbu Hatim ət-Təmimi, *Muəssəsətul-Risələ nəşriyyəti, ikinci nəşr M1993-H1414, Şueyb əl-Arnəvutun təhqiqi ilə*

“Müsnədi Əhməd” Əhməd ibn Hənbəl, *Muəssəsətul-Risələ, ikinci nəşr, M1999-H1420*

“Müsnədi Əhməd” Əhməd ibn Hənbəl, *Muəssəsətu Qurtubə, Qahirə çapı, Şueyb əl-Arnəvutun təhqiqi ilə*

“Silsilətul-Əhədisis-Sahihə” Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albani, *Məktəbətul-Məarif, ər-Riyad*

“Səhih və Daif Cəmius-Sağir və Ziyədətuhu” Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albani, *Məktəbətul-İsləmi*

“Səhihut-Tərgib vət-Tərhib” Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albani, *Məktəbətul-Məarif, ər-Riyad, beşinci nəşr*

“Mişkətul-Məsəbih” Muhəmməd ibn Abdullah əl-Xatib ət-Təbrizi, *Məktəbətul-İsləmi, ikinci nəşr, Beyrut M1985-H1405. Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albaninin təhqiqi ilə*

“İrvəul-Ğəlib fi Təxric Əhədis Mənarəs-Səbil” Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albani, *Məktəbətul-İsləmi, ikinci nəşr, Beyrut M1985-H1405*

“Ziləlul-Cənnə fi Təxrici Sunnəti li ibni Əbi Asim” Muhəmməd Nəsirəddin əl-Albani, *Məktəbətul-İsləmi*, ikinci nəşr, Beyrut M1993-H1413

“Bilməməzliyin üzürlü olması və bidətçi təkfirçilərin tənqidi” Əhməd Fərid (Tərcümə: Fərahim Sələfi) *Gənclik nəşriyyatı*, 2004

“Peyğəmbərin ﷺ əxlaqı” (Ədəbul-Mufrad) Muhəmməd ibn İsmail Əbu Abdullah əl-Buxari əl-Cufi (Tərcümə: Əlixan Musayev) 2005

“Səhih Müsnəd” Muqbil ibn Hadi əl-Vadii (Tərcümə: Əlixan Musayev) *“Adiloğlu” nəşriyyatı* 2003

“Səbr edənlərin azuqəsi və şükr edənlərin tədarükü” İbn Qeyyum əl-Cəvziyyə (Tərcümə: Fərahim Sələfi) *“Adiloğlu” nəşriyyatı* 2004

“Peyğəmbərlərin həyatı” İmadəddin ibn Kəsir (Tərcümə: Abdur-Rahim Muradlı) *“Şərq-Qərb” mətbəəsi* 2011

- ﷻ işarəsi “radıyallahu anhu” kimi oxunur və “Allah ondan razı olsun!” mənasını verir (kişi cinsinə aid edilir)
- ﷺ işarəsi “radıyallahu anhə” kimi oxunur və “Allah ondan razı olsun!” mənasını verir (qadın cinsinə aid edilir)
- ﷺ işarəsi “radıyallahu anhum” kimi oxunur və “Allah onların ikisindən də razı olsun!” mənasını verir
- ﷺ işarəsi “radıyallahu anhum” kimi oxunur və “Allah onlardan razı olsun!” mənasını verir
- ﷺ işarəsi “aleyhissəlam” kimi oxunur və “ona Allahın salamu olsun!” mənasını verir (kişi cinsinə aid edilir)
- ﷺ işarəsi “rahiməhullah” kimi oxunur və “Allah ona rəhmət etsin!” mənasını verir
- ﷺ işarəsi “aleyhiməssəlam” kimi oxunur və “hər ikisinə Allahın salamu olsun!” mənasını verir